

Николай Сухомозский
Надежда Аврамчук

**ПУБЛИЧНЫЕ
ЛЮДИ (том 2)**

МИКОЛА СУХОМОЗСЬКИЙ
НАДІЯ АВРАМЧУК

Публічні люди
Короткий біо-бібліографічний довідник (XVII – перша половина XX ст.)
Том 2 (Д – К)

КИЇВ

ДАВИДОВ Василь Львович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет.

З дворянської родини. Двоюрідний брат, Давидов Д., – знаменитий гусар; близький родич, Єрмолов О., – генерал царської армії, відомий «покоритель Кавказу».

Народився 28 березня (8 квітня) 1792 р. в маєтку Камінка Чигиринського повіту Київської губернії Російської імперії (нині – Чигиринський район Черкаської області України).

Помер 25 жовтня (6 листопада) 1855 р. в м. Красноярськ Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменного краю РФ). Похований на місцевому Троїцькому цвинтарі.

На могилі встановлено пам'ятник у вигляді колони, обвитої гілкою плюща, вершина якої увінчана кулею із залізним хрестом. У заглибленнях висічені написи: з південного боку – «Тут покоїться раб божий Василь Львович Давидов» і біблійські вислови.

Навчався в Петербурзькому пансіоні абата Ніколя (1802-1804).

Служив в лейб-гвардійському гусарському полку (1807-1812), ад'ютантом П. Багратіона (1812).

Кавалер російських орденів св. Володимира 4-го ступеня з бантом, св. Ганни 2-го і 4-го класів, пруських – «За заслуги» і Кульмського хреста.

Нагороджений золотою шаблею з написом «За хоробрість» (1812).

Член «Спілки благоденства» (1819).

Член Південного таємного товариства (1822).

Під час Вітчизняної війни 1812 р. під Кульмом і Лейпцигом зазнав поранень.

За звинуваченням в «замірах на царство і винищення імператорського роду, про що і наради відбувалися в його будинку» позбавлений чинів, дворянства і засуджений на позитиву каторгу (1826). Відбував покарання в Нерчинську, Петровському Заводі, Читі. Врешті-решт був відправлений на поселення в м. Красноярськ (1839).

За ним поїхала і дружина, уроджена Олександра Іванівна Потапова (1828).

Друкувався в рукописній газеті «Бабка», збірнику «Літературна спадщина».

Як літератор дебютував у 2-й половині 1800-х років. Потім настала черга сатиричних віршів «Якось старенький павук» (1834), «Колись жив колезький регістратор» (опубл. 1929), «Якось похмурою порою» (опубл. 1956), «Миколорос» (опубл. 1929).

Поезію нашого земляка вирізняє особлива витонченість, в'їдлива сатиричність. На жаль, збереглася лише невелика частина його творів.

На честь Д. в СРСР випущені поштові марки.

Серед друзів та близьких знайомих Д. – О. Пушкін, П. Багратіон, С. Волконський, П. Пестель, М. Раєвський, М. Спіридов, М. Фонвізін, А. Розен, С. Муравйов-Апостол, М. Бестужев-Рюмін, Є. Оболенський, М. Басаргін, М. Орлов, І. Якушкін, О. Барятинський, К. Охотніков, Ф. Бутурліна, О. Якубович та ін.

ДАЛЬ Володимир Іванович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, лексикограф, етнограф, медик. Псевдонім – Козак Луганський. Фундатор російській діалектології.

З лікарської родини. Батько, даль І., – лікар, лінгвіст, богослов.

Народився 10 (22) листопада 1801 р. в м. Луганськ Катеринославської губернії Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 22 вересня (4 жовтня) 1872 р. в м. Москва Російської імперії (нині – столиця РФ).

Похований на Ваганьківському цвинтарі.

Закінчив Петербурзький морський кадетський корпус (1814-1819), медичний факультет Дерптського університету (1826-1829).

Служив мічманом в м. Миколаїв (1819-1824), м. Кронштадт (1824-1826), дивізійним лікарем (1831-1832), хірургом-окулістом Санкт-Петербурзького військово-хірургічного шпиталю (1832-1834), чиновником з особливих доручень при військовому губернаторові Оренбурзького краю (1834-1841), чиновником з особливих доручень Міністерства внутрішніх справ (1841-1849), управляючим Нижньогородською удільною конторою (1849-1859).

Член-кореспондент Петербурзької академії наук (1838).

Почесний член Російської імператорської Академії наук (1863).

Дійсний член Московського товариства любителів російської словесності (1859).

Член Російського географічного товариства.

Лауреат Ломоносівської премії (1863).

Кавалер ордена «Володимирський хрест в петлиці» (1831).

Друкувався в журналах «Російський вісник», «Сучасник», «Вітчизняні нотатки», «Москвитянин», «Бібліотека для читання», «Московський телеграф».

Як літератор дебютував комедіями «Наречена у лантусі, або білет у Казань», «Ведмідь у маскараді» (1821–1822).

Потім настала черга наступних доробків: «Циганка» (1830), «Російські казки, з переказу народного, усного, на грамоту цивільну перекладені, до побуту життєвого пристосовані і приказками ходячими оздоблені козаком Володимиром Луганським» (1832), чотиритомні «Бувальщини і вигадки» (1833-1839), «Мічман Поцелуєв» (1841), «Петербурзький двірник» (1845), Життя людини, або прогулянка Невським проспектом», «Солдатське дозвілля» (обидва – 1843), «Пригоди Х. Х. Віольдамура і його Аршета» (1844), «Матроське дозвілля» (1853), «Картини російського побуту» (1867-1868).

Д. – автор нарисів і статей: «Світле свято», «Ваша воля, наша доля», «Башкирська русалочка», «Уральський козак» (1830-1840-і), «Півтора слова про нинішню російську мову» (1842), «Розвідка про вбивство євреями християнських дітей і вживання крові їх» (1844), «Про повір'я, марновірства й забобони російського народу» (1845-1846), «Про наріччя російської мови» (1851).

Перу нашого земляка належать збірник «Прислів'я російського народу» (1862), підручники «Ботаніка» і «Зоологія».

Проте головним доробком Д. безсумнісно вважається чотиритомний «Тлумачний словник живої великоросійської мови», працював над яким автор піввіку (1863-1866). Містив він близько 200000 слів. Робота ця в суспільстві вважалася настільки важливою, що кошти на перший том виділило Російське географічне товариство, а на наступні – особисто імператор Олександр II. Невдовзі по смерті Д. вийшло 10-томне зібрання його творів (1897-1898).

Добрий приятель нашого земляка О. Пушкін подарував Д. рукопис однієї з власних казок з дарчим написом «Казкарю Козаку Луганському – казкар Олександр Пушкін». Д. перебував біля смертного одру великого російського поета, який залишив йому на пам'ять перстень-талісман і чорний сюртук, прострелений кулею Дантеса (1837).

Не обійшлося у житті нашого земляка і без неприємностей, пов'язаних з його діяльністю.

Він зазнав арешту за сатиричний вірш, у якому висміяв любовні пригоди командуючого Чорноморським флотом О. Грейга (1823). Його «справою» протягом року опікувався Військовий суд. Врешті-решт правдолюбця перевели в матроси.

А після виходу «Російських казок» (1832) за «сигналом» журналіста Ф. Булгаріна про відверті натяки на уряд книгу заборонили і її автора знову заарештували, доставивши в III жандармське відділення. Справи для Д. могли закінчитися вельми кепсько, якби не заступництво всесильного тоді В. Жуковського.

В останні роки життя наш земляк, прийнявши православ'я (1871), захопився спіритизмом і сведенборгіанством.

Нині в м. Луганськ встановлено пам'ятник і функціонує літературно-меморіальний музей в садибі Д., меморіальну дошку якої прикрашає напис: «В цьому будинку в 1801 році народився видатний письменник і лексикограф Володимир Іванович Даль».

Його ім'я присвоєно Східноукраїнському національному університетові.

До 200-річчя від дня народження Д. Національний банк України випустив ювілейну монету номіналом 2 гривні (2001).

Широко відзначили на Луганщині 205-у річницю з дня народження Д.: відбулися міжнародні Далевські читання, науково-практична конференція «Ідеї В.Далі: історія та сучасність», фольклорне свято «Далева казка» (2006).

Оренбурзьке книжкове видавництво випустило збірник «Оренбурзький край в нарисах і працях В. І. Далі» (2002).

Серед друзів та близьких знайомих Д. – Т. Шевченко, М. Гоголь, О. Пушкін, А. Печерський, Д. Григорович, І. Пушкін, М. Полевой, В. Перовський, М. Пирогов, К. Бер, Ф. Літке, Ф. Врангель, В. Жуковський, І. Язиков, А. Дельвіг, І. Крилов, Д. Боборикін, М. Добролюбов, В.Одоевський та ін.

ДАНИЛЕВСЬКИЙ Василь Якович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Фізіолог. Першим на теренах Російської імперії виконав дослідження з реєстрації біоелектричних явищ у головному мозку тварин.

З міщанської родини. Батько, Данилевський Я., – годинникар.
Народився (13) 25 січня 1852 р. в м. Харків Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).
Помер 25 лютого 1939 р. в м. Харків СРСР (нині – адміністративний центр однойменної області України).
Навчався в 2-й Харківській 2-й Казанській гімназіях, медичному факультеті Казанського університету (1869-1870), закінчив медичному факультеті Харківського університету (1870-1874), стажувався за кордоном (1876-1878).
Працював лаборантом хірургічної клініки Харківського університету (з 1874), викладачем Харківських зооветеринарного інституту (1880-1901), університету (1883-1909; 1917-1921), медичного інституту (1921-1926), директором Українського науково-дослідного інституту ендокринології (1927-1939).
Академік Академії наук УРСР (1926).
Лауреат премії Паризької академії наук.
Лауреат премії Петербурзької академії наук.
Лауреат премії Варшавського університету.
Лауреат Інституту тропічної медицини в м. Ліверпуль.
Фундатор органотерапевтичного інституту (1927) – пізніше Український інститут експериментальної ендокринології (1941), Харківський НДІ ендокринології і хімії гормонів (1964), Український НДІ фармакотерапії ендокринних захворювань МОЗ України (1992), Інститут проблем ендокринної патології ім. В. Я. Данилевського (2000).
Спеціалізувався з проблем фізіології нервової системи, ендокринології, фізіології праці, електрофізіології.
Як вчений дебютував доробком «Про розкладання азотистих речовин за мускульної діяльності» (1871).
Потім настала черга робіт «Дослідження з фізіології головного мозку» (1875), «Про підсумовування електричних роздратувань м'язів і рухових (блукаючих) нервів» (1879), «Дослідження з порівняльної паразитології крові» (1888-1891), «Дослідження з фізіологічної дії електрики на відстані» (1900-1901), «Фізіологія людини» (1913-1915).
Д. – також автор доробків «Життя і сонце», «Праця і життя», «Нарис з фізіології соціальних хвороб», «Відчуття і життя», «Народний будинок і його суспільно-виховне значення», «Душа і природа», «Фізіологія праці», «Лікар, його покликання і освіта», «Розумні розваги і їх наукові обґрунтування», «Основний фізіологічний закон розвитку розуму і волі», «Праця і відпочинок», «Фізіологія і соціальне життя».
Всього перу нашого земляка належить понад 200 наукових праць.
На честь Д. названо вулицю (1934); його ім'я носить Інститут проблем ендокринної патології АМН України (2000).
Серед друзів та близьких знайомих Д. – В. Комісаренко, І. Щелков, Ф. Тихонович, К. Людвіг, А. Шалашников, В. Грубе, Ж. А. д'Арсонваль, Л. Хавкіна, С. Александров, В. Коган-Ясний, С. Григор'єва, Л. Ценковський, О. Приходькова та ін.

ДАНИЛЕВСЬКИЙ Григорій Петрович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Прозаїк, поет, публіцист, перекладач. Псевдоніми – А. Скавронський, Провінціал.

З поміщицької родини.

Народився 14 (26) квітня 1829 р. в с. Данилівка Ізюмського повіту Слобідсько-Української губернії Російської імперії (нині – Барвінківський район Харківської області України).

Помер 6 (18) грудня 1890 р. в м. Петербург (нині – м. Санкт-Петербург РФ). Похований за заповітом на цвинтарі с. Пришиб Зміївського повіту Харківської губернії (нині – Балаклівський район Харківської області). На могилі встановлено пам'ятник (1962).

Закінчив московський Дворянський інститут (1841-1846), юридичний факультет Петербурзького університету (1846-1850).

Працював канцеляристом Міністерства народної освіти (1850-1851), чиновником особливих доручень при товаришеві міністра (1851-1857), представником дворянства Зміївського повіту в Харківському губернському комітеті (з 1858), чиновником особливих доручень Міністерства внутрішніх справ Росії (1869-1870), помічником редактора (1870-1881), редактором (1881-1890) газети «Урядовий вісник».

Лауреат малої Уваровської премії (1868).

Кавалер орденів св. Ганни I ступеня, св. Володимира II ступеня, св. Станіслава I ступеня. Удостоєний срібної медалі на олександрівській стрічці з написом: «Завдячую за працю по звільненню селян» (1861).

Друкувався в газетах «Московські відомості», «Урядовий вісник», «Відомості Санкт-Петербурзької міської поліції», «Додаток до «Харківських губернських відомостей», журналах «Російська школа», «Сучасник», «Журнал Міністерства народної освіти», «Пантеон», «Російська думка», «Вісник Європи», «Ілюстрація», «Світоч», «Зірочка», «Бібліотека для читання», «Вогник», «Основа», «Історичний вісник».

Як літератор дебютував в журналі «Ілюстрація» віршем «Слов'янська весна» (1846).

Потім настала черга поеми «Гвая-Ллір» (1849), збірки нарисів «Листи із степового села» (1850), «Повісті про те, як козак побував у Бахчисарай» (1852), повістей «Фенічка» (1860), «Походеньки Лаврушки в Парижі і Лондоні» (1861), збірника повістей і оповідань «Слобожани» (1854), збірників «Нариси старовинного життя» (1856), «Вдача і звичаї українських чумаків» (1857), «Українська старовина» (1866), повістей «Село Сорокопанівка», «Пенсильванці і каролінці» (обидві – 1859), дилогії «Воля» (1864), романів «Дев'ятий бурун» (1874), «Мирович» (1875), «Останні запорожці» (1879), «Княжна Тараканова» (1883), «Спалена Москва» (1886), «Чорний рік» (1888), «Царевич Олексій» (1892).

Перекладав В. Шекспіра, А. Міцкевича, Д. Байрона, а також «Степові казки» (1852), «З України. Казки і повісті» (1860), «Українські казки» (1897).

Серед відомих статей – «Основ'яненко» (1855), «Приватні і громадські зібрання старовинних актів і історичних документів в Харківській губернії» (1856), «В. Н. Каразін. Матеріали для біографії» (1860), «Сковорода» (1862).

За життя наш земляк мав зібрання творів (1876).

До того ж, доробки Д. перекладені на понад 100 мов світу. За кордоном його називали «російським Фенімором Купером».

Зазнав урядових утисків. Заарештовувався у «справі петрашевців» (1849). Попереднє ув'язнення відбував у Петропавловській фортеці, звідки незабаром був звільнений за недостатністю доказів. Серед друзів та близьких знайомих Д. – М. Гоголь, О. Бодянский, П. Плетньов, В. Авенаріус, Я. Полонський, О. Дружинін, Н. Коханівська, В. Більбасов, О. Суворін, П. В'яземський, О. Ішимова, М. Барсуков, М. Де-Пуле, О. Сенковський, І. Аксаков, Є. Саліас-де-Турнемир, П. Якушкін, О. Унковський, Є. Кочетов та ін.

ДАШИНСЬКИЙ Ігнаци Фердинандович

Національний статус, що склався у світі: польський.

Політик, громадський діяч. Псевдонім – Жегота.

З шляхтянської родини.

Народився 26 жовтня 1866 р. в м. Збараж Брацлавського повіту Подільської губернії Російської імперії (нині – районний центр Тернопільської області України).

Помер 31 жовтня 1936 р. в м. Бистра (Польща).

Закінчив Дрогобицьку гімназію, навчався на юридичному факультеті Ягеллонського і філософському – Львівського університетів.

Депутат австро-угорського рейсрату (1897-1901).

Один з фундаторів Робітничої партії (1890).

Один з керманів Польської партії соціалістів.

Очолював Польську соціал-демократичну партію Галичини та Сілезії (з 1892), редагував газети «Rabotnik», «Naprzód» (з 1892), був прем'єром першого уряду Польщі після відновлення незалежності (1918), віце-маршалом (1922-1927), маршалом сейму (1928-1930).

Співавтор «Книги спогадів про ППС» (1923), автор мемуарів «Pamiętniki» (1925).

З владою порозуміння не знаходив: зазнав політичних утисків як в Польщі, так і в Росії; заарештовувався в Кракові (1890) і Києві (1896).

Ось що в статті «Україна – Польща: спільність долі» пише, посилаючись на нашого земляка, О. Ляшев: «Ще на початку століття казав І. Дашинський: «Існування незалежної України сприяє утвердженню незалежної Польщі, так само як існування незалежної Польщі сприяє утвердженню незалежної України».

Підбиваючи підсумок, можна сказати таке. Навіть такий побіжний огляд тисячолітньої українсько-польської історії дає можливість помітити, що червоною ниткою через неї проходить саме

об'єднавчий мотив. Лише разом і в мирі один з одним ми могли існувати. Варто ж було в стосунки між українцями та поляками вкратитися ворожнечі, як відразу обидва народи опинилися в ролі поневолених народів. Україна і Польща – це не лише сусідні країни, а два народи, яким сама історія вже декілька разів давала зрозуміти спільність їхньої долі».

Серед друзів та близьких знайомих Д. – І. Франко, Р. Баранецький, А. Мельник, Д. Кржичковський, В. Адлер, І. Мошинський, Ю. Пілсудський, Г. Павлик та ін.

ДАШКЕВИЧ Микола Павлович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Фольклорист, літературознавець.

З родини священика.

Народився 4 (16) серпня 1852 року в с. Бежів Житомирського повіту Волинської губернії Російської імперії (нині – Черняхівський район Житомирської області України).

Помер 20 січня (2 лютого) 1908 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Закінчив Житомирську гімназію (1868), історико-філологічний факультет Київського університету св. Володимира (1868-1873).

Працював доцентом кафедри історії всесвітньої літератури Київського університету (1877-1884), екстраординарним професором кафедри історії західноєвропейської літератури (з 1884), читав лекції на київських «Іконниківських жіночих курсах».

Член-кореспондент (1902), академік (1907) Російської академії наук.

Член Московського археологічного товариства, голова наукового товариства ім. Т. Шевченка.

Друкувався в збірниках «Київські університетські вісті», «Праці 3-го археологічного з'їзду», Дебютував науковою працею «Княжіння Данила Романовича у відповідності до руських та іноземних вісток» (1873), за яка отримала золоту медаль вузу.

Д. – автор робіт «Перемовини пап с Данилом Галицьким про унію Русі з католицтвом» (1884), «Галицький князь Данило» (1886), «З приводу грамоти віце-магістра Тевтонського ордену Бурхарда де Горнгаузен Данилу Галицькому й Самовіту Мазовецькому на третину Ятвязької землі» (1888), піонерного дослідження «Болоховська земля та її значення в Руській історії» (1875), праць «З історії середньовічного романтизму. Сказання про св. Грая» (1876), «Поступовий розвиток науки, історії літератури й сучасні її завдання (1877)», «Литовсько-Руська держава (1882-1883)», «Билини про Альошу Поповича й про те, як не залишилося на Русі богатирів (1883)», непересічної статті «Слов'яно-руський Троян і римський імператор Траян: досвід перегляду цього питання та перевірки відповідей на нього» (1908). Написав також ґрунтовне дослідження «Лицарство на Русі – в житті й поезії».

В роботі «До питання про походження російських билин» (1883) Д. спростував московсько-петербурзьку гіпотезу про заселення середньої Наддніпрянщини великоросами до середини XIII ст. Активно обстоював право на існування української мови і літератури.

Всебічно проаналізував творчість І. Котляревського, М. Гоголя, вивчав зв'язок українського фольклору з південнослов'янським. Займався дружинною поезією Київської Русі.

Проте головним доробком вважається «Відгук» на лицемірні «Нариси історії української літератури XIX ст.» академіка М. Петрова (1888).

Серед друзів та близьких знайомих Д. – І. Франко, М. Грушевський, В. Антонович, Т. Флоринський, М. Бокардов, М. Сперанський, І. Шаровольський, Ф. Г. Де-ла-Барт та ін.

ДЕБАГОРІЙ-МОКРІЄВИЧ Володимир Карпович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Мемуарист, публіцист. Псевдоніми – Кара, Каблуков.

З дворянської родини.

Народився 12 (24) травня 1848 р. в м. Чернігів Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 10 листопада 1926 р. в м. Чирпан (Болгарія). Похований на місцевому цвинтарі.

Навчався в Немирівській, Кам'янець-Подільській гімназіях, на фізико-математичному та медичному факультетах Київського університету (1866-1911), яких з ідейних міркувань не закінчив.

Друкувався в журналах «Вільна Росія», «Вісник «Народної волі».

Перу Д.-М. належать історична поема «Дебагорій-Мокрієвич» (1894), «Спогади» (1894-1898), нариси «За Байкалом» (1892), «Бунт в Горах» (1902),

статті «Політична свобода в революційних програмах» (1889), «Відступництво і народництво» (1899),

Під впливом брата Івана присвятив життя встановленню справедливого суспільного ладу. Закінчувати університет відмовився на ній підставі, що чесна людина повинна жити фізичною працею. Разом з декількома однодумцями мріяв організувати комуну в США. Прискіпливість жандармів змусила емігрувати до Швейцарії (1873).

В рідні краї наш земляк повернувся нелегально, став одним з керівників «Київської комуну». Від переслідувань з боку влади знову врятувала Швейцарія (1974).

Чергове повернення – задля організації селянського заколоту в Київській губернії. Заарештований і відправлений етапом до Сибіру, де мав відбути майже 15-річний термін покарання (1879).

Дорогою зумів обмінятися документами з не політичним ув'язненим Павловим. Залишившись, відповідно до нових паперів, не поселенні, менше, ніж за рік, втік. І знову – еміграція: Болгарія, Великобританія, США, Франція, Швейцарія.

Після Лютневої революції повернувся до Росії, проте більшовицький режим не сприйняв і знову вирушив до Болгарії, громадянином якої на той час уже був впродовж чверті століття (1922).

Серед друзів та близьких знайомих Д. – М. Драгоманов, Л. Дейч, М. Бакунін, М. Ковалевська, В. Бурцев, Г. Мачтет, І. Петрункевич, М. Фроленко, І. Дробязгін, В. Маслов-Стокоз, І. Бохановський, Е. Серебряков, І. Добровольський, В. Засулич, В. Осинський, Я. Стефанович та ін.

ДЕЙНЕКА Михайло Хомич

Національний статус, що склався у світі: російський.

Священик. Зархований до лику святих Російською Православною Церквою (2000).

З міщанської родини. Батько, Дейнека Х. – чоботар.

Народився 7 листопада 1894 р. в с. Борзна Чернігівської губернії Російської імперії (нині – районний центр Чернігівської області України).

Розстріляний більшовиками 1 червня 1938 р. в м. Благовещенськ СРСР (нині – Амурська область РФ). Точне місце поховання – не відоме.

Закінчив курси дяків.

Був дяком (1917-1921), дияконом (1921-1924), священиком (1924-1935) низки храмів Харківської та Білгородської єпархій.

Уперше заарештований у т.зв. «Справі єпископа Антонія (Панкєєва)» (1935). Засуджений до 3 років концтаборів. Покарання відбув у Середньо-Бельському табірному пункті Далекосхідного краю СРСР (1935-1938).

Удруге заарештований у т.зв. «Справі архієпископа Онуфрія (Гагалюка)» (1938). Трійкою НКВС по Хабаровському краю засуджений до вищої міри покарання (1938). Вирок виконано.

Ось витяг з протоколу допиту М. Дейнеки в 1935 р.: **«Слідчий:** – Скажіть, ви збирали гроші під виглядом пожертвувань? **Дейнека М.:** – Так, збирав. Збирання проводився особливою тарілкою під час служби. **Слідчий:** – Ви знали, для якої мети здійснюються ці збирання? **Дейнека М.:** – Із слів єпископа Антонія і благочинного Вільгельмського я знав, що ці пожертвування йдуть на патріархію. **Слідчий:** – Скажіть, чи підтверджуєте ви свої раніше дані свідчення? **Дейнека М.:** – Всі свої свідчення, дані раніше, підтверджую повністю. Одночасно додаю, що свідчення свідка... про те, що нібито я в своїх проповідях закликав віруючих відвідувати храми і не ходити на роботу, вважаю помилковою вигадкою. На цю тему.... я ніколи не говорив, і це можуть підтвердити всі віруючі».

Дні пам'яті – 19 травня (1 червня).

Серед друзів та близьких знайомих Д. – О. Гагалюк, І. Красновський, М. Вільгельмський В. Іванов, О. Саульський, М. Богданов, П. Попов, М. Кулаков, П. Брянцев, О. Єрошов, В. Каракулін та ін.

ДЕЙЧ Лев Григорович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Мемуарист, публіцист, журналіст, перекладач.

З купецької родини.

Народився 26 вересня (8 жовтня) 1855 р. в м. Тульчин Брацлавського повіту Подільської губернії Російської імперії (нині – районний центр Вінницької області України).

Помер 18 жовтня 1941 р. в г. Москва СРСР (нині – столиця РФ).

Навчався в першій та другій Київських гімназіях.

Працював приватним вчителем, служив в 130-му Херсонському піхотному полку (1875-1876), був науковим співробітником історико-революційного архіву (1918-1921).

Друкувався в газетах «Амурський край», «Єдність», «Новоросійський телеграф», «Зоря», «Новий світ», «Лелітка», «Голос правди», «Заклик», журналах «Голос минулого», «Вільне слово», «На батьківщині».

Перу Д. належать книги «З карійських зошитів» (сер. 1890-х), «Г. В. Плеханов. Матеріали для біографії» (1922), «Провокатори і терор» (1926), нариси «М. І. Кибальчич» (1899), «Криваві дні» (1906), «Улюбленець долі. С. М. Кравчинський» (1913), «В Америці до і під час війни» (1917), «Д. Клеменц» (1921), спогади «16 років в Сибіру» (1905), «Чотири втечі» (1908), «За півстоліття» (1922-1923).

Наш земляк – учасник Чигиринської змови (1877).^{*} За замах на життя провокатора Гориновича засуджений до 16 років сибірської каторги (1884). Вже перебуваючи на поселенні, втік (1901). Емігрував до Німеччини.

На батьківщину повернувся нелегально (1905). Знову був заарештований, засуджений і відправлений в заслання до Туруханського краю. Дорогою втік.

Емігрував до Франції (1906-1911), потім США (1911-1916) і, нарешті, Великобританії (1917).

Після Лютневої революції (1917) повернувся до Росії, а от більшовицьку владу сприйняв вороже. Серед друзів та близьких знайомих Д. – І. Фесенко, С. Синьогуб, П. Аксельрод, М. Фроленко, С. Інгерман, В. Дебагорій-Мокрієвич, П. Баллод, М. Фроленко, Г. Плеханов, І. Окунцов, Й. Щепанський, С. Лур'є, М. Хілквіт, К. Берлінський, М. Велтман, В. Засулич, Я. Стефанович та ін.

^{*} Ч. з. – невдала спроба членів гуртка «південних бунтарів» Я. Стефановича, Л. Дейча та І. Бохановського підняти селянське повстання в Чигиринському повіті Київської губернії за допомогою підробленого царського маніфесту і нелегальної селянської організації «Тємна дружина».

ДЕРЕВ'ЯНКО Кузьма Миколайович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Воєначальник, дипломат. Від імені СРСР підписав акт капітуляції Японії (1945).

З робітничої родини. Батько, Дерев'янка М., – каменотес.

Народився 14 листопада 1904 р. в с. Косенівка Уманського повіту Київської губернії (нині – Уманський район Черкаської області).

Помер 30 грудня 1954 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ). Похований на Новодівочому цвинтарі. Надгробок руйнується і потребує реставрації.

Навчався в Уманській 1-й українській гімназії ім. Бориса Грінченка, Київській військовій школі, Харківській школі червоних старшин імені ВУЦВК, закінчив Московську військову академію ім. Фрунзе.

Служив командиром взводу, роти, помічником начальника штабу полку, помічником начальника відділу Українського військового округу, начальником штабу особливої лижної бригади (1939-1940), заступником начальника розвідвідділу Прибалтійського військового округу (1940-1942), начальником штабу 53-ї армії (1942-1943), 57-ї армії (1943-1944), 4-ї гвардійської армії (1944-1945), представником Верховного Головнокомандування у Союзній раді по Австрії (1945), при штабі Союзних військ на Тихому океані (1945), представником СРСР в Союзній раді для Японії (1946-1952), начальником кафедри збройних сил іноземних держав Військової академії (1952-1953), начальником управління інформації ГРУ Генштабу (1953-1954).

Кавалер американського ордена «За заслуги офіцерського ступеня», угорських – «Мадьяр Сабадшаг І срібного ступеня» і «За заслуги в боротьбі за свободу ІІІ ступеня», радянських – Леніна, Хмельницького, Суворова, Кутузова, Бойового Червоного Прапора.

Життю та долі нашого земляка присвятили свої книги син та небога: В. Дерев'янка «Солдат, генерал, дипломат» і Л. Трохименко «Легендарний генерал».

Іменем Д. названо вулиці в м. Умань і с. Косенівка Черкаської області, а в с. Косенівка – відкрито меморіальний музей і на дворіщі встановлено камінь-пам'ятник.

Посмертно удостоєний звання «Герой України» (2007).

Серед друзів та близьких знайомих Д. – С. Тимошенко, П. Ротмистров, Г. Жуков, М. Ватунін, В. Соколовський, І. Конєв, О. Василевський, Р. Малиновський та ін.

ДЕРЖАВІН Микола Севаст'янович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Літературознавець, історик, філолог, славіст, педагог. Перший ректор Ленінградського університету на теренах СРСР.

З інтелігентної родини. Батько, Державін С., – учитель.

Народився 3 (15) грудня 1877 р. в с. Преславі Бердянського повіту Таврійської губернії Російської імперії (нині – Приморський район Запорізької області України).

Помер 26 лютого 1953 р. в м. Ленінграді СРСР (нині – м. Санкт-Петербург РФ). Похований на Літературних містках Волковського цвинтаря.

Закінчив Симферопольську гімназію (1896), навчався в Петербурзькому університеті (1896-1897), закінчив Ніжинський історико-філологічний інститут ім. кн. Безбородька (1897-1900).

Працював учителем Батумської (1900-1904), 1-ї Тифліської (1904-1907), викладачем (1911-1917), зав. кафедрою слов'янознавства (1917-1922), ректором (1922-1925) Петербурзького університету, директором (1931-1934), завідувачим ленінградського відділення (1947-1953) Інституту слов'янознавства АН СРСР.

Академік академії наук СРСР (1931).

Почесний член Болгарської академії наук (1946).

Почесний член академії наук БРСР (1946).

Почесний доктор Софійського університету (1944).

Член-кореспондент константинопольського Руського археологічного інституту (1903).

Лауреат Державної премії СРСР (1948).

Кавалер ордена Станіслава 2-го ступеня (Російська імперія), ордена св. Олександра 2-го ступеня (Болгарія), ордена Народного звільнення (Югославія).

Спеціалізувався з проблем слов'янської історії, етногенезу слов'ян, російської і болгарської літератур, фольклору, етнографії.

Як учений дебютував в газеті «Етнографічний огляд» статтею «Нариси побуту південно руських болгар» (1898).

Потім настала черга доробків «Російські бури» (1901), «Звичай викрадання наречених в прадавній час і його втілення у весільних обрядах у сучасних народів» (1905), «Болгарська колонія в Росії (Таврійська, Херсонська, Бессарабська губернії)» (1914-1915), «Література незалежної Польщі» (1916), «Основи методики викладання російської мови і літератури в середній школі» (1917), «Мертвий дім» у російській літературі XIX ст.» (1923), «Минуле і думи» (1924), «Т. Г. Шевченко та О. Бодянский», «Перун в слов'янському фольклорі», «Творчість Т. Г. Шевченка в його історичному і ідеологічному оточенні» (усі – 1932), «Творчість Т. Г. Шевченка в його історичному та ідеологічному оточенні» (1932-1939), «Герцен і слов'янофіли» (1939), «Походження російського народу» (1944), «Герцен і Польща» (1945), «Слов'яни у давнину» (1946), «О. І. Герцен. Літературно-художня спадщина» (1947), «Історія Болгарії» (1945-1948), «Іван Вазов. Життя і творчість» (1948), «Христо Ботев, поет-революціонер» (1948).

Усього перу Д. належить понад 500 праць з історії, археології, етнографії, палеографії, мовознавства.

Болгарські міста Свиштов і Пловдив обрали Д. своїм почесним громадянином, а в Софії одна з вулиць носить його ім'я.

У м. Санкт-Петербурзі (РФ) на честь нашого земляка встановлена меморіальна дошка, на якій написано «В цьому будинку з 1931 р. по 1953 р. мешкав академік Микола Севастьянович Державін, видатний слов'янознавець та історик» (1960).

Серед друзів та близьких знайомих Д. – М. Дринов, М. Марр, О. Шахматов, Л. Мілетич, П. Сушкін, О. Браудо, П. Славейков, І. Єфремов, В. Шор, М. Арнаудов та ін.

ДЕ-РОБЕРТІ Євген Валентинович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Публіцист, філософ, соціолог, перекладач. Псевдонім – Ваша мати Мотрона. Автор літературознавчого терміну «неопозитивізм».

З дворянської родини. Сестра, Ватсон М., – письменниця.

Народився 13 (25) грудня 1843 р. в с. Козачки Подільської губернії Російської імперії (нині – Летичівський район Хмельницької області України).

Вбитий невідомими у власному маєтку 24 квітня (9 травня) 1915 р. в с. Валентинівка Старицького повіту Тверської губернії Російської імперії (нині – Тверська область РФ). Похований в огорожі церкви Спаса Нерукотворного с. Іванівське-Браткове. Могила не збереглася. Після війни в маєтку

Валентинівка розташовувалася дача Союзу художників СРСР. Нині садиба чудово відремонтована і має нового власника.

Закінчив Олександрівський ліцей (1862), навчався в Гессенському, Гейдельберзькому, Єнському, Паризькому університетах (1862-1868).

Працював редактором журналу «A tout venant je crache» (1864), викладачем Брюссельського університету (1894-1907), Петербурзького психоневрологічного інституту (1908-1915).

Член паризького Міжнародного соціологічного інституту (1893).

Член Товариства історії Французької революції.

Віце-президент Російської вищої школи суспільних наук у Парижі (1901).

Друкувався в газетах «Біржові відомості», «Новини», «Санкт-Петербурзькі відомості», журналах «Питання філософії і психології», «Слово», «Критичний огляд», «Вісник Європи», «La Philosophie positive. Revue», «Російське багатство», «Знання».

Перу нашого земляка належать книги «Політико-економічні етюди» (1869), «Соціологія» (1880), «Минуле філософії» (1886), «L'ancienne et la nouvelle philosophie» (1887), «L'inconnaissable, sa metaphysique, sa psychologie» (1889), «La philosophie du siecle» (1891), «Agnosticisme» (1892), «La Recherche de l'unité» (1893), «L'Ethique: Le bien et le mal» (1896), «Les fondements de l'ethique» (1899), «Nouveau programme de sociologie» (1904), «Петро Кропоткін. Особистість і доктрина» (1906), «Соціологія в дії» (1908), «Новий виклад основних питань соціології» (1909), «Енергетика і соціологія» (1910), «Нові ідеї в соціології», «Поняття розуму і закони Всесвіту» (обидві – 1914), «Філософія та її завдання в ХХ столітті» (1915).

Разом з Г. Вирубовим переклав з французької на російську книгу Е. Літтре «Декілька слів з приводу позитивної філософії» (1865).

Всупереч ідеалізму і історичному матеріалізму висунув власну біосоціальну концепцію. На думку Д.-Р., існує чотири фактори, які обумовлюють буття: наука, філософія, мистецтво, історична дія. Не визнавав естетики Л. Толстого.

Стосунки з владою у Д.-Р. не склалися. Понад десятиліття він перебував під таємним наглядом поліції (1879-1890). Його книги «Політико-економічні етюди», «Соціологія», «Минуле філософії» були заборонені для публічних бібліотек. У свою чергу, чільник Св. Синоду К. Победоносцев зажадав подвійної цензури – як світської, так і духовної для всіх творів Д.-Р.

Після арешту і вилучення чергового тиражу, наш земляк приймає рішення емігрувати (1887).

На Міжнародному конгресі літераторів у Відні послав імператорові Олександрові ІІІ телеграму з вимогою звільнити М. Чернишевського (1881).

Серед друзів та близьких знайомих Д.-Р. – М. Ковалевський, Г. Вирубов, О. Герцен, Е. Літтре, С. Венгеров, Г. Плеханов, І. Вревський, П. Кропоткін, Я. Сабуров, В. Крилов, М. Катков та ін.

ДЕСНИЦЬКИЙ Семен Юхимович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Правознавець, просвітник, видавець, перекладач. Один з перших членів Російської академії наук. Перший професор права Московського університету – не іноземець.

З міщанської родини.

Народився близько 1740 р. в м. Ніжин Київської губернії Російської імперії (нині – районний центр Чернігівської області України).

Помер 15 (26) червня 1789 р. в м. Москва Російської імперії (нині – столиця РФ).

Навчався в духовній семінарії Троїцько-Сергієвої лаври, гімназії при Московському університеті (1758-1759), Московському університеті (1759-1760), академії наук в Санкт-Петербурзі (1760-1761), університеті шотландського м. Глазго (1761-1767).

Працював викладачем Московського університету (1767-1787). У відставку пішов з невідомих причин.

Член Російської академії наук (1783).

Член Вільного російського зібрання (1771).

Друкувався у виданнях М. Новикова.

Серед творчих доробків Д. – «Слово про прямий і найближчий спосіб навчити юриспруденції», «Подання про заснування законодавчої, судової і караючої влади в Російській імперії» (обидві – 1768), «Слово про причини смертних страт в справах кримінальних» (1770), «Юридичні міркування про речі священні» (1772), «Юридичні міркування про початок і виникнення шлюбу у первісних народів» (1775), «Юридичні міркування про користь знання вітчизняного законництва» (1778), передмова до «Настанови землеробської» Т. Боудена (1780), примітки до

перекладеного ним тритомного «Тлумачення аглінських законів» У. Блекстона (1780-1782), «Юридичні міркування про різні поняття, що їх мають народи про власність» (1781), «Промови, виголошені на урочистих зборах імператорського Московського університету його руськими професорами» (1819).

Готував юридичні тлумачні статті для академічного «Словника».

«Подання про заснування законодавчої, судової і караючої влади в Російській імперії» – це, за суттю, проект політичних перетворень в Росії.

А «Тлумачення аглінських законів» надзвичайно позитивно оцінив О. Радищев у своїй «Мандрівці з Петербурга до Москви», написавши: «Непогано було б змусити наших суддів мати цю книгу замість святців».

Наш земляк вважав, що людство у своєму розвитку пройшло чотири стадії: 1) початкову; 2) пастушу; 3) землеробську; 4) комерційну. Цим стадіям відповідають різні форми як власності, так і шлюбу, юриспруденції, релігійності і т. д. Найважливішою ланкою суспільного розвитку визнавав приватну власність. Її основа, за уявленнями Д., – праця. Розмежовував право володіння і право власності.

Критикував кріпосне право, відстоював права людини і громадянина, рівноправність жінок.

Вважав: юристам необхідні чотири науки – моралістична філософія, натуральна юриспруденція, римське та національне право.

Першим на теренах імперії запровадив читання лекцій російською мовою, зустрівши шалений супротив прибічників латини (1768). Суперечка зайшла настільки далеко, що проблемою мусила перейнятися Катерина II, котра вирішила її на користь нашого земляка.

Незаангажовані історики одностайно вважають нашого земляка засновником російської юридичної школи, який, до того ж, розробив теорію про права людини в імперії, видатним представником світової юридичної думки свого часу.

Архів Д. втрачений внаслідок спалення Москви (1812).

Серед друзів та близьких знайомих Д. – А. Сміт, І. Третьяков, В. Робертсон, М. Новиков, Д. Фонвізін, А. Фергюссон, Д. Блек, Х. Блер та ін.

ДЕТЕНГОФ Олександр Карлович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Прозаїк, журналіст, педагог. Псевдонім – Ал. Молотов.

З дворянської родини.

Народився 2 (14) лютого 1842 р. в м. Новомиргород Єлизаветградського повіту Херсонської губернії Російської імперії (нині – місто Кіровоградської області України).

Помер в 1910 р. Точні дата і місце – не встановлені.

Навчався в воронезькому Михайлівському кадетському корпусі (з 1853), закінчив Павловський кадетський корпус (1862).

Служив в Інженерній академії, Київському військовому окрузі, був вихователем київської Володимирської військової гімназії, оренбурзького Неплюївського кадетського корпусу, першого московського кадетського корпусу.

Учасник російсько-турецької війни 1877-1878 рр. – був ад'ютантом командира 5-го понтонного батальйону 3-ої саперної бригади.

Друкувався в газетах «Київське слово», «Киянин», журналах «Російська школа», «Спостерігач», «Вісник виховання», «Російський архів», «Шкільний огляд», «Бесіда», «Сім'я і школа».

Як літератор в газеті «Киянин» дебютував рецензією «Російський театр в Києві» (1865).

Потім настала черга повістей «З нотаток російського офіцера», «На новий шлях. Із зізнань втомленої людини» (обидві – початок 1870 рр.), «Без забобонів» (1901), оповідання «Ніщенко і Сипайлов» (1903), нарисів і статей «З пам'ятної книги вихователя» (1885), «Наша молодь» (1890), «Картинки сімейного виховання» (1891), «Теорія і практика закритих шкіл» (1893), «Сім'я як основа виховання» (1894).

Перу Д. Також належать книги: двотомник «Відгомін 60-х рр. Нариси і оповідання А. Молотова» (1893), «Забутий герой. Зі спогадів старого сапера» (1905).

А ось що про нашого земляка згадував О. Лазарев-Грузинський: «С. Філіппов діставав Чехова в будинку Корнеєва, а коли письменник переїхав на Малу Дмитрівку, в будинок Фірганга, прийшовши якимось увечері, я застав невідомого мені дідуся з німецьким прізвищем (Детенгоф – авт.), який був теж любив поговорити, і як тільки я прислухався до його мови, на мене війнуло С. Філіпповим. Чехов сидів в кріслі... і здавався стомленим. На щастя, дідусь з німецьким прізвищем

скоро пішов, Чехов пожвавився. «Хто це?» – запитав я. – «Письменник. Замучив. Заговорив». – «Що ж він пише?» – Якісь статті в «Спостерігачі». Під псевдонімом «Молотов». Ви не читали?» – «Ні. А навіщо він до вас ходить?» – «А дідько його знає навіщо!». Серед друзів та близьких знайомих Д. – А. Чехов, І. Нікітін, О. Мельников, К. Дестомб, М. Де-Пуле та ін.

ДЖЕВЕЦЬКИЙ Степан Карлович

Національний статус, що склався у світі: польсько-російський.
Інженер, конструктор, винахідник. Автор низки конструкцій підводних човнів.
З дворянської родини. Справжнє прізвище – Джевецький Стефан Казимирович.
Народився 26 липня 1843 р. в с. Кунка Подільської губернії Російської імперії (нині – Гайсинський район Вінницької області України).
Помер 23 квітня 1938 р. в м. Париж (Франція).
Закінчив паризький «Ecole centrale des arts et des Metiers».
Член Паризького повітроплавального товариства (1882).
Голова VII (повітроплавального) відділу Російського імператорського технічного товариства (1882).
Кавалер солдатського Георгіївського хреста (1877).
Учасник Віденської всесвітньої виставки (1873).
Лауреат першої премії Міжнародного конкурсу в Парижі (1898).
Наш земляк сконструював одномісний і чотиримісний підводний човни (1879), котрі рухалися за допомогою мускульної сили ніг; підводний човен з електричним двигуном, започаткувавши новий напрям в суднобудуванні (1880); у співавторстві з О. Криловим запропонував проект підводного човна водотоннажністю 120 т з паровими двигунами, розрахованого на 12 чоловік екіпажу (1898); вперше застосував перископ.
За проектом Д. збудували підводний човен «Поштовий» з єдиним двигуном для підводного і надводного ходу (1907).
Наш земляк відомий і як конструктор автоматичного прокладувача курсу, який при з'єднанні з компасом і лагом креслив на карті курс корабля, підводного мінного апарату, повітряних гвинтів для літаків.
Друкувався в журналах «Морський збірник», «Повідомлення Паризької академії наук».
Як вчений дебютував розвідкою «Про опір повітря в застосуванні до польоту птахів і аеропланів» (1885).
Потім настала черга наступних доробків: «Аероплани в природі: Досвід нової теорії польоту» (1887), «Теоретичне вирішення питання про ширяння птахів» (1891), «Визначення елементів гребних гвинтів» (1892), «Theorie generale de l'helice» (1920).
В Одесі встановлено пам'ятник Д. – як першому конструкторові і будівничому підводного човна на теренах України (2004).
Ім'я нашого земляка занесено до «Книги рекордів Криму».
Серед друзів та близьких знайомих Д. – О. Крилов, К. Маковський, Г. Ейфель, М. Аркас, В. Левашов, С. Поляков, К. Бістром, К. Селезньов, Ф. Максимов, М. Лощинський та ін.

ДЖУНКОВСЬКА (МАРКОВА) Галина Іванівна

Національний статус, що склався у світі: радянсько-російський.
Військовий штурман, педагог, мемуарист, громадський діяч.
З селянської родини.
Народилася 6 жовтня 1922 р. в с. Юрківка Київської губернії УРСР (нині – Ставищанський район Київської області України).
Померла 12 вересня 1985 р. в м. Москва СРСР нині – столиця РФ). Похована на Кунцівському цвинтарі.
Закінчила Грозненське медичне училище (1938), навчалася в Московському авіаційному інституті (1939-1941), закінчила курси штурманів при Енгельській військовій авіаційній школі льотчиків (1942), факультет іноземних мов Кіровоградського обласного педагогічного інституту (1951).
Служила штурманом ланки і ескадрильї на Донському, Північнокавказькому, Західному, 3-му Білоруському, 1-му Прибалтійському фронтах (1943-1945), заступником штурмана військової частини на Далекому Сході (1946-1949),
Двічі горіла в повітрі, зазнала контузії.

Член правління Товариства СРСР – Нідерланди.

Член міжнародної комісії Радянського комітету ветеранів війни.

Герой Радянського Союзу (1945).

Здійснила 62 бойових вильоти, знищила 3 склади з боєприпасами, 2 ешелони, 10 танків, 5 дзотів, 30 автомашин; у 5 повітряних боях у складі групи збила 2 літаки супротивника.

Кавалер орденів Леніна, Бойового Червоного Прапора, Вітчизняної війни 1 ступеня, Червоної Зірки, низки медалей, серед яких і «За оборону Сталінграда».

Наша землячка – автор низки книг.

У статті «Дівчата у повітрі» на aeroclub.dp.ua розповідається: «Коли після Великої Вітчизняної війни Сталін подарував Тито майже сотню Пе-2, то югослави побоювалися приймати подарунок. Вони знали, що управляти цією складною машиною можуть лише справжні аси. Яким же було їхнє здивування, коли «пішаки» до Белграда приганяли дівчата-льотчики. Югослави були в шокові, дізнавшись, що чарівні красуні три роки поспіль бомбили німців на своїх Пе-2. Це здавалося їм звичайною політичною пропагандою. Проте така була правда війни».

Ім'я нашої землячки носить середня школа в селі Юрківка Ставищанського району Київської області.

Серед друзів та близьких знайомих Д. – М. Раскова, М. Доліна, І. Сольонов, М. Вожакова, К. Фомічова, В. Мельников, М. Кирилова, В. Матюхіна, Н. Федутенко, Ж. Гастон, К. Фомічова, О. Шолохова, А. Язовська, А. Скобликова та ін.

ДЖУНКОВСЬКИЙ Василь Якович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Перекладач, поет.

З родини священика.

Народився в 1767 р. в м. Лебедин Харківської губернії Російської імперії (нині – районний центр Сумської області України).

Помер 9 (21) вересня 1826 р. в м. Харків Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Закінчив Харківський колегіум (1788).

Працював волонтером в школі при одному з петербурзьких військових шпиталів (1788-1789), викладачем і одночасно наглядачем в Калиновському медико-хірургічному інституті (1789-1797), перекладачем в Медичній колегії (з 1795), бібліотекарем (1802-1808), управляючим (1808-1818) медико-хірургічної академії, керівником архіву Державної медичної управи (1818-1820), проректором (1820-1821), ректором Харківського університету (1821-1826).

Член Вільного економічного товариства (1808).

Голова Товариства наук Харківського університету (1823-1826).

Друкувався в журналах «Український вісник», «Український журнал», «Загальна журнальна лікарняна наука», «Праці Вільного економічного товариства».

Як літератор дебютував «Одою» (1791).

Надрукував каталоги бібліотек – Медичної колегії (1799), Петербурзької медико-хірургічної академії (1809, 1816), Харківського університету (1824). Його нариси про лікарів регулярно з'являлися в періодиці (1811-1813, 1816).

Д. переклав «Топографічний опис міста Риги» Гуна (1804), «Опис Туркінських мінеральних вод на Байкалі» І. Ремана (1808), деякі уривки з «Іліади» Гомера, а також понад два десятки медичних доробків з німецької та французької мов.

Наш земляк – автор естетичного трактату «Про витончені мистецтва в греків та їх вплив на моральність» (1819), «Каталогу книг, що зберігаються у фонді бібліотеки Харківського університету» (1824).

Д. – один з ініціаторів заснування «Українського журналу» (1824-1825).

Серед друзів та близьких знайомих Д. – П. Завадовський, Д. Кавунник (Велланський), З. Карнєєв, О. Склабовський, П. Білецький-Косенко, І. Книгін, П. Ковалевський, В. Муратов, Ф. Делавін та ін.

ДЖУНКОВСЬКИЙ Степан Семенович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет, перекладач.

З дворянської родини.

Народився 25 грудня 1762 р. (5 січня 1763) в м. Лебедин Харківської губернії Російської імперії (нині – районний центр Сумської області України).
Помер 3 (15) квітня 1839 р. в м. Петербург Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ).
Навчався в Харківському колегіумі (з 1772), удосконалював знання в Англії, Голландії, Франції.
Був наставником молодшого сина протоієрея А. Самборського (1784-1792), учителем англійської мови у великих княжен (1792-1800), чиновником Експедиції державного господарства, опікунства іноземних колоністів та сільського господарювання (1800-1806) та по систематизації й уніфікації російських мір та ваги (1806-1811), директором Департаменту державного господарства та публічних приміщень Міністерства внутрішніх справ (1811-1828), управляючим Особливою канцелярією з осушування околиць м. Петербург (1829).
Дійсний статський радник (1811).
Таємний радник (1826).
Член Московського товариства дослідників природи.
Секретар Імператорського Вільного економічного товариства.
Один з директорів Російського біблійського товариства.
Член Фінського Абівського агрономічного товариства.
Член Геттінгенського наукового товариства.
Кавалер орденів св. Ганни 2 ступеня з діамантами і св. Володимира 2-го ступеня.
Нагороджений діамантовою каблучкою (1831).
Друкувався в журналі «Праці Вільного економічного товариства».
Як літератор дебютував поемою «Олександрова, звеселяючий сад великого князя Олександра Павловича» (1794).
Потім настала черга оди на честь коронації Катерини II (1794), «Промови про необхідність вправління в землеробстві й будинкобудуванні всіх володарів власних маєтків» (1809), 15-томної «Нової і повної системи практичного сільського господарювання» (1807-1811).
Наш земляк – один з видавців і авторів 12-томного «Кола господарських знань» (1805-1807).
Переклав «Плач, або Нічні думки» Е. Юнга (1799), книгу «Про хвороби морських служителів».
Після смерті Д. залишилася бібліотека в декілька тисяч томів.
Серед друзів та близьких знайомих Д. – М. Карамзін, В. Малиновський, Д. Приклонський, О. Самборський та ін.

ДИКИЙ Олексій Денисович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Актор, режисер.

З дворянської родини.

Народився 12 (25) квітня 1889 р. в м. Катеринослав Російської імперії (нині – м. Дніпропетровськ, адміністративний центр однойменної області України).

Помер 1 жовтня 1955 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ).

Був актором Московських художнього театру (1910-1913), студії художнього академічного театру (1913-1924), 2-ї студії художнього академічного театру (1924-1928), режисером театрів Москви та Ленінграду (1928-1931), керівником Московського театру ВЦРПС і Студії Дикого (1931-1936), режисером Ленінградського Великого драматичного театру (1936-1937), актором і режисером Московського академічного театру ім. Вахтангова (1941-1944), актором Московського академічного Малого театру (1944-1952), режисером Московського Театру ім. Пушкіна (1952-1955).

Народний артист СРСР (1949).

Спеціальною ухвалою Наркомосвіти СРСР присуджено довічне звання артиста МХТу (1927).

Лауреат п'яти Державних премій СРСР (1946; 1947; 1949 – двічі; 1950).

Володар Почесного диплому міжнародного венеціанського кінофестивалю за виконання ролі адмірала Нахімова в однойменній стрічці (1947).

Серед театральних доробків вирізняються «На дні» (1911), «Загибель Надії» (1913), «Блоха» (1925), «Людина з портфелем» (1928), «Леді Макбет Мценського повіту» (1931), «Глибока провінція» (1935), «Смерть Тарелкіна» (1936), «Фронт» (1942), «Міщани» (1946), «Тіні» (1953).
Зіграв головні ролі в кінофільмах «Кутузов», «Адмірал Нахімов», «Третій удар», «Сталінградська битва».

Наш земляк – постановник «Блохи» за М. С. Лєсковим (1925), «Міщан» за М. Горьким (1946).

Репресований сталінським режимом (1937-1941); термін відбував у виправно-трудовому концтаборі.

Іменем Д. названа вулиця в м. Москва (1965), а в мікрорайоні Новоогірєєво створено меморіальний музей актора і режисера.

Серед друзів та близьких знайомих А. – А. Бучма, М. Шагал, Б. Бабочкін, М. Богословський, Г. Менглет, І. Савченко, В. Петров, Є. Батурін, В. Пудовкін, Т. Макарова, П. Єршов, Є. Самойлов, Р. Симонов, П. Гайдебуров, Л. Раскатов та ін.

ДИКОВ Іван Михайлович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Військово-морський діяч. Першим у світі під час бойових дій застосував маневрені мінні загорода (1877); морський міністр Російської імперії (1907-1909); перший морський командир на теренах Російської імперії, удостоєний двох найвищих державних бойових нагород – солдатської і офіцерської.

З дворянської родини. Батько, Диков М., – поручик царської армії.

Народився в 1833 р. в Херсонській губернії Російської імперії (нині – Херсонська область України).

Помер в 1914 р. в м. Петроград Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ). Похований у Володимирському соборі м. Севастополь Російської імперії (нині – столиця АРК України).

Закінчив Чорноморську юнкерську школу в м. Миколаїв (1854).

Служив гардемариним на Чорноморському флоті (1854-1856), офіцером на шхуні «Досвід» (1856), пароплаві «Прут» (1856-1858), шхунах «Абін» і «Псезуаппе» (1859), «Саук-Су» (1860), пароплаві «Турок» (1861), корветі «Кречет» (1861-1864), прапор-офіцером при головному командирі Миколаївського порту (1865-1866), командиром пароплава «Прут» (1870), помічником директора чорноморських та азовських маяків (1871-1877), командиром загону Нижньо-Дунайської флотилії (1877-1878), прапор-капітаном при Головнокомандуючому діючої армії (1878-1879), командиром Чорноморського учбово-мінного загону (1881-1885), командиром броненосного фрегата «Дмитро Донський» (1885-1886), в.о. Головного інспектора мінної справи (1886), молодшим флагманом Практичної ескадри Чорного моря (1890-1891), помічником начальника Головного морського штабу (1891-1892), в.о. старшого флагмана Чорноморської флотської дивізії (1892-1894), командувачем Практичною ескадрою Чорного моря (1894-1897), головою Морського технічного комітету (1897-1900), морським міністром (1907-1909).

Брав участь у прокладенні телеграфних ліній на Чорному морі (1868-1869).

Учасник російсько-турецьких воєн (1854-1855; 1877-1878).

Член Адміралтейств-Ради (1898-1907).

Голова Комісії з дослідження морських бойових дій (1904-1905).

Голова Комісії з перегляду статуту про морський ценз і вироблення закону про проходження служби офіцерськими чинами (1905).

Постійний член Ради державної оборони (1906-1907).

Член Державної Ради (1909-1917).

Кавалер орденів св. Станіслава 2-го ступеня з короною, св. Станіслава 1-го ступеня, св. Ганни 1-го ступеня, св. Володимира 2-го ступеня, Білого Орла, св. Олександра Невського з діамантовими знаками, Георгіївського хреста 4-го ступеня.

Серед друзів та близьких знайомих Д. – І. Бострем, О. Извольський, П. Столипін, В. Тімірязев, С. Воєводський, І. Григорович, Л. Брусилов, К. Пілкін, В. Стеценко та ін.

ДМИТРИЄВ Іван Іванович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, критик.

З родини священика.

Народився в 1839 р. в [Малоросії].

Помер 20 лютого (4 березня) 1867 р. в с. Білоус поблизу Чернігова Російської імперії (нині – Чернігівська область України).

Навчався в Харківських семінарії та університеті, Чернігівській семінарії.

Був чиновником канцелярії консисторії, караульним, оглядачем журналу «Російське слово» (1864-1865), завідувачим відділом журналу «Будильник» (1865-1866).

Друкувався в газеті «Харківські губернські відомості», журналах «Сучасник», «Іскра», «Нариси», «Скіпка», «Російське слово», «Будильник».

Як літератор дебютував в газеті «Харківські губернські відомості» рецензією «Театральні нотатки» (1857).

Потім настала черга оповідання «Провінційна газета, її редактор і співробітники», статті «Мистецтво, яке розшаркується. З приводу річної виставки в Академії мистецтв» (обидва – 1863), нарисів і фейлетонів «Загадки», «Питання хвилини», «Сварка Івана Івановича з Іваном Никифоричем» (усі – 1865), «Філософські дослідження», «Лист індійця, кухара на моніторі «Міантономо» до його дружини в Америку», «Дорожні враження Івана Добронравова» (усі – 1866).

Зазнавав утисків з боку влади. Був заарештований і у зв'язку з загостренням сухот відпущений на батьківщину під нагляд поліції (1866).

Публікацію статті «Мистецтво, яке розшаркується. З приводу річної виставки в Академії мистецтв» заборонила цензура. Лише після внесення значних купюр дозвіл нарешті було отримано.

Серед друзів та близьких знайомих Д. – М. Добролюбов, Г. Благосветлов, М. Степанов, В. і М. Курочкин та ін.

ДОБРЖАНСЬКИЙ (ДОБЖАНСЬКИЙ) Феодосій Григорович

Національний статус, що склався у світі: російсько-американський.

Біолог-генетик. Один з фундаторів світової експериментальної генетики популяцій і синтетичної теорії еволюції.

З викладацької родини. Батько, Добжанський Г. – учитель гімназії.

Народився 12 (25) січня 1900 р. в м. Немирів Київської губернії Російської імперії (нині – районний центр Вінницької області України).

Помер 18 грудня 1975 р. в м. Дейвіс (Каліфорнія, США). Похований на місцевому цвинтарі.

Закінчив 6-у київську гімназію (1909-1917), фізико-математичний факультет Київського університету (1917-1920), стажувався в США (1927-1929).

Працював викладачем Київського політехнічного інституту (1920-1923), Петроградського (1924-1925) університету, ученим спеціалістом Комісії з вивчення природних продуктивних сил Росії (1925-1927), викладачем Каліфорнійського (1929-1940) технологічного інституту, Колумбійського (1940-1962), Рокфеллівського (1962-1970) Каліфорнійського (1971-1975) університетів.

Член Національної академії наук США.

Член Американської академії науки і мистецтв.

Член Американського товариства філософів.

Член Лондонського королівського товариства.

Почесний доктор Оксфордського університету (1964) і ще двадцяти вищих учбових закладів.

Лауреат медалі Американської національної академії (1941), Кімберівської генетичної медалі (1958), Національної медалі за розвиток науки США (1964).

Як учений дебютував в збірнику «Матеріали до вивчення фауни Південно-Західної Росії» статтею «Опис нового виду роду *Coccinella* із околиць Києва» (1917).

Потім настала черга наступних книг: «Генетика і походження видів» (1937), «Еволюція, генетика і людина» (1950), «Біологічні основи людської свободи» (1956), «Еволюціонуюче людство» (1962), «Генетика еволюційного процесу» (1970).

Перу нашого земляка також належать статті «Що і як успадковується у живих істот?» (1925), «Придушення науки» (1949), «Смерть науки в Росії» (1950), «Міфи про генетичне визначення і про *tabula rasa*» (1975).

Всього залишив понад 300 наукових праць.

Серед друзів та близьких знайомих Д. – М. Демерець, Ю. Філіпченко, Л.Берг, М. Вавилов, Т. Морган, Р. Левонтін, Ф. Айала, С. Четвериков, К. Піттендрай, Ю. Горощенко, П. Семенов-Тяньшанський, Ю. Керкіс, В. Лучник, А. Стертевант, С. Кушакевич, В. Вернадський та ін.

ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ Георгій Тимофійович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Льотчик-космонавт (24/52). У Космосі перебував 23 доби 18 годин 21 хвилину 43 секунди.

З робітничої родини.

Народився 1 червня 1928 р. в м. Одеса СРСР (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Загинув 30 червня 1971 р. під час посадки радянського космічного човна «Союз-11». Похований біля Кремлівської стіни в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ).

Закінчив Одеську спеціальну школу Військово-Повітряних Сил (1946), Чугуївське військово-авіаційне училище льотчиків (1950), Військово-повітряну академію (1961).

Служив пілотом-винищувачем (1950-1955), заступником командира ескадрильї (1955-1960), командиром ланки (1960), штурманом (1960-1961), в законі космонавтів (1963-1971).

Герой Радянського Союзу (посмертно).

Кавалер ордена Леніна, низки медалей.

Пройшов підготовку за програмою обльоту Місяця (1966-1967).

Стартував у якості командира космічного човна «Союз-11» разом з В. Волковим і В. Пацаєвим.

Працював на борту орбітальної станції «Салют». Після завершення програми польоту під час приземлення передчасно відкрився клапан дихальної вентиляції і екіпаж загинув.

В біографії нашого земляка була принаймні ще одна ситуація на межі життя і смерті. Під час фашистської окупації Одеси у Д. виявили пістолет. Вирок румунського військово-польового суду 25 років каторжних робіт, з яких не повертаються. На щастя, шляхом підкупу і використання фальшивих документів засудженому вдалося втекти з буцегарні (1944).

Що стосується особистого життя, то Д. ріс без батька, який залишив родину, коли синові ледь виповнилося два роки.

Нині наш земляк – почесний громадянин м. Одеса (Україна) і м. Калуга (РФ).

Його ім'я присвоєно школі і проспекту в м. Одеса (Україна), школі в м. Владивосток (РФ), вулицям в м. Омськ (РФ) і Могилів (Білорусь), російському науково-дослідному судну, кратеру на Місяці, малій планеті №1789.

Пам'ятник нашому земляку в м. Одеса, а меморіальна дошка в – м. Могилів (Білорусь).

Серед друзів та близьких знайомих Д. – В. Севаст'янов, П. Колодін, В. Кубасов, О. Марков, А. Воронов, В. Волков, В. Пацаєв та ін.

ДОЛГАНОВ Георгій Єфремович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Священик. В чернецтві – Гермоген (1890). Зарахований до лику святих Російської православної церкви (1999). Перший священик, виходець з України, про якого народ склав пісню.

З родини священика.

Народився 25 квітня (7 травня) 1858 р. в Ананьївському повіті Херсонської губернії Російської імперії (нині – районний центр Херсонської області України).

Скинутий більшовиками 16 (29) червня 1918 р. з борту пароплава «Ока» в сибірську р. Тура.

Похований в Софійському Успенському соборі Тобольського кремля (нині – місто Тюменської області РФ).

Навчався в єпархіальній духовній школі, Ананьївській класичній гімназії, закінчив юридичний і математичний факультети Новоросійського університету (1889), Санкт-Петербурзьку духовну академію (1893).

Був інспектором (1893-1898), ректором (1898-1901) Тифліської духовної семінарії, єпископом Вольським, вікарієм Саратовської єпархії (1901-1903), єпископом Саратовським (1903-1917), єпископом Тобольським і Сибірським (1917-1918), редагував «Духовний вісник Грузинського екзархату».

Д. – почесний член «Союзу руського народу» (1906).

Друкувався в газеті «Братський аркуш», журналах «Тобольські єпархіальні відомості», «Діяння Святого Собору Православної Російської Церкви».

Перу Д. належать наступні доробки: «Начерк діяльності єпархіального місіонерського духовно-просвітницького братства в м. Тифліс» (1900), «Промова єпископа Саратовського Гермогена на відкритті Православного Всеросійського братського союзу руського народу» (1907), «Боротьба за істину нашої духовної школи» (1908), «Інтелігентське язичництво нашого часу і заходи боротьби з ним» (1910), «Обурливе засудження дозволеного блюзнірства» (1911), «Від світла істинного в темряву непроглядну» (1916).

Наш земляк із-за свого непоступливого характеру не раз мав проблеми з владою. Приміром, саратовський губернатор затримав вихід декількох номерів газети, якою опікувався єпископ (1903).

Широкого суспільного розголосу набула й історія з Григорієм Распутіним. Спочатку Д. разом з ієромонахом Ілідором, звинувативши в розпусті й шахрайстві, спонукали фаворита імператриці до того, аби він якнайшвидше залишив столицю. Не отримавши бажаного результату, як свідчать деякі джерела, святі отці намагалися Г. Распутіна позбавити чоловічої гідності.

У свою чергу, наш земляк звернувся до членів Св. Синоду, шукаючи у них підтримки.

Наразившись на нерозуміння архієреїв, написав листа царю.

У той же час він вступив у відкритий конфлікт з обер-прокурором В. Саблером. Вбачаючи в його діях «відверте потурання й особисту поблажливість до ворогів православної церкви», Д. телеграму государю. Результат – позбавлення членства в Св. Синоді (1912).

У відповідь Д. відмовився їхати до Саратова і став писати про несправедливість, яка звершилася, в газети. Сміливця запроторили спочатку до Жировицького монастиря Гродненської єпархії (1912-1915), а потім – до Микола-Угрешського монастиря Московської єпархії (1915-1917). Між іншим, у першому вже в хрущовські часи відбував покарання інший Гермоген – архієпископ Калузький і Боровський.

Ще більше не склалося з більшовиками. Незважаючи на заборону, Д. організував хресний хід (1918), під час якого на кожному перехресті благословляв заарештовану царську сім'ю. Реакція не забарилася – священика миттєво взяли під варту і відправили з Тобольська в Тюмень, а звідти – в Єкатеринбург. Делегація віруючих звернулася з клопотанням про звільнення єпископа під заставу в 100000 рублів, однак була взята під охорону і зникла.

Через півтора місяця Д. перевезли під конвоем в Тюмень, де посадили на пароплав, який мав відправлятися на Тобольськ. Проте на той час його вже зайняли війська білих. І священика, не довго думаючи, поблизу с. Покровське з каменем на шиї скинули у воду. Така ж доля спіткала інших страждальців.

Тіла частини страчених, серед яких виявився і Д., винесло на берег. Селяни закопали його в огорожі місцевої церкви, а в серпні – уже білі – перенесли мощі до Софійського Успенського собору Тобольського Кремля. За чутками, повернувшись до влади, більшовики залили місце поховання цементом.

Під час ремонту храму (1995) виявили десять поховань, одне з яких, що й підтвердили численні експертизи, належало Д.

Серед друзів та близьких знайомих Д. – С. Татищев, Н. Бровкович, Г. Распутін, А. Вадковський, С. Чічагов, І. Труфанов та ін.

ДОЛИНОВ Михайло Анатолійович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет, режисер.

З акторської родини.

Народився 25 липня (6 серпня) 1892 р. в м. Одеса Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 20 жовтня 1936 р. в м. Париж (Франція).

Навчався в 4-й одеській, петербурзькій (1908-1911) гімназіях, закінчив юридичний факультет Петербурзького університету (1911-1916).

Член масонської ложі «Гамаюн» (1935).

Друкувався в газеті «Огляд театрів», журналах «Новий сатирикон», «Аргус», «Південний вогник», «Вільний журнал», «Лукомор'я».

Як поет дебютував віршами в газеті «Огляд театрів» (1911).

Потім настала черга низка водевілів, опер-буфф, скетчів, серед яких вирізняються «Бочка Діогена», «Бригадирка», «Зал для підстригання волосся», «Три шляпи», «Кавалери».

Перу нашого земляка також належить книги «Полонені голоси» (1912), «Веселка. Елегії, ідилії, буколіки, оди і мадригали» (1915).

В рецензії «М. Левберг, Т. Чурилін та ін.» про нашого земляка М. Гумільов писав: «Михайло Долинов мав упереджену думку – писати, як писали французькі поети XVIII століття і їх російські епігони. Завжди підозріло, коли поет хоче бути не самим собою, а кимсь іншим. Мимоволі думається, що у нього немає своїх заповітних думок, вперше народжених поєднань слів. У кращому випадку, замість поезії виходить майстерне рукоділля, але звичайно Муза, присутня при створенні кожної ритмічної мови, мстить тому, що нехтує нею будь-яким особливо образливим способом. Так вийшло і в даному випадку. М. Долинов безперечно культурний, уміє писати вірші,

але він якийсь Епіходов поезії, і невдача – вона така ж крилата, як її сестра, успіх – переслідує його на кожному кроці, примушуючи здійснювати низку незграбностей». Серед друзів та близьких знайомих Д. – Ю. Анненков, Б. Садовський, С. Чорний, А. Шполянський, З. Гіппіус, А. Конге, І. Мозалевський, О. Кондратьєв, Ю. Анненков, С. Чорний, В. Ашкеназі, В. Горянський, М. Алданов та ін.

ДОЛЛЕЖАЛЬ Микола Антонович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Енергетик, теплотехнік. Головний конструктор реактора першої у світі атомної електростанції (1946); автор теорії самодіючих клапанів поршневого компресора.

З міщанської родини. Батько, Доллежаль А., – земський інженер.

Народився 15(27) жовтня 1899 р. на х. Ільїнка (нині не існує) поблизу с. Омельника Олександрівського повіту Катеринославської губернії Російської імперії (нині – Оріхівський район Запорізької області України).

Помер 20 листопада 2000 р. в с. Жуковці Московської області РФ.

Закінчив Подольське реальне училище Московської області (1908-1917), Московське вище технічне училище (1923).

Працював технічним директором Ленінградського інституту азотного машинобудування (1932-1934), головним інженером Київського заводу «Більшовик» (1935-1938), головним інженером, науковим керівником, директором Московського науково-дослідного інституту хімічного машинобудування (1942-1953), директором науково-дослідного і конструкторського інституту енерготехніки (1953-1986).

Академік академії наук СРСР (1962).

Чотири рази лауреат Державної премії СРСР (1949; 1952; 1953; 1970).

Лауреат Ленінської премії (1957).

Двічі Герой Соціалістичної Праці (1949).

Кавалер «Золотої медалі ім. І. В. Курчатова» Російської академії наук (2000).

Головний конструктор серії каналних уран-графітових реакторів великої потужності для Ленінградської, Курської, Смоленської, Ігналінської і Чорнобильської АЕС.

Перу Д. належить книга «Біля джерел рукотворного світу. Нотатки конструктора».

У м. Оріхів Запорізької області споруджено бронзове погруддя земляка (1988).

Ім'я Д. присвоєно Московському науково-дослідному і конструкторському інституту енерготехніки.

Серед друзів та близьких знайомих Д. – В. Діксон, І. Курчатов, М. Охлопков, А. Олександров, В. Гончаров, М. Сабуров, Г. Вишневська, П. Паршин, В. Легасов, Є. Веліхов, Д. Шостакович, Б. Поздняков та ін.

ДОМАНИЦЬКИЙ Василь Миколайович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Літературознавець, етнограф, історик, бібліограф. Псевдоніми – Вітер, Звенигородець, Колодянин. Автор першого українського словника іншомовних слів «Словничок. Пояснення чужих та не дуже зрозумілих слів» (1906).

З сім'ї священика.

Народився 7 (19) березня 1877 р. в с. Колодисте Звенигородського повіту Київської губернії Російської імперії (нині – Тальнівський район Черкаської області України).

Помер 28 серпня (10 вересня) 1910 р. в м. Аркашон (Франція). Похований у рідному селі. На гранітному постаменті викарбувані слова Тараса Шевченка: «Ми не лукавили з тобою. Ми просто йшли. У нас нема зерна неправди за собою».

Закінчив Київський університет св. Володимира (1900).

Працював учителем.

Друкувався в журналах «Київська старовина»,

Його перу належать доробки: «Бібліографічний покажчик творів О. Я. Конисського, написаних малоросійською мовою» (1901), «Покажчик змісту літературно-наукового вісника в томі I-XX» (1903), «Козаччина на переломі XVI і XVII ст., 1591-1603» (1904), «Піонер української етнографії Зоріан Доленга-Ходаківський» (1905), «Авторство Марка Вовчка» (1908), «Український видавничий рух в Росії в останніх п'ятнадцять літ» «Про Буковину та життя буковинських українців» (обидва – 1910), «Народний календар у Ровенським повіті Волинської губернії» (1912).

За редакцією Д. вийшли перше наукове видання «Кобзаря» Т. Шевченка (1907) і «Історії України» М. Аркаса.

Перекладав з французької, російської, польської, чеської.

Наш земляк – фактичний редактор органу української фракції у 2-й Державній Думі Російської імперії «Рідна справа – Думські вісті».

Д. написав рецензії на словники на словники Б. Грінченка та В. Дубровського (1909).

Дослідження вченого «Словаки. Про їх життя та національне відродження» перевидане словацькою мовою у м. Пряшів Словацької Республіки (2001).

По смерті вченого був виданий збірник «Чистому серцем», де вміщені його біографія і спомини про нього (1912).

Серед друзів та близьких знайомих Д. – І. Франко, О. Кобилянська, О. Пчілка, В. Антонович, М. Левитський, В. Дудурківський, В. Страшкевич, С. Єфремов, О. Лотоцький, Ф. Матушевський та ін.

ДОМБРОВСЬКИЙ Ярослав

Національний статус, що склався у світі: польсько-французький.

Військовий теоретик, один з керівників Паризької комуни. Псевдонім – Лакетак.

З дворянської родини. Батько – провінційний чиновник.

Народився 13 листопада 1836 р. в м. Житомир Волинської губернії Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Загинув 23 травня 1871 р. в м. Париж (Франція). Похований на цвинтарі Пер-Лашез.

Навчався в Брестському кадетському корпусі (1845-1853), закінчив петербурзький Костянтинівський корпус (1853-1855), навчався в петербурзькій Миколаївській академії генерального штабу (1859-1861).

Служив в 19 польовій артилерійській бригаді (1855-1859), командував XI легіоном під час Паризької комуни, був комендантом Паризького укріпленого району і командувачем військами західного сектора оборони міста (1871).

Учасник Кавказької війни.

Член об'єднання польської еміграції (1866).

Перу Д. належить книга «Критичний нарис війни 1866 року в Німеччині та Італії» (1868).

За активну підпільну діяльність по звільненню Польщі заарештований і засуджений до 15 років каторжних робіт в Сибіру (1862). Зумів втекти з пересильної в'язниці (1864).

Разом з дружиною емігрував до Європи (1865).

У свою чергу був затриманий у Парижі як прусський шпигун, проте, завдяки заступництву Гарібальді, суд його виправдав (1869).

В СРСР вийшли книги Д. Граніна «Ярослав Домбровський» (1951), В. Дякова «Ярослав Домбровський» (1969), а також було знято фільми режисерів Г. Рошала «Зірки Парижа» (1937) та Б. Поремби «Ярослав Домбровський» (1975).

Під час громадянської війни в Іспанії там діяв батальйон ім. Д., сформований з поляків, українців і білорусів (1936), а пізніше була сформована інтернаціональна бригада його імені (1937); під час Другої світової війни в складі Війська Польського воювала 2-а піхотна дивізія ім. Д.

У м. Житомир встановлено пам'ятник землякові.

Його ім'ям названі вулиці в м. Житомир (Україна), Гродно (Білорусь).

Портрет Д. прикрашає польську купюру в 200 злотих.

Серед друзів та близьких знайомих Д. – А. Потебня, П. Маєвський, О. Герцен, С. Сераковський, В. Потапенко, В. Врублевський, П. Лавров, С. Падлевський, Д. Гарібальді, М. Чернишевський, В. Озеров, К. Калиновський, О. Єзельський, М. Крук-Гейденрейх, Л. Топор-Зверздовський, Я. Савицький та ін.

ДОМОГАЦЬКИЙ Володимир Миколайович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Скульптор.

З поміщицької родини. Батько, Домогацький М., – лікар.

Народився в 1876 р. в м. Одеса Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер в 1939 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ). Похований на Новодівочому цвинтарі.

Закінчив юридичний факультет Московського університету (1897-1902), брав уроки у С.

Волнухіна (1895), С. Іванова (1903-1904).

Працював викладачем в СХПУ (1908-1910), завідуючим Музеєм зразків скла і порцеляни (1918-1919), викладачем Гуманітарного педагогічного інституту при Наркомосвіти (1920), ГАХН (1921-1931), завідуючим відділом скульптури державної Третьяковської галереї (з 1923), викладачем Московського інституту мистецтв (з 1937).

Член Московського товариства художників (1914).

Один з організаторів і перший голова Товариства російських скульпторів (1928).

Заслужений діяч мистецтв РРФСР (1937).

Учасник експозицій Товариства пересувних художніх виставок.

Серед найвідоміших доробків «Хлопчик у козушанці», «Хлопчик на коні» (обидві – 1904), «Корови в стаді», «Телята» (обидва – 1909), «Портрет старого актора», «Жіноча фігура (обидва – на колінах)» (1913), «Володимир Сергійович Соловйов» (1915), «Дівчинка Таня», «Дівчина» (обидва – 1916), «Портрет Льва Шестова» (1917), пам'ятник Дж. Байрону (1919), портрети В. Ватагіна (1923), М. Семашко (1924), В. Вересаєва (1929), надгробки О. Сумбатову-Южину (1928), О. Родченко (1930), А. В. Петрову-Сергєєву (1933).

Нині роботи нашого земляка зберігаються в Третьяковській галереї (м. Москва, РФ), Державному російському музеї (м. Санкт-Петербург, РФ).

На будинку в м. Москва, де жив Д., встановлена меморіальна дошка.

Серед друзів та близьких знайомих Д. – М. Андрєєв, Л. Шервуд, С. Іванов, І. Павлов, Л. Кербель, Г. Голубкіна, Р. Іодко, О. Матвєєв, Г. Окський, С. Волнухін, І. Жолтовський, С. Парнок, О.

Златовратський та ін.

ДОМОНТОВИЧ Василь Васильович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет, військовий.

З дворянської родини.

Народився в 1807 р. в с. Кудрівка Сосницького повіту Чернігівської губернії Російської імперії (нині – Сосницький район Чернігівської області України).

Помер 12 (24) жовтня 1868 р. в м. Тифліс Російської імперії (нині – м. Тбілісі, столиця Грузії).

Закінчив Петербурзький 1-й кадетський корпус (1826).

Служив в Петербурзькій 10-й артилерійській бригаді, Кавказькій артилерійській бригаді.

Брав участь у російсько-турецькій війні (1828-1829), військових компаніях у Польщі (1831) і на Кавказі (1859).

Кавалер польського знака «За військову гідність» 4-го ступеня (1831), російських орденів св.

Ганни 3-го ступеня з бантом (1849), св. Володимира 4-го ступеня з бантом (1855), св. Станіслава 2-го ступеня з мечами (1859).

Друкувався в журналах «Літературний додаток до «Вітчизняних нотаток», «Слов'янин», «Літературний додаток до «Руського інваліда», альманахах «Гірлянда», «Зурна», «Пам'ятник вітчизняних муз».

Як поет дебютував в журналі «Слов'янин» віршами (1827).

Потім настала черга віршів «Меланхолія», «Мрії», «До Вел'яшева», «Літній ранок» (усі – 1827), «Смерть воїна» (1828), «Лист до дядька», «До моря» (1828-1829), «Спогади про переправу Дунайську» (1830), «Вірші до поручика князя Голіцина» (1832), «Поїздка в Цінандалі» (1855).

З найвідоміших доробків варто назвати романи «Я щасливий, коли з тобою буваю» (1830), «Що співаєш, красуне-дівчино?» (1832).

Д. – також автор численних любительських віршів і експромтів. На Кавказі довго ходили в списках його вірші, присвячені Кавказькій війні, гумористичні описи військового побуту і численні тости-імпровазації.

Ось що пише про нашого земляка в статті «Домонтович Василь Васильович» О. Кривенко: «Прослуживши понад 35 років, з яких близько 15 років – на Кавказі в гарячу пору його підкорення, в лютому 1862 р. Домонтовичу присвоюють чин генерал-майора із звільненням зі служби, з мундиром і пенсією повного окладу. І в мирній, і в бойовій обстановці він умів знаходити час для поезії, яка у нього відрізняється безпосереднім відчуттям, простотою, не витіюватістю форми, є відгомонам подій його життя. Твори В. В. Домонтовича розкидані по різних виданнях, особливо в альманахах з 1825 р.».

Особисте життя у нашого земляка не склалося: він так і не одружився.

Серед друзів та близьких знайомих Д. – В. Бенедиктов, О. Аляб'єв, О. Барятинський, П. Свиньїн та ін.

ДРАГОМАНОВ Петро Якимович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет, перекладач, юрист.

З дворянської родини. Батько, Драгоманов Я., – колезький асесор; син, Драгоманов М., – історик, фольклорист; донька, Пчілка О., – письменниця; брат, Драгоманов Я., – поет, перекладач, декабрист; онука, Українка Л., – письменниця.

Народився 29 червня (11 липня) 1802 р. в с. Монастирські Будища Гадяцького повіту Полтавської губернії Російської імперії (нині – с. Малі Будища Гадяцького району Полтавської області України).

Помер у вересні 1860 р. в м. Гадяч Полтавської губернії Російської імперії (нині – районний центр Полтавської області України).

Навчався в Петербурзькому училищі правознавства.

Працював регістратором канцелярії Військового міністерства (1817-1822), чиновником Тимчасової комісії з вирішення рахунків закордонного відділу (1822-1828), Тимчасової контрольної комісії комісаріатського (1828-1833) і Провіантського (1834-1836) департаментів Військового міністерства, засідателем Гадяцького повітового суду (1840-1844).

Друкувався в газеті «Північний Меркурій», журналі «Літературний додаток до «Руського інваліда», альманасі «Гірлянда».

Як літератор дебютував в «Північній зорі» віршами «Щастя» і «Сирітки» (1829).

Потім настала черга посланням «М. Б-ву-Р-ну» (1830), віршів «Могила славного», «Епіграма» (обидва – 1831), «Корабель і човник» (1832).

Наш земляк перекладав з англійської мови твори Р. Бьорнса, з французької – А. Ламартіна, Е. Парні, Е. Шапюї, Г. Бертуда, Ж. Поля.

Родинне гніздо Драгоманових в м. Гадяч не збереглося. Напівзруйновану хатину П. Я.

Драгоманова згорнули бульдозером до яру (1952).

Врешті-решт відкрили пам'ятник родині Драгоманових у вигляді чотирикутника із сірого граніту висотою 3,5 м і шириною 0,8 м (1995). На ньому напис: «Вони живуть, бентежать і турбують, Бо в серці мали те, що не вмирає. Вдячні нащадки».

Серед друзів та близьких знайомих Д. – М. Бестужев-Рюмін, А. Метлинський та ін.

ДРАГОМАНОВ Яків Якимович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет, перекладач, декабрист.

З дворянської родини. Батько, Драгоманов Я., – колезький асесор; брат, Драгоманов П., – Поет, перекладач, юрист; небіж, Драгоманов М., – історик, фольклорист; небога, Пчілка О., – письменниця.

Народився 24 лютого (8 березня) 1801 р. в с. Монастирські Будища Гадяцького повіту Полтавської губернії Російської імперії (нині – с. Малі Будища Гадяцького району Полтавської області України).

Помер в 1840 р. на каторзі в Сибіру.

Працював колезьким регістратором канцелярії Військового міністерства (1817-1820), служив юнкером, прапорщиком Полтавського піхотного полку (1820-1825), полковим аудитором (1825-1826), чиновником 4-го департаменту Сенату (1829-1830), канцелярським службовцем (1830-1831), помічником контролера (1831-1835) Тимчасової контрольної комісії з провіантської частини при Головному управлінні ревізії державних рахунків.

Член Товариства об'єднаних слов'ян (1825).

У справі декабристів заарештований (1826). Три місяці перебував у Дінабурзькій фортеці.

Переведений до Староінгерманландського полку в чині прапорщика, звідки за станом здоров'я відправлений у відставку під пильний таємний нагляд (1828).

Друкувався в газеті «Північний Меркурій», журналах «Син вітчизни», «Літературний додаток до «Руського інваліда», «Північний архів», альманасі «Гірлянда».

Як поет анонімно дебютував в газеті «Північний Меркурій» віршами і перекладами (1829).

Потім настала черга віршів «Греція» (1829), «Самовбивця» (1830), «До мого генія», «Вона чарівна» (обидва – 1831), «Арабські і перські східні перекази» (1831), «Рідні надгробки» (1832), «Шанфарі» (1838).

Наш земляк переклав з французької мови «Вежу неслінську» (1830), «Морлаха в Венеції» П. Меріме (1832), з німецької – низку творів Г. Пфіцера, Л. Уланда (1837). Серед друзів та близьких знайомих Д. – І. Горбачевський, М. Бестужев-Рюмін, Є. Троцький, А. Метлинський, С. Трусов та ін.

ДРАГОМИРОВ Михайло Іванович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Військовий, державний діяч, педагог, публіцист.

З дворянської родини. Сини, А. і В. Драгомирови, – генерали.

Народився 8 (20) листопада 1830 р. в родинному маєтку Конотопського повіту Чернігівської губернії Російської імперії (нині – Конотопський район Сумської області України).

Помер 15 (28) жовтня 1905 р. в м. Конотоп Конотопського повіту Чернігівської губернії Російської імперії (нині – районний центр Сумської області України). Похований на цвинтарі Вознесенської церкви Конотопа. Могила не збереглася.

Закінчив Конотопське повітове училище, Петербурзьку військову академію Генерального штабу (1854-1856).

Служив кадетом петербурзького Дворянського полку, офіцером гвардійського Семеновського полку, командувачем 14-ї піхотної дивізії (1873-1878), начальником Петербурзької військової академії Генерального штабу (1878-1889), командувачем військами Київського військового округу (1889-??), Київським, Подільським та Волинським генерал-губернатором (1898-1903).

Учасник австрійсько-пруської (1866), російсько-турецької воєн (1877), зазнав важкого поранення. Член Державної Ради Російської імперії (1903).

Почесний член Київського університету.

Почесний член Московського університету.

Почесний член Михайлівської артилерійської військової академії.

Почесний член Петербурзької військової академії Генерального штабу.

Почесний член Шведсько-норвезької королівської академії.

Почесний член Французького національного військового товариства.

Кавалер російських орденів св. Георгія 3-го ступеня (1877), св. Андрія Первозванного (1901), французького ордена Почесного Легіону 1-го та 2-го ступенів.

Друкувався в журналах «Російський інвалід», «Військовий збірник», «Інженерний журнал», «Збройова збірка», «Артилерійський журнал», «Розвідник».

Як літератор дебютував книгою «Про висадки в стародавні і новітні часи» (1858).

Потім настала черга наступних доробків: «Нотатки тактика» (1866), «Нариси австрійсько-пруської війни 1866 р.» (1867), «Аналіз «Війни і миру» графа Толстого» (1868), «Підручник тактики» (1879), «Досвід керівництва для підготовки частин до бою» (1885-1886), «Вчення про війну Клаузевіца» (1888), «Солдатська пам'ятка» (1890), «Підготовка військ в мирний час (виховання і освіта)» (1896), «Жанна д'Арк» (1898), «Дуелі» (1900).

Перу Д. також належать «Нариси австро-італійсько-французької війни 1859 р.», «Збірки статей», «Чотирнадцять років – 1881-1895»; «Одинадцять років – 1895-1905».

Літературна спадщина нашого земляка становить понад 30 книг і брошур.

Брав участь в розробці «Статуту польової служби» (1900).

Став прототипом кошового отамана війська запорізького Івана Сірка в картині І. Рєпіна «Запорожці пишуть листа турецькому султанові».

У Болгарії на честь нашого земляка названо відразу два населених пункти – Драгомирово.

У м. Конотоп йому встановлено пам'ятник (1992).

У м. Конотоп іменем Д. названо вулицю, а в м. Київ – провулок та вулицю.

Серед друзів та близьких знайомих Д. – І. Нечуй-Левицький, О. Кованько, В. Антонович, Д. Багалій, О. Лазаревський, І. Рєпін, О. Лукомський, М. Старицький, М. Пимоненко, П. Житецький, Д. Яворницький, В. Серов, М. Лисенко, Д. Ільченко та ін.

ДРІЯНСЬКИЙ Єгор Едуардович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник.

З дворянської родини.

Народився 23 квітня (5 травня) 1812 р. в с. Кошари Конотопського повіту Чернігівської губернії Російської імперії (нині – Конотопський район Сумської області України).

Помер 29 грудня 1872 р. (10 січня 1873) в м. Москва Російської імперії (нині – столиця РФ). Навчався в Ніжинській гімназії вищих наук (1829-1831), проте на вимогу опікуна М. Мокренного був відрахований.

Працював керуючим маєтком Щеликово, який належав О. Островському.

Друкувався в «Московській газеті», журналах «Московитянин», «Сучасник», «Вітчизняні нотатки», «Журнал Московського товариства мисливців», «Бесіда», «Бібліотека для читання», «Російське слово».

Як літератор дебютував збіркою «Повісті. Книга I» (1837), яку надав до цензурного комітету, де, крім проблем, нічого не отримав.

Потім настала черга нарисів повістей «Квартет», «Одарка-Квочка» (обидві – 1850), «Панич» (1856), «Нотатки незначного» (1857), «Амазонка» (1860), «Цукерка», «Смарагд Сердоликович» (обидві – 1863), «Туз» (1864-1865), комедій «Комедія в комедії» (1855) і «Бог не видасть – свиня не з'їсть», оповідання «Альоша рушничник» (1869), нарисів «Кубло розпусти» (1860), «Скипидар Купоросович» (1870).

Ось що пише про ашого земляка у нарисі «Нова стара книга» О. Оболенський: «Серед безлічі імен російських письменників, які присвятили свої твори опису рідної природи і полювання, небагато кому випав успіх здобути популярність і читацьке визнання за життя і не канути в небуття незабаром же після смерті. Одним з небагатьох таких «щасливців» став Єгор Едуардович Дріянський, чий «Нотатки незначного» були і залишаються однією з найулюбленіших книг прихильників псового полювання впродовж ось уже півтора сторіч. Вони стали першим в Росії твором, котрий зображав живописну панораму «дальнього поля», який показував і мисливців-дворян, і селян, і красу середньоросійської природи, і поезію псового полювання».

Серед друзів та близьких знайомих Д. – А. Чехов, О. Островський, М. Некрасов, С. Максимов, І. Гончаров, О. Дружинін, А. Григор'єв, С. Шевирьов, О. Карєєв та ін.

ДРОЗДОВСЬКИЙ Георг

Національний статус, що склався у світі: австрійський.

Письменник, журналіст, театральний критик, перекладач.

З родини військового. Батько, Дроздовський Г., – капітан австрійського піхотного полку.

Народився 21 квітня 1899 р. в м. Чернівці Австро-Угорської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер в 1987 р. в м. Клагенфурт (Федеральна Земля Карінтія, Австрія). Похований на місцевому цвинтарі.

Навчався в 2-й Чернівецькій державній гімназії.

У Першу світову в чині прапорщика воював у складі 12-го полку польової артилерії на італійському фронті, працював репертуарний директором аматорської трупи «Чернівецькі камерні вистави», служив в люфтваффе в Загребі в роки Другої світової війни.

Друкувався в газетах «Allgemeine Zeitung» і «Deutsche Tagespost».

А ось – щире зізнання нашого земляка: «Я любив Чернівці, в яких з'явився на світ, і якщо часом й мріяв про далекі мандри, сповнені пригод у великому світі, то ніколи не соромився бути чернівчанином. Це місто, гідне любові».

У свою чергу, П. Рихло так оцінює постать Д.: «Він, безперечно, є фігурою, яка об'єднує наші народи, яка якраз сьогодні в час європейської інтеграції є прекрасним символом для такого єднання».

Нині у м. Клагенфурт (Австрія) засновано Товариство Георга Дроздовського.

У м. Чернівці в Німецькому домі є зал Георга Дроздовського.

Книга нашого земляка «Тоді в Чернівцях і довкола: спогади старого австрійця» вийшла у Чернівцях зусиллями видавництва «Молодий буковинець» (2001).

Зусиллями Товариства чернівецьких студентів, які живуть за кордоном, Центру буковинознавства при Чернівецькому університеті, обласним товариством австро-німецької культури зі вшанування пам'яті видатних буковинців відкрито музей і меморіальну дошку Д., на якій двома мовами написано «Тут проживав громадянин світу Георг Дроздовський, син Буковини і Карінтії, поет, прозаїк, критик і перекладач. Європейський культурний досвід визначив його життєвий шлях» (2005).

Серед друзів та близьких знайомих Д. – М. Емінеску, П. Целан, Р. Ауслендер, А. Маргула-Шпербер, К. Блум, А. Кітнер А. Гонг та ін.

ДУБРОВСЬКИЙ Петро Павлович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, перекладач, філолог.

З родини службовця. Батько, Дубровський П., – архітектор.

Народився 14 (26) червня 1812 р. в м. Чернігів Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 29 жовтня (10 листопада) 1882 р. в м. Скерневіце (Польща).

Навчався в Ніжинській гімназії вищих наук (1825-1828), одній з Київських гімназій (1828-1831), закінчив Московський університет (1831-1835).

Працював викладачем Ловицького інституту молодших вчителів, Муранівського окружного училища і Варшавської губернської гімназії (1837-1845), помічником керуючого справами (1845-1848), виконуючим обов'язки молодшого цензора (1848-1850), цензором (1850) Варшавського цензурного комітету, викладачем Петербурзького Головного педагогічного інституту (з 1851), цензором Петербурзького цензурного комітету (1859-1862).

Екстраординарний академік Російської академії наук (1855).

Дійсний член Російського географічного товариства (1853).

Друкувався в газетах «Поголос», «Літературна газета», «Московські відомості», журналах «Телескоп», «Зоряниця», «Коло», «Вітчизняні нотатки», «Biblioteka Warszawska», «Вісті Академії наук», «Москвитянин», «Російський вісник», «Casopis Ceskeho muzeum», «Подунавка», «Московський спостерігач».

Як літератор дебютував окремим видання поеми «Остання ніч нещасного» (1832).

Потім настала черга віршів «Російська балада» (1833), «Небо» (1835), «До^{xxxxx}» (1836), статей «Найновіша поезія поляків» (1835), «Огляд російської літератури за 1838-40-і роки» (1841).

Наш земляк – також автор наступних доробків: «Kurs praktyczny języka rosyjskiego» (1850),

«Порівняння обласних слів великоросів із словами польськими» (1852), «Спогади про М. І. Глинку» (1857), «Чудові слова з якнайдавнішого пам'ятника польської писемності, Псалтиря королеви Маргарити», «Адам Міцкевич» (обидва – 1858), «Нові матеріали до біографії Міцкевича», «Іоаким Лелевель і його вчена діяльність» (обидва – 1859), «Спогади про В. В. Ганке» (1861), «Польська хрестоматія» (1872-1873).

Його перу належать «Словник польсько-російський, адміністративний і судовий», «Повний словник польської і російської мови» (обидва – 1847).

Д. переклав російською з польської статтю «Шота Руставелі» (1833), роман І. Чарториської «Мальвіна, або Передчуття серця» (1834).

Залишилися не надрукованими роман «Так трапилося», повість «Граф Медоборський, або Жахлива таємниця», історична сцена «Юрій Святославович».

Серед друзів та близьких знайомих Д. – Г. Державін, М. Павлов, П. Лавровський, М. Погодін, І. Срезневський, М. Глінка, П. Плетньов, О. Бичков, С. Шевирьов, Ф. Євеський та ін.

ДУБРОВСЬКИЙ Петро Петрович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Бібліофіл, дипломат, колекціонер. Фундатор «Депо манускриптів» на теренах Російської імперії.

З дворянської родини.

Народився 9 грудня 1754 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Помер 9 січня 1816 р. в м. Петербург Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Похований на Смоленському цвинтарі.

Закінчив Київську духовну академію (1772).

Працював копійстом, підканцеляристом Св. Синоду (1773-1778), священиком російської посольської церкви у Парижі (1778-1780), секретарем-перекладачем російської місії у Франції і Голландії (1780-1800), хранителем «Депо манускриптів» Імператорської публічної бібліотеки (1805-1812).

Кавалер орденів Володимира 4-го ступеня, Ганни 2-го ступеня.

Під час революції 1789 року у Франції став власником низки матеріалів архіву Бастилії, бібліотек Сен-Жерменського і Корбійського абатств. Різними шляхами придбав близько чотирьохсот західноєвропейських, 94 східних (15 мовами), близько 50 слов'янських рукописів і майже 8000 автографів знаменитих людей Франції. Цю колекцію сучасники порівнювали хіба що зі скарбами Ватикану.

Готував до друку книгу «Російський Плутарх, або Життя славетних мужів Росії з IX ст. по сьогоднішня», а також спогади про подорожі Італією, Португалією, Францією, проте здійснити задумане не встиг.

На нього надійшла супліка, буцімто він розбазарює манускрипти. Для розслідування була послана комісія, яка через рік роботи з'ясувала, що то все наклеп. На жаль, на той час П. П. Дубровського вже викинули з квартири, позбавили роботи і з такою «шаною» провели на пенсію. У присвоєнні звання почесного бібліотекаря відмовили.

Стаття про Д. є в енциклопедичному словнику «Книгознавство» (1982).

250-річницю з дня народження нашого земляка в Росії відзначили науковим засіданням «Петро Дубровський – засновник і перший хранитель «Депо манускриптів» Імператорської Публічної бібліотеки» (2004).

На честь 200-річчя заснування «Депо манускриптів» пройшла міжнародна наукова конференція «Історія в рукописах – рукописи в історії», де особливо обговорювалася тема «Західні рукописи колекції П. П. Дубровського та їх значення для світової науки» (2005).

Серед друзів та близьких знайомих Д. – О. Сулакадзе, Ж.-Ж. Руссо, Олександр І, П. Строганов, Б. Голіцин, Р. Воронцов та ін.

ДУДІНЦЕВ Володимир Дмитрович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, сценарист.

З дворянської родини. Батько, Дудінцев Д., царський офіцер.

Народився 16 (29) липня 1918 р. в м. Куп'янську Харківської губернії Російської імперії (нині – районний центр Харківської області України).

Помер 22 липня 1998 р. в м. Москві РФ.

Закінчив Московський юридичний інститут (1940).

Працював прокурором військової прокуратури в Сибіру (1942-1945), спеціальним кореспондентом газети «Комсомольська правда» (1946-1951),

Лауреат Державної премії СРСР (1988).

Учасник Другої світової війни (1941), зазнав чотирьох поранень.

Друкувався в газетах «Піонерська правда», «Комсомольська правда», журналі «Новий світ».

Як літератор дебютував віршем (1932).

Потім настала черга збірника оповідань «Біля семи богатирів» (1952), повісті «На своєму місці» (1953), роману «Не хлібом єдиним» (1956), філософсько-алегоричної «Новорічної казки» (1960), збірників «Повісті і оповідання» (1959), «Оповідання» (1963), роману «Білі строї» (1988).

За сценарієм Д. знято художній фільм «Білі строї» (1992).

Що стосується особистого життя письменника, то його батька і бабцю розстріляли більшовики (1918).

Серед друзів та близьких знайомих Д. – Л. Кассіль, К. Паустовський, О. Твардовський, О. Фадєєв, В. Тендряков та ін.

ДУКЕЛЬСЬКИЙ Олександр Григорович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Конструктор. Один з фундаторів теорії і практики розробки і створення артилерійських систем на залізничних платформах на теренах Російської імперії і СРСР; корабельних і берегових артилерійських систем великих калібрів.

З дворянської родини.

Народився 14 (26) грудня 1872 р. в с. Родіонівка Глухівського повіту Полтавської губернії Російської імперії (нині – Ямпільський район Сумської області України).

Помер 14 листопада 1948 р. м. Ленінград СРСР (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Закінчив Кременчуцьке реальне училище (1891), Харківський технологічний інститут (1896).

Працював конструктором (1896-1904), начальником артилерійського бюро (1904-1914), технічним директором (1914-1918) Петербурзького металічного заводу, керівником низки конструкторських організацій в Казані та Одесі (1918-1925), начальником відділу (1925-1929), головним конструктором Окремого конструкторського технологічного бюро Ленінградського металічного заводу (1929-1944).

Був викладачем Артилерійської академії ім. Ф. Дзержинського, Військово-морської академії, Ленінградського військово-механічного інституту.

Член Російського товариства технологів.

Лауреат Державної премії СРСР (1946).

Кавалер орденів св. Володимира 4-го ступеня, Леніна, Вітчизняної війни 2-го ступеня, Трудового Червоного Прапора.

Творець перших корабельних і берегових установок крупного калібру і артилерійських залізничних транспортерів на теренах Російської імперії. Серед найвідоміших розробок – 10-дюймові баштові установки для броненосців «Пересвіт» і «Ослябя», «Андрій Первозванний», «Імператор Павло І».

Д. – фундатор залізничної артилерії з використанням 14-дюймових гармат. Під його керівництвом створені залізничні артилерійські установки ТМ-1-14 і ТМ-2-12.

Перу Д. належить фундаментальний «Історичний нарис розвитку проектування і виготовлення баштових установок в Росії, 1886-1917 рр.».

Серед друзів та близьких знайомих Д. – М. Лесенко, В. Твердохлебов, І. Іванов, В. Ковальчук, Д. Брілль, К. Турба, І. Малаховський, С. Лодкін, А. Флоренський та ін.

ДУНАЄВСЬКИЙ Ісак Осипович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Композитор.

З родини службовця. Батько, Дунаєвський Ц. – банківський чиновник.

Народився 18 (30) січня 1900 р. в м. Лохвиця Полтавської губернії Російської імперії (нині – районний центр Полтавської області України).

Помер 25 липня 1955 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ).

Навчався в Харківських гімназії, музичному училищі і на юридичному факультеті університету (1910-1919).

Працював музичним керівником Харківського драматичного театру (1919-1924), Московських театру сатири (1926-1929), естрадного театру «Ермітаж» (1924-1926) і театру оперети (1929), диригентом Ленінградського естрадно-музичного театру «Мюзик-хол» (1929-1934), керівником ансамблю пісні і танцю Ленінградського Будинку піонерів (1937-1941), ансамблю пісні і танцю залізничників (1941-1945).

Народний артист РРФСР (1950).

Двічі лауреат Державної премії (1941; 1951).

Як театральний композитор дебютував музикою до спектаклю «Одруження Фігаро» (1920).

Як диригент дебютував у опереті «Перикола» Ж. Оффенбаха (1921).

Наш земляк – автор 12 оперет, серед яких «Наречені» (1927), «Золота долина» (1937), «Вільний вітер» (1947), «Син клоуна» (1950), «Біла акація» (1955).

Написав музику до 28 кінофільмів, серед яких «Веселі хлоп'ята» (1934), «Воротар», «Цирк», «Діти капітана Гранта» (усі – 1936), «Волга-Волга» (1938), «Світлий шлях» (1940), «Весна» (1947), «Кубанські козаки» (1951).

Він також автор музики до драматичних спектаклів, серед яких «Взяття Бастилії» Р. Ролана, «Орленя» і «Романтики» Е. Ростана, «Одруження Фігаро» П. Бомарше, «Слуга двох панів» К. Гольдони.

Написав низку балетів.

Створив нові типи масової пісні – пісні-марші: «Марш веселих хлоп'ят», «Пісня про Каховку», «Спортивний марш», «Пісня про веселий вітер», «Марш ентузіастів» та пісні-вальси: «Вечір вальсу», «Шкільний вальс», «Мовчання», «Не забувай».

Став наш земляк і героєм фейлетону-пасквілю «Сумний акт» (1951).

Серед друзів та близьких знайомих Д. – В. Соловйов-Седой, Т. Шмига, Г. Полянський, М. Светлов, І. Ахрон, М. Янковський, С. Богатирьов, В. Лебедев-Кумач, С. Тимошенко, Г. Олександров та ін.

ДУНЕЦЬКИЙ Станіслав

Національний статус, що склався у світі: польсько-австрійський.

Композитор, диригент.

З шляхтянської родини. Батько – адвокат.

Народився 25 січня 1839 р. в м. Лемберг Австро-Угорської імперії (нині – м. Львів, адміністративний центр однойменної області України).

Помер 16 грудня 1870 р. у Венеції (Італія).

Закінчив Львівську музичну студію, Ліпську консерваторію (1858), стажувався у Відні, Брюсселі, Парижі (1860-1863).

Був капельмейстером Чернівецького, диригентом Львівського, Краківського оперних театрів. Основний жанр творчості Д. – комічна опера; вони виконувалися в Львові, Варшаві і Відні. Автор оперет «Корілла» (1859), «Одаліски», «Знада, або Хохлик», «Доктор Рандольфо» (усі – 1866), опер «Пажі королеви Марисеньки» (1864), «Дожинки, або Перші враження» (1865), «Спокуса» (1866).

Його перу також належать опери «Помсту Зграєю», «Пані Пріся», незакінчений «Ігор».

Писав музику до спектаклів, пісні на слова Г. Гейне, А. Міцкевича.

У кореспонденції «Львів'янин, який випередив Бородіна» С. Гупало зазначає: «Відомо, що першим створити оперету в Росії спробував Олександр Бородін 1867 року. Але чи багато хто знає, що у Львові українська оперета існувала з 1859-го? Звісно, з ідеологічних мотивів твердження, що на території СРСР оперета іншого народу існувала раніше російської, з'явитися не могло. Але саме українська оперета, що народилася у Львові, була першою у слов'янському світі! ...До речі, в останні дні життя Станіслава Дунецького з ним працювала пітерська оперна співачка Барановська, яка виступала під псевдонімом Пальма. Чи не вона донесла санкт-петербурзьким лібретистам і композиторам епічний твір львівського композитора? Чи не тут витoki опери «Князь Ігор» Олександра Бородіна?»

Серед друзів та близьких знайомих Д. – Г. Берліоз, Ф.-Ж. Фетіс, Й. Кесслер та ін.

ДУРОВА Надія Андріївна

Національний статус, що склався у світі: російський.

Прозаїк, мемуаристка, гусар. Псевдонім – Олександров.

З дворянської родини. Батько, Дуров А., – ротмістр царської армії.

Народилася у вересні 1783 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Померла 21 березня (2 квітня) 1866 р. в м. Слабуга В'ятської губернії Російської імперії (нині – місто в Татарській автономній республіці РФ). Похована з військовою шаною на місцевому Троїцькому цвинтарі.

Через тридцять п'ять років на могилі встановлено пам'ятник, який прикрашають слова: «Надія Андріївна Дурова, за велінням імператора Олександра – корнет Олександров. Кавалер військового ордена. Спонукувана любов'ю до батьківщини, вступила в ряди Литовського уланського полку. Врятувала офіцера, нагороджена Георгіївським хрестом. Прослужила 10 років в полку, приведена в корнети і удостоєна чину штабс-ротмістра. Народилася в 1783 р. Померла в 1866 р. Мир їй праху! Вічна пам'ять для науки потомству її доблесній душі!» (1901).

Отримала домашню освіту: крім батька, її виховували гусар Астахов і бабуса з боку матері Є. Олександрович, яка мешкала в маєтку Велика Круча Пирятинського повіту Полтавської губернії.

Переодягшись у козачу форму, втекла з дому, попередньо залишивши чоловіка і малолітнього сина, і, назвавшись сином поміщика, прибилася до козачого полку (1806). Через рік, уже під іменем Олександра Соколова, завербувалася в Кінно-польський уланський полк (1807). Потім, уже за дозволом імператора Олександра I, служила корнетом в Маріупольському гусарському полку (1808-1811), Литовському уланському полку (1811-1812), ординарцем М. Кутузова (1812). Під час боїв зазнала контузії.

Брала активну участь в закордонному поході Російської армії (1813-1816).

Кавалер ордена Святого Георгія (1808).

Друкувалася в журналі «Сучасник», «Літературний додаток до «Російського інваліда», «Бібліотека для читання», «Вітчизняні нотатки».

Як літератор дебютувала статтею (1836).

Потім настала черга книги нотаток «Кавалерист-дівича, випадок в Росії» (1836), повістей «Рік життя в Петербурзі, або Невгода третіх відвідин» (1838), «Олена, Т-ська красуня» (1837), «Граф Маврицій» (1838), «Павільйон» (1839), «Сірчане джерело» (1839), «Скарб», «Куток», «Ярчук. Собака-духовидець» (усі – 1840), роману «Гудишки» (1839).

Перу Д. Також належать «Нотатки Олександрова (Дурової). Додаток до Дівичі-кавалериста» (1839),

За життя нашої землячки вийшло чотиритомне зібрання її творів (1839).

Серед друзів та близьких знайомих Д. – О. Пушкін, А. Краєвський, М. Кутузов, К. Воєнський та ін.

ДУХОВ Микола Леонідович

Національний статус, що склався у світі: радянсько-російський.

Конструктор бронетехніки, ядерної і термоядерної зброї.

З лікарської родини. Батько, Духов Л., – фельдшер.

Народився 13 (26) жовтня 1904 р. в с. Веприк Гадяцького повіту Полтавської губернії Російської імперії (нині – Гадяцький район Полтавської області України).

Помер 5 травня 1964 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ). Похований на Новодівочому цвинтарі.

Закінчив Гадяцьку класичну чоловічу гімназію (1914-1920), робітничий факультет Харківського геодезичного і землепорядкувального інституту (1926-1928), механічний факультет Ленінградського політехнічного інституту (1928-1932).

Працював завідувачим хатою-читальнею (1921-1925), різноробчим Чухівського цукрового заводу (1925-1926), інженером конструкторського бюро ленінградського Кіровського заводу (1932-1941), заступником головного конструктора з виробництва танків Кіровського заводу в Челябінську (1941-1943), на Уралі (1943-1947), заступником головного конструктора першої радянської атомної бомби (1948-1954), головним конструктором Всесоюзного науково-дослідного інституту автоматики (1954-1964).

Член-кореспондент Академії наук СРСР (1959).

Шестиразовий лауреат Державної премії СРСР (1943; 1946; 1949; 1951; 1953; 1954).

Лауреат Ленінської премії (1960).

Тричі Герой Соціалістичної Праці (1945; 1949; 1954).

Брав участь у створенні трактора «Універсал», першого радянського легкового автомобіля «Ленінград-І», важких підйомного крану і танку КВ. Під безпосереднім керівництвом Д. розроблявся трактор ЧТЗ з кабіною закритого типу.

За його участю розроблені моделі тяжких танків і самохідних артилерійських установок КВ-1С, КВ-85, ІС-1, ІС-2, ІС-3, СУ-152, ІСУ-152. Під час війни налагодив потоково-конвеєрне виробництво танків КВ, очолив розробку їх модифікацій і самохідних артилерійських установок, здійснив корінну модифікацію середніх танків Т-34.

Будучи залученим до радянського атомного проекту, керував розробками конструкції як першого вітчизняного плутонієвого заряду, так і конструкції атомної бомби. Активний учасник випробувань атомної бомби на Семіпалатинському полігоні і першої водневої бомби РДС-6С.

У м. Челябінськ (РФ) на будинку, де жив наш земляк, встановлено меморіальну дошку.

Бюсти вченого прикрашають село Веприк, галерею Південноуральського державного університету (2003), територію Всеросійського науково-дослідного інституту автоматики (2004),

На честь вченого названо одну з вулиць м. Полтава.

Ім'я Д. носить Всеросійський науково-дослідний інститут автоматики.

В Росії заснована ювілейна медаль «100 років з дня народження М. Л. Духова», а також поштова марка.

Серед друзів та близьких знайомих Д. – С. Корольов, Ж. Котін, В. Жеденов, І. Трашутін, М. Шамшурін, В. Челомей, І. Курчатов, П. Рибалко, А. Мікоян, Д. Лелюшенко, І. Зальцман, Л. Сичов та ін.

ДУШЕНКЕВИЧ Дмитро Васильович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Військовий, мемуарист.

З дворянської родини.

Народився в 1797 р. в Херсонській губернії Російської імперії (нині – Херсонська область України).

Помер після 1854 р. в своєму маєтку в Херсонській губернії Російської імперії (нині – Херсонська область України).

Закінчив 2-й Петербурзький кадетський корпус (1808-1811).

Служив унтер-офіцером Симбірського піхотного полку (1811-1813), старшим дивізійним ад'ютантом при командирі 27-ї дивізії (1813-1814), офіцером Чугуївського уланського полку (1813-1814), в Молдавії, південних губерніях Росії.

Учасник Великої вітчизняної війни 1812 р. Брав участь у боях під Красним, Смоленськом, Бородіним, Малоярославцем. В битві при Бородіно зазнав поранення багнетом.

Кавалер орденів Св. Ганни 3-го ступеня, Св. Володимира 4-го ступеня з бантом.

Ім'я Д. занесено до «Галереї військової слави» в Московському храмі Христа Спасителя.

Друкувався в газетах «Російський інвалід», «Вісті».

Перу нашого земляка належить книга «З моїх спогадів з 1812 по 1815 рік».

А ось у якому контексті у розвідці «Заколот в Польщі 1831-1832 рр.» його згадує Ю. Веремєєв: «У листопаді 1830 року у Варшаві спалахнуло антиросійське повстання. Частини Російської армії, які перебували на території Царства Польського, сильно розбавлені поляками, були не в змозі чинити опір повстанцям, котрі, до того ж, врахували в планах повстання цей момент, і в полках повстання розпочалося з поголовного винищення солдатів і офіцерів російського походження і членів їх сімей. Намісник російського царя в Польщі Великий Князь Костянтин втратив контроль над ситуацією і втік з Варшави. Микола I змушений був кинути на придушення заколоту російські війська з російських губерній. ...Для охорони і утримання наведеного моста залишили 2-у мінерну роту під командуванням штабс-капітана Назимова М. А. (150 солдатів). 26 квітня роту посилив ескадрон Українського уланського полку під командуванням штаб-ротмістра Душенкевича (80 солдатів)».

Серед друзів та близьких знайомих Д. – М. Муравйов-Карський, Д. Неверовський, І. Борисов, М. Ставицький та ін.

ДЯКОВ Костянтин Григорович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Священик. В чернецтві – Костянтин (1924). Зарахований Російською Православною Церквою до лику місцешанованих святих Слобідського краю (1993).

З родини священика.

Народився 19 травня 1864 р. в с. Стара Водолага Валківського повіту Харківської губернії Російської імперії (нині – Нововодолазький район Харківської області України).

Помер під час допиту 10 листопада 1937 р. в кабінеті №164 київської Лук'янівської в'язниці.

Похований на Лук'янівському цвинтарі.

Закінчив Харківську духовну семінарію (1891).

Був ієреєм Чугуївської соборної церкви (1891-1897), Харківської Христоріздвяної церкви (1897-1924), єпископом Сумським (1924-1927), архієпископом Харківським і Охтирським (1927-1932), митрополитом Екзархом України (1932-1934), митрополитом Київським і Галицьким (1934-1937). Уперше зазнав арешту за «за боротьбу з оновленнями в місті Харкові» (1923). У в'язниці просидів два місяці.

Удруге заарештували без висунення звинувачень (1926). У буцегарні пробув три тижні.

Утретє заарештували як «активного члена антирадянської фашистської контрреволюційної організації церковників-тихонівців» (1937).

Ось що з цього приводу пізніше розповідала Е. Ладиженська: «Коли почали шукати «підходи» до святителя, одного за одним заарештовували тих, хто особисто був із ним знайомий. ...Для деморалізації владики 19 вересня 1937 р. заарештували і його доньку Мелітіну (він був з овдовілих протоієреїв). Сам митрополит Костянтин залишався на волі до 29 жовтня. Аби показати, що патріарший екзарх мав злочинну «розгорнуту мережу», у районі ім. Петровського заарештували о. Василя Кедреновського. Із митрополитом городищенський священик зустрічався лише один раз. Але й тієї зустрічі 1935-го було достатньо, щоб порушити справу про «мережу», це була зачіпка. День пам'яті – 19 травня (1 червня).

Серед друзів та близьких знайомих Д. – Ф. Лінчевський, В. Кедреновський, О. Цибульський, О. Глаголев, М. Єдлінський та ін.

ДЯЧЕНКО Віктор Антонович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Драматург, поет, критик.

З дворянської родини.

Народився 26 травня (7 червня) 1818 р. в м. Харків Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 30 березня (11 квітня) 1876 р. в м. Воронеж Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області РФ). Похований на Чавунному цвинтарі.

Навчався в Петербурзькому інституті інженерів шляхів сполучення (1833-1838).

Служив в Корпусі інженерів шляхів сполучення (1838-1839), Управлінні побудови Королівського каналу (1839-1841), Подільській (1841-1842), Харківській (1842-1844) будівельних комісіях,

Корпусі інженерів шляхів сполучення (1844-1849), начальником штучного столу Харківської губернської будівельної і шляхової комісії (1849-1850), Корпусі інженерів шляхів сполучення (1852-1863).

Друкувався в газетах «Харківські губернські відомості», «Літературна газета», «Голос», журналах «Російська сцена», «Син Вітчизни», збірнику «Молодик».

Як літератор дебютував у журналі «Син Вітчизни» уривком драматичної поеми «Луціо» (1838). Потім настала черга водевілю «Ось які корнети», драм «За богом молитва, а за царем служба не згинуть» (обидва – 1839), «Жертва за жертву» (1861), «Нинішнє кохання» (1865), «Світська ширма» (1866), «Блискуча партія» (1870), «Хвороблива пристрасть» (1875), комедій «Гувернер» (1864), «Сімейні пороги» (1867), «Практичний пан», «Новий суд» (обидві – 1872), драми «Подвиг громадянки» (1873), комедії «Закинуті тенета» (1874).

Всього перу нашого земляка належить понад 70 п'єс.

За життя вийшло п'ятитомне «Зібрання творів» у Петербурзі (1873-1876), а після смерті – у Казані (1892-1893).

Відчуваючи кінець, написав своєрідний літературний заповіт «Передсмертне пояснення» (1876).

Д. був жагуче закоханий в актрису В. Асенкову, із-за якої стрілявся на дуелі.

Серед друзів та близьких знайомих Д. – В. Асенкова, В. Каратигін, М. Щепкін, І. Бецький, В. Самойлов, Н. Кукольник, О. Серов, Г. Федотова, А. Краєвський, П. Федоров та ін.

ДЯЧЕНКО Яків Васильович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Військовий, державний діяч. Засновник м. Хабаровська (1858).

З дворянської родини.

Народився 21 березня (2 квітня) 1817 р. в Полтавській губернії Російської імперії (нині – Полтавська область України).

Помер 26 березня (7 квітня) 1871 р. в бухті Посьєт на узбережжі Японського моря (нині – однойменне селище і порт Приморського краю РФ). Ймовірно тут і похований.

Освіту отримав у приватних учбових закладах.

Служив унтер-офіцером Тираспольського кінно-егерського (1832-1833), корнетом Фінського драгунського (1833-1834), поручиком, штаб-ротмістром Новоміргородського уланського полку (1834-1841), штабс-капітаном Сибірського лінійного батальйону №13 (1852-1857), командиром чотирьох рота 3-го Східносибірського лінійного батальйону (1857-1858), командиром 3-го Східносибірського лінійного батальйону (1858), Уссурійського батальйону Амурського козачого війська (1858-1862), 4-го Східносибірського лінійного батальйону (1862-1863), Уссурійського пішого батальйону Амурського козачого війська (1863-1866), начальником Новгородського посту – бухти Посьєт (1866-1871), керівником Суйфунського округу (1867-1871).

Кавалер орденів св. Ганни 3-го ступеня (1857), св. Станіслава 2-го ступеня (1863).

Здійснив перехід з Верхнеудінська до Шилкінського заводу (1855-1856), організував конвойний загін і перехід «Шилкінський завод – Усть-Зейський пост – Шилкінський завод» (1856), брав участь в організації і сплаві 3-ої Амурської експедиції (1856), очолив висадку 13-го Сибірського лінійного батальйону на березі Амура і будівництво поста Хабаровка (1858), брав участь у відбитті нападів крупних банд хунхузів (1868).

Ще за життя іменем нашого земляка назвали одну з уссурійських станиць.

У м. Хабаровськ один з провулків названий на честь Д., міська адміністрація заснувала премії його імені, які присуджуються до кожних нових роковин міста.

В Хабаровському видавництві «Приватна колекція» вийшли книги М. Наволочкіна «13-й лінійний батальйон і його командир», «Амурські версти» і «Капітан Дяченко».

У м. Хабаровськ встановлено пам'ятник солдатам 13-го лінійного Сибірського батальйону, яким командував полтавчанин.

У м. Хабаровськ на честь 190-річчя з дня народження Д. пройшла науково-практична конференція (2007).

У м. Хабаровськ на честь 150-річчя з дня заснування міста встановлено пам'ятник нашому землякові (2008).

Серед друзів та близьких знайомих Д. – В. Язиков, М. Муравйов, М. Венюков, К. Старицький, М. Хілковський, О. Облеухов, К. Колегов, П. Пузіно, О. Сизов, І. Гомзяков, К. Будогосський та ін.

ЕБЕЛОВ Михайло Ісаєвич

Національний статус, що склався у світі: російський.

Військовий, державний діяч.

З родини військового. Батько, Ебелов І., – полковник царської армії.

Народився 12 вересня 1855 р. в м. Немирів Брацлавського повіту Кам'янець-Подільської губернії Російської імперії (нині – районний центр Вінницької області України).

Розстріляний більшовиками 13 (17?) липня 1919 р. в м. Одеса (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Закінчив третє Олександрівське училище (1875), Миколаївську академію Генерального штабу (1885).

Служив начальником військових сполучень Варшавського (1892-1900), Приамурського (1900-1901), Київського (1901-1902) військових округів, начальником штабу 20-го армійського корпусу (1902-1906), військовим губернатором Забайкальської області, командуючим військами області, наказним отаманом Забайкальського козачого війська (1906-1909), помічником командуючого військами Іркутського (1911-1913), Одеського (1913-1914) військових округів, командуючим Одеським військовим округом (1914-1917), в резерві штабу Одеського військового округу (1917-1919).

Кавалер орденів св. Станіслава 3-го ступеня (1881), св. Ганни 3-го ступеня (1889), св. Станіслава 2-го ступеня (1895), св. Володимира 3-го ступеня (1901), св. Станіслава 1-го ступеня (1904), св.

Ганни 1-го ступеня (1910), св. Володимира 2-го ступеня (1913).

Перебуваючи на посаді військового губернатора Забайкальської області розбудував міську лікарню, цивілізував місцевий базар.

Ось що з цього приводу зазначав В. Філоненко: «Однією з головних подій з самого початку правління в Забайкальській області Михайла Ебелова стало продовження будівництва Транссибу, який проходить Читою, а саме західної частини Амурської залізниці – від Куенги до Хабаровська. Йому, мабуть, долею було визначено бути пов'язаним з рішенням проблем залізниць. І не тому, що він був фахівцем в цій справі. Просто військові губернатори несли персональну відповідальність за все те, що відбувається на підвладних ним територіях».

Заарештований і страчений більшовиками як «монархіст і контрреволюціонер».

Серед друзів та близьких знайомих Е. – В. Марков, М. Добровольський, Р. Мевес, О. Сичевський, М. Гродеков, В. Бекман та ін.

ЕЛЬМАН Михайло Саулович

Національний статус, що склався у світі: американський.

Скрипаль.

З міщанської родини. Батько, Ельман С., – учитель.

Народився 8 (20) січня 1891 р. в с. Тальне Уманського повіту Київської губернії Російської імперії (нині – районний центр Черкаської області України).

Помер 5 квітня 1967 р. в м. Нью-Йорку (США). Похований на одному з місцевих цвинтарів.

Навчався в Петербурзькій консерваторії (1901-1904).

Гастролював країнами Європи і містами США, дав 5 концертів в «Карнегі-холл» (1936-1937).

Заснував струнний квартет (1926).

Виконував музичні твори Й. Баха, Л. Бетховена, Г. Венявського, Ф. Мендельсона, В. Моцарта, С. Рахманінова, П. Чайковського, Ф. Шуберта.

Виконання відрізнялося віртуозністю, красою тону, масштабністю задумів; в інтерпретаціях мініатюр застосовував оригінальні звукові фарби й особливі прийоми, домагаючись неймовірного звучання.

Е. – автор п'єс для скрипки для фортепіано («Романс», «Гондола» і ін.), а також оперети. Йому належить багато аранжувань, транскрипцій і перекладань, у т.ч. фортепіанних п'єс Л. Бетховена, а також народних пісень.

У роки Другої світової війни Е. не раз виступав у військових шпиталях, побував у

Тихоокеанському регіоні й дав низку концертів для солдатів, відбували в район котрі бойових дій.

Свій останній концерт дав в «Карнегі-холлі» 17 січня 1967 р.

Про життя нашого земляка його батько написав книгу «Спогади батька Миші Ельмана» (1933).

В еміграції (1908), громадянство США (1923).

Нашому землякові Б. Мартін присвятив концерт для скрипки с оркестром, а Е. Ізаї – «Екстаз-поему».

Серед друзів та близьких знайомих Е. – М. Альтшулер, М. Кшесинська, Е. Ізаї, А. Бродський, Е. Броун, Ц. Кюї, Е. Карузо, М. Розен, П. де Сарасате, Л. Ауер, А. Фідельман та ін.

ЕНГЕЛЬ Юлій (Йосель) Дмитрович

Національний статус, що склався у світі: ізраїльський.

Композитор, музичний критик, фольклорист, перекладач. Один з фундаторів російської музичної лексикографії.

З міщанської родини.

Народився 16 (28) квітня 1868 р. в м. Бердянськ Бердянського повіту Таврійської губернії Російської імперії (нині – районний центр Запорізької області України).

Помер 11 лютого 1927 р. в м. Тель-Авів (Ізраїль).

Закінчив Бердянську гімназію (1886), юридичний факультет Харківського університету (1886-1890), Харківське музичне училище (1890-1892), Московську консерваторію (1893-1897).

Працював помічником завідуючого відділом (1897), завідуючим відділом (1898-1918) газети «Російські відомості», чиновником музичного відділу Народного комісаріату освіти РРФСР (1918-1920), вихователем в колонії єврейських сиріт в селищі Малахівка Московської губернії (1920–1922), викладачем тель-авівської жіночої педагогічної семінарії «Шуламіт» (1924-1925), музичним керівником театру «Охел» (1925-1927).

Один з ініціаторів відомої «Заяви московських музикантів» (1905).

Один з фундаторів московської Народної консерваторії (1906).

Один з фундаторів Товариства єврейської народної музики (1908).

Почесний голова московського відділення Товариства єврейської народної музики (1914).

Друкувався в газетах «Російські відомості», «Російська музична газета», «Кур'єр», журналах «Єврейський тиждень», «Музичний сучасник», «Театрон ве-омманут».

Е. – автор книг «В опері», «Нариси з історії музики» (обидві – 1911).

Брав активну участь у підготовці «Енциклопедичного словника товариства А. Граната» – вів музичний відділ в четвертому виданні, автор статті про російську музику (1899).

Переклав кращий на той час «Музичний словник» Х. Рімана (1902), поповнивши статтями про російську музику, зібравши багатющий і маловідомий матеріал про музичних діячів і установи (близько 800 статей), запровадив російський відділ в німецькому виданні «Словника».

За матеріалами своїх лекцій, котрі передували симфонічним концертам, видав «Короткий музичний словник» (1907) і «Кишеньковий музичний словник» (1913).

Опублікував першу збірку єврейських народних пісень (1909), а також збірки «50 єврейських дитячих пісень для дитячих будинків, шкіл і родин» (1916) і тритомник «Єврейські народні пісні».

Перу нашого земляка належать статті «Пушкін в музиці», «Гоголь в музиці», «Чехов в музиці», а також про П. Чайковського, М. Римського-Корсакова, С. Танєєва.

Переклав книги Рімана «Модуляція як основа музичних форм» (1897), «Спрощена гармонія» (1901).

Не знайшовши порозуміння з більшовиками, емігрував – спочатку до Німеччини (1922-1924), а потім – Ерец-Ізраїля (1924).

Серед друзів та близьких знайомих Е. – С. Танєєв, О. Гречанинов, С. Антокольський, Є. Вахтангов, Р. Глієр, М. Іпполітов-Іванов, П. Чайковський, Б. Пастернак, Л. Несвіжський, С. Розовський, З. Кісельгоф, Л. Ніколаєв, К. Сараджев, С. Юдовін та ін.

ЕРЕНБУРГ Ілля Григорович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Письменник, перекладач, журналіст, громадський діяч.

З родини службовців. Батько, Еренбург Г., – інженер.

Народився 14 (27) січня 1891 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Помер 31 серпня 1967 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ). Похований на Новодівочому цвинтарі.

Навчався в 1-й Московській гімназії.

Працював кореспондентом газет «Ранок Росії» (1915-1917), «Вісті» (1936-1939), «Червона зірка» (1941-1945).

Віце-президент Всесвітньої Ради миру (1950).

Двічі лауреат Державних премій СРСР (1942; 1948).

Лауреат Ленінської премії (1952).

Кавалер французького ордена Почесного легіону.

Друкувався в газетах «Біржові відомості», «Ранок Росії», «Слову – свободу», «Новини дня», «Влада народу», «Вісті», «Правда», «Літературна газета», «Червона зірка», журналах «Геліос», «Вечори», «Російська книга», «Нова російська книга», «Роман-газета», «Політичний щоденник». Як літератор дебютував книгою віршів «Вірші» (1910).

Потім настала черга наступних поетичних збірок: «Я бачу» (1911), «Буденність» (1913), «Вірші про передні» (1916), «Молитва за Росію» (1918), «Вірність» (1941).

Перу нашого земляка також належать романи «Надзвичайні пригоди Хуліо Хуреніто і його учнів...» (1922), «Життя і загибель Миколи Курбова» (1923), «Кохання Жанни Ней», «Горлохвот» (обидва – 1924), «Бурхливе життя Лазіка Ройтшванца», «В Проточному провулку» (обидва – 1927), «Москва сльозам не вірить» (1932), «День другий» (1933), «Книга для дорослих» (1936), «Що людині треба» (1937), «Падіння Парижу» (1941), «Буря» (1947), «Дев'ятий вал» (1952), повість «Відлига» (1956).

Е. – автор літературно-критичних есе, літературних портретів, серед яких «Французькі зошити», «Перечитуючи Чехова», «Портрети російських поетів», «А все-таки вона крутиться».

Залишив книгу спогадів «Люди, роки, життя» (1965).

За активну антифашистську пропаганду Гітлер особисто розпорядився зловити і повісити нашого земляка.

Роман «Кохання Жанни Ней» екранізований режисером Г. Пабстом (1926).

Що стосується особистого життя, то з владою у нього виникали тертя. Так, за участь в антицарській діяльності Е. виключили з шостого класу гімназії; пізніше – заарештували (1908). Наш земляк змушений був емігрувати до Парижу (1908-1917) та Берліну (1921-1924).

У свою чергу, публікацію роману «Бурхливе життя Лазіка Ройтшванца» в СРСР заборонили і видрукували лише через шістьдесят років (1989).

Серед друзів та близьких знайомих Е. – А. Ейнштейн, І. Бунін, М. Горький, В. Маяковський, О. Блок, М. Бухарін, Л. Арагон, М. Цветаєва, О. Фадєєв, П. Пікассо, Б. Пастернак, М. Волошин, Г. Козинцев, М. Кольцов, П. Елюар, К. Шмідт, В. Брюсов, Д. Рівера, А. Моділі'яні, М. Шагал, Г. Аполлінер, М. Жакоб, К. Бальмонт, В'яч. Іванов, О. Толстой, Ю. Айхенвальд, Л. Троцький, В. Каменєв та ін.

ЕШКОЛЬ Леві

Національний статус, що склався у світі: єврейський.

Державний і політичний діяч. Перший прем'єр-міністр Ізраїлю, якого запросили з офіційним візитом до США. Справжнє прізвище – Школьник Лев Йосипович.

З родини комерсанта.

Народився 25 жовтня 1895 р. в с. Оратів Липовецького повіту Київської губернії Російської імперії (нині – Іллінецький район Вінницької області України).

Помер 26 лютого 1969 р. в м. Єрусалим (Ізраїль).

Навчався в одній з Вільненських гімназій.

Працював збирачем цитрусових (1914-1918), служив у Британській армії (1918-1920), був керівником департаменту переселення Палестинського бюро (1934-1941), членом центрального командування Хагани (1941-1947), генеральним директором міністерства оборони Ізраїлю (1947-1950), міністром сільського господарства (1950-1952), міністром фінансів (1952-1964), прем'єр-міністром (1964-1969).

Член ішува – вищого представницького органу (1920).

Започаткував дипломатичні відносини з ФРН, посилив зв'язки з СРСР.

Під час Шестиденної війни створив Уряд національної єдності (1967).

Емігрував до Палестини (1914).

Ось якої думки про нашого земляка М. Горелік: «Ешколь – можливо, найнепомітніший глава Ізраїлю. Начисто позбавлений блиску, який був у його попередника Бен-Гуріона і тих, хто успадковував Ешколя на цьому високому посту. І оратором був ніяким... У літературі, присвяченій Шестиденній війні, про нього зазвичай згадують як про людину слабку, безбарвну, нерішучу.

Усі роки свого прем'єрства Ешколя гостро критикували: усередині країни і на міжнародному полі, зліва і справа, з боку тих, кого вважав своїми, і, природно, з боку політичних супротивників. Він перебував у ситуації тотального тиску, переживав почуття жахливої самоти. Зрештою все зробив правильно, пройшовши лезом бритви... Після війни став, звичайно, національним героєм, але це вже потім».

Нині у м. Кір'ят-Оно (Ізраїль) одна з вулиць носить ім'я Е.

Портрет нашого земляка прикрашав банкноту в 5000 шекелів (1984), а після деномінації – 5 шекелів (1987).

Серед друзів та близьких знайомих Е. – І. Рабін, М. Бегін, Г. Меїр, М. Шарет, П. Сапір, М. Даян, П. Лавон, І. Алон, І. Галілі, Б. Аарон та ін.

ЄВЛАХОВ Олександр Михайлович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет, критик, історик літератури. Псевдоніми – Lachos, А. Єв-хов.

З учительської родини.

Народився 27 липня (8 серпня) 1880 р. в м. Одеса Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 28 травня 1966 р. в м. Ленінград СРСР (нині – м. Санкт-Петербург РФ). Похований на Північному цвинтарі.

Закінчив П'ятигорську прогімназію і Владикавказьку гімназію, навчався на фізико-математичному (1898-1899) й історико-філологічному (1899-1903) факультетах Петербурзького університету, закінчив Петербурзький археологічний інститут (1902), медичний факультет Бакинського університету (1920-1925).

Працював викладачем у гімназії К. І. Мая (1902-1908), в Петербурзькому, Київському, Варшавському, університетах (1908-1920), ректором Ростовського державного університету (1920), викладачем в Баку, Ташкенті (1928-1934), Ленінградській консерваторії (1934-1944). Член міланського Леонардієвського інституту (1909).

Друкувався в газетах «Казбек», «Київський вісник», «Варшавське слово», «Наша газета», «Єйський аркуш», «Приазовський край», журналах «Російське багатство», «Журнал теоретичної і практичної медицини», «Мальовнича Росія», «Журнал Міністерства народної освіти», «Історичний вісник», збірнику «Пісні хвилини».

Як літератор дебютував в газеті «Казбек» віршами (1897).

Потім настала черга фундаментальних досліджень «Тургенєв – поет світової скорботи» (1904), «Пушкін як естетик» (1909), «Таємниця генія Гоголя», «Геній-художник як антигромадськість» (обидва – 1910), «Принципи естетики Белінського» (1912), «В пошуках Бога. Етюд про Данте», «Російська література про західних письменників» (обидва – 1913), «Де дійсний суб'єктивізм і дилетанство», «Надрвана душа» (обидва – 1914), «Купрін у ямі реалізму» (1915), «Гергарт Гауптман. Шлях його творчих пошуків» (1917), «Ернест Ренан», «Психологія творчості як біологічна проблема» (обидва – 1925), «Артур Шніцлер» (1926), «Конституціональні особливості психіки Л. М. Толстого» (1930).

Наш земляк – автор тритомного «Вступу до філософії художньої творчості» (1910-1912; 1917) та фундаментального доробку «Реалізм чи ірреалізм? Нариси з теорії художньої творчості» (1914). Його перу також належить низка поетичних доробків, серед яких найвідоміші романс-елегія «Щаблями життя» (1909), і вірш «Росія» (1942).

Серед друзів та близьких знайомих Є. – В. Іванов, А. Луначарський, Б. Асаф'єв, Д. Петров, П. Семенов, Ю. Айхенвальд, О. Веселовський, Л. Андрєєв та ін.

ЄВНЕВИЧ Григорій Миколайович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник. Псевдонім – Ольшанський.

З дворянської родини.

Народився 5 (17) серпня 1850 р. в Борзнянському повіті Чернігівської губернії Російської імперії (нині – Борзнянський район Чернігівської області України).

Помер 13 (26) січня 1917 р. в м. Петроград Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Закінчив другу петербурзьку Військову гімназію (1867), Михайловське артилерійське училище (1870).

Служив артилеристом в Києві (1870-1872), Перовську (1872-1873), Керчі (1876-1878; 1880-1881), Варшаві (1886-1891), Осовці (1892-1900), Ковно (1900-1902). У відставку вийшов полковником.

Друкувався в газеті «Новий час», журналах «Знання і користь», «Вітчизна», «Історичний вісник», «Всесвітня новизна», «Збірник російської й іноземної літератури».

Є. – автор оповідань «Лісовий спрут», «З нотаток марсіанина», «В астральному світі», «Недогарки», «Інфлуенца», «День золотого століття», «Невдалий демоніст», «Місто, яке рятує бог».

Його перу також належать книги «Фантастичні оповідання» (1907), «Нові казки для маленьких дітей» (1907), «Відверті промови в 33-й Державній думі» (1908), повість «Відьма» (1916).

Під кінець життя наш земляк осліп. Не маючи коштів, помер в лікарні для бідних.

А ось як про ттвчність нашого земляка відкугувався К. Виноградов у статті «Творчість Г. М. Євневича»: «Левову частину творів Євневича складають сатира, в т.ч. казки, написані у дусі М. Салтикова-Щедріна, і сатирична фантастика; звичайний прийом – сновидіння героя. Головною мішенню була смута 1905-1907 рр. (за його визначенням, «так звана революція») та її соціально-політичні наслідки: виступи і страйки, котрі порушували звичний хід життя, «пустопорожнім базіканням» в Думі, «надмірна» свобода слова і преси тощо. Причини усіх лих Росії Євневич вбачав в засиллі бюрократів, у втраті народом та інтелігенцією відвічних ідеалів, а також в єврейському засиллі, з яким закликав нещадно боротися.

Ідеал автора – православна монархія, де «государ править, а Дума радить», де всі працюють і живуть на платню, займаючись лише своїми прямими обов'язками, а зовсім не політикою, свобода ж обмежується «розумною строгістю».

Серед друзів та близьких знайомих Є. –

ЄГИПКО Микола Павлович

Національний статус, що склався у світі: радянсько-російський.

Флотський діяч. Псевдоніми в Іспанії – дон Матісс, дон Северіно де Морено. Вперше в світовій історії екіпаж очолюваного ним підводного човна «Щ-117» перебив нормативи перебування в морі в два з половиною рази (1936). Усі члени екіпажу були нагороджені орденами – єдиний такий випадок за існування підводного флоту Російської імперії та СРСР.

З робітничої родини.

Народився 9 листопада 1903 р. в м. Миколаїв Херсонської губернії Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 6 липня 1985 р. в м. Ленінград СРСР (нині – м. Санкт-Петербург РФ). Похований на Серафимівському цвинтарі.

Закінчив машинну Школу морських сил Чорного моря (1925), ленінградське Вище військово-морське училище ім. М. Фрунзе (1931), командні класи при учбовому загоні підводного плавання (1932), Ленінградську військово-морську академію (1941).

Працював слюсарем Миколаївського суднобудівного заводу (1922-1924), помічником командира підводного човна «Л-55» (1931-1932), служив машиністом крейсера «Червона Україна» (1925-1926), есмінця «Шаумян» (1926-1927), помічником командира підводного човна «Щ-102» (1932-1934), командиром підводного човна «Щ-117» (1934-1936), начальником Балтійського вищого військово-морського училища підводного плавання 1958-1967).

Брав і громадянській війні в Росії, національно-революційній війні в Іспанії (1937-1938), Другій світовій війні (1941-1945).

Герой Радянського Союзу (1939).

Вивіз цінні урядові вантажі з м. Картахена через блокований Гібралтарський пролив. Під час слідування до місця призначення потопив ворожий човен.

Г. Єгоров у нарисі «Фарватерами флотської служби» пише: «Під ім'ям Дон Северіно де Морено Єгіпка спортивним літаком нелегально перекинули до Іспанії і призначили командиром підводного човна. Застарілий корабель, застаріла зброя, різношерстий екіпаж, в якому були і вороги, – все це дуже ускладнювало діяльність командира. Проте човен виходив в море, діяв на комунікаціях франкістів».

Серед друзів та близьких знайомих Є. – Г. Обушков, Ю. Руссін, С. Пастухов, Г. Холостяков, І. Грачов, В. Єгоров, Г. Кузьмін, С. Лисін, І. Бурмистров та ін.

ЄЖИ ЛЕЦ Станіслав

Національний статус, що склався у світі: польський.

Письменник-сатирик, поет, афорист, перекладач.

З дворянської родини. Батько, Бенон де Туш-Летц, – барон.

Народився 6 березня 1909 р. в м. Лемберг Австро-Угорської імперії (нині – м. Львів, адміністративний центр однойменної області України).

Помер 7 травня 1966 р. в м. Варшава Польської Народної Республіки (нині – Республіка Польща). Похований на військовому цвинтарі «Повонзки».

Закінчив Львівську євангельську школу (1927), навчався в Львівському університеті.

Працював аташе з питань культури політичної місії Польської Республіки у Відні (1946-1950). Учасник Другої світової війни.

Кавалер Кавалерського Хреста ордена «Відроджена Польща».

Друкувався в газетах «Популярний щоденник», «Солдат в бою», «Вільний народ», журналах «Варшавський циркуляр», «Скамандр», «Шпильки».

Як літератор дебютував в літературному додатку до газети «Ілюстрований щоденний кур'єр» віршем «Весна» (1929).

Є.-Л – автор поетичних книг «Кольори» (1933), «Прогулянка циніка», «Польовий блокнот» (обидві – 1946), «Життя – це фрашка» (1948), «Нові вірші» (1950), «Єрусалимський рукопис» (1956), «Насміхаюся і питаю про дорогу» (1959), «Авелю і Каїну» (1961), «Оголошення про розшук» (1963), «Поеми, готові стрибнути» (1964).

Перу нашого земляка також належать серія збірників афоризмів «Непричесані думки».

Перекладав І. Гете, Г. Гейне, Б. Брехта, К. Тухольського.

Що стосується особистого життя, то наш земляк ще дитиною втратив батька; номер журналу «Нахили», співвидавцем якого він був, конфіскувала поліція; вірш «Плакат» зазнав цензури; іншим разом, аби уникнути арешту, виїхав до Румунії.

С. Гроховяк дав наступну оцінку творчості нашого земляка: «Непричесані думки» залишаються твором, в якому, мабуть, найточніше простежується ескалація сучасної помилки: від позиції інтелектуального самовдоволення до дурості, від дурості до узурпації права прорікати «істини», від узурпації права до тиранення, від тиранення до злочинів. Ці чотки зібрані з намистинок таких малих, наскільки мініатюрні афоризми Станіслава Єжи Леца».

Серед друзів та близьких знайомих Є.-Л. – Л. Пастернак, Ю. Тувім, Ч. Мілош, Т. Бреза, Є. Путрамент, Є. Заруба та ін.

ЄЗЕРСЬКИЙ Мілій Вікентійович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник.

З міщанської родини. Брат, Єгерський В., – письменник.

Народився 12 жовтня 1891 р. в м. Ізяслав Ізяславського повіту Волинської губернії Російської імперії (нині – районний центр Хмельницької області України).

Помер 13 квітня 1976 р. в м. Москві СРСР (нині – столиця РФ).

Закінчив Вінницьку гімназію (1908).

Учасник Громадянської війни.

Друкувався в журналах «Червона новина», «Земля радянська».

Як літератор дебютував в 1923 р..

Потім настала черга романів та повістей «Північ», «Самоїд» (обидва – 1928), «Чудь білоока» (1929), «Душа Ямалу» (1930), «Золота баба» (1931), «Гракхи» (1936), «Арістонік», «Марій і Сулла» (обидва – 1937), «Тріумвіри» (1939), «Каменярь Нугрі», «Кінець республіки» (обидва – 1940), «Дмитрій Донської» (1941), «Сила землі» (1956).

Серед друзів та близьких знайомих Б. – П. Моргаєнко, О. Немировський, В. Щапов, В. Брюсов, В. Іванов, Ф. Сологуб ін.

ЄЛАЧИЧ Євген Олександрович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Письменник, перекладач, педагог.

З дворянської родини.

Народився 19 жовтня (1 листопада) 1880 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Загинув в 1945 р. під час боїв у Югославії.

Закінчив першу Петербурзьку гімназію (1898), навчався на математичному і природно-історичному факультетах Петербурзького університету (1898-1903).

Працював чиновником Міністерства народної освіти (1903), викладачем земської приміської школи (1903-1904), колезьким секретарем Петербурзького учбового округу (1904), інспектором народних училищ Шліссельбурзького повіту (1904-1906), редактором журналу «Що і як читати дітям?» (1911-1917).

Кавалер ордена св. Ганни III ступеня (1907).

Друкувався в журналах «Джерело», «Російська школа», «Дитячий відпочинок», «Природознавство і географія», «Вісник Європи», «Для народного вчителя», «Що і як читати дітям?», «Педагогічний огляд», «Оновлення школи», «Цяцька», «Російський вчитель», «Сучасний світ», «Школа і життя». Як літератор дебютував книгою «Походження видів і дарвінізм» (1904).

Потім настала черга науково-популярних книг «Як тварини захищаються від своїх ворогів», «На чому заснований поділ тваринного світу на розділи» (обидві – 1905), «Про походження домашніх тварин» (1907), «Про вимерлих тварин. Плазуни», «Життя в тропічних лісах Африки» (обидві – 1908), «Слони, окапі та їхні вимерлі родичі» (1909), «Про походження птахів і про вимерлих птахів» (1909-1910), «Крайня Північ як батьківщина людства» (1910), «Про душевну діяльність тварин» (1912), «Інстинкт» (1913), «3 життя природи» (1915).

Наш земляк – автор художніх книг «Про те, як діти мили підлогу й інші оповідання», «Ваня, або Те, що може трапитися з кожним» (обидві – 1907), «Мордочка і ще п'ять оповідань» (1908), «Вірші і п'ять оповідань» (1909-1910), «Оповідання з життя тварин» (1911), «П'ять оповідань і Фир-Фирка» (1916).

Його перу належить також низка статей, серед яких вирізняються «На захист дитячої літератури», «Місце моралі в дитячій літературі», «Про критику дитячої літератури самими дітьми», «Протест проти порнографії», «Казки, як матеріал для дитячого читання», «Байки Крилова, як матеріал для дитячого читання».

Є. переклав книги А. Брема «Тундра, її тваринний і рослинний світ» (1905), «Пташині гори в Лапландії» (1906).

Більшовицького режиму не сприйняв й емігрував до Югославії (1919).

Серед друзів та близьких знайомих Є. – О. Нечаєв, В. Бонч-Брусевич, О. Фомін, А. Калмикова, Б. Райков, О. Колмогоров, М. Лемке та ін.

СЛЬЧАНІНОВ Олександр Вікторович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Богослов, філософ, письменник, педагог.

З дворянської родини. Батько, Сльчанінов В., – штабс-капітан 58-го піхотного полку.

Народився 1 березня 1881 р. в м. Миколаїв Херсонської губернії Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 24 серпня 1934 р. в м. Париж (Франція). Похований на цвинтарі в м. Медон (під м. Париж).

Закінчив 2-гу Тифліську класичну гімназію (1900), історичний-філологічний факультет Петербурзького університету (1900-1905), навчався в Московській духовній академії (1905-1906).

Був викладачем, директором тифліської гімназії Левандовського, викладачем низки учбових закладів Ніцци (Франція), священником паризького Олександро-Невського собору (1934).

Секретар Московського релігійно-філософського товариства ім. В. Соловйова (1905).

Наш земляк – автор книги «Нотатки» (1935).

Друкувався в журналах «Живе життя», «Християнин», «Століття».

Перу Є. належать статті «Небезпечний шлях», «Релігійно-філософське товариство пам'яті В. С. Соловйова у Москві».

Не сприйнявши більшовицької революції, емігрував до Франції (1921).

Що стосується особистого життя, то Є. рано втратив батька (1893).

Флоренський П. присвятив нашому землякові книгу «Емпірея та Емпірія».

А ось яку оцінку діяльності нашого земляка дав С. Булгаков: «Отець Олександр був явищем надзвичайним і винятковим, бо він утілював в собі органічне злиття покірливої відданості Православ'ю і простоти дитячої віри зі всією витонченістю російського культурного переказу».

Серед друзів та близьких знайомих Є. – П. Флоренський, В. Ерн, Г. Гехтман, П. Івашова, В. Розанов, З. Гіппіус, Мережковський, В. Свенцицький, О. Попов, М. Глаголев, С. Аскольдов, Д. Шер, Н. Багатурова та ін.

СРЕМЄЄВ Інокентій Іванович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Військовий, державний діяч, видавець, журналіст.

З дворянської родини.

Народився 27 лютого 1869 р. в Київській губернії Російської імперії (нині – Київська область України).

Помер 12 листопада 1925 р. в м. Харбін (Китай). Похований на місцевому цвинтарі.
Закінчив Московське Олександрівське військово училище.
Служив в м. Іркутськ, Приамурському військовому окрузі (1896-1904), працював Хабаровським міським головою (1904-1913), чиновником канцелярії Верховного уповноваженого від уряду Колчака (1919), заступником (1920), головою Владивостока (1920-1922).
Був редактором-видавцем газети «Вісті Хабаровського міського самоуправління».
В кореспонденції О. Чехової «Головний офіс. Яким був чиновник і його кабінет сто років тому» зазначено: «Нові експонати – старовинний швейцарський годинник фірми «Рой і бюро» – незабаром «оживуть» кабінет міського голови міста кінця XIX – початку XX століття, який стане частиною постійної експозиції в музеї Хабаровська. «Ми хочемо показати меморіальний кабінет одного з колишніх градоначальників, наприклад, Інокентія Івановича Єремєєва, який обирався три терміни підряд, – говорить завідувачка відділом історії музею Марія Бурилова. – У нас є його фотографія. Інокентій Іванович був тямущим міським головою. Багато уваги приділяв народній освіті і тому, аби місто кращало. ...У майбутньому кабінеті градоначальника планується показати «Збірку обов'язкових ухвал» і журнал «Хабаровське самоврядування», які видавав Єремєєв і без яких був немислимий подібний кабінет. Вони зберігаються зараз в залі красзнавства Далекосхідної наукової бібліотеки.
На столі міського голови з'явиться і папір того часу. Він відрізнявся розмірами від нинішнього і була розлінований. У музейному архіві є бланкові аркуші того часу, на яких значиться, – «Хабаровське міське самоврядування».
Серед друзів та близьких знайомих Є. – М. Заборовський, М. Гондатті, М. Дитеріхс, С. і М. Меркулові, А. Лякер та ін.

ЄРМОЛЕНКО-ЮЖИНА Наталя Степанівна

Національний статус, що склався у світі: російський.
Співачка (драматичне сопрано). Справжнє прізвище – Плуговська Н.
З міщанської родини.
Народилася в 1881 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).
Померла в 1937 р. в м. Париж (Франція).
Учасниця першого сезону російської опери в Парижі (1908).
Як співачка дебютувала в антрепризі Царателі (1900).
Була солісткою петербурзького Маріїнського театру (1901-1906; 1910-1913; 1915-1922), московського Великого театру (1906-1908; 1913; 1916), оперного театру С. Зіміна (1908-1910), лондонського театру «Ковент-Гарден» (1917-1924), епізодично виступала на сцені паризької «Гранд-опера».
Перша виконавиця на російській сцені партій Гутруни в «Загибелі богів» Р. Вагнера (1903), Електри в однойменній опері Р. Штрауса (1913).
Серед найвідоміших партій – Наташа, Горислава («Мавка» О. Даргомижського), Марія («Мазепа» П. Чайковського), Юдіфь («Юдіфь» О. Серова), Тамара («Демон» А. Рубінштейна), Ядвіга Запольська, Марфа («Пан Воевода» і «Царська наречена» М. Римського-Корсакова), Марфа («Хованщина» М. Мусоргського), Тетяна, Віолетта, Аїда, Норма, Джоконда, Кармен, Агата («Вільний стрілець» К. Вебера), Ельза («Лоенгрін» Г. Вагнера), Маша («Дубровський» Е. Направника), Ліза («Пікова пані» П. Чайковського), Маргарита («Фауст» Ш. Гуно).
Гастролювала в Одесі (1904), Тифлісі, Баку, Казані (1905), Ростові-на-Дону (1906), Італії (1906; 1907; 1921-1922), Франції (1907; 1912; 1923), Іспанії (1922), Південній Америці (1907; 1923), Німеччині (1921-1922).
Не сприйнявши більшовицької революції, оселилася в Парижі (1924).
Репертуар співачки складав понад 30 партій.
Залишила по собі близько 60 грамзаписів. У репертуарі – багато українських народних пісень і романсів українських композиторів.
Композитор М. Лисенко ще за життя землячки присвятив їй і її педагогу М. Зотовій баркаролу «Пливе човен» (1899).
Серед друзів та близьких знайомих Є.-Ю. – М. Лисенко, Ф. Шаляпін, М. Зотова, Л. Собінов, І. Єршов, П. Відаль, А. Нежданова, В. Петров, В. Касторський, С. Дягілев, О. Санін, О. Головін, І. Білібін, О. Бенуа, І. Алчевський, Д. Смирнов, Ф. Блуменфельд, М. Каракаш, Ф. Литвин та ін.

СРЬОМЕНКО Андрій Іванович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Військовий діяч. Маршал Радянського Союзу (1955).

З селянської родини.

Народився 2 (14) жовтня 1892 р. в с. Марківцях Катеринославської губернії Російської імперії (нині – районний центр Луганської області України).

Помер 19 листопада 1970 р. в м. Москві СРСР (нині – столиця РФ). Похований біля Кремлівської стіни на Червоній площі.

Закінчив кавалерійські курси удосконалення комскладу РККА (1925), курси у Військово-політичній академії (1931), закінчив військову академію ім. М. В. Фрунзе (1935).

Був ефрейтором (1913-1915), розжалуваним рядовим (1915-1917) 168-го Миргородського полку, командиром партизанського загону (1918), командиром взводу (1919), начальником розвідки кавалерійської бригади (1919-1920), начальником штабу бригади (1920), командиром полку (1922-1924; 1925-1929), помічником командира кавалерійській дивізії (1936-1937), командиром дивізії (1937-1938), командиром кавалерійського корпусу (1938-1940), командиром механізованого корпусу (1940), командуючим військами Північно-кавказького військового округу (1940-1941), командуючим 1-ою Червонопрапорною армією Далекосхідного фронту (1941), командувачем армією (1941), Західним фронтом, Брянським фронтом (усі – 1941), 4-ою ударною армією (1941-1942), Південно-східним фронтом (1942), Сталінградським фронтом (1942), Південним фронтом (1942-1943), Калінінським фронтом (1943), Окремою Приморською армією (1944), 2-м Прибалтійським фронтом (1944), 4-м Українським фронтом (1945), командуючим військами Прикарпатського військового округу (1945-1946), Західно-сибирського військового округу (1946-1953), Північно-кавказького військового округу (1953-1958), генеральним інспектором Групи генеральних інспекторів Міністерства оборони СРСР (1958-1970).

Бився проти Г. Гудеріана під Смоленськом (1941), обороняв Сталінград (1942), звільняв Крим (1944), Латвію, Польщу, Чехословаччину (1945).

Зазнав п'ятьох поранень.

На Параді Перемоги у Москві він очолював колону 4-го Українського фронт (1945).

Депутат Верховної Ради СРСР 2-8-го скликань.

Герой Радянського Союзу (1944).

Героя Чехословацької Радянської Соціалістичної Республіки (1970).

Кавалер трьох орденів Суворова (1943; 1944; 1945), ордена Кутузова 1-го ступеня (1943), чотирьох орденів Бойового Червоного Прапора (1926; 1941; 1944; 1949), п'яти орденів Леніна (1938; 1944; 1945; 1962; 1967), ордена Жовтневої Революції (1968), ордена Легіона Пошани ступеня командуючого (США).

Нагороджений також іменною шаблею з золотим зображенням Державного герба СРСР (1968).

Перу Є. належать книги «На Західному напрямку» (1959), «Проти фальсифікації другої світової війни» (1960), «Сталінград» (1961), «На початку війни» (1965), «Роки відплати» (1969), «Пам'ятай війну» (1971).

Що стосується особистого життя, то наш земляк втратив на війні першу дружину і сина.

Ім'я Є. присвоєно Орджонікідзевському вищому озагальновійськовому командному училищу (1971), великому риболовецькому траулеру (1981); його також носять вулиці в Ризі (Латвія), Донецьку, Слов'янську, Сніжному, Керчі (Україна), Волгограді, Ростові-на-Дону, Велижі, Торопці (РФ).

Почесний громадянин Даугавпілса (Латвія), Праги і Оттави (Чехія), Волгограда і Смоленська (РФ).

Приміщення штабу військового округу в Ростові-на-Дону прикрашає меморіальна дошка, присвячена нашому землякові.

Серед друзів та близьких знайомих Є. – О. Василевський, М. Хрущов, В. Смилов, С. Тимошенко, О. Горбатов, К. Рокоссовський, В. Юшкевич, Ф. Толбухін, І. Конєв та ін.

ЄФИМЕНКО Петро Савович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Етнограф, фольклорист, краєзнавець, статистик.

З міщанської родини. Батько, Єфименко С., – городничий; дружина, Єфименко О., – історик; донька, Єфименко Т., – поетеса; син, Єфименко П., – археолог.

Народився в 1835 р. в с. Великий Токмак Бердянського повіту Таврійської губернії Російської імперії (нині – районний центр Запорізької області України). Помер 7 (20) травня 1908 р. в м. Петербург Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ). Закінчив Катеринославську гімназію, навчався на словесному відділенні Харківського (1855-1857) і Московському університетах (1858-1859).

Працював краснуфимським повітовим суддею Пермської, онезьким повітовим суддею Архангельської губерній, чиновником Холмогорського повітового управління, секретарем Архангельського губернського статистичного комітету (1864-1871), чиновником з особливих доручень Воронежської казенної палати (1871-1872), секретарем Саратовського губернського статистичного комітету (1872-1876), чиновником з особливих доручень при Чернігівському губернаторові (1876-1883), секретарем Харківського губернського статистичного комітету (1883-1907).

Член Російського географічного товариства.

Член Московського археологічного товариства.

Друкувався в журналах «Київська старовина», «Слово», «Нотатки географічного товариства», «Юридичний вісник», «Судовий журнал», «Вісті Товариства природознавства, антропології і етнографії», «Журнал міністерства народної освіти».

Автор програм з вивчення цивільного звичайного права (1877) та поземельної громади (1878).

Перу Є. також належать наступні доробки: «Провінціалізми Архангельської губернії. Демонологія жителів Архангельської губернії. Загадки. Гикавка і гиківниці. Прислів'я і приказки», «Пам'ятки мови і народної словесності, записані в Архангельській губернії» (обидва – 1864), «Ярило, слов'яно-руське божество», «Програма для збирання відомостей про народні марновірства і вірування в Південній Росії» (1868), «Збірка народних юридичних звичаїв Архангельської губернії», «Про старожитності Архангельської губернії», «Заволоцька чудь» (усі – 1869), «Посаг за звичаєвим російським правом селян Архангельської губернії», «Родина архангельського селянина» (обидва – 1873), «Збірка малоруських заклинань» (1874), «Матеріали з етнографії російського населення Архангельської губернії» (1877-1878), «Договір найму пастухів» (1878), «Узаконення про договір найму прикажчиків» (1880), «Дослідження кустарних промислів Сумського повіту» (1882), «Матеріали до вивчення економічного стану селян Харківської губернії» (1884), «Програма для опису побуту сільського населення Харківської губернії» (1891). З владою порозуміння не знаходив: а участь в Харківському «Пасквільному комітеті» і Московському таємному гуртку «вертепників» заарештований і запроторений до Алексеевського рavelіну Петропавловської фортеці (1859). Засуджений до заслання під поліцейським наглядом Пермської губернії (1860).

На знак посилення покарання переведений спочатку Архангельська (1861), а потім – до Онеги (1862).

У подальшому мешкав під наглядом к Воронежі, Самарі, Чернігові, Харкові.

Серед друзів та близьких знайомих Є. – В. Антонович, О. Потебня, Ф. Лебединцев, М. Сумцов, А. Іконников, М. Чалий, Є. Ківлицький, Я. Станіславський, П. Житецький, Д. Багалій, В. Горленко та ін.

ЖАБОТИНСЬКИЙ Володимир Євгенович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Драматург, перекладач, публіцист. Псевдоніми – Альталена, Володимир Ж., Егал.

З родини комерсанта.

Народився 5 (17) жовтня 1880 р. в м. Одеса Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 3 серпня 1940 р. в с. Хантер (США). Похований на цвинтарі «Нью-Монтефіоре» поблизу містечка Фармінгдейл, Лонг-Айленд, графство Нассау. Перепохований на горі Герцля в Єрусалимі (1964).

Навчався в приватній школі, другій Одеській прогімназії, Рішельєвській гімназії (1894-1898), з якої був виключений за сатиричне зображення директора в рукописному журналі, юридичних факультетах Бернського і Римського університетів (1898-1901).

Друкувався в газетах «Одеський аркуш», «Patria», «Вісник Європи», «Російська думка», «Наше життя», «Одеські новини», «Русь», журналах «Схід», «Єврейське життя», «Зоря», «Сучасні нотатки», «Світанок», «Ельхудео», «Гамевассер», «Сучасник».

Як літератор дебютував у газеті «Одеський аркуш» статтею «Педагогічні зауваження» (1897).

Потім настала черга віршу «Місто світу» (1898), поеми «Нещасна Шарлотта» (1904), збірника «Вірші. Переклади, плагіати, своє» (1931), п'єс «Кров», «До ладу» (обидві – 1901), «Чужина» (1910),

Наш земляк – автор книг новел «Серед студентської богеми» (1903), публіцистики «Чужі! Нариси одного «щасливого» гетто» (1903), віршів і нарисів «Лікар Герцль» (1905), «Слово про полк» (1928), «Оповідання» (1931), романів «Самсон Назорей» (1927), «П'ятеро» (1936).

Його перу належать також збірник «Фейлетони» (1922), мемуари «Повість моїх днів» (опубл. 1985).

Переклав поеми Е. По «Крук» (1903), Х. Бяліка «Розповідь про погром» (1903).

З владою Ж. порозуміння не знаходив. Першого арешту зазнав за статтю, яка «викривлювала становище в Росії» (1902).

Вдруге під арешт його взяли британці – «за участь в антиколоніальній боротьбі» (1920).

Що стосується політичних поглядів Ж., то він був запеклим сіоністом і не приховував цього.

Обстоював ідеї чистоти єврейської раси, створення своєї держави на землях Палестини і т. д.

Активний учасник сіоністських конгресів.

Серед друзів та близьких знайомих Ж. – М. Горький, Л. Андрєєв, І. Рівницький, В. Короленко, Г.

Паттерсон, К. Чуковський, І. Бунін, А. Ставський, О. Амфітеатров, Я. Брюсов, Л. Коган та ін.

ЖАРДЕЦЬКИЙ Венчеслав Сигізмундович

Національний статус, що склався у світі: російсько-американський.

Астроном, механік, геофізик.

З родини польського політичного діяча. Син, Жардецький О., – директор Станфордської лабораторії магнітного резонансу.

Народився 16 квітня 1896 р. в м. Одеса Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 21 жовтня 1962 р. в м. Елкінс (штат Західна Вірджинія, США). Похований на місцевому цвинтарі.

Закінчив одеську Рішельєвську гімназію (1913), фізико-математичний факультет

Новоросійського університету (1913-1917).

Працював астрономом Одеської (1917-1918), асистентом Пулковської (1919) обсерваторій, викладачем Белградського університету (1939-1940), в.о. директора Інституту фізики й астрономії в Граці (1946-1947), лектором Вищої технічної школи Граца (1947-1949), співробітником Ламонтської геологічної обсерваторії Колумбійського університету США (1949-1962).

Член Американської академії наук і мистецтв.

Член Американського математичного товариства.

Член Американського геодезичного союзу.

Член зарубіжного Російського наукового інституту.

Друкувався в журналах «Вісті Миколаївської головної астрономічної обсерваторії»,

Як астроном дебютував доробком, присвяченим спектру зірки Вега (1919).

Перу нашого земляка належать книги «Гідромеханіка» (1931), «Математичні дослідження еволюції Землі» (1935), «Теоретична фізика (1940), «Розповсюдження хвиль в тонких прошарках» (1955), «Теорія фігур небесних тіл» (1958), «Періодичні полярні рухи й деформація земної кори» (1962).

Не знайшовши спільної мови з більшовиками, емігрував: спочатку до Югославії (1920), потім – Австрії (1945) і, нарешті, – США (1949).

Серед друзів та близьких знайомих Ж. – А. Білопольський, М. Стойко-Радиленко, М. Міланкович, О. Орлов, В. Цесевич, О. Яковлев, М. Івінг, Г. Демченко, Ф. Пресс, О. Білімович, С. Дебарба, Ф. Таранівський, В. Глушко, К. Воронець, Г. Гамов та ін.

ЖДАНОВ Віктор Михайлович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Вірусолог, епідеміолог. Його план ліквідації віспи був офіційно прийнятий Всесвітньою Організацією Охорони Здоров'я.

З міщанської родини.

Народився 1 (13) лютого 1914 р. в с. Штепино Бахмутського повіту Катеринославської губернії Російської імперії (нині – смт. Святогорівка Добропільського району Донецької області України).

Помер 14 липня 1987 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ). Похований на Кунцівському цвинтарі.

Закінчив Харківський медичний інститут (1936).

Працював завідувачим лабораторією, директором Харківського інституту мікробіології і епідеміології ім. І. Мечникова (1946-1950), завідувачим лабораторією (1951-1961), директором інституту мікробіології і епідеміології ім. Д. Івановського АМН СРСР (1961-1987). Паралельно очолював санітарно-епідеміологічну службу СРСР (1950-1960), головним вченим секретарем АМН СРСР (1961-1963).

Служив в лавах Радянської армії 1936-1946).

Голова правління Всесоюзної спілки мікробіологів, епідеміологів і паразитологів ім. І. І. Мечникова.

Дійсний член академії медичних наук СРСР (1960).

Академік академії наук Угорської Народної Республіки.

Почесний член Чехословацького медичного товариства ім. Пуркіньє.

Почесний член Американської асоціації профілактичної медицини.

Почесний член наукових товариства Бельгії, НДР, Індії, Польщі, В'єтнаму.

Кавалер «Ордену Біфуркаційної Голки» Всесвітньої організації охорони здоров'я (1978).

Лауреат премії ім. Д. Івановського (1969).

Лауреат Почесного диплому «За видатні заслуги в справі ліквідації віспи у всьому світі» Всесвітньої організації охорони здоров'я (1978).

Засновник і незмінний редактор журналу «Питання вірусології» (1956-1987).

Спеціалізувався з проблем вірусної інфекції, еволюції інфекційних хвороб, класифікації вірусів, молекулярної біології вірусів, СНІДу.

Друкувався в журналі «Питання вірусології».

Як вчений дебютував книгою «Інфекційний гепатит» (1948).

Потім настала черга наступних доробків: «Визначник вірусів людини і тварин» (1953), «Боротьба з інфекційними захворюваннями» (1955), «Еволюція заразливих хвороб людини» (1964), «Вірусологія» (1966), «Репродукція міксовірусів (вірусів грипу і схожих з ним)» (1969).

Перу нашого земляка також належать книги «Вчення про грип», «Аденовірусні інфекції», «Молекулярні основи біології арбовірусів».

Всього Ж. залишив понад наукових праць, зокрема 1003 статті, 32 книги і монографії.

Серед друзів та близьких знайомих Ж. – С. Гайдамович, В. Покровський, Ж.-К. Шерман, А. Букринська, Л. Монтаньє, Д. Львов, Р. Вебстер, І. Граф, М. Кох та ін.

ЖДАНОВ Лев Григорович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Прозаїк, поет, драматург, перекладач. Справжнє прізвище – Гельман Леон Германович.

З акторської родини.

Народився 8 (20) травня 1864 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Помер 20 листопада 1951 р. в м. Сочі СРСР (нині – Краснодарський край РФ). Похований на місцевому цвинтарі.

Навчався в Кам'янець-Подільській, Херсонській, Одеській гімназіях, проте жодної з них закінчив.

Працював актором у низці провінційних театрів (1881-1888), режисером Одеського театру (1888-1891), суфлером московського Малого театру (1890-і), редактором журналу «Зоря нового життя» (1907-1908),

Лауреат премії Літературно-художнього товариства (1902).

Друкувався в газетах «Миколаївський вісник», «Російські відомості», «Новини дня», «Росія», «Новини», «Кур'єр», «Біржові відомості», «Російська земля», журналах «Бджілка», «Джерело», «Театрал», «Зірка», «Нива», «Північ», «Маяк», «Новий світ», «Артист», «Малярний огляд», «Суфлер».

Як літератор дебютував в одеському журналі «Маяк» віршами (1881).

Потім настала черга книг «Вірші» (1896), «На зорі свободи. Пісні смутних днів» (1906), «Звуки минулого» (1914), п'єс «Чортовий млин» (1890), «Вона життя зрозуміла» (1893), «Залетіла!» (1896), «В північній глухомані» (1897), «Нічний пікнік» (1898), «Ворог душі й тіла» (1902), «Свята душа» (1904), «Під колесом» (1902), «Мільйони у вогні» (1901), «На зорі свободи. Пісні смутних днів» (1906), «Жіночі тіні» (1916).

Наш земляк – автор повістей «Обвінчані самітниці» (1907), «Русь на зламі» (1908), «Юнак-володар» (1909), «В стінах Варшави» (1912), «В дні смуту», «Спадщина Грізного» (обидві – 1913), «Петро і Софія» (1915), «Вбивство посла» (1916), «Микола Романов – останній цар» (1917). Перу Г. належать романи «Цар Іван Грозний» (1904), «Захід сонця» (обидва – 1905), «Два мільйони на рік (Убогий мільйонер): Казкова бувальщина наших днів» (1909), «Цар і опричники», «Останній фаворит. Катерина II і Зубов» (обидва – 1911), «В тенетах інтриги» (1912), «Під владою фаворита» (1916), «Під владою золота» (1926), «Загибель богів» (1929). Переклав «Вогні на Івана Купала» Г. Зудермана, «Сафо» А. Доде, «Закоханий диявол» Ж. Казотта, «Міхаеля Крамера» Г. Гауптмана. За життя Г. мав видання творів об'ємом в 31 том (1912-1917). З царською владою наш земляк постійно мав проблеми. В день прем'єри заборонили його п'єсу «В боротьбі» (1905). За «неправильні» публікації закрили журнал «Зоря нового життя», який він редагував (1908). Лише за підозрою в розповсюдженні нелегальної літератури Московська судова палата на два місяці відправила Г. до фортеці (1911). А ось на старість наш земляк почав розсилати друзям і знайомим власні вірші, присвячені успіхам... соціалістичного будівництва. За повість «Русь на зламі» на одному з московських аукціонів просили \$1000 (2006). Серед друзів та близьких знайомих Ж. – М. Корсаков, В. Радич, З. Дальцев, В. Розанов, В. Полонський, І. Леонтєв, Є. Ляцький, Ж. Суворін та ін.

ЖЕВАХОВ Володимир Давидович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Священик. В чернецтві – Іоасаф (1924). Зарахований до лику святих Російською Православною Церквою (2002).

З дворянської родини. Батько, Жевахов Д., – поміщик; брат, Жевахов М., – останній товариш обер-прокурора Св. Синоду.

Народився 24 грудня 1874 р. в с. Линовиця Пирятинського повіту Полтавської губернії Російської імперії (нині – Прилуцький район Чернігівської області України).

Розстріляний більшовиками 4 грудня 1937 р. в м. Курськ СРСР. Місце поховання – не відоме.

Закінчив 2-у Київську гімназію, колегію Павла Галагана, юридичний факультет Київського університету св. Володимира (1899).

Був чиновником Київської судової палати (1900-1902), мировим суддею Пирятинського, а пізніше – Київського повітів (1902-1914), чиновником для особливих доручень при київському губернаторі, київському, подільському, волинському генерал-губернаторі (1914-1917), чиновником при МВС за гетьмана Скоропадського (1918), науковим співробітником Української академії наук (1921-1923), єпископом Дмитрівським, вікарієм Курської єпархії (1926), єпископом П'ятигорським (1932), єпископом Могилівським (1934-1936), єпископом Мінським (1936).

Дійсний член Православного Місіонерського товариства (1908).

Дійсний член Київського благодійного товариства (1909).

Почесний член Курського Знаменсько-Богородицького Місіонерсько-просвітницького братерства (1912).

Фундатор Православного Камчатського братства.

Член Російських Зборів.

Кавалер Хреста 2-го ступеня Православного Камчатського братства (1911).

Власним коштом організував дослідження та відкриття для широкої публіки печер давньоруського Звіринецького монастиря, а також будівництво там нового храму.

Перу нашого земляка належать наступні книги «Молитва Святителя Іоасафа, Білгородського і всієї Росії Чудотворця (1705-1754). (Досвід короткого коментарю)» (1912), «Родовідний розпис роду князів Жевахових. (Російська гілка)» (1914), «Бог у порядку буття свого».

Уперше заарештований за те, що не пролетар і відсидів у київській Лук'янівській в'язниці сім місяців (1924).

Удруге заарештований за «за зберігання агітаційної літератури контрреволюційного змісту» (1926). Засуджений до позбавлення волі. Покарання відбував в Соловецькому таборі особливого призначення (1926-1929).

Утретє заарештований як «ворог трудового народу» і відправлений в заслання до Наримського округу Східносибірського краю (1929-1932).

Учетверте заарештований за «церковну діяльність» і заслали до м. Боровичі, де він пробув півроку (1936).

Уп'яте заарештований як «керівник троцькістсько-зінов'євської контрреволюційної фашистської організації церковників, яка збиралася підірвати урядовий потяг», (1937). «Трійкою» НКВС по Курській області засуджений до розстрілу. Вирок виконано в день оголошення міри покарання. Посмертно реабілітований прокуратурою Білгородської області (1990).

У м. Київ на Звіринецьких печерах зводиться церква на честь Різдва Божої Матері з нижньою прибудовою на честь свят. Іоасафа Білгородського і щмч. Іоасафа (Жевахова).

День пам'яті – 21 листопада (4 грудня).

Серед друзів та близьких знайомих Ж. – С. Нілус, С. Страгородський, П. Армашевський, А. Ертель, І. Конотопський, Н. Анісімович, Я. Кротов, Ф. Городецький, Л. Войно-Ясенецький, М. Кармазінов, Г. Печерський, В. Коротенко та ін.

ЖЕВАХОВ Микола Давидович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Правник, державний діяч, письменник.

З дворянської родини. Батько, Жевахов Д., – поміщик; брат, Жевахов В., – єпископ.

Народився 24 грудня 1874 р. в с. Линовиця Пирятинського повіту Полтавської губернії Російської імперії (нині – Прилуцький район Чернігівської області України).

Помер після 1945 р. в м. Барі (Італія).

Закінчив 2-у Київську гімназію, колегію Павла Галагана, юридичний факультет Київського університету св. Володимира (1899).

Був дрібним чиновником Київської судової палати, канцелярії Київського генерал-губернатор (1899-1902), земським начальником Пирятинського повіту (1902-1905), чиновником Державної канцелярії, помічником статс-секретаря Державної Ради (1905-1916), товаришем обер-прокурора Св. Синоду (1916-1917), керівником Подвір'я св. Миколая Православного Палестинського товариства в Італії (1920-1935), завідувачим Церковно-археологічним кабінетом Святителя Миколи Мирлікійського Чудотворця (з 1935).

Член Російських Зборів (1909).

Довічний дійсний член Імператорського Палестинського Православного товариства (1913).

Голова Русько-сербського товариства (1920).

Камер-юнкер Високого Двору (1914).

Кавалер Хреста 2-го ступеня Православного Камчатського братства (1911), ордена св.

Володимира 4-го ступеня (1916),

Заарештований Тимчасовим урядом «як товариш міністра попереднього режиму» (1917).

Друкувався в журналі «Громадянин».

Як публіцист дебютував «Листами земського начальника» в журналі «Громадянин» (1904).

Потім настала черга тритомників «Матеріали до біографії Святителя Іоасафа Горленка, єпископа Білгородського і Обоянського» (1907-1911) і «Спогади», «Новий Сад» (1936).

Перу нашого земляка також належать спогади про княжну Марію Дондукову-Корсакову та М. Іваненка, «Дорожні нотатки».

Ні Лютневої, ні Жовтневої революцій не сприйняв і емігрував – спочатку до Сербії (1919-1920), потім – Італії (1920).

Серед друзів та близьких знайомих Ж. – М. Іваненко, І. Сікорський, П. Армашевський, С. Нілус, В. Бобринський, М. Раєв, О. Ширінський-Шихматов, П. Окнов, О. Маляревський, М. Дондукова-Корсакова, Н. Анісімов, В. Мещерський, А. Потапов, С. Расселі та ін.

ЖЕЛІХОВСЬКА Віра Петрівна

Національний статус, що склався у світі: російський.

Прозаїк, драматург. Псевдоніми – пані Ігрек, Н. Ляховський. Фундатор літератури для дітей та юнацтва на теренах Російської імперії.

З родини військового. Батько, Ган П., – капітан кінної артилерії; мати Ган О. – письменниця; сестра Блавацька О. – теософка; кузен Вітте С. – прем'єр-міністр Російської імперії; дочка – дружина генерала Брусилова О., який під час першої світової війни командував 8-ю армією в Галицькій битві.

Народилася 17 (29) квітня 1835 р. в м. Катеринослав Російської імперії (нині – м. Дніпропетровськ, адміністративний центр однойменної області України).

Померла 5 (17) травня 1896 р. в м. Петербург Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Похована на старому одеському цвинтарі.

Отримала домашню освіту.

Друкувалася в газетах «Тифліський аркуш», «Московські відомості», «Новий час», «Санкт-Петербурзькі відомості», «Новини», «Кавказ», журналах «Нива», «Російський вісник», «Сім'я і школа», «Всесвітня ілюстрація», «Літературний додаток до «Громадянина», «Дитяче читання», «Джерело», «Російська старовина», «Північ», «Ребус», «Російський огляд», «Труд», «Російський огляд», «Громадянин», «Природа і люди».

Як літератор дебютувала нарисом «Алаверди і Яхшієл» (1872).

Потім настала черга оповідань для дітей «За пригодами» (1878), «Як я була маленькою» (1891), «Моє отроцтво» (1893), «З темряви на світло» (1882), «Розанчик» (1889), «Любов міцна правдою» (1890), «Мала билинка та витривала» (1897).

Ж. – автор романів і повістей «Весняною зорею» (1886), «Брехня» (1890), «В житейськiм чорторії» (1895), «Виродження» (1897), «Було, пройшло і димом догори пішло» (1885), «Княжна Цхені» (1890), фантастичних доробків «Майя» (1892), «Фантастичні оповідання» (1896).

Перу нашої землячки також належать п'єси «Хто злодійка» (1883), «Назвався грибом – лізь до козуба» (1886), «На засміченому ґрунті» (1887).

Писала вона і для народу: «Кавказ і Закавказзя» (1885), «Наші воїни православні» (1886), «Кавказький легіон» (1887), «Князь Іліко», «Забуті герої» (обидві – 1888), «Кавказькі оповідання» (1895).

Крім спогадів, залишила парapsихологічну книгу «Непояснимо чи не пояснене» (1885), Серед друзів та близьких знайомих – П. Гнідич, В. Сологуб, В. Немирович-Данченко, О. Чюміна, П. Боборикін, О. Нотович, В. Міхневич та ін.

ЖОЛОБОВ Віталій Михайлович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Льотчик-космонавт (35/78). Перебував у Космосі 49 діб 6 годин 23 хвилини 32 секунди.

З родини службовця. Батько, Жолобов М., – капітан пароплавства.

Народився 18 червня 1937 р. в с. Стара Збур'ївка Голопристанського району Херсонської області СРСР (нині – Голопристанський район Херсонської області України).

Закінчив Азербайджанський інститут нафти і хімії ім. Азізбекова (1954-1959), Московську військово-політичну академію ім. В. Леніна (1974).

Служив начальником машини інженерно-випробувальної команди (1959-1960), інженером-випробовувачем 3-го відділу (1960-1981) полігону Капустін Яр, працював помічником з цивільної оборони генерального директора Київського НВО «Маяк» (1983-1987), завідувачим лабораторією скісного буріння об'єднання «Ноябрьскнафтогаз» (1987), начальником Ноябрьської аерокосмогеологічної партії (1987-1990), завідувачим кафедрою аерокосмогеології і геодезії Інституту підвищення кваліфікації Мінгеології СРСР (1990-1992), головою спорткомітету інноваційного об'єднання «Міраж» (1993), головою Херсонської обласної Ради народних депутатів (1994-1995), головою Херсонської обласної державної адміністрації (1995-1996), заступником генерального директора Національного космічного агентства України (1996-1997), заступником директора ТОВ «Таврія-Імпекс ЛТД» (1997-1998), заступником генерального директора ТОВ «Калита» (1998), президентом Аерокосмічного товариства України (з 2002). Пройшов загальнокосмічну підготовку (1963-1965), а також підготовку за програмою «Алмаз» (1966-1971).

Академік Транспортної академії України (1994).

Герой Радянського Союзу (1976).

Голова Всеукраїнського об'єднання «Слава».

Виконав один космічний політ на човні «Союз-21» (1976). Працював на орбітальній станції «Салют-5». Політ було припинено достроково: за однією з версій, через проблеми у стосунках між командиром і бортінженером.

Ж. – почесний громадянин міст Херсон, Гола Пристань (Україна), Калуга, Прокоп'євськ (Росія), Ціліноград (Казахстан).

Серед друзів та близьких знайомих Ж. – В. Горбатко, В. Комаров, В. Севаст'янов, Ю. Крикун, В. Антонов, Є. Смірнов, Л. Каденюк, Я. Пустовий та ін.

ЖУРАВСЬКИЙ Андрій Володимирович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Географ, дослідник Півночі. Фундатор перших сільськогосподарської дослідної станції і ветеринарно-бактеріологічної лабораторії на Крайній Півночі Російської імперії.

З якої родини – не відомо. Названий батько, Журавський В., – генерал царської армії.

Народився 22 вересня 1882 р. в м. Єлизаветград Херсонської губернії Російської імперії (нині – м. Кіровоград, адміністративний центр однойменної області України).

Вбитий в 1914 р. в с. Усть-Цильма Печорського повіту Архангельської губернії Російської імперії (нині – районний центр Республіки Комі РФ). Похований на цвинтарі Нікольського собору.

Політичні засланці поклали на надгробок вінок з написом «Добровільному засланцеві від політичних засланців» і встановили табличку «Пророк – борець».

Закінчив одну з приватних Петербурзьких гімназій (1901), навчався на природничому відділенні фізико-математичного факультету Петербурзького університету (1901-1904).

Був директором Печорської природно-історичної станції.

Член Імператорського Російського географічного товариства (1908).

Член Імператорського Російського етнографічного товариства (1908).

Лауреат вищої нагороди Російської академії наук – звання «Кращий вчений збирач Росії» (1909).

Лауреат Малої срібної і Великої медалі ім. М. Пржевальського Імператорського Російського географічного товариства (1905).

Організатор і керівник низки експедицій рікою Печора, її притокам, Північному Уралу, на острова Льодовитого океану, під час яких зібрано понад 18000 одиниць флори і фауни, 3000 експонатів культури і побуту місцевих мешканців, виконані дослідження з географії, геології, палеонтології, археології, ботаніки, зоології (1903-1909).

Збирав пам'ятки культури руських, ненців і комі для Музею антропології і етнографії ім. Петра Великого і для Етнографічного відділу Російського музею ім. Олександра III (з 1905).

Очолювана ним експедиція відкрили гірське пасмо Чернишова (1914).

Як вчений дебютував статтею про комах-шкідників фінських лісів (1901).

Особисте життя Ж. не було встелене квітами. Він рано втратив названих батька (1892) і матір (1901).

Його дипломну роботу визнали «фантастикою» і не зарахували навіть, як курсову, а за спробу суперечити, декан порвав усі залікові відомості (1904). Не допустили до здачі випускних екзаменів неслуха навіть через два роки.

Вбив Ж. на веранді власного будинку діловод станції.

В Республіці Комі існує селище Журавський.

В м. Усть-Цильма (РФ) встановлено два пам'ятники нашому землякові, функціонує історико-меморіальний музей його імені.

Пам'яті вченого присвятили свої книги Я. Носов і Л. Смоленцев – «Подвиг ученого» і «Печорська далечінь».

В м. Сиктивкар (РФ) з нагоди 120-ліття з дня народження нашого земляка відбулася науково-практична конференція «Наукові основи раціонального землекористування сільськогосподарських територій північного Сходу європейської частини Росії» (2002), а також Всеросійська конференція з міжнародною участю «Академічна наука і її роль в розвитку продуктивних сил в північних регіонах Росії», присвячена 100-літтю з дня відкриття тут першої сільськогосподарської дослідної станції (2006).

Серед друзів та близьких знайомих Ж. – А. Григор'єв, Д. Руднев, Ф. Чернишов, М. Кніпович, П. Семенов-Тян-Шанський, Ю. Шокальський, К. Тімірязєв, П. Ріппас, М. Меньшиков та ін.

ЗАБЛОЦЬКИЙ-ДЕСЯТОВСЬКИЙ Андрій Парфенович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, журналіст, історик, державний діяч. Псевдонім – Російський поміщик. Один з фундаторів відміни кріпосного права на теренах Російської імперії (1841).

З дворянської родини.

Народився 4 (16) квітня 1808 р. на х. Напраснівка Новгород-Сіверського повіту Чернігівської губернії Російської імперії (нині – Новгород-Сіверський район Чернігівської області України).

Помер 24 грудня 1881 р. (5 січня 1882) в м. Петербург (нині – м. Санкт-Петербург РФ). Похований на Смоленському цвинтарі.

Закінчив Новгород-Сіверську гімназію (1824), фізико-математичний факультет Московського університету (1827).

Працював чиновником Міністерства внутрішніх справ (1832-1837), Міністерства державного майна (1837-1859), статс-секретар департаменту економіки Державної Ради (1859-1867), С 1867 член Комітету фінансів Державної Ради (1867-1875), член Державної Ради (1875-1880).

Член-кореспондент Петербурзької академії наук (1856).

Член Російського географічного товариства (1845).

Один з засновників і перший голова «Товариства для допомоги потерпаючим літераторам і вченим» (1859).

Учасник VIII Міжнародного статистичного конгресу (1872).

Кавалер двох золотих медалей Російського географічного товариства.

Друкувався в «Землеробській газеті», журналах «Вітчизняні нотатки», «Російський вісник», «Журнал Міністерства внутрішніх справ», «Нотатки Російського географічного товариства», «Москвитянин», «Журнал Міністерства державного майна».

Як літератор дебютував книгою «Про способи дослідження кривих ліній другого порядку» (1831).

Потім настала черга статей «Про виховні будинки взагалі і особливо в Росії» (1833), «Про відповідність простору землі з кількістю рук в селянському господарстві Харківської губернії», «Про кріпосний стан в Росії» (обидві – 1841), «Зауваження на статтю п. Хом'якова «Про селянські умови» (1842), «Про те, що називається світом і що таке земля» (1843), «Причини коливання цін на хліб у Росії» (1847), «Погляд на історію розвитку статистики в Росії» (1848), «Спогади про Англію», «Господарчі афоризми» (обидві – 1849), «Рух народонаселення Росії» (1851), «Про фінанси Австрії» (1865).

Наш земляк – автор книг: «Статистичний огляд Петербурга» (1833), «Статистичні дані про С.-Петербург» (1836), «Ручна книга для грамотного селянина» (1854), «Огляд державних доходів Росії» (1868), «Фінансове управління і фінанси Прусії» (1871), «Граф П. Д. Кисельов і його час» (1882).

З.-Д. разом з В. Одоєвським видрукував чотири томи «Селянських читань» (1843-1848), «Розповіді про Бога, людину і природу» (1849), котрі витримали численні перевидання.

Під його безпосереднім керівництвом виконано «Статистичний опис Київської губернії», обстежені українські ярмарки; він піднімав питання про складення «Географічно-статистичного словника Російської імперії».

Ненадрукованими залишилися «Листи про гроші», в яких Заблоцький-Десятовський в популярній формі виклав основи політичної економії.

Наш земляк до кінця життя головував на щорічних урочистих обідах в пам'ять про реформу 19 лютого 1861 р.

Серед друзів та близьких знайомих З.-Д. – В. Одоєвський, А. Краєвський, М. Мілютін, В. Боткін, К. Арсеньєв, А. Старчевський, К. Кавелін, В. Черкаський, В. Безобразов, Я. Соловйов, І. Аксаков, А. і В. Майкові, Є. Ламанський, І. Арапетов, Ю. Самарін, М. Бер, П. Кеппен, Д. Журавський, К. Домонтович, П. Кисельов та ін.

ЗАБОЛОТНИЙ Данило Кирилович

Національний статус, що склався у світі: радянський.

Епідеміолог, мікробіолог. Організатор першої кафедри епідеміології у світі (1920), першої кафедри бактеріології на теренах Російської імперії (1898).

З селянської родини.

Народився 28 грудня 1866 р. в с. Чоботарка Вінницького повіту Подільської губернії Російської імперії (нині – с. Заболотне Крижопільського району Вінницької області України).

Помер 15 грудня 1929 р. в м. Київ СРСР (нині – столиця України). За заповітом похований в рідному селі поруч з дружиною. На надгробку зроблено напис: «Тут поховано тіло померлого Президента Всеукраїнської Академії наук академіка Данила Кириловича Заболотного, селянина села Чоботарки».

Закінчив одеську Рішельєвську гімназію (1885), природничий факультет Новоросійського (1891) та медичний Київського (1894) університетів.

Працював на Одеській бактеріологічній станції (1889-1891), лікарем в Подільській губернії (1894-1895), Київському військовому шпиталі (1895-1897), викладачем Петербурзького жіночого медичного інституту (1898-1928), президентом Всеукраїнської академії наук (1928-1929). Брав участь в експедиціях з вивчення чуми в Індії, Аравії, Монголії, Китаї, Ірані, Месопотамії, Туркестані, Шотландії, Маньчжурії.

Дійсний член Всеукраїнської академії наук (1922).

Кавалер французького ордена Почесного Легіону, медалі ім. Л. Пастера.
Спеціалізувався головним чином на вивченні трьох інфекційних хвороб – чуми, холери й сифілісу. Разом із експериментатором І. Савченком випробував на собі дію сироватки, заразивши себе холерою. Ризикований експеримент пройшов успішно. Завдяки йому було доведено, що від інфекції можна захиститися шляхом введення через рот ослабленої культури вібріонів. Вивчив збудника чуми, описавши форми хвороби, опрацював питання про виготовлення протичумних вакцин і сироваток, виявив природні вогнища чуми. Результати його досліджень дали можливість впровадити раціональні запобіжні заходи і створити мережу протичумних закладів.
Довів ефективність попередньої імунізації проти захворювання холерою.
Опрацював також актуальні проблеми газової гангрені, дифтерії, черевного та висипного тифу, дизентерії, малярії, грипу.
Виступив на міжнародних конференціях: з чуми (Мукден, 1911), з чуми, холери, жовтої лихоманки (Париж, 1912).
Засновник Інституту мікробіології та епідеміології (м. Київ).
З – автор книг «Чума, епідеміологія, патогенез і профілактика» (1907), «Дослідження чуми» (1899-1901), «Легенева чума в Маньчжурії 1910-1911 рр.». Всього перу З. належить 230 наукових праць, з яких: 8 підручників і посібників, 50 – на тему чуми, 24 – про сифіліс, 23 – холеру, 16 – з інших тем епідеміології та мікробіології.
Президія Національної академії наук України заснувала премію імені видатного земляка. Ім'ям З. названо Вінницький медичний коледж, вулиці в містах Київ (1966) і Одеса.
Пам'ятний знак вченому встановлено на території київського Інституту мікробіології та епідеміології (1981).
Меморіальні дошки прикрашають будинки Президії НАН України і по вул. Житомирській столиці України, в якому З. мешкав.
Серед друзів та близьких знайомих З. – І. Мечников, І. Сеченов, М. Горький, В. Високович, І. Савченко, І. Киянинин, Г. Глязер, В. Підвисоцький, В. Воронін та ін.

ЗАБОЛОТНИЙ Іван Васильович

Національний статус, що склався у світі: російський.
Священик. В чернецтві – Іван (1922). Зархований до лику святих Російською Православною Церквою (2001).
З селянської родини.
Народився в 1899 р. в с. Клинове Одеського повіту Херсонської губернії Російської імперії (нині – Голованівський район Кіровоградської області України).
Розстріляний більшовиками 3 грудня 1937 р. на полігоні НКВС «Об'єкт Бутово» Московської області СРСР (нині – в межах м. Москва РФ). Похований в братській могилі. Точне місце – не відоме.
Був найманим робітником (1914-1917), ченцем Уманського монастиря (1922-1927), священиком низки церков спочатку українських парафій (1927-1935), потім – московських (1935-1937), храму с. Стрілецька Слобода Зарайського району Московської області (1937).
Уперше заарештований за «дезертирство з Червоної армії» (1919). Засуджений до позбавлення волі. Термін покарання відбув в Одеській в'язниці (1920-1922).
Удруге заарештований за «контрреволюційну діяльність» (1937). «Трійкою» НКВС по Московській області засуджений до розстрілу.
Ось що говорив про нашого земляка один з анонімних свідків: «У лютому 1937 р. Заболотний у розмові з питання розстрілу ворогів народу говорив, що більшовики – варвари. Найкращих людей знищили. ...У березні 1937 р. Заболотний серед населення виявляв незадоволення Радянською владою, говорив, що Радянська влада і комуністи на папері розписують все гарно, а на ділі не виконують. Нова конституція в країні становища не змінить, і народу жити буде не легше, вони розстрілюють і мучать у в'язницях. ...У червні 1936 р. під час підписки на позику серед населення Заболотний висловлювався проти підписки на позику і говорив, що не знаю, за що допомагати Радянській владі, вона у нас життя відняла і позбавляє нас прав громадянства, так за що ж нам допомагати Радянській владі, вона звикла народ грабувати, одними податками селян задавила, а зараз шляхом випуску позики останній гріш вибиває, це не влада, а справжня грабіжниця». Посмертно реабілітований прокуратурою Московської області (1989).
День пам'яті – 20 листопада (3 грудня).

Серед друзів та близьких знайомих З. – дані відсутні.

ЗАВАДОВСЬКИЙ Петро Васильович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Державний діяч. Перший міністр народної освіти Російської імперії.

З козацької родини.

Народився 10 січня 1739 р. на Чернігівщині Російської імперії (батьки мали маєтки в Стародубському й Мглинському повітах).

Помер 10 (22) січня 1812 р. в м. Петербург Російської імперії (нині м. Санкт-Петербург РФ).

Похований на Лазаревському цвинтарі.

Закінчив єзуїтське училище в Орші, Києво-Могилянську академію (1760).

Працював в адміністрації останнього гетьмана України графа К. Г. Розумовського (1760-1764), урядовцем Малоросійської колегії (з 1764), в канцелярії генерал-губернатора Малоросії, кабінет-секретарем Катерини II (1775-1782), головою Комісії народних шкіл (1782-1801), головою Комісії по складанню законів Російської імперії (1801-1802), міністром народної освіти Росії (1802-1810), головою Державної ради, членом Сенату (1810-1812).

Керуючий Санкт-Петербурзьким дворянським й міським позиковим банками, голова Комісії законів, будівництвом Ісаакієвського собору (1777).

Брав активну участь в російсько-турецькій війні (1768-1774): був правителем таємної канцелярії.

Відзначився в боях при Ларзі й Кагулі. Разом з С. Воронцовим наш земляк склав текст Кючук-Кайнарджійської мирної угоди (1774).

Кавалер ордена Святого Георгія IV ступеня (1775).

З. – ініціатор запровадження університетської автономії, ліберальних університетського і цензурного статутів, заснування нових університетів, а також першого в Росії навчального закладу для підготовки вчителів – Головного педагогічного інституту, багатьох середніх і ряду вищих навчальних закладів.

Під безпосереднім керівництвом нашого земляка були розроблені «Правила для учнів народних училищ» і «Посібник для вчителів першого і другого розряду народних училищ Російської імперії».

З. склав маніфест про заснування губерній (1775).

Нашому землякові Росія зобов'язана створенням системи освіти, яка породила феномен інтелігенції.

Серед друзів та близьких знайомих З. – О. Безбородько, К. Розумовський, С. Воронцов, Катерина II, П. Румянцев, Олександр I, В. Баженов, Г. Потьомкін та ін.

ЗАВАДСЬКИЙ Михайло Адамович

Національний статус, що склався у світі: польсько-російський.

Композитор, піаніст, педагог.

З міщанської родини.

Народився 7 серпня 1828 р. в с. Михалківці Подільської губернії Російської імперії (нині – Ярмолинецький район Хмельницької області України).

Помер 17 березня 1887 р. в с. Михалківці Подільської губернії Російської імперії (нині – Ярмолинецький район Хмельницької області України).

Навчався в Київському університеті св. Володимира (1862-1863).

Працював учителем в Києві та Кам'янці-Подільському.

З. – автор 12 думок, 42 шумок, 45 чабарашок, 4 запорізьких маршів, двох рапсодій, «Українського прядка», «Спогаду про Київ», «Українських танців ельфів».

Перу композитора також належать пісні «Бурлацька», «Запорожець», незакінчена опера «Марія. Українська повість».

Всього залишив по собі понад 500 доробків.

Фортепіанні твори (зокрема, думки та шумки) нашого земляка були видані в Києві (1911).

Нині інструментальний ансамбль під керуванням Юрія Яценка записав «Козака», «Українську шумку», «Чабарашку № 12» та «Чабарашку № 15» З. (1986).

Творчість нашого земляка О. Фрайт, наприклад, оцінював наступним чином: «Цей напіваматорський, доволі салонний за образним світом репертуар започаткував розвиток програмних тенденцій в інструментальному жанрі, позначений прямолінійністю, навіть надмірністю сентиментального змісту, безпосереднім виявом емоцій».

Фарб до портрету додають «Нариси з історії української музики»: «Твори мали, безперечно, важливе значення, вони викликали інтерес до української народної пісні, бажання глибше її вивчати і займали велике місце у домашньому музичному побуті у другій половині 19 і навіть ще й на початку 20 століття».

А ось – цитата з листа Л. Українки матері від 12 березня 1898 р.: «Будь ласкава, купи і пришли сюди XII шумку Завадського (ту, що Укус грає), я б хотіла подарувати її пані Дерижановій». Ім'я нашого земляка присвоєно одній з вулиць м. Хмельницького (1982).

Серед друзів та близьких знайомих З. – не встановлені.

ЗАВАДСЬКИЙ Норберт Болеславович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Фізик. Фундатор приладобудівної освіти на теренах Російської імперії і СРСР.

З поміщицької родини. Батько, Завадський Б., – керуючий маєтком.

Народився 6 червня 1862 р. в с. Залуччя Орининської волості Кам'янецького повіту Подільської губернії (нині – с. Подоляни Кам'янець-Подільського району Хмельницької області України).

Помер в 1945 р. в м. Ленінград СРСР (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Навчався на землемірно-токсаторських курсах (1878-1879), закінчив Кам'янець-Подільську губернську чоловічу гімназію (1879-1884), фізико-математичний факультет Новоросійського університету.

Працював викладачем кам'янець-подільського приватного пансіону п. Ляковської (1877-1878), Новоросійського університету (1883-1889), Ташкентського реального училища (1900), директором Санкт-Петербурзької оптико-механічної та годинникової школи при ремісничому училищі імені цесаревича Миколи (1900-1927), Ленінградських технічного училища (1927-1931), технікуму підвищеного типу (1931-1936), викладачем інституту точної механіки та оптики (1936-1945).

Кавалер великої золотої медалі «За видатну працю по організації викладання на механіко-оптичному і годинниковому відділенні Ремісничого училища цесаревича Миколи» (1909).

Як вчений дебютував доробком дисертацією (1889).

Потім настала черга брошур «Доповідна записка «Про бажаність заснування при школі Фабрики оптико-механічних і годинних виробів», «Проект створення Технікуму точної механіки, годинникової справи і дрібно-механічних виробництв», підручників «Технічна оптика», «Теорія і конструкція годинникових механізмів».

А ось що згадував про нашого земляка І. Глов: «У дореволюційні роки для дітей «з простолюття» доступ до гімназій та інших середніх учбових закладів був обмежений до мінімуму. Ось чому для нас, тих, хто витримав вступний іспит, став радісною і пам'ятною подією перший день занять...

Прекрасні спогади зберегли ми, випускники училища, про своїх вірних наставників. ...Особливо вдячливі були ми Норберту Болеславовичу Завадському, завідувачеві механіко-оптичним відділенням училища, котрий вклав усі свої знання і досвід в організацію технікуму точної механіки і оптики, а потім – ЛПТМО. Завадський був чудовим педагогом вищої математики, технічної оптики, теорії годинникової справи. Він уважно і вимогливо керував нашим навчанням, продумано готував до трудової діяльності. ...Норберт Болеславович між заняттями багато часу проводив у майстерні, виготовляючи іграшки і різноманітні фізичні прилади».

Серед друзів та близьких знайомих З. – О. Белановський, Л. Шишелов, В. Чуриловський, С. Муратов, М. Русинов, Г. Гессе, В. Ігнатовський, К. Меєр та ін.

ЗАВОЙКО Василь Степанович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Мореплавець, мемуарист.

З дворянської родини.

Народився 15 (27) липня 1810 р. в с. Прохорівка Золотоніського повіту Полтавської губернії Російської імперії (нині – с. Прохорівка Канівського району Черкаської області України).

Помер 15 (27) лютого 1898 р. в с. Велика Мечетня Балтського повіту Подільської губернії (нині – Кривоозерський район Миколаївської області України). Разом з дружиною перепохований на цвинтарі смт. Криве Озеро Миколаївської області України (1989). На могилі встановлено постамент с бронзовим бюстом.

Закінчив петербурзьке Миколаївське штурманське училище (1827).

Служив мічманом, правителем Охотської факторії Російсько-Американської компанії (1839-1849), камчатським військовим губернатором і командиром Петропавловського порту (1850-1856), членом Морського генерал-аудиторіату (з 1856).

Брав участь в Наваррській битві (1827), керував обороною Петропавловська-Камчатського (1854). Здійснив дві навколосвітні подорожі (1834-1836; 1837-1839).

Член Імператорського Російського географічного товариства.

Друкувався в збірниках «Західний гідрографічний департамент», «Морський збірник».

Крім низки статей, перу нашого земляка належить книга «Враження моряка за час двох подорожей навколо світу (1840).

На березі р. Авача існувало селище Завойко, проте більшовики перейменували його на Єлізово (1924).

Пам'ятник нашому землякові у м. Владивосток свого часу знесли як «царському адміралові» – на його постаменті «угніздився» більшовик Лазо.

Нині іменем З. названо вулицю і мікрорайон м. Петропавловськ-Камчатський, російський риболовецький траулер.

Серед друзів та близьких знайомих З. – М. Муравйов-Амурський, Є. Путятін, І. Ізильмет'єв, М. Фесун, К. Пілкін, Д. Максудов, О. Арбузов та ін.

ЗАВОЙСЬКИЙ Євген Костянтинович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Фізик. Першовідкривач явища електронних парамагнітного (1944) і феромагнітного (1947) резонансів. Винахідник люмінесцентної камери для вивчення ядерних процесів. У фізиці існують наукові терміни «парамагнітний резонанс Завойського», «феромагнітний резонанс Завойського». З лікарської родини. Батько, Завойський К., – військовий медик; син, Завойський К., – поет, музикант, журналіст, правозахисник.

Народився 15 (28) вересня 1907 р. в м. Могилів-Подільський Подільської губернії Російської імперії (нині – районний центр Вінницької області України).

Помер 9 жовтня 1976 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ).

Закінчив фізико-математичний факультет Казанського державного університету (1930).

Працював науковим співробітником Центральної радіолабораторії (1930-1933), викладачем Казанського державного університету (1933-1947), науковим співробітником Інституту атомної енергії ім. Курчатова (1947-1971).

Академік академії наук СРСР (1964).

Герой Соціалістичної Праці (1969).

Лауреат Державної премії СРСР (1949).

Лауреат Ленінської премії (1957).

Посмертний лауреат премії Міжнародного товариства магнітного резонансу (1977).

Спеціалізувався з проблем термоядерної плазми, електронно-оптичних перетворювачів для дослідження швидкоплинних світлових процесів, радіоспектроскопії, поглинання енергії радіочастотного поля розчинами електролітів і газами.

Брав участь в роботах зі створення атомної бомби (Арзамас-16).

Незалежно від Я. Б. Файнберга та інших, відкрив ефекти аномально високого опору плазми за великої щільності струму і її швидкого (турбулентного) нагріву (1961).

Незалежно від У. Беннета вказав на можливість здійснення керованого термоядерного синтезу за допомогою релятивістських електронних пучків (1968).

Друкувався в журналах «Атомна енергія», «Доповіді АН СРСР», «Nuclear Fusion», «Special supplement», «Journal of Physics (USSR)».

Як вчений дебютував доробком «Дослідження суперрегенеративного ефекту і його теорія» (1933).

Потім настала черга праць «Парамагнітна абсорбція в перпендикулярних і паралельних полях для солей, розчинів і металів» (1944), «Spinmagnetic resonance in paramagnetics» (1945), «Paramagnetic absorption in some salts in perpendicular magnetic fields» (1946), «Про вивчення надшвидких світлових процесів» (1955), «Про застосування багатокаскадних електронно-оптичних підсилювачів світла в астрофізиці» (1958), «Колективні взаємодії і проблема отримання високотемпературної плазми» (1963), «Turbulent heating of plasma by means of a current» (1969).

Що стосується особистого життя, то З. рано втратив батька (1919); рідного брата Бориса розстріляли (1937); чоловіка сестри – заарештували і кинули до одного з сталінських концтаборів (1937).

Заснована Міжнародна премія ім. Завойського (1991).

Ім'я нашого земляка носять одна з вулиць м. Казань, місцевий фізико-технічний інститут (1984). Пам'ятник йому встановлено біля фізичного факультету Казанського університету (2004); у вузі функціонує музей-лабораторія вченого (1997).

У Москві видана книга спогадів про З. «Чарівник експерименту» (1993).

У Казані відбулася міжнародна конференція «Сучасний розвиток магнітного резонансу», присвячена 100-річчю з дня народження нашого земляка (2007).

Серед друзів та близьких знайомих З. – С. Фанченко, І. Курчатов, П. Капіца, Г. Остроумов, Є. Веліхов, А. Олександров, Б. Козирєв, С. Альтшулер, М. Бутслов, Л. Блюменфельд, С. Вонсовський, М. Марков, І. Тамм, В. Скорюпін, Б. Кадомцев та ін.

ЗАГОРОВСЬКИЙ Павло Леонідович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Психолог, педагог.

З міщанської родини.

Народився 26 серпня (7 вересня) 1892 р. в с. Пенязевичі Радомишльського повіту Київської губернії Російської імперії (нині – с. Українка Малинського району Житомирської області України).

Помер 27 листопада 1952 р. в м. Воронеж СРСР (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Закінчив Житомирську гімназію (1911), історико-філологічний факультет Московського університету (1915).

Працював викладачем Курської військової школи командирського складу та Інституті народної освіти (1920-1923), Воронежських державних університету і педагогічного інституту (1923-).

Організатор воронезького міського літературного об'єднання «Чорнозем».

Спеціалізувався з проблем педології і вікової психології.

Друкувався в газеті «За педагогічні кадри».

Автор книги «Особливості поведінки першого шкільного дитинства. Школяр І ступеня» (1930).

У статті «Справи музейні. Не просто сховище» В. Чернікова повідомляє: «Двадцять років виповнилося музею історії Воронежського державного педагогічного університету. ...Напередодні ювілею оновили експозицію. Колекція поповнилася, зокрема, підручниками початку двадцятого століття, предметами, що належали видатним викладачам вузу. Серед них – професор Павло Загоровський, якому належать перші публікації про історію інституту на сторінках газети «За педагогічні кадри».

Серед друзів та близьких знайомих З. – В. Маяковський, О. Мандельштам, В. Кораблінов, М. Виставкін, І. Плотніков, В. Пузанов та ін.

ЗАГОРСЬКИЙ Петро Андрійович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Анатом, фізіолог. Фундатор першої анатомічної школи на теренах Російської імперії.

З родини священика.

Народився 9 (20) серпня 1764 р. в с. Понорниця Чернігівського полку Російської імперії (нині – Коропський район Чернігівської області України).

Помер 20 березня (1 квітня) 1846 р. в м. Петербург Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Навчався в Чернігівській колегії, закінчив медико-хірургічне училище при Санкт-Петербурзькому генеральному сухопутному шпиталі (1786).

Працював писарем при Понорницькій ратуші, підлікарем Санкт-Петербурзького генерального сухопутного шпиталю (1785-1786), прозектором Санкт-Петербурзького медико-хірургічного училища (1786-1790), міським і повітовим лікарем Шліссельбурзького повіту (1790-1793), штаб-лікарем Кірасирського полку, який квартирував в Київській губернії (1793-1797), ад'юнктом анатомії Московського медико-хірургічного училища (1797-1799), викладачем Петербурзької медико-хірургічної академії (1799-1846).

Дійсний (1807), почесний (1841) член Петербурзької академії наук.

Почесний член Московського товариства дослідників природи, Харківського, Віленського медичного та Санкт-Петербурзького фармацевтичного товариств.

Друкувався в «Працях Академії наук», «Загальному журналі лікарських наук», «Продовженні технологічного журналу».

Як вчений дебютував роботою «De fora-mine ovali cordis in adults» (1790).

Потім настала черга наступних доробків: «Про соки ока відносно до властивостей їх і причин, що служать до добутку очної хвороби, катарактою називаної», «Про перевагу щеплення коров'ячої віспи перед звичайною», «Порівняльне дослідження зобу домашніх білих птахів...», «Про неприродне влаштування щитоподібного хряща як причини недорікуватості», «Огляд різноманітних людських виродків», «Про будову райдужної оболонки в морського собаки...», «Про рідкі частини людського тіла», «Рятівна дія кровопускання при сказі від покусання скаженим собакою», «Про існування заліза й марганцю в кістках», «Про можливості зруйнувати зростки, що утворюються в сечовому міхурі (сечові камені)».

З. також – автор «Анатомо-фізіологічного словника», котрий, на жаль, не зберігся.

Проте найголовнішою працею нашого земляка вважається «Скорочена анатомія або керівництво до пізнання будови людського тіла на користь тих, хто навчається лікарській науці», яка витримала п'ять видань поспіль (1802).

Всього перу вченого належить понад 150 наукових робіт, присвячених проблемам анатомії, фізіології, крові, нервової системи, фармакології, зоології, фізіології травлення, гігієни праці, теплообміну.

Фундаментальна праця «Порівняльне дослідження нервової системи хребетних тварин» залишилася незакінченою.

З. першим на теренах Російської імперії заклав основи експериментальної і порівняльної фізіології, запровадив класифікацію потвор.

Багата бібліотека З. передана Томському державному університету (1889).

З нагоди 50-річчя лікарської, наукової і громадської діяльності вченого заснована премія його імені за кращі доробки з анатомії (1836).

Серед друзів та близьких знайомих З. – Ф. Тихорський, М. Міклашевський, І. Книгін, П. Карейша, Я. Петров, Д. Велланський, М. Рожалін, В. Малахов, Л. Риклицький, Ф. Яворський, М. Карпинський, І. Буяльський, П. Наранович, І. Тереховський та ін.

ЗАКРЖЕВСЬКИЙ Олександр Карлович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Прозаїк, критик.

З чиновницької родини.

Народився 9 (21) травня 1886 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Помер 30 травня (12 липня) 1916 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Похований на Байковому цвинтарі.

Навчався в Київському міському училищі, проте його не закінчив.

Працював відповідальним секретарем журналу «Світ мистецтв» (1907-1909).

Член Київського релігійно-філософського товариства (1912).

Друкувався в газетах «Київське слово», «Київський тиждень», журналах «Вогні», «Сучасник», «Заповіді», «Християнська думка», «Світ мистецтв».

Як літератор дебютував в газеті «Київське слово» оповіданням «Точка життя» (1904).

Потім настала черга оповідань «Пісня минулого», «Ялинка» (обидва – 1904), «Sanctus Dolor» (1909), «Втомлений спокій», «Мерехтливий образ» (обидва – 1912).

Наш земляк – автор книг «Надлюдина над безоднею», «Підпілля» (обидві – 1911),

«Карамазовщина» (1912), «Релігія. Психологічні паралелі» (1913), «Лицарі божевілля» (1914),

«Лермонтов і сучасність» (1915), «Самотній мислитель» (1916).

З середини 1914 р. З. тяжко захворів і, зважаючи на злидні, доживав свої дні в готелі жіночого Покровського монастиря.

У дослідженні «Київське релігійно-філософське товариство (1908-1919)» М. Філіппенко зазначає: «Пам'ять про нього виявилася не лише в тому, що вони були присутні на відспівуванні покійного і похованні, що публікації про О. К. Закржевського з'явилися уже в червневих номерах газети «Київська думка» і в журналі «Християнська думка», але й в тому, що через два роки, коли країну лихоманило від змін, і Київ кілька разів переходив з рук до рук, 12 червня (30 травня) 1918 року «Київська думка» писала: «Сьогодні, в день других роковин смерті письменника О.

К. Закржевського, в церкві ремісничого училища (Кадетське шосе, 22) відбудеться панахида в 6½ годині вечора».

Серед друзів та близьких знайомих З. – М. Пантюхов, В. Розанов, В. Іванов, О. Прохаско, В. Екземплярський, Л. Шестов, В. Істомін, Я. Янишевська, П. Сльозкін, граф Де-ля Барт, П. Семенов, В. Полонський та ін.

ЗАКРЖЕВСЬКИЙ Юліан Федорович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Оперний, камерний (драматичний тенор), педагог.

З поміщицької родини.

Народився 29 вересня 1852 р. в м. Лемберг Австро-Угорщини (нині – м. Львів, адміністративний центр однойменної області України).

Помер 25 квітня (8 травня) 1915 р. в м. Казань Російської імперії (нині – столиця Республіки Татарстан РФ).

Навчався в Лемберзькій консерваторії, стажувався в Італії.

Як оперний співак дебютував у Празькій опері (1871).

Виступав також на сценах Німецької (1871), Венеціанської (1874), Лемберзької, Варшавської, Краківської (1876), Київської (1878-1882), Московської (1882-1884), Харківської, Астраханської, Нижньогородської (1885), Єлецької (1885-1888), Казанської (1889-1907) опер, давав приватні уроки (1907-1915).

З. – перший виконавець партій Васко да Гами («Африканка»), Єліазар («Жидівка»), Мазепи («Мазепа»), Йонтека («Галька»); Германа («Пікова пані»).

Наш земляк також співав партії Манріко, Отелло, Фауста, Івана Лейденського, Рауля, Собініна, Синодала, Радамеса, Хозе, Каніо.

Усього репертуар нашого земляка перевищував 50 партій.

У книзі «Сторінки з мого життя» Ф. Шаліпін писав: «Кумиром публіки, а особливо молоді – студентів і курсисток – був тенор Закржевський. Його обожнювали, його буквально носили на руках, молодь розпрягала коней з його екіпажа і везла вулицями на собі. Пам'ятаю, з яким благоговінням стояв я перед дверима, на мідній дощечці яких було вигравіювано: «Юліан Федорович Закржевський». Пам'ятаю, як тріпотіло у мене серце, чекаючи – раптом двері відчиняться, і я побачу цю всіма обожнювану людину! Декілька років опісля я зустрів Закржевського напівхворим, всіма забутим, в убогості. Я мав сумну честь допомогти йому трішки і бачив на його очах сльози образи і подяки, сльози гніву і безсилля. Це була нелегка зустріч. Але – така доля артиста, він іграшка публіки, не більше. Пропав голос, і немає людини, вона всіма забута, покинута, як обридлий дитині дерев'яний солдатик, колись обожнюваний нею».

Серед друзів та близьких знайомих З. – К. Мікулі, М. Інсарова, О. Соколова-Фрейліх, Ф. Ернст, М. Унковський, Г. Лавров, Д. Ухтомська-Баронеллі, З. Ейбоженко, Д. Усатов, В. Коровін, П. Горшков та ін.

ЗАЛЕНСЬКИЙ Володимир Володимирович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Зоолог, ембріолог. Один з фундаторів порівняльної ембріології на теренах Російської імперії.

З родини військового. Батько, Заленський В., – генерал-майор царської армії.

Народився 26 січня (7 лютого) 1847 р. в с. Шахворостівка Полтавської губернії Російської імперії (нині – Миргородський район Полтавської області України).

Помер 26 жовтня 1918 р. в м. Севастополь Росії (нині – Автономна Республіка Крим України).

Закінчив 2-у Харківську гімназію (1857-1864), фізико-математичний факультет Харківського університету (1864-1869), стажувався в Гессенській (Німеччина) лабораторії Р. Лейкарта.

Працював викладачем Новоросійського (1870-1871), Казанського (1871-1882), знову Новоросійського (1882-1897) університетів, директором зоологічного музею Петербурзької академії наук (1897-1906), директором Севастопольської біологічної станції (з 1901).

Академік Петербурзької (1897) та Російської (1917) академій наук.

Почесний член Товариства любителів природознавства, антропології і етнографії (1913).

Почесний член Московського товариства дослідників природи (1915).

Голова Казанського та Новоросійського товариства природознавців.

Друкувався в «Працях Київського товариства природознавства», «Нотатках Імператорської академії наук», «Працях товариства натуралістів при Казанському університеті».

Перу нашого земляка належать наступні доробки: «Sphaeronella Leuckartii», «Про історію розвитку кліщів» (обидві – 1869), «Історія розвитку аранеїн» (1870), «Ueber d. Metamorphose d. Echiurus»

(1876), «Etudes sur les Bryozoaires entoproctes» (1877), «Історія розвитку чечуги» (1878), «Ueber d. embryonale Entwicklungsgeschichte der Salpen» (1887), «Ueber die Knospung d. Salpen» (1887), «Urform d. Heteroplastiden» (1886), «Beitrage z. Embryonalentwicklung der Pyrosomen» (1891-1892). Праці З. в основному присвячені анатомії, ембріології безхребетних та хребетних. Він успішно працював і над вивченням ембріонального та морфологічного розвитку морських тварин. Наш земляк, значно просунувши вперед порівняльно-ембріологічний напрямок в науці, довів, що розвиток головного нервового ганглія в кільчастих хробаків і головного мозку в хребетних відбувається неоднаково, тобто, що це – не гомологічні утворення. Що стосується особистого життя, то З., маючи шість років втратив матір, а сім – і батька. Серед друзів та близьких знайомих З. – М. Лисенко, І. Мечников, Ф. Плеске, О. Ковалевський, І. Щелков, Р. Лейкарт, М. Андрусов, І. Сеченов, О. Веріго, М. Умов, О. Градовський, В. Морковников, Г. Семирадський та ін.

ЗАЛЕСЬКИЙ Вацлав Міхал

Національний статус, що склався у світі: польський.

Драматург, поет, публіцист, театральний критик, етнограф, фольклорист, політичний і громадський діяч. Літературний псевдонім – Вацлав з Олеска.

З родини діди́ча. Син, Залеський П., – намісник, міністр Галичини; внук, Залеський В., – впливовий функціонер «Польського кола».

Народився 18 вересня 1799 р. в с. Олеско Австро-Угорської імперії (нині – Буський район Львівської області України).

Помер 29 лютого 1849 р. в м. Лемберг Австро-Угорської імперії (нині – м. Львів, адміністративний центр однойменної області України). Похований на Личаківському цвинтарі.

Закінчив Лемберзькі гімназію, філософський і юридичний факультети Лемберзького університету (1825).

Був кандидатом на місце концептового практиканта (1825-1826), концептовим практикантом (1826-1830), концептом (1830), референтом галицьких справ придворної канцелярії (1845-1848), галицьким губернатором (1848-1849), керівником секції міністерства зовнішніх справ (1849).

Друкувався в часописові «Rozmaitosciach».

Перу З. належать стаття «Про пісні польські та українські» (1827).

Найвідоміший доробок – двотомник «Пісні польські і руські люду Галиційського, зібрані та впорядковані Вацлавом з Олеска» (1833), який має 1459 пісень, 160 яких супроводжуються нотами.

Ось що з цього приводу мовиться у дослідженні К. Бородіної «Внесок Вацлава з Олеска у розвиток слов'янського народознавства»: «Попри безсумнівні досягнення, збірка не була позбавлена певних недоліків. Через хибне трактування Галичини як частини Польщі, а польських та українських галичан – як «народу галиційського», у Залеського склалася неправильна думка про слабкий розвиток польського фольклору... Найбільшу ж дискусію викликав спосіб передачі українських пісень латинським шрифтом на основі польської транскрипції, в результаті чого під впливом польської вимови деякі флексії в українських словах були перекручені. ...Незважаючи на те, що збірник не можна в повному розумінні назвати науковим виданням, він зробив великий внесок у розвиток української фольклористики та став цінним посібником для багатьох поколінь фольклористів».

Що стосується особистого життя, то наш земляк рано втратив батьків.

Серед друзів та близьких знайомих З. – С. Гоцинський, М. Шашкевич, К. Ліпінський, М. Чоп, Я. Головацький, А. Висоцький, І. Вагилевич, Г. Блонський, К. Студинський та ін.

ЗАЛОЗЕЦЬКИЙ Василь Дмитрович

Національний статус, що склався у світі: русино-російський.

Письменник, етнограф, священик, культурний діяч. Псевдоніми – Василій З., Панько з Галичанова, Савчишин Федько; криптонім – В.Д.З; священницький сан – 1858 рік.

З родини священика. Син, Залозецький Р., – учений-нафтовик.

Народився 7 лютого 1833 р. в с. Погорілівка Заліщицького повіту Австро-Угорщини (нині – Заставнівський район Чернівецької області України).

Помер 2 лютого 1915 р. в с. Гірне Австро-Угорщини (нині – Стрийський район Львівської області України).

Навчався у Львівському і Віденському університетах.

Був парохом в Роздолі (з 1859), Коломії (1867-1869), Гірному Австро-Угорщини (1909-1915).

Один з очільників боротьби за тверезий спосіб життя в краї.

Друкувався в газетах «Слово», «Пролом», часописах «Голос народний», «Бесіда», «Галицька Русь», «Рідний аркуш», «Червона Русь», Галичанин».

Як літератор дебютував повістю «Не-Святоюрщина» (1862).

Потім настала черга оповідань «Сновида» (1867), «Річські гуцули» (1875), «Дідова скрипка» (1878), «Пригоди російської молодіці» (1879), «Ростислав, родоначальник галицьких князів. Історичне оповідання» (1892), «Донька пасічника», «Доля школяра», «Панько з Галичанова» (усі – 1894); повістей «Половецька молільниця» (1891), «Настя Чагровна», «Звоніміра. Картина з нашого язичницького побуту», «Пригоди Мендля Зільбербуша».

Перу З. також належать дослідження «Про Бояна в «Слові про полк Ігорів», «Про Велеса, язичницького бога» (обидва – 1901), «Половецька ера нашої історії», «Плач Ярославни і трилогія російських язичницьких богів», «Російські язичницькі божества: Карна, Жля, Мара, Яга-пага», «Олег Святославич» (усі – 1908); статті «З теки російського священика», «Ярмарок в Кутах», «Нариси сільського життя».

За життя З. мав повне зібрання творів у трьох томах (1907-1909).

А ось як його талант оцінював М. Філіппов: «У всіх творах Залозецького видно сильний, першокласний талант. Високі ж етичні ідеали, заповідані ним майбутнім поколінням: людяність, глибина психологічного аналізу, світлий струмінь найчистішого патріотизму без всякої домішки нетерпимості, вогненна життєрадісна фантазія за строго обдуманого, гаряче відчуті, прекрасної й істинно художньої форми його мови, роблять його твори не лише перлами місцевої провінційної літератури, маленького куточка багатомільйонної Русі, але й складають один з багаточисельних внесків до спільноруської літературної скарбниці».

Серед друзів та близьких знайомих З. – С. Литвинович, Л. Данкевич, Р. Мох, А. Петрушевич, І. Мордарович, Й. Заячківський, Й. Сембратович, М. Устинович, А. Струтинський та ін.

ЗАЛОЗЕЦЬКИЙ Роман Васильович

Національний статус, що склався у світі: русинсько-австрійський.

Хімік, геолог, інженер-технолог, громадський діяч.

З родини священика. Батько, Залозецький В., – служитель культу, письменник.

Народився 29 березня 1861 р. в м. Болехів Австро-Угорщини (нині – Долинський район Івано-Франківської області України).

Помер 6 жовтня 1918 р. в м. Відень (Австрія).

Закінчив Віденський та Львівський політехнічні інститути.

Був викладачем Львівського політехнічного інституту.

Член-кореспондент Російського технічного товариства (1895).

Один з фундаторів і перший голова Українського технічного товариства (1908).

Почесний британський консул у Львові (1904-1914).

Радник Австро-Угорського міністерства публічних робіт (1914).

Учасник III Міжнародного нафтового конгресу в Бухаресті (1907).

Посол у Галицькому соймі (1913).

Друкувався в «Нотатках наукового товариства ім. Т. Шевченка», «Нотатках Російського технічного товариства».

Серед доробків – стаття «Про парафіни в нафті».

У розвідці «Вуглеводні» на anchemistry.ru підкреслюється: «Детально вивчав властивості твердих вуглеводнів, виділених з нафти і озокериту Бориславських родовищ, Залозецький.

Зіставляючи властивості церезинів, виділених з озокериту, з впливом на них на високої температури і опісля, дійшов висновку, що в необробленому озокериті парафінові вуглеводні перебувають в аморфному стані, і лише після впливу на них високої температури (при перегонці) вони набувають кристалічної форми. Ці уявлення Залозецького викликали великий інтерес і послужили поштовхом до інтенсивніших досліджень з метою з'ясування хімічної природи і фізичних властивостей нафтових парафінів».

Серед друзів та близьких знайомих З. – А. Корнелля, Т. Войнаровський, Г. Клярфельд, Ю. Медведський, А. Говикович, М. Дзерозич, А. Головка, В. Сютик, Я. Литвинович, С. Герасимович, В. Нагірний та ін.

ЗАЛЬЦМАН Ісаак Мойсєєвич

Національний статус, що склався у світі: російський.

Державний діяч.

З міщанської родини. Батько, Зальцман М., – кравець.

Народився 26 листопада 1905 р. в м. Томашпіль Ямпільського повіту Подільської губернії Російської імперії (нині – районний центр Вінницької області України).

Помер в липні 1988 р. в м. Ленінград СРСР (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Закінчив Одеський індустріальний інститут (1933).

Був робітником цукрового заводу (1919-1924), звільненим комсомольським працівником (1924-1933), інженером (1933-1938), директором (1938-1942) Ленінградського заводу «Червоний путіловець», заступником (1941-1942), наркомом (1942-1943) танкової промисловості СРСР, директором уральського заводу ім. Комінтерну і челябінського Кіровського машинобудівного заводу (1942-1949), інженером Муромського машинобудівного заводу (1949-1951), інженером тресту «Лендержліс» (1957-1959), директором Ленінградського машинобудівного заводу (з 1959). Лауреат Державної премії СРСР (1946).

Герой Соціалістичної Праці (1941).

Кавалер трьох орденів Леніна, орденів Суворова 1-го ступеня, Кутузова 2-го ступеня, двох орденів Червоного Прапора.

Ось що писав про нашого земляка Л. Бородихін: «Сталін не раз направляв його на найпроривніші ділянки, і він, як герой народних казок, виконуючи наказ «піді туди, не знаю куди», досягав успіху в, здавалося б, безнадійних справах.

Але хто, окрім челябінців, чув про нього – про Ісаака Мойсєєвича Зальцмана?

Звичайно, з таким ПШБ, та ще із зростом трохи більше за півтора метри, в радянську історію увійти важко. Зате цілком можна творити цю історію...

...Про роль танка Т-34 в історії Великої Вітчизняної сказано немало. Танкісти говорили, що сміливо воюють і знають, що «тридцятичетвірки» – найкращі танки в світі. Надійна броня і озброєння, широкі гусениці, могутній двигун, вдало сконструйована башта.

Видатна роль І. М. Зальцмана полягала в тому, що він у вражаюче короткі терміни зумів організувати потокове виробництво «тридцятичетвірок» на конвеєрі Уралвагонзаводу. «.

У м. Харків (Україна) вийшла книга В. Сергійчука «Танковий король Росії» (2007).

Серед друзів та близьких знайомих З. – Ж. Котін, Б. Ванников, В. Малишев, Ю. Максарєв, В. Молотов та ін.

ЗАМИРАЙЛО Віктор Дмитрович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Графік, живописець, театральний художник.

З міщанської родини.

Народився 12 (24) листопада 1868 р. в м. Черкаси Київської губернії Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 2 жовтня 1939 р. на м. Петергоф Ленінградської області СРСР (нині – м. Петропалац Ленінградської області РФ). Похований на цвинтарі інтернату для бездомних. Могила не збереглася.

Закінчив Київську малювальну школу М. Мурашко (1881-1886),

Працював помічником у В. Васнецова, М. Врубеля, М. Нестерова, на книжковій видавництва І. Кнебел, О. Ступіна, І. Ситіна, «Земля і фабрика», «Друкар», «Червона новина», «Алконост». Член об'єднання «Світ мистецтва» (1914).

Разом з М. Врубелем реставрував фрески Кирилівської церкви, а з В. Васнецовим – виконував написи і орнаменти для Володимирського собору у Києві. Його живопис відрізнявся експресією, зламаністю і графічністю.

Як книжковий графік дебютував стилізованим рукописним текстом до ювілейного видання «Пісні про вішого Олега» О. Пушкіна, здійсненого за розпорядженням створеної імператором комісії з нагоди 100-річчя з дня народження поета (1899). Нині небезпідставно вважається одним із

шедеврів оформлення російської книги на межі XIX-XX ст. Московський торговий будинок «BS-Владліт» за примірник книги на аукціоні запросив 5000 американських доларів (2006).

Обкладинки З. відрізнялися вигадкою, оригінальним стилем орнаментативної, декоративним багатством шрифтів. Він яскраво і індивідуально сполучив шрифт з орнаментом. В ілюстраціях віддавав перевагу казкам, баладам, легендам, тобто, фантастичним, повним вигадливих контрастів образам. При цьому вмів лаконічно і цікаво передавати сюжет літературного твору. Серед найвідоміших ілюстрацій – до видань: «Джек – підкорювач велетнів» К. Чуковського (1921), «Як ні в чому не бувало» О. Толстого (1924), «Мандрівка Гуллівера» Д. Свіфта (середина 1920-х), «Маленький шарпак» Д. Грінвуда (1929).

Наш земляк – творець великої серії фантастичних малюнків під спільною назвою «Капричіо» (1908-1910).

З. виконав 18 ескізів декорацій до опери А. Г. Рубінштейна «Демон» (1919).

Добутки З. зберігаються в Третьяковській галереї, в музеї Інституту російської літератури (обидва – м. Москва), Державному російському музеї (м. Санкт-Петербург). Місцезнаходження багатьох робіт – невідоме.

Трагічний кінець життя З.: сліпого і безпорадного, його всі забули і видатний графік скінчив свої дні в заміському будинку для старців.

Серед друзів та близьких знайомих З. – М. Врубель, В. Васнецов, Д. Мітрохін, К. Чуковський, М. Нестеров, М. Добужинський та ін.

ЗАПОЛЬСЬКИЙ Іван Іпатович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, перекладач.

З родини священика.

Народився в 1773 р. в [Малоросії].

Помер 20 грудня 1810 р. (1 січня 1811 р.) в м. Казань Казанської губернії Російської імперії (нині – столиця Республіки Татарстан РФ).

Навчався в Севській і Белгородській духовних семінаріях, Києво-Могилянській академії, закінчив Московський університет (1796-1799).

Працював викладачем Казанських гімназій (1799-1804), університету (1804-1810).

Друкувався в журналах «Приємне з корисним», «Іппокрена».

Як літератор дебютував в журналі «Приємне з корисним» одою «Совість» (1797).

Потім настала черга вірша «Пісня божеству», статті «Оптимізм світу», нарису «Візник» усі – (1798), есе «Міркування про самолюбність» (1815).

Перу нашого земляка також належать оповідання «Квітня перше число», повісті «Обдурений мудрець», «Бажана зустріч», «Чарівник» (усі – 1798).

Переклав «Смерть Сократа» із «Розмов» Платона.

Ось що пише про нашого земляка А. Севаст'янов у довідці «Запольський Іван Іпатович»:

«Схильний до критики сучасних порядків, але не є прихильником соціальних змін, покладаючи всі надії на зміни етичні. Так, в оповіданні «Квітня перше число» зображає суддю, який обдурив довірливого селянина. Оповідання закінчується узагальненням: «Досліди доводять, що немає жодного випадку в суспільних ухвалях і установах, куди б не вкрадалося зловживання». У статті «Оптимізм світу» популяризував основні положення моральної філософії І. Канта, протиставляючи скептицизму сучасних вільнодумців вчення про чисту моральність: «Лише чеснота є верховною нашою метою». Особисту чесноту проголошував панацеєю від суспільних хвороб ... одночасно полемізуючи з просвітницькими концепціями «розумного егоїзму»: «Буйні вільнодумці! ... Чесноту ваша зведе вас на верх благополуччя». Вплив кантіанства відчувається також в нарисі «Візник»: З. наводить в ньому розмову з простим мужиком, який за допомогою виключно «натуральної грубої своєї логіки» склав собі «систему моральності, засновану на найтонших початках», і всім серцем «приліплений до чесноти». Втім, за найближчого розгляду «система моральності» візника виявляється пропагандою упокорювання і «чесної бідності». Серед друзів та близьких знайомих З. – Д. Зіновієв, В. Підшивалов, Г. Карташевський, О. Попов, Е. Еверсман, Л. Левицький, М. Мусін-Пушкін, І. Яковкін та ін.

ЗАРЕМБСЬКИЙ Юліуш

Національний статус, що склався у світі: польський.

Композитор, піаніст.

З шляхтянської родини.

Народився 16 (28) лютого 1854 р. в м. Житомир Волинської губернії Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 1 (13) вересня 1885 р. в м. Житомир Волинської губернії Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України). Похований на місцевому польському цвинтарі.

Закінчив Житомирську гімназію (1870), Віденську (1872) та Петербурзьку (1873) консерваторії. Працював викладачем Брюссельської консерваторії (1880-1885).

Як композитор дебютував ще гімназистом піснями «Вілія» та «Дерева в квітові» на слова А. Міцкевича.

Виступав з концертами в Києві, Одесі, Варшаві, Лондоні, Константинополі, Римі, Неаполі.

Уперше продемонстрував гру на двох клавіатурах одночасно (Париж, 1878).

Квінтет для фортепіано g-moll вважається найвидатнішим твором польської романтичної камерної музики.

Значну популярність також здобули «Колискова», «Тарантела», «Казка», «Троянди і тернини», «Польська сюїта», «Тріумфальний полонез», «Галицькі танці», цикл «З Польщі».

Незавершеною залишилася опера «Марія».

О. Ануфрієва в кореспонденції «Паганіні фортепіано» пише: «Зарембський «брав в полон» величезні слухацькі аудиторії силою свого незвичайного таланту. Рубінштейн і Сен-Санс йшли з його концертів приголомшеними. Бельгійський король Леопольд II запропонував музикантові місце професора в Брюссельській консерваторії. Техніка гри Зарембського на фортепіано була така неймовірною, що вражала не лише досвідчену публіку, але й найвимогливіших музичних авторитетів. Деколи він демонстрував справжні дива виконавської майстерності. На Усесвітній виставці в Парижі в 1878 р. він грав одночасно на двох клавіатурах, одна з яких була вельми незвичайною: клавіші на ній розташовувалися... в зворотному порядку».

Московське державне музичне видавництво випустило збірку фортепіанних п'єс нашого земляка (1963).

Один з пілонів житомирського кафедральний костел св. Софії прикрашає барельєфний портрет З. Їм'я земляка носить житомирський Польський аматорський камерний хор.

У містах Київ та Житомир з нагоди Дня незалежності Польщі відбулися концерти, на яких виконувалися твори З. (2004).

Серед друзів та близьких знайомих З. – Ю. Крашевський, Ф. Ліст та ін.

ЗАРІЦЬКИЙ Йосеф

Національний статус, що склався у світі: єврейський.

Художник.

З міщанської родини.

Народився в 1891 р. в м. Бориспіль Київської губернії Російської імперії (нині – районний центр Київської області України).

Помер в 1985 р. в м. Тель-Авів (Ізраїль).

Навчався в Київському художньому училищі (до 1914).

Лауреат Державної премії Ізраїлю (1959).

Духовний лідер і один з фундаторів групи «Нові горизонти», котра сповідувала абстрактно-ліричну течію в ізраїльському живописі.

Один з ініціаторів проведення першої виставки художників підмандатної Палестини (1923).

Перший ізраїльський художник, який експонував персональну виставку в Амстердамському міському музеї (1955).

Міські пейзажі З. тяжіють до тональної єдності, хоча в ескізах рясне поєднання графічного малюнка з неспокійними колірними плямами.

Відомі цикли нашого земляка «Зіхрон-я'аков» (1939-1940), «Ісх'ям», «Амстердам» (обидва – 1954-1955), «Автопортрет на даху» (1937), низка натюрмортів (1945).

Не знайшовши спільної мови з владою, емігрував до Ерец-Ісраелю (1923).

У розвідці «Так формувалося образотворче мистецтво Ерец Ісраел» І. Климова пише: «Його улюблена техніка – акварель. Чисто декоративне, майже абстрактне трактування натури відрізняє його вже в 20-і роки. ...Найважливішим для нього був кінцевий результат, зображення на папері чи полотні, а зв'язок цього зображення з наочним світом вже не такий істотний.

Надалі, в 30-і роки, Заріцький нескінченно малюватиме і писатиме тель-авівські дахи з свого даху або з вікна майстерні. Так він стане визнаним лідером важливого напрямку в ізраїльському мистецтві – «ліричного абстракціонізму». ...Група «Нові горизонти», що виникла в 1948 році, відображала прагнення подолати і природний, і вимушений провінціалізм ізраїльського мистецтва, стати в загальний ряд з мистецтвом Заходу. Й. Заріцький – її духовний вождь».

У м. Тель-Авів функціонує Будинок художника «Йосеф Заріцький».

Життю і творчості нашого земляка присвячено один з документальних фільмів, який входить до серії фільмів про ізраїльських художників.

Серед друзів та близьких знайомих З. – П. Литвиновський, М. Гіваті, І. Штрейхман, А. Стемацький та ін.

ЗАРІЦЬКИЙ Олексій Васильович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Священик. У чернецтві – Алексій (1936). Беатифікований Папою Іваном Павлом II (2001).

З родини священика. Батько, Заріцький В., – дяк.

Народився 17 жовтня 1912 р. в с. Більче Меденицького округу Австро-Угорщини (нині – Миколаївський район Львівської області України).

Помер 30 жовтня 1963 р. в концтаборі «Долинка» Карагандинської області Казахської РСР СРСР (нині –). Похований на концтабірному цвинтарі. Уперше перепохований на Карагандинському міському цвинтарі, удруге – в с. Рясна Руська Львівської області (1990).

Закінчив Стрийську державну гімназію (1922-1931), Львівську богословську академію (1931-1934).

Був священиком в с. Стінова Нижня і Стінова Верхня (1934-1937), Струтин (1937-1946), Рясна-Руська (1946-1947).

Уперше З. заарештували за «політичною статтею» (1947) і майже два роки протримали в попередньому ув'язненні у Золочівській та Львівській тюрмах. Зрештою засудили до 8 років ув'язнення і виправно-трудових робіт (1948).

Відбував покарання наш земляк в концтаборах Мордовії, Іркутської, Кемеровської, Омської, Карагандинської областей. Звільнення прийшло у вигляді новорічного подарунку, бо припало на 31 грудня 1954 р. На жаль, «подарунок» виявився з подвійним дном: два роки ще потрібно були відбути на засланні – в м. Караганда, де наш земляк і доживав віку.

У статті «Блаженний священномученик отець Алексій Заріцький» на redemptor.ru повідомляється: «Останній період місіонерської діяльності – на території Самари, Уралу, Оренбурга і Казахстану. Кілька разів о. Алексій міняв місце мешкання. У 1960 році був прописаний в Орську Оренбурзької області. Якимось після повернення додому з короткої місіонерської подорожі дізнався, що міліція його... виписала. Отець Алексій ...став добровільним «блукачем Христовим». Ніде не прописаний, маючи при собі лише паспорт, він продовжував місіонерську діяльність, не зважаючи на те, що знав, що це закінчиться нічим іншим, як судовим вироком. Бездомним блукачем о. Алексій був упродовж двох років».

Реабілітований «за відсутністю складу злочину» трибуналом Прикарпатського військового округу (1957).

Удруге заарештований «за бомжування» і засудили до двох років позбавлення волі (1962).

Серед друзів та близьких знайомих З. – Й. Сліпий, А. Шептицький, О. Хира та ін.

ЗАРУБІН Віктор Іванович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Художник.

З дворянської родини. Батько, Зарубін І., професор.

Народився в 1866 р. в м. Харків Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер в 1928 р. в м. Ленінград СРСР нині – м. Санкт-Петербург РФ). Заповів поховати його поруч з могилою А. Куїнджі.

Закінчив фізико-математичний факультет Харківського університету, навчався живопису в харківській студії Е. Шрейдера (1890-1893), паризькій академії Р. Жюльєна (1893-1896),

Петербурзькій імператорській академії мистецтв (1896-1898).

Працював викладачем Петербурзької малювальної школи (1905-1906), Ленінградського художньо-промислового технікуму (1920-і).

Академік Петербурзької імператорської академії мистецтв (1909).

Член Товариства пересувних художніх виставок (1916).

Член Товариства російських акварелістів.

Член Товариства ім. А. Куїнджі.

Учасник паризьких «Салонів», виставок Товариства російських акварелістів, Петербурзької імператорської академії мистецтв, Товариства пересувних художніх виставок.

Серед найвідоміших полотен – «Копання картоплі» (1896), «Тихий вечір» (1897), «Літній пейзаж» (1910), «Свято в нормандському селі» (1913), «Вечір біля моря», «Будинок біля моря. Бретань» (обидві – 1916), «Вечір. Хмаринка набігла», «Пейзаж з річкою і рибалками» (обидві – 1917).

Пензлю З. також належать картини «Заповідний гай», «На уклін старизні», «Літня пора», «Біля забутої каплиці», «Тіні хмар», «Грізне небо», «Малоросія. На хуторі», «Сільська прачка», «Каплиця Святогорського монастиря», «Танець на Дніпрі», «Українська садиба», «Старий міст. Венеція», «Біля берегів Ла-Маншу», «Забутій дім».

Писав і пейзажі з включенням жанрових сцен, працював в дитячій книжковій графіці.

Нині доробки нашого земляка зберігаються в Луганському, Херсонському (Україна), Сочинському, Іркутському художніх музеях, музеї Петербурзької імператорської академії мистецтв (усі – РФ), багатьох приватних колекціях.

За картини нашого земляка «Малоросія. На хуторі» і «Пейзаж зі снопами і грозовим небом» на російському аукціоні «Гелос» просили відповідно 2 і 2,25 млн. рублів (2009).

Серед друзів та близьких знайомих З. – А. Куїнджі, К. Крижицький, Е. Шрейдер, М. Реріх, К. Богаєвський, Ж. Лефер, В. Савинський, О. Бенуа, Г. Калмиков, Т.-Р. Флері та ін.

ЗАРУДНИЙ Микола Олексійович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Натураліст, орнітолог, ентомолог. В ентомології існує наукове поняття «довгоногий сцинк Зарудного» (всього ім'ям нашого земляка названо 79 видів комах і паукоподібних, 14 видів птахів, 5 видів плазунів, 4 види ссавців, 1 вид риб, 1 вид моллюсків).

З козацької родини.

Народився 13 (25) вересня 1859 р. в с. Гряково Полтавського повіту Полтавської губернії Російської імперії (нині – Чутівський район Полтавської області України).

Помер 17 березня 1919 р. в м. Ташкент Туркестанської АРСР (нині – столиця Республіки Узбекистан).

Навчався в Петербурзькому кадетському корпусі, закінчив учительську семінарію військового відомства (1879).

Працював вчителем Оренбурзької військової прогімназії (з 1879), Псковського кадетського корпусу (1892-1896), Ташкентського кадетського корпусу (1906-1918), директором Туркестанського народного музею (1918-1919).

Дійсний (1885), почесний член Московського товариства дослідників природи (1915).

Лауреат малої золотої медалі Російського географічного товариства (1898), тричі лауреат премії ім. М. Пржевальського (1901; 1904; 1907).

Здійснив п'ять експедицій Туркестаном (1879-1892) і чотири – Персією (1892–1906), чим завоював собі світову славу. Мандрував Оренбурзьким і Закаспійським краями, Белуджистаном.

Друкувався в журналах «Природа та мисливість», «Ornithologische Monatsberichte», «Нотатки Імператорської академії наук», «Щорічник зоологічного музею Імператорської Академії Наук», «Праці Санкт-Петербурзького товариства натуралістів», «Нотатки Російського географічного товариства з загальної географії», «Ornithologisches Jahrbuch», «Вісті туркестанського відділення Російського географічного товариства».

Дебютував статтею «Спостереження за птахами в околицях Оренбурга» (1881).

Зібрав і опублікував матеріали з фауни, в першу чергу, птахів, що дозволило простежити весь життєвий цикл багатьох їх видів у період літнього гніздування, міграцій, кочівель і зимівлі. Ніхто, на до Зарудного, ні після нього не залишив настільки повних і достовірних списків орнітофауни величезного регіону.

Наш земляк – неперевершений систематик птахів, а як колекціонер комах – не має рівних серед ентомологів.

Перу З. належать понад дві сотні наукових праць, присвячених тваринному світові величезного регіону, що простягся від пермської тайги і Башкирії до Персидської затоки та Індії. Серед них: «Що таке коршак голубоногий» (1881), «Орнітологічна фауна Оренбурзького краю» (1884), «Матеріали до орнітологічної фауни Північної Персії» (1892), «Матеріали до пізнання фауни і

флори Російської імперії» (1896), «Доповнення до «Орнітологічної фауни Оренбурзького краю» (1897), «Експурсія Північно-Східною Персією і птахи цієї країни» (1900), «Птахи Псковської губернії» (1907) «Список птахів Закаспійської області та розподіл їх серед зоологічних ділянок цієї країни» (1918).

Помер З. внаслідок нещасного випадку, помилково випивши на роботі отруйну рідину.

На смерть нашого земляка некрологом «Пам'яті М. О. Зарудного» відгукнувся П. Семенов-Тянь-Шанський.

Нещодавно видатний вчений став героєм пригодницької повісті рязанського історика М.

Войлошнікова «Скарби Безмана» (2002).

Серед друзів та близьких знайомих З. – М. Богданов, П. Семенов-Тянь-Шанський, Ф. Плеске, О. Яценко, О. Нікольський, К. Ліндеман, Л. Сабанєєв, М. Мензбір та ін.

ЗАРУЦЬКИЙ Панас Олексійович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, священник.

З родини священника.

Народився в середині XVII ст. в м. Глухів Чернігівського полку Російської імперії (нині – районний центр Сумської області України).

Помер бл. 1720 р. Точна дата і місце – не відомі.

Навчався в Києво-Могилянській колегії.

Був священником в Ніжині (1688-1694), протопопом Новгород-Сіверським (з 1694 до смерті).

Як літератор дебютував книгою «На похвалу великих государів» (1688).

Потім настала черга 800-сторінкового «Хліба ангельського» (1717), «Надгробка сумножурливого царівни Наталії Олексіївни», «Тезисів Афанасія Заруцького».

Перу нашого земляка також належать праці «Уявний рай» (1688), «Тлумачення на Євангеліє Івана» (1717),

З. отримав від московського царя грамоту «за труды ево в составлении печатной конклюдии на прославление имени нашего царского величества» (1718).

Є в біографії нашого земляка й ще одна сторінка, котра його не прикрашає: саме він виступав з проповіддю, коли виголошувалась анафема І. Мазепі (1708).*

Ось що з цього приводу в книзі «Гетьман Іван Мазепа та його доба» пише О. Оглоблін: «У Глухові, в Троїцькій соборній церкві, після літургії й молебня в присутності царя й членів московського уряду, а також гетьмана Скоропадського й старшини вище українське духовенство на чолі з митрополитом Йоасафом Кроковським «предало Мазепу в Їчному проклятію», причому новгородсіверський протопоп Атанасій Заруцький, давній панегірист, а потім ворог Мазепи, «сказывал казанье, напоминая о прежде бывших измѣнниках пристрацію». Того ж дня царський маніфест оголосив Мазепу «богоотступным измѣнником», що «от вѣры православной и Церквей христіанских отлучен». І того ж дня з друкованими посланнями тотожного змісту звернулися до своєї пастви вищі українські ієрархи – митрополит Йоасаф Кроковський, архієпископ Іоан Максимович і єпископ Захарія Корнилович. Нема найменшого сумніву, що навіть ці листи українського єпископату були звичайнісіньким диктатом царської канцелярії».

Серед друзів та близьких знайомих З. – Л. Баранович, І. Скоропадський, В. Голицин, І. Мазепа, сім'я Полуботків, С. Яворський та ін.

* Українська православна церква (КП) зняла анафему 23 серпня 1992 р.

ЗАСЯДЬКО Олександр Дмитрович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Вчений-артилерист, винахідник. Фундатор ракетної справи та першої ракетної батареї на теренах Російської імперії.

З козацької родини. Батько, Засядько Д., – головний гармаш Запорізької Січі.

Народився в 1779 р. в с. Лютеняка Гадяцького повіту Полтавської губернії Російської імперії (нині – Гадяцький район Полтавської області України).

Помер 27 травня (8 червня) 1837 р. в м. Харків Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України). За заповітом похований в в Курязькому монастирі. Надгробок не зберігся.

Закінчив Петербурзький артилерійський і інженерний кадетський корпус (1789-1797).

Служив у діючій армії, служив начальником Петербурзького вищого артилерійського училища (з 1818), керівником порохового заводу і арсеналу (з 1819), начальником штабу артилерії російської армії (з 1827).

Брав участь у двох війнах з Туреччиною, відзначившись у боях під Варною, Мантуні, Туртукаєм, Ізмаїлом, а також у війні з французами, відзначившись у Бородінській битві, під Городечно, Борисовим, Лейпцигом.

Кавалер російських орденів св. Георгія 4-го ступеня (1806), св. Володимира 4-го ступеня з бантом (1807), св. Ганни 2-го ступеня (1810), дамантового знака до ордена св. Ганни 2-го ступеня (1811), св. Володимира 3-го ступеня (1812), св. Георгія 3-го ступеня (1813), пруського ордена «За заслуги на полі бою» (1813).

Удостоєний Золотої шпаги «За хоробрість».

Першим зрозумів переваги ракетної зброї й відстоював свою точку зору, незважаючи на посади супротивників, наживаючи при цьому ворогів.

Ось що пише у розвідці «Ракетний удар по Браїлову» В. Никонов: «Навколо фортеці розмістили пускові установки. План штурму Засядько розробляв сам. Коли почало світати, подав сигнал.

Перший залп... Ракети із страшним свистом летіли у фортецю і там вибухали. Стало світло, мов вдень. Після короткої перерви ракетний залп повторили, але вже запальними набоями. Фортеця горіла. У гарнізоні виникла паніка. Це була перша перемога ракетної зброї».

Життю і діяльності нашого земляка Ю. Нікітін присвятив свій роман «Золота шпага».

Іменем З. названо кратер на Місяці (1976).

Серед друзів та близьких знайомих З. – О. Суворов, М. Кутузов, Е. Балаганов, П. Багратіон, А. Суворов, М. Барклай-де-Толлі, П. Чічагов, Д. Сенявін, П. В'яземський, Є. Марков та ін.

ЗАХЕР-МАЗОХ Леопольд

Національний статус, що склався у світі: австрійсько-німецький.

Письменник. Частина його прізвища ще за життя стала науковим терміном «мазохізм» (1886).

З родини службовця. Батько – лемберзький поліцай-президент.

Народився 27 січня 1836 р. в м. Лемберг Австро-Угорської імперії (нині – м. Львів, адміністративний центр однойменної області України).

Помер 9 березня 1895 р. в с. Ліндхейм (Гессен, Німеччина). Урну з прахом знищила пожежа (1929).

Закінчив Празьку гімназію, навчався в Празькому університеті, закінчив Грацький університет.

Працював викладачем Грацького, Лемберзького університетів, був засновником і видавцем журналів «Австрійська альтанка» (1866-1867), «Щомісячник театру і музики» (1868), художнього альманаху «На висоті» (1881-1885).

Кавалер французького ордена Почесного легіону (1886).

Друкувався в журналах «Діло», «Століття», «Спостерігач».

Як літератор дебютував романом «Одна галицька історія. Рік 1846» (1858).

Потім настала черга романів «Останній король мадярів» (1866), «Розлучена» (1870), «Заповіт Каїна» (1870), «Венера в хутрі» (1874), «Душогубка» (1887), «Товариство ворогів жінок», «Шукають людину» (обидва – 1888), повісті «Чорний кабінет» (1875), «Галицьких оповідань» (1876), «Єврейських оповідань» (1878).

Перу нашого земляка також належать книги «Захід Угорщини і Марія Австрійська», «Демонічні жінки», «Емісар», «Кохання Платона», «Місячна ніч», «Людина без забобонів», «Дон Жуан з Коломиї».

З.-М. відкрив для німецькомовної літератури народне життя східної Європи.

Що стосується особистого життя, то наш земляк у ранньому віці пережив смерть сестер і брата; у 12-річному віці помер його син Саша; перша дружина, Ванда втекла з коханцем, прихопивши молодшого з синів; воював зі своїм видавцем і був засуджений до восьми днів ув'язнення (1880). Відома рок-група «Оksamитовий андеграунд» поклала на музику мазохістські фантазії Северина з «Венери в хутрі» (1967).

У м. Львів встановлено пам'ятник З.-М. (2008).

Його повісті «Дон Жуан з Коломиї», «Венера в хутрі» та «Місячна ніч» у перекладі українською мовою вийшли у м. Івано-Франківськ (2009).

Серед друзів та близьких знайомих З.-М. – М. Куземський, Г. фон Коттвітц, Я. Шеля, К. фон Шліхтеголь, Ф. фон Пістор та ін.

ЗБАРСЬКИЙ Борис Ілліч

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Біохімік. Фундатор теорії, відповідно до якої в основі злоякісного росту тканин лежить перекручення синтезу білків.

З міщанської родини. Батько, Збарський І., – крамар.

Народився 15 (27) липня 1885 р. в м. Кам'янець-Подільський Подільської губернії Російської імперії (нині – районний центр Хмельницької області України).

Помер 7 жовтня 1954 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ).

Закінчив Женевський (1911), Петербурзький (1912) університети.

Працював в фізико-хімічному інституті ім. Л. Карпова (1918-1920), Інституті біохімії Академії наук СРСР (1920-1930), директором Інституту харчування, завідувачим кафедрою 2-го Московського медичного інституту (1930-1934), завідувачим лабораторією біохімії Всесоюзного інституту експериментальної медицини (1934-1945), керівником лабораторії біохімії раку Академії медичних наук СРСР (1945-1954).

Академік академії наук СРСР (1944).

Лауреат Державної премії СРСР (1944).

Герой Соціалістичної Праці (1945), кавалер 3 орденів Леніна, 3 інших орденів, низки медалей.

Спеціалізувався з проблем ролі еритроцитів у транспортуванні й обміні амінокислот, ролі білків у харчуванні, амінокислотного складу тканинних білків за різних фізіологічних і патологічних станів.

Запропонував антисептичний препарат-бактерицид.

Друкувався в журналі «Лікарняна справа».

Його перу належать наступні доробки: «Білки і злоякісні пухлини» (1947), «Роль еритроцитів в обміні білків» (1949), «Біологічна хімія» (1965).

Наш земляк бальзамував тіло В. І. Леніна (1924), болгарського лідера Г. Димитрова (1949).

З. заарештували за «політичну шкідливість» брошури «Мавзолей Леніна», «підригну роботу проти радянської влади і антирадянську агітацію», за «шпигунські дії на користь Німеччини» (1950).

Після дворічного ув'язнення звільнили (1953). А незабаром і реабілітували.

Серед друзів та близьких знайомих З. – О. Бах, В. Воробйов, М. Дьомін, Р. Синельников, І. Іванов, Б. Пастернак, С. Мардашев та ін.

ЗВІРОЗОМБ-ЗУБОВСЬКИЙ Євген Васильович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Ентомолог.

З родини службовців.

Народився в 1890 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Помер в 1967 р. в м. Київ СРСР (нині – столиця України). Похований на Байковому цвинтарі.

Закінчив природниче відділення Київського університету.

Працював практикантом Київської ентомологічної станції (1911-1913), асистентом Воронежського сільськогосподарського інституту (1913-1915), інструктором Воронежської станції захисту рослин (1915-1916), завідувачим Донським бюро з боротьби з шкідниками (1916-1920), завідувачим ентомологічним відділом Ростово-Нахичеванської сільськогосподарської дослідницької станції (1920-1923), завідувачим Київською станцією захисту рослин (1923-1925), завідувачим ентомологічним відділом Київської сільськогосподарської дослідницької станції (1925-1929), головним ентомологом Головцукру (1929-1934), директором Центрального інституту цукрової промисловості СРСР (1934-1935), директором Інституту цукрового виробництва (1935-1939), заступником директора Інституту зоології АН України (1939-1945), заступником директора (1946-1949), директором (1949-1950) Інституту ентомології і фітопатології АН УРСР.

Член-кореспондент академії наук УРСР (1939).

Член Українського товариства охорони природи.

Засновник і незмінний голова Українського товариства ентомологів (1946).

Друкувався в журналах і вісниках: «Ентомологічний огляд». «Наукові праці Інституту ентомології і фітопатології».

Дебютував «Історичним начерком виникнення Донського бюро з боротьби з шкідниками сільськогосподарських рослин» (1918).

Потім настала черга наступних доробків: «Короткий звіт Донського бюро з боротьби з шкідниками сільського господарства» (1918), «Замітка про *Caenororse depressa* Fabr. – нового

шкідника зерна» (1923), «Визначник головних комах, що зустрічаються в зерні і зернових продуктах» (1925), «Комахи, які ушкоджують цукровий буряк» (1928), «Про походження шкідливої ентомофауни культурних біотипів» (1947), «Фітонциди і захист рослин» (1953), «Шкідники цукрових буряків» (1956).

Всього перу нашого земляка належить понад 100 наукових праць.

Серед друзів та близьких знайомих З.-З. – В. Поспелов, О. Богомолець, С. Морочковський, Є. Пильнов, П. Власюк, С. Крашенинников та ін.

ЗЕЙКАН Іван Олексійович

Дипломат, філософ, перекладач.

Народився в 1670 р. на теренах Австрійської імперії (нині – с. Імстичеве Іршавського району Закарпатської області України). Честь йменувати З. своїм кривим земляком оспорюють жителі Виноградівського району Закарпатської області, які вважають, що той народився у їхньому селі Карачин.

Помер в 1739 р. в с. Карачин Австрійської імперії (нині – Виноградівський район Закарпатської області України).

Навчався у Львові, в академіях Праги, Відня, Регенсбурга. Вільно володів латиною, угорською, французькою, німецькою, слов'янськими мовами.

Служив при дворі російського царя Петра I (1697-1727).

Був учителем-вихователем онука Петра I і його двоюрідних братів О. та І. Нарішкіних.

Цікаво, що до найближчого оточення першого російського імператора З. потрапив завдяки власній сміливості і без будь-якої рекомендації. Коли той на чолі Великого російського посольства (1697) здійснював поїздку європейськими столицями, наш земляк відважився звернутися до нього з проханням прийняти на службу в якості перекладача. Вже через декілька днів З. супроводжував царя-реформатора, а через місяць отримав найсерйозніше дипломатичне доручення на переговорах Росії, Австрії, Польщі і Венеції з Туреччиною. Активну участь брав наш земляк і в перемовинах Росії з Угорщиною.

За три десятиліття він також виконав безліч таємних і напівтаємних доручень імператора. Проте після смерті останнього в ході нескінченних палацових переворотів, інтриг зазнав опали. Його майно конфісковують, а самого засилають до Угорщини.

Пізніше З. здійснював спробу повернутися до Росії, однак йому в цьому було офіційно відмовлено.

А ось що нашому землякові писав свого часу Петро I: «Пане Зейкан! Настав час вивчити онука нашого, того заради, знаючи ваше вміння в такій справі й добру вашу совість, визначаю все до того, що справу розпочнете з Богом з осені, а саме в жовтні чи перших числах листопада, звичайно».

Серед друзів та близьких знайомих З. – Ф. Прокопович, Петро I, О. та П. Сумарокови, А. Кантемір та ін.

ЗЕЛЕНЕЦЬКИЙ Костянтин Петрович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Історик літератури, філолог. Псевдонім – Еварест Младенцев.

З лікарської родини.

Народився в 1814 р. в м. Одеса Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 12 (24) квітня 1858 р. в м. Одеса Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Закінчив одеський Рішельєвський ліцей (1832), навчався в Московському університеті (1833-1834).

Працював викладачем одеського Рішельєвського ліцею (1838-1858).

Член Російського географічного товариства (1850).

Член Сербського літературного товариства.

Член одеського відділення Московського товариства історії старожитностей російських.

Друкувався в газеті «Одеський вісник», журналах «Москвитянин», «Журналі Міністерства народної освіти», «Бібліографічні нотатки», «Вісник Російського географічного товариства».

Як літератор дебютував книгою «Досвід дослідження деяких теоретичних питань» (1835-1836).

Потім настала черга статей і нарисів «Життя в Одесі» (1839), «Декілька слів про Захід», «Класицизм і романтизм у своєму історичному значенні» (усі – 1848), «Про художньо-національне значення творів О. С. Пушкіна» (1854), «Нотатки про бомбардування Одеси 10 квітня 1854» (1855), «Нотатки на шляху по Херсонській губернії» (1857).

Наш земляк – автор книг «Дослідження значення, побудови і розвитку слова людського» (1837), «Мова і зміст філософського мовонавчання» (1841), «Дослідження про риторику» (1846), «Теорія поезії», «Теорія витончених мистецтв» (обидві – 1848), «Історія російської літератури для учнів», «Курс російської словесності для учнів (Загальна риторика; Приватна риторика; Піїтика)» (усі – 1849), «Вступ до загальної філології» (1853), «Про російську мову в Новоросійському краї» (1855).

Перу З. також належить книга белетристики «Чотири повісті» (1837),

Багато з його теоретичних доробків тривалий час служили підручниками для гімназій.

Серед друзів та близьких знайомих З. – Г. Данилевський, С. Шевирьов, М. Погодін, П. Анненков, П. Плетньов, К. Себінович, І. Борисов (архієпископ Інокентій), П. В'яземський та ін.

ЗЕЛІНСЬКИЙ Фадей (Тадеуш) Францевич

Національний статус, що склався у світі: російсько-польський.

Археолог, філолог, перекладач.

З міщанської сім'ї.

Народився 2 (14) вересня 1859 р. в с. Скрипчинці Канівського повіту Київської губернії Російської імперії (нині – Корсунь-Шевченківський район Черкаської області України).

Помер 5 квітня (8 травня?) 1944 р. в с. Унтершондорф Верхньої Баварії (Німеччина).

Закінчив петербурзьке училище св. Ганни (1869-1876), Лейпцігський університет (1877-1880).

Працював викладачем Петербурзького (1887-1922), Варшавського (1922-1939) університетів.

Член-кореспондент імператорської Академії наук (1893).

Член Польської Академії наук.

Почесний член Московського університету (1909).

Почесний академік Російської академії наук (1916).

Лауреат Пушкінської премії (1919).

Друкувався в журналах «Вісник Європи», «Російська думка», «Аполлон», «Світ Божий», «Вісник всесвітньої історії».

Як вчений дебютував дослідженням «Історія Другої Пунічної війни» (1880).

Потім настала черга наступних доробків: «Цицерон в історії європейської культури», «Закон хронологічної несумісності і композиція «Іліади» (обидва – 1896), «Стародавній світ і ми» (1903), «З життя ідей» (1905), «Суперники християнства» (1907), «Вступ до книги «Софокл. Драми» (1914–1915), «Давньогрецька релігія» (1918), «Давньогрецька література епохи незалежності» (1919-1920), «Релігія еллінізму», «Кам'яна нива» (обидва – 1922).

Перекладав Овідія, Софокла, Цицерона.

Видна статура нашого земляка привертала увагу митців. Ще в 60-і роки минулого століття у вірменській церкві Львова можна було побачити фреску з зображенням Св. Петра, моделлю для якої був З.

Що стосується особистого життя, то простим воно не було. В 4-річному віці З. втратив матір, а в 14-річному – і батька. Після захисту ним магістерської дисертації за кордоном, в Росії її не визнали; довелося захищати ту вдруге. А про докторську в Петербурзі ніхто й слухати не захотів: її блискучий захист стався в Дерпті (1883).

В СРСР зазнали репресій його друга дружина, позашлюбний син, а чоловік старшої доньки і двоє їхніх дітей щезли в сталінських концтаборах.

З. присвятила вірша «Пам'яті професора Тадеуша Зелінського» польська поетеса Х. Морткович-Олчакова

Нині до спадщини нашого земляка повертаються видавці: ось і в Києві «Сінто» видрукував «Давньогрецьку релігію» (1993).

Серед друзів та близьких знайомих З. – М. Стасюлевич, І. Анненський, О. Ріббек, О. Блок, А. Білий, А. Луначарський, О. Веселовський, А. Венгеров, М. Сабашніков, В. Іванов, М. Лемке, П. Вейнберг та ін.

ЗЕЛЬМАНОВ Абрам Леонідович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Астроном, космолог. Один з фундаторів математичної космології; антропного принципу, у відповідності з яким умови Всесвіту дозволяють існувати біологічним об'єктам (1955).

З родини службовця.

Народився 15 травня 1913 р. в м. Гадяч Полтавської губернії Російської імперії (нині – районний центр Полтавської області України).

Помер 2 лютого 1987 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ).

Закінчив механіко-математичний факультет Московського державного університету (1937), аспірантуру державного астрономічного інституту ім. Шкловського (1944).

Працював науковим співробітником державного астрономічного інституту ім. Шкловського (1944-1951), Московського планетарію (1951-1987).

Спеціалізувався з проблем релятивістської астрофізики, космології, теорії анізотропного Всесвіту.

Створив низку нових математичних методів в загальній теорії відносності, пов'язаних з можливістю розщеплювання простору-часу на тривимірний простір і час; ортометричну форму монадного формалізму; розвинув релятивістську теорію анізотропного неоднорідного Всесвіту. Важливе місце в його творчості займали філософські питання природознавства.

Як вчений дебютував розвідкою «Про деформацію і кривизну супутнього простору (Релятивістські рівняння для елементу неоднорідного Всесвіту)» (1944).

Потім настала черга наступних доробків: «Про нескінченність матеріального світу» (1964), «Про поведінку і властивості тривимірних просторів» (1982).

А ось що згадує про нашого земляка З. Дашевський: «Є блискучий жарт Абрама Леонідовича Зельманова про інваріантне визначення сьогодення, минулого і майбутнього. З погляду об'єктивної структури світу, сьогодення, саме по собі, не має ніякого внутрішнього змісту, воно лише межа між минулим і майбутнім. Таким чином, мов люди, які завжди доїдали вчорашній хліб і тому ніколи не їли свіжого, також і людина, яка женеться за чисто раціональною і об'єктивною картиною світу, завжди живе виключно «не зараз». Вона завжди – або у минулому або в майбутньому і ніколи не в сьогоденні».

Ім'я нашого земляка носить космологічний семінар державного астрономічного інституту ім. Шкловського МДУ (1995).

Серед друзів та близьких знайомих З. – І. Шкловський, Г. Гамов, В. Бердичівська, О. Лозинський та ін.

ЗЕЛЬНИЦЬКИЙ Григорій Кирилович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Педагог, письменник, перекладач.

З родини священика.

Народився в 1762 р. в м. Умань Київської губернії Російської імперії (нині – районний центр Черкаської області України).

Помер 24 січня (5 лютого) 1828 р. в м. Калуга Російської імперії (нині – обласний центр РФ).

Похований на міському цвинтарі.

Навчався в Києво-Могилянській академії, Петербурзькій педагогічній семінарії.

Працював учителем в Калузькому головному народному училищі (1786-1804), правителем та коректором калузької типографії (1794-1804), вчителем (1804-1812), директором калузької гімназії (1812-1828), був видавцем журналу «Уранія», в якому вміщав краєзнавчі статті, байки, переклади псалмів, епіграми (1804).

За заслуги удостоєний дворянства (1819).

Кавалер ордена Святого Володимира 4-го ступеня.

Доктор філософії Московського університету (1805).

Друкувався в журналах «Зростаючий виноград», «Уранія», «Праці Товариства Аматорів Російської Словесності при Імператорському Московському Університетові».

Як літератор дебютував в журналі «Зростаючий виноград» перекладеною з грецької мови статтею «Дещо про те, що стосується виховання» (1786).

З. – автор книги «Стислий нарис російської історії», перекладач «Історії, поділеної на дві частини» польського письменника І. Красицького (обидві – 1794).

Його перу належать «Опис пригод 1812 р, які сталися в межах Калузької області» (1815), «Короткий нарис археології» (1818), «Нарис спостережень, що стосуються статистики й сільської економіки Калузької губернії» (1819), «Топографії губернського міста Калуги» (1823-1825).

А ось що писав наш земляк в статті «Про обриси навчання при вихованні дітей»: «Мистецтво, супроти якого всяке міркування є марним, вчить, що ми з народження нічого не приносимо, крім однієї, так би мовити, порожньої місткості, яка час від часу і навіть все життя наше наповнюється, що для вселення в душу понять, немає інших відкритих шляхів, ніж почуття і міркування. Діти отримують здатність мислити виключно за допомогою знань, котрих набули. Іншими словами, головне правило гарного порядку навчання повинне заключатися в тому, щоб, починаючи з речей, підвладних почуттям, дійти до розумових – з найпростіших до найскладніших».

Маловідомі штрихи до портрету З. додає у своєму нарисі «Г. К. Зельницький і його журнал «Уранія» О. Любжин: «Зельницький був серед перших учителів «нової формації», перед якими Катерина II висунула завдання створити «третій стан», «середній клас», без якого, як тоді добре розуміли, неможливе процвітання країни».

Серед друзів та близьких знайомих З. – М. В'яземський, З. Карнеєв та ін.

ЗЕРТИС-КАМІНСЬКИЙ Андрій Степанович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Служитель культу, перекладач. В чернецтві – Амвросій (1739).

З родини священика.

Народився 17 (28) жовтня 1708 р. в м. Ніжин Київської губернії Російської імперії (нині – районний центр Чернігівської області України).

Вбитий 16 (27) вересня 1771 р. в м. Москва Російської імперії (нині – столиця РФ). Похований на території Донського монастиря.

Закінчив Києво-Могилянську академію, вчився в Львівській духовній академії.

Був учителем (1739-1742), префектом (1742-1748) Олександрівської духовної семінарії, архімандритом підмосковного Ново-Єрусалимського монастиря (1748-1753), єпископом переяславським та дмитрівським (1753-1764), архієпископом крутицьким (1764-1768) та московським (1768-1771).

Саме нашому земляку Катерина II доручила реставрацію московських Архангельського, Благовіщенського та Успенського соборів.

З.-К. – автор праць «Скарби російських старожитностей», «Служби святому Димитрію Ростовському», перекладач «Псалтирі» та «Ветхого завіту» з древньоєврейської мови.

Під час епідемії чуми 1771 р. у Москві З.-К. виявив неабияку мудрість, заборонивши віруючим цілувати образи, небезпідставно боячись розповсюдження страшної хвороби. І наклав за це голову: розлючений натовп, накинувшись на архієпископа, лінчував його.

А ось що про нашого земляка пише в розвідці «Зертис-Камінський Андрій Степанович» О.

Снегирьов: «Амвросій – людина вчена, проте строга до жорстокості за своїм холеричним темпераментом, оскільки був напівмолдаванин, напівмалорос. У нього батоги і різки служили звичайними засобами для виправлення підлеглих. Від них не позбавлялися навіть священнослужителі: сікли їх до крові. Це поселило в духівництві ненависть до нього, яка об'єдналася з народною підозрою в ересі».

Багатозначні штрихи звучать в книзі А. Карташова «Нариси з історії Руської Церкви»: «Архієп. Московський Амвросій був останнім з киян, висунутих петровською системою майже монополії південців в російській ієрархії. Це його яскраво виражене в побуті майже іноземство характеру і способу життя і було, крім всіх інших історичних випадковостей, психологічним підґрунтям трагічної смерті від руки голої, яка збунтувалася».

Серед друзів та близьких знайомих З.-К. – М. Бантиш-Камінський, Катерина II, В. Баженов, П. Єропкін та ін.

ЗІЛЬБЕРМІНЦ Веніамін Аркадійович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Геолог, геохімік, мінералог. Фундатор геохімії вугілля; автор відкриття менделєєвіту (1913); уперше одержав діоксид германію (1936).

З міщанської родини. Донька, Власова О., – геохімік.

Народився 2 липня 1887 р. в м. Полтава Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Розстріляний більшовиками 21 лютого 1939 р. Похований на території московського Донського монастиря. Точне місце не відоме.

Закінчив Петербурзький університет.

Учасник Першої світової війни.

Працював завідувачем геохімічною лабораторією Інституту прикладної мінералогії (1925-1930), кафедрою мінералогії і кристалографії Московської гірської академії (1930-1934), геохімічною лабораторією Всесоюзного інституту мінеральної сировини (1934-1938).

Спеціалізувався з проблем мінералогії і геохімії рідкісних і розсіяних елементів, що містяться у вугіллі і бітумах.

Встановив закономірності розподілу у вугіллі германію, ванадію, нікелю, берилію та інших елементів; розробив метод витягання цих елементів.

Перу 3. Належать розвідки «Про деякі мінерали з Ільменських гір» (1911), «Родовища глини у Вітегорському повіті Олонецької губернії» (1921), «Керівництво і таблиці для визначення мінералів» (1923), «Про нові методи механічного аналізу і класифікації фракцій».

Заарештований за звинуваченням в «участі в шкідницькій шпигунсько-фашистській організації, що проводила підривною роботу в геологорозвідувальній промисловості» (1938).

На одному з останніх допитів відмовився від всіх своїх свідчень з огляду на те, що вони були одержані під тиском (8.01.1939).

Військовою колегією Верховного суду СРСР засуджений до страти (1939).

Посмертно реабілітований (1956).

Ім'ям нашого земляка носить одна з копалень в околицях м. Слюдянка (Сибір).

Серед друзів та близьких знайомих З. – В. Вернадський, Л. Пустовалов, Я. Самойлов, К. Станіславський, П. Зайцев, О. Шмідт, В. Соловйова, Б. Бруновський, О. Виноградов, К. Флоренський, І. Андронніков, О. Ферсман, В. Черкесов та ін.

ЗІНЬКІВСЬКИЙ Василь Васильович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Філософ, священик.

З учительської родини.

Народився в 1881 р. в м. Проскурів Подільської губернії Російської імперії (нині – м. Хмельницький, адміністративний центр однойменної області України).

Помер 5 серпня 1962 р. в м. Париж (Франція). Похований на цвинтарі Сент-Женевьев-де Буа.

Закінчив одну з київських гімназій, Київський університет (1909).

Працював викладачем київських Вищих жіночих курсів (1910-1912), директором Інституту дошкільного виховання (1912-1913), викладачем Київського університету (1914-1918), міністром сповідань Української держави (1918), викладачем Белградського університету (1919-1923), деканом Богословського інституту імені С. Радонезького (1944-1953), головою Єпархіальної ради (1953-1957).

Член Київського релігійно-філософського товариства (1905).

Голова Фребелівського товариства (1915).

Секретар об'єднання російських учених в Югославії (1921).

Друкувався в газетах «Південно-західний тиждень», «Південно-західний край», журналах «Педагогічна думка», «Народ», «Християнська думка», «Питання релігійного виховання й освіти», «Релігійно-педагогічний бюлетень», «Питання філософії і психології».

Як філософ дебютував книгою «Сучасний стан психофізичної проблеми» (1905).

Потім настала черга наступних доробків: «Проблеми індивідуальності у психології та педагогіці», «Психологія дитинства», «Проблеми виховання в світлі християнської антропології», «Соціальне виховання, його завдання та шляхи», «Єдність Росії», «На порозі зрілості», «Росія та православ'я», «Бесіди з юнацтвом з питань статі», «Російська педагогіка XX століття», «Основи християнської діяльності», «Православ'я і культура», «Російські мислителі і Європа», «П'ять місяців при владі», «Наша епоха», «Про уявний матеріалізм російської науки й філософії», «М. Гоголь», «Апологетика».

Майже 60 років досліджував світогляд М. Гоголя і надрукував з цього питання низку праць.

Жовтневої соціалістичної революції не сприйняв. Емігрував до Югославії (1919), звідки переїхав до Чехії (1923), а потім – до Франції (1926).

Ім'я З. присвоєно одній з вулиць м. Хмельницький.

Серед друзів та близьких знайомих З. – Г. Челпанов, П. Скоропадський, В. Липинський, Д. Дорошенко, В. Асмус, Ф. Лизогуб та ін.

ЗІОРОВ Михайло Захарович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Служитель культу, церковно-громадський діяч, письменник. В чернецтві – Микола (1887).

З родини священика. Батько, Зіоров З., – новомиргородський протоієрей.

Народився 26 травня 1851 р. в м. Златопіль Чигиринського повіту Київської губернії Російської імперії (нині – в межах м. Новомиргород Новомиргородського району Кіровоградської області України).

Помер 20 грудня 1915 р. в м. Петроград Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Закінчив Златопільську дворянську гімназію, Одеську духовну семінарію, Московську духовну академію (1875).

Був учителем Рязанської духовної семінарії (1875-1883), інспектором Вологодської духовної семінарії (1883-1885), інспектором (1885-1887), ректором (1887-1889) Могилевської духовної семінарії, ректором Тифліської духовної семінарії (1889-1891), єпископом алеутським і аляскінським (1891-1898), таврійським і симферопольським (1898-1905), архієпископом варшавським і привіслінським (1908-).

Почесний член Казанської духовної академії (1897).

Почесний член Московської духовної академії (1903).

Член Державної ради Російської імперії (1906).

Працював в багатьох доброчинних установах і братерствах, закладах опікування.

Брав участь в співбесідах з розкольникими, багато трудився з облаштування і примноження церковнопарафіяльних шкіл на Кавказі.

Друкувався в газеті «Світло», журналах «Голос Церкви», «Додаток до «Церковного вісника», «Церковні відомості», «Американський православний вісник», «Духовний вісник Грузинського екзархату».

Як літератор З. дебютував книгою «З мого щоденника. Дорожні нотатки і враження від подорожі Аляскою і Алеутськими островами» (1893).

Потім настала черга наступних доробків: «Враження і нотатки під час перебування на усесвітній виставці в м. Чикаго і від подорожі Американськими Сполученими Штатами» (1894), «Тридцять промов і три послання» (1896), «Проповіді» (1897), «Декілька повчань і промов» (1898), «Американські проповіді», «Бесіди, повчання, слова і промови» (обидва – 1902), «Ялтинські бесіди і промови» (1907), «Варшавські бесіди і промови» (1909-1910), «Бесіда про свободу совісті», «Промова в Державній раді із старообрядницького питання» (обидва – 1910), «Імператор Олександр Благословенний і його час», «До законопроекту про розширення прав жінок» (обидва – 1912), «Промова, виголошена перед молебнем в новому соборі з нагоди нашестя тевтонів» (1914). Залишив спогади про В.Соловйова.

Серед друзів та близьких знайомих З. – В. Кіранов, Т. Беллавін, Р. Хававіні та ін.

ЗОЗУЛЯ Іван Петрович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Прозаїк, драматург, режисер, актор. Псевдонім – І. Зазулін, криптонім – «??!». Фундатор першого приватного оперного театру на теренах Російської імперії.

З селянської родини.

Народився 24 червня (6 липня) 1859 р. в Чернігівській губернії Російської імперії (нині – Чернігівська область України).

Помер 4 липня 1893 р. в м. Монтрьо (Швейцарія). Похований на місцевому цвинтарі.

Навчався в другій Петербурзькій гімназії (1872-1876), яку не закінчив.

Працював актором Виборзького, Кронштадського, Псковського, Ревельського театрів, режисером, директором Оранієнбаумського, Петергофського театрів.

Друкувався в газетах «Театральний маленький світ», «Петербурзький аркуш», «Музичний світ», «Петербурзька газета», журналі «Колоски».

Як літератор дебютував оповіданням «Дебютант» (1876).

Потім настала черга водевілів і комедій «Фатальний обов'язок» (1876), «Ревізор в новому поколінні» (1878), «Сама себе раба б'є, коли чисто не жне» (1880), «Фальшива тривога» (1882), «Бісеня» (1884), «Петербурзьке життя» (1886), «Спритна удовиця» (1888), «Сімейна революція» (1892).

Два видання витримав збірник «Біля жінок» (1890; 1891).

На сценах очолюваних нашим земляком театрів російська публіка вперше почула «Друга Фріца», «Паяців», «Кроатку».

Як режисер поставив п'єси «Князь Срібляний», «Смерть Івана Грізного» О. Толстого, «Воєводу» О. Островського, «Каширську старовину» Д. Аверкієва, опери «Блазень» Р. Леонкавалло, «Селянська честь» П. Масканьї.

Ось що повідомляє про нашого земляка О. Половцов: «Зазулін на 19-му році вже став актором і почав мандрувати Росією, граючи невеликі ролі на провінційних сценах. ...Був актором тьмушим і пристрасно відданим театрові. Бажання керувати драматичною сценою завжди залишалося його мрією... Коли ж Зазулін набув вже доброї репутації ділового адміністратора і режисера, він сам узявся за антрепризу. ...Драматична трупа вже грала у нього декілька сезонів, а в 1892 році в Панаєвському театрі з'явилася російська опера. Ця спроба Зазуліна стала тим більше у нагоді, що Маріїнський театр вже впродовж декількох сезонів не міг задовольнити всіх охочих насолодитися оперою. Зазулін не шкодував зусиль, аби поставити справу на твердий ґрунт. Він урізноманітив і репертуар, і склад оперної трупи; на приватній оперній сцені стали з'являтися новинки, що обійшли всі оперні сцени Європи, але ще не давалися на Маріїнській сцені».

Серед друзів та близьких знайомих З. – М. Келер, Ф. Шаляпін, А. Гермоніус, С. Окрейц, В. Андрєєв, Ф. Шредер та ін.

ЗОЛОТНИЦЬКИЙ Володимир Трохимович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, філософ, юрист, громадський діяч.

З родини священика.

Народився в 1741 р. в Київській губернії Російської імперії (нині – Київська область України).

Помер після 1797 р. Точні дата і місце смерті – не відомі.

Навчався в Києво-Могилянській академії, закінчив філософський факультет Московського університету (1762).

Працював учителем в Санкт-Петербурзькому сухопутному шляхетському кадетському корпусі (1762-1764), перекладачем Московської камер-колегії (1764-1765), секретарем в штаті генерал-аншефа П. Паніна (1765-1767), був депутатом Комісії нового Кодексу від шляхетства Київського полку (1767-1768), брав участь в Бендерській військовій кампанії (1769-1770), служив правителем Кримської канцелярії (1771-1772), чиновником Новоросійської губернської канцелярії (1773-1776), прокурором міст Кременчук (1781-1784) та Катеринослав (1785-1795), головою Палати цивільного суду Катеринославського намісництва (1795-1796).

Підполковник Дніпровського шкіперського полку.

Друкувався в журналах «Корисні веселощі», «Зібрання кращих творів для поширення знань», «Суміш».

Як літератор дебютував перекладами в «Зібранні кращих творів для розповсюдження знань та для доставляння задоволення, або Змішаній бібліотеці про різні фізичні, економічні, також до мануфактур і комерції належних речах» І.-Г. Рейхеля (1762).

Написав декілька од (1763-1767), переклав з польської матеріали засідання сейму, присвяченого дисидентам (1768).

З. – автор творчих доробків: «Нові повчальні байки з додаванням особливих до них пояснень» (1763), «Скорочення природного права» (1764), «Громада різних облич» (1766), «Історія різних героїнь та інших славних жінок» (1767-1768), книг «Міркування про безсмертя людської душі» (1768), «Доказ безсмертя душі» (1780), «Настанова сину» (1796).

Декілька праць він присвятив проблемам психології, серед яких ««Стан людського життя, виведений в деяких повчальних примітках, які стосуються натуральних людських уподобань» (1763), «Громада різноманітних осіб, або Міркування про дії і натури людські» (1766).

Наш земляк переклав «Дух Сенеки» (1765), «Подорожі в інший світ» Г. Філдінга (1766).

В доробку «Скорочення природного права», який З. вважав головним, він зазначав: «Слабке правління» притаманне освіченим народам, а азійські жителі інакше керовані бути не можуть, як суворістю влади».

Цікаво, що Московський аукціонний будинок «Гелос», виставивши 2004 р. на продаж книгу нашого земляка «Нові повчальні байки з додаванням особливих до них пояснень», стартовою ціною визначив суму, еквівалентну \$500.

Серед друзів та близьких знайомих З. – О. Розумовський, М. Херасков, П. Панін, Є. Болховітінов, Ф. Емін та ін.

ЗОРГЕНФРЕЙ Вільгельм Олександрович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Поет, перекладач. Псевдоніми – ZZ, Гільом ZZ.

З лікарської родини. Батько, Зоргенфрей О., – військовий медик.

Народився 30 серпня (11 вересня) 1882 р. в м. Акерман Бессарабської губернії Російської імперії (нині – м. Білгород-Дністровський Одеської області України).

Розстріляний в застінках НКВД 21 вересня 1938 р. в м. Ленінград СРСР (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Закінчив Псковську гімназію (1900), навчався на фізико-математичному факультеті

Петербурзького університету (1900-1901), закінчив Петербурзький технологічний інститут (1901-1908).

Працював викладачем Торгової школи ім. імператора Миколи II (1908-1909), чиновником Міністерства торгівлі і промисловості (1909-1917), інженером-технологом низки підприємств (1918-1937).

Друкувався в газетах «Наше життя», «Тиждень», журналах «Глядач», «Прометей», «Маски», «Питання життя», «Молот», «Російська думка», «Золоте руно», «Нотатки мрійників», «Перевал». Як літератор дебютував в газеті «Наше життя» сатиричним віршем «Пробудження потоку» (1904). Потім настала черга віршів, серед яких найвідоміші «Вечірня пісня» (1905), «Тужливий прибій і безсилі думки коротші» (1916), «Земля» (1918), статей «Блок» (1922), «О. О. Блок. По пам'яті за 15 років, 1906-1921» (1922).

Наш земляк – автор книги «Страсна субота» (1922).

Перекладав з німецької І. Гёте, І. Гердера, Г. Клейста, Ф. Грільпарцера, К. Хеббеля, Г. Гейне, Б. Брехта.

Творчість З. пов'язана з поезією символізму, хоча він ніколи не прилучався до естетичних та ідеологічних декларацій його апологетів.

О. Блок присвятив нашому землякові вірш «Кроки Командора» (1916).

У статті «Той, що підгледів дідька» Є. Євтушенко пише: «Вільгельм Зоргенфрей підглянув дідька посеред революції, та і не такого вже диявольського, пропахлого сіркою, а простонародного, майже домашнього, від якого пахло горілочкою з царської монополюшки, квашеною капустою і давненько не праними онучатами. Сидів він на паперті, скиглив, чухаючи вухо, і так затишно себе відчував усередині революції, неначе без нього вона взагалі не здійсненна. Блоку в революції привидівся Христос, а ось найближчому його другу Зоргенфрею чомусь все-таки дідько. А може, це був всього лише звичайний віруючий, ряджений під дідька на святках? Чи дідько був справжній – для урівноваження терезів історії, де на одній з чаш вже була фігурка в білому віночку з троянд? ...Переклади Зоргенфрея зберегли своє значення донині».

Серед друзів та близьких знайомих З. – О. Блок, Л. Щерба, К. Чуковський, Б. Лівшиць, Є. Іванов, А. Кублицька-Піотух, Б. Бюрно, В. Пяст (Пестовський) та ін.

ЗУБАШОВ Юхим Лук'янович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Хімік-технолог. Один з фундаторів цукрової промисловості на теренах Російської імперії.

З купецької родини.

Народився 19 (31) січня 1860 р. в м. Слов'янськ Харківської губернії Російської імперії (нині – районний центр Донецької області України).

Помер 19 грудня 1928 р. в м. Прага (Чехія). Похований на Ольшанському цвинтарі.

Закінчив Харківський університет (1883), Петербурзький технологічний інститут (1887).

Стажувався за кордоном (1887-1888), працював викладачем Харківського (1888-1899) і Томського (1899-1907) технологічних інститутів, директор Томського технологічного інституту (1899-1907), викладачем Харківського технологічного інституту (1909-1920), Петроградського технологічного інституту (1920-1922), берлінського Російського наукового інституту (1923-1924), празьких Російського університету (1925-1927), Російського юридичного факультету і політехнічного інституту (1927-1928).

Член Державної ради Російської імперії (1912).

Голова правління Російської академічної групи (1926), відділу з технологічної освіти Товариства російських інженерів в Чеській Республіці (1926).

Один із засновників і перший голова Томського відділення Імператорського Російського технічного товариства (1902).

Голова Товариства добування засобів Сибірським вищим жіночим курсам (1910).

Почесний член Товариства сибірських інженерів (1909).

Почесний член Томського технологічного інституту (1917).

Один із засновників Південноросійського товариства технологів, Сибірського Товариства друкованої справи.

Редактор прогресивної томської газети «Сибірське життя».

Гласний міської думи (1910), на першому засіданні якої був обраний її головою. Проте кандидатура не була затверджена Міністерством внутрішніх справ.

Кавалер орденів св. Анни 3 ступеня та 2 ступенів (1891; 1898), св. Станіслава 2 ступеня (1896), св.

Володимира 4 ступеня (1903), срібної медалі «На згадку царювання імператора Олександра III».

Друкувався в газеті «Сибірське життя», журналі «Вісті Південноросійського товариства технологів».

Перу 3. належать наступні доробки: «Пінисте шумування й дріжджі рідкої культури винокуріння», «Цукрово-рафінадне виробництво», «Вуглеводи й рослинні білкові речовини», «Успіхи в техніці шумування», «Курс технології палива і води», низка статей з хімії вуглеводів, технології поживних речовин.

На фасаді головного корпусу Томського політехнічного університету встановлено меморіальну дошку нашому земляку (1993).

Серед друзів та близьких знайомих 3. – Д. Менделєєв, С. Веденський, С. Гоммеля, М. Кашкаров, М. Гондатті, С. Вітте, Г. Ул'янінський, О. Потебня та ін.

ЗУБОВ Микола Миколайович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Географ, океанолог, полярний дослідник. Автор наукового терміну «океанологія».

З дворянської родини. Батько, Zubov M., – штабс-ротмістр драгунського полку.

Народився 11(23) травня 1885 р. в м. Ізмаїл Бессарабської губернії Російської імперії (нині – Одеська область України).

Помер 11 листопада 1960 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ). Похований на Новодівочому цвинтарі. Надгробок прикрашає бронзовий кораблик з розпущеними вітрилами і напис: «М. Zubov. 1885—1960. Професор, доктор географічних наук, інженер-контр-адмірал, заслужений діяч науки і техніки РРФСР».

Закінчив петербурзькі гімназію (1901), Морський корпус (1901-1904), Миколаївську морську академію (1908-1910).

Служив у 14-му Балтійському флотському екіпажі (1904), вахтовим начальником ескадреного броненосця «Орел» (1904), міноносця «Блискучий» (1904-1905), старшим офіцером гідрографічного судна «Бакан» (1912-1913), чиновником міністерства торгівлі і промисловості (1913-1914), командиром міноносця «Слухняний» (1914-1915), флагманським штурманським офіцером штабу начальника дивізії підводних човнів (1915-1916), флагманським штурманським офіцером штабу командуючого Балтійським флотом 1916-1917), працював співробітником Плавучого морського наукового інституту (1921-1941), викладачем Московського гідрометеорологічного інституту (1932-1941), директором Океанографічного інституту (1944-1948), викладачем Московського університету (1949-1960).

Учасник Цусимської битви (1905), Першої світової війни (1914-1916).

Заслужений діяч науки і техніки РРФСР (1960).

Інженер-контр-адмірал (1945).

Кавалер орденів св. Станіслава 3-го ступеня з мечами і бантом, св. Ганни 4-го ступеня з написом «За хоробрість», св. Ганни 3-го ступеня з мечами і бантом, Вітчизняної війни 1-го ступеня.

3. заклав основи вчення про вертикальну циркуляцію вод і про походження холодного проміжного шару в морі; розробив спосіб обчислення ущільнення вод при їх змішуванні; сформулював закон дрейфу льодів за ізобарами; одним з перших висунув і розробив проблему льодових прогнозів в арктичних морях.

Виконав зйомку гідрографії губи Мітюшікі на західному побережжі Нової Землі (1912), керував експедицією на судні «М. Кніпович», яка вперше в історії обігнула з Землю Франца-Йосипа (1932), очолював наукову частину першої радянської високоширотної експедиції на криголами «Садко» (1935).

Як вчений дебютував статтею (1924).

Потім настала черга статей «Думки про сигналізацію в бою», «Торпедна діаграма», «Льодова авіарозвідка»; книг «20 днів на льодовому морі», «Морські води і льоди», «Батиметрична карта Баренцового, Карського і Білого морів», «До питання про походження проміжного холодного шару в полярних водах», «До питання про вентиляцію придонних вод моря», «Льоди Арктики», «Елементарне вчення про приливи» «Динамічний метод обробки океанологічних спостережень», «Основи вчення про припливи Світового океану», «Океанологічні таблиці», «Вітчизняні мореплавці – дослідники морів і океанів», «Динамічна океанологія».

За службу в армії Колчака більшовики відправили З. В заслання в м. Чердинь на Північному Уралі (1924-1928); вдруге його заарештували у т.зв. «Справі Промпартії» і майже рік протримали в московській Бутирській в'язниці (1930-1931).

Нині будинок у Москві, в якому жив З. прикрашає меморіальна дошка.

Іменем З. названі затока в Антарктиді, мис архіпелагу Нова Земля; два російські дослідницькі кораблі – «Микола Зубов» і «Професор Зубов».

Учена рада державного океанологічного інституту (Москва) виступила з ініціативою про присвоєння ДОІНу імені нашого земляка.

Серед друзів та близьких знайомих З. – М. Шевелєв, Х. Уїлкінс, М. Сомов, Ю. Шокальський, Е. Кренкель, М. Кленова, І. Месяцев, В. Васнецов, К. Бадигін, С. Лаппо, П. Гордієнко, Д. Карелін, Г. Ушаков, М. Водоп'янов, Л. Рудовіц, В. Шулейкін, Л. Зенкевич, В. Візе та ін.

ЗУБРИЦЬКИЙ Денис Іванович

Національний статус, що склався у світі: галицько-російський.

Історик, архівіст, бібліограф, етнограф, фольклорист, перекладач. Псевдонім – Денис Венява.

З дворянської родини.

Народився в 1777 р. в с. Батятичі Жолковського округу Австрійської імперії (нині – Кам'янсько-Бузький район Львівської області України).

Помер 4 (16) січня 1862 р. в м. Львів Австро-Угорщини (нині – адміністративний центр однойменної області України). Похований на місцевому Личаківському цвинтарі.

Закінчив Львівську гімназію (1795).

Був чиновником Бржозовського магістрату (1795-1809), перекладачем місцевого суду (1809-1812), юстиціарієм низки округів (1812-1829), префектом Старопігійської друкарні (1830-1842).

Член львівського Ставропігійського інституту (1829).

Член Імператорської академії наук (1856).

Член-кореспондент археографічної комісії при міністерстві народної освіти Росії (1842).

Член Краківського товариства наук (1861).

Почесний член Київської тимчасової комісії по розбиранню древніх актів (1844).

Почесний член Товариства історії старожитностей російських при Московському університеті (1846).

Кавалер російської Великої золотої медалі для іноземців (1816).

Друкувався в журналах «Киянин», «Пілігрим», «Вісник Південно-Західної і Західної Росії», «Москвитянин», «Jahrbuch für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft», «Бджола», «Журнал міністерства народної освіти», «Акти Західної Русі», «Читаннях Московського товариства історії і старожитностей російських», календарі «Pielgrzym Lwowski – Der Pilger».

Як літератор дебютував статтею «Ouprawie koniczyny, rada dla pospolitego rolnika» (1819).

Потім настала черга наступних доробків: «Die griechisch-katholische Stavropigialkirche in Lemberg und das mit ihr vereinigte Institut» (1830), «Historyczne badania o drukarniach Rusko-Słowiańskich w Galicyi» (1836), «Kronika miasta Lwowa» (1844), «Учбові і літературні заклади Львова» (1841), «Критико-історична повість тимчасових років Червонної або Галицької Русі» (1845), «Початок Унії», «Die ruthenische Frage in Galizien von einem Russinen» (обидва – 1848), «Анонім гнезненський та Іван Длугоша» (1855), «Галицька Русь в XVI сторіччі» (1862).

Основною працею З. вважається тритомна «Історія галицької Русі» (1852-1855). Останній том австрійська влада на певний час вилучила з обігу.

Переклав «Агрономію» Бургера (1821-1822), «O uprawie koniczyny, rada dla pospolitego rolnika» (1821), «Nauka robienia i ustanowienia tak zwanych Tholardowskich konduktorów słomianych od piorunów i gradu» (1825), «O uprawie lnu, rzecz dla Galicyjskich gospodarzy» (1829).

Левову частку своєї величезної бібліотеки наш земляк подарував Ставропігійському інституту 1829() і Львівському університетові (1832).

Серед друзів та близьких знайомих З. – М. Погодін, І. Гушалевич, Т. Леонтович, С. Головацький, О. Бодяньський, І. Григорович, В. Малиновський, А. Майков та ін.

ЗУРОВ Олексій Олександрович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Флотський діяч.

З дворянської родини.

Народився 3 листопада 1864 р. с. Круподеринці Київської губернії Російської імперії (нині – Погребищенський район Вінницької області України).

Загинув 15 травня 1905 р. в Японському морі за координатами 37° 13 хв. півн. шир., 129° 52 хв. сх. довг.

Закінчив Петербурзькі морський кадетський корпус (1885) і морську академію.

Служив молодшим офіцером на низці суден, ад'ютантом Його імператорської Високості генерал-адмірала Олексія Олександровича (1894-1902), старшим офіцером крейсера I рангу «Світлана» (1903-1905).

Дослідник морів Далекого Сходу.

Визначив три астрономічних пункти, два астрономічних азимута, здійснив хронометричний зв'язок пунктів з Владивостоком.

Здійснив два тихоокеанські плавання: на кліпері «Вісник» (1885-1888) і корветі «Витязь» (1891-1893).

У складі 2-ї Тихоокеанської ескадри брав участь в Цусимській битві, в ході якої поблизу острова Джалдет загинув. Вбитий під час особистого огляду житлових приміщень потоплюючого крейсера, маючи на меті переконатися в тому, що всі члени екіпажу його залишили.

Іменем нашого земляка названо мис в Японському морі (1893).

Подвиг «Світлани» знайшов своє відображення в радянсько-корейській кінострічці «Берег надії» (1990).

А О. Ігнатієв згадував: «Родина наша втратила у важкий день Цусіми всіх своїх моряків – трьох моїх двоюрідних братів: двох зовсім молодих – веселого Діму Ігнатієва, артилерійського офіцера на «Олександрі III», і скромного, старанного Сергійка Огарьова, друга мого дитинства, старшого мінного офіцера на «Наварині»; а головне – улюбленця всієї сім'ї, вже старого моряка Олексія Олександровича Зурова (його мати була сестрою мого батька). Зуров був природжений моряк. ...Якщо вірити щоденнику Миколи II, звістка про Цусіму не змінила його звичайного розпорядку дня чи, вірніше, скніння».

Серед друзів та близьких знайомих З. – С. Огарьов, С. Шеїн, В. Обнорський, І. Різнич, С. Зарін, М. Васильєв, Т. Загуляєв, П. Дрешер, Ф. Іванов, О. Старк, А. Горшков, К. Мордвінов, Є. Єлісєєв, П. Губарєв та ін.

ІВАНЕНКО Дмитро Дмитрович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Фізик. Першим висунув гіпотезу про будову атомного ядра з протонів і нейтронів (1932); закрив основи теорії ядерних сил (1934-1936); був одним з розробників теорії електромагнітного випромінювання електронів великих енергій в прискорювачах (1950). У фізиці існують наукові терміни «теорія Іваненка – Амбарцумяна», «рівняння Іваненка – Гейзенберга», «коефіцієнти Фока – Іваненка».

З інтелігентської родини. Батько, Іваненко Д., – видавець газети «Полтавський вісник».

Народився 16 (29) липня 1904 р. в м. Полтава Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 30 грудня 1994 р. в м. Москва Російської Федерації.

Закінчив Полтавські гімназію (1920) і педагогічний інститут (1923), Ленінградський університет (1927).

Працював учителем Полтавської трудової школи (1920-1923), науковим співробітником фізико-математичного інституту академії наук СРСР (1927-1929), Українського фізико-технічного інституту (1929-1931), викладачем Харківського механіко-машинобудівного інституту (1930-1931), старшим науковим співробітником Ленінградського фізико-технічного інституту (1931-1935), викладачем Ленінградського педагогічного інституту (1933-1935), Томського університету (1936-1938), старшим науковим співробітником Сибірського фізико-технічного інституту (1936-

1939), викладачем Уральського (1939-1940), Київського (1940-1941) університетів, Московських сільськогосподарської академії (1944-1948) і університету (1943-1994).
 Член Міжнародного гравітаційного комітету (1959-1975).
 Один з засновників міжнародного журналу «General Relativity and Gravitation».
 Заслужений професор Московського університету (1994).
 Лауреат Державної премії СРСР (1950).
 Спеціалізувався з проблем ядерної фізики, теорії гравітації, космічних злив, обліку сили променистого тертя, математичної фізики, біології, філософії, геології, історії науки.
 Друкувався в журналах «Physikalische Zeitschrift der Sowjet Union», «Вісник Московського державного університету», «Праці Сибірського фізико-технічного інституту».
 Як вчений дебютував в журналі «Natur» статтею (1932).
 Потім настала черга наступних доробків: «Основи теорії ядерних сил» (1940), «Класична теорія поля» (1949), «Модель атомного ядра і ядерні сили» (1982).
 І. – автор приміток і коментарів до книг Л. де Бройля, В. Гейзенберга, П. Дірака, Е. Шредінгера, Л. Бріллюена, А. Зоммерфельда, А. Еддінгтона.
 Всього вчений залишив понад 400 наукових робіт.
 Цікава деталь: п'ять Нобелівських лауреатів залишили свої афоризми на стінах кабінету нашого земляка.
 З владою порозуміння знаходив не завжди. А тому був заарештований як «соціально небезпечний елемент», засуджений до трьох років позбавлення волі і висланий спочатку до Карагандинського, а потім Томського виправно-трудового табору (1935).
 Реабілітований (1989).
 За участь у серпневій сесії Всесоюзної академії сільськогосподарських наук звільнений з роботи (1984).
 Нині заснована стипендія ім. Д. Д. Іваненка в Московському університеті (2004).
 У Москві вийшла книга «Космос, час, енергія», присвячена 100-річчю з дня народження нашого земляка (2004).
 Серед друзів та близьких знайомих І. – І. Тамм, С. Вавилов, І. Курчатов, П. Пронін, Є. Гапон, М. Померанчук, О. Соколов, Л. Ландау, Ю. Владіміров, В. Родічев, Я. Френкель, В. Фредерікс, Ю. Харитон, Г. Сарданашвілі, В. Пономарьов, А. Іоффе, М. Сагітов, Г. Соколик, Ю. Обухов, Б. Кедров та ін.

ІВАНОВ-КОЗЕЛЬСЬКИЙ Митрофан Трохимович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Актор.

З селянської родини.

Народився в 1850 р. в Київській губернії Російської імперії (нині – Київська область України).

Помер 15 (27) січня 1898 р. в м. Петербург Російської імперії (нині – столиця РФ).

Навчався в школі кантоністів для солдатських дітей.

Був писарем і таксатором військового інтендантства в Житомир (1868-1869), актором Харківської трупи М. Дюкова (1872-1874), московських загальнодоступного театру Ф. Урусова і С. Танєєва (1875-1876), театрів Г. Бренко (1882) і Ф. Корша (1882-1883).

Весь інший час наш земляк безперервно гастролював містами імперії, серед яких Київ, Одеса, Харків, Євпаторія, Феодосія, Чернігів, Луганськ, Воронеж, Твер, Казань, Астрахань, Калуга, Тифліс, Тула, Самара, Курськ, Таганрог, Ростов-на-Дону, Озерки, Оренбург, Пенза, Варшава

Як актор дебютував в Києві дрібними вихідними ролями (1872).

Потім настала черга ролей Жадова («Прибуткове місце» М. Островського), Чацького («Горе від розуму» О. Грибоєдова), Гамлета, Шейлока («Гамлет» і «Венеціанський купець» У. Шекспіра), Уріеля Акости («Уріель Акоста» К. Гуцкова), Кіна («Геній і непутящість» Дюма-батька), Холміна («Блукаючі вогні» Л. Антропова), Василькова, Митю, Лева Краснова («Скажені гроші», «Бідність не гандж», «Гріх та біда на кого не живе» М. Островського), Ананія Яковлева («Гірка доля» О. Писемського), Коррадо («Сім'я злочинця» П. Джакометті), Хлестакова («Ревізор» М. Гоголя), Здобного («В світі жити – мирське творити» П. Боборикіна).

М. Россов згадував: «Враження від цього артиста було настільки велике, що професори, студенти, курсистки і найскромніші трудівники перетворювалися... хай на хвилину, але яку! на одну сім'ю.

Театр в особі Козельського ушляхетнював найгрубіших осіб, примушуючи їх горіти раптовою

ніжністю, добротою, готовністю на героїчні жертви. І це все здійснював над людьми... рядовий, вчорашній «зацікавлений писарчук».

Що стосується особистого життя, то встеленим квітами для нашого земляка воно не було: розлучення з дружиною, банкрутство, злидні, нарешті – душевна хвороба (1895).

Серед друзів та близьких знайомих І.К. – М. Россов, І. Самарін, М. Савіна, П. Орленов, М. Велізарій, Т. Селиванов, О. Арді-Светлова, В. Давидов, П. Медведєв, М. Рібаков та ін.

ІВАНОВСЬКИЙ Євстахій Дезидерійович

Національний статус, що склався у світі: польський.

Публіцист, мемуарист. Псевдоніми – Heleniusz, Helenius, Eustachy, Eu-go Heleniusz.

З дворянської родини. Батько, Івановський Д., – маршалок Житомирського повіту.

Народився в 1813 р. в с. Халаїмгородок Бердичівського повіту Київської губернії Російської імперії (нині – с. Городківка Андрушівського району Житомирської області України).

Помер 7 липня 1903 р. в с. Халаїмгородок Бердичівського повіту Київської губернії Російської імперії (нині – с. Городківка Андрушівського району Житомирської області України). Похований в с. Білопілля (нині – Козятинський район Вінницької області України) поблизу костюлу св. Антонія. Надгробок не зберігся: костюл підірвали більшовики (1957).

Навчався в Кременецькому ліцеї (1825-1830).

Друкувався в журналі «Час».

Як літератор дебютував книгою «Божа Мати на Ченстоховській Ясній Горі. Королева Корони Польської. Спогад паломництва в 1848 році» (1852).

Потім настала черга наступних доробків: «Історична інформація про орден базиліанів в Умані» (1857), «Національні спогади» (1861), «Розмови про польську корону» (1873), «Образи Речі Посполитої» (1891), «Польські пам'ятки різних часів» (1892), «Листки, вітром до Кракова з України занесені» (1900-1903), Спогади польських давніх і ще давніших часів» (1894).

На сайті Міністерства Закордонних Справ Республіки Польща зазначено: «Будучи самотнім та матеріально незалежним, у своїх чисельних подорожах він збирав рукописні матеріали та усні перекази про минуле колишньої Речі Посполитої, в основному – українських земель. ...Хоча праці Івановського є поєднанням праць інших авторів та базуються на застарілій історичній літературі, однак вони часто цитуються, оскільки містять або посилаються на недоступні чи неіснуючі сьогодні архівні матеріал».

Серед друзів та близьких знайомих І. – О. Гроза, А. Жмігородський, Е. Руліковський, П. Чечель, К. Качковський, Л. Липинський, Ф. Новицький та ін.

ІВАШКЕВИЧ Ярослав Болеславович

Національний статус, що склався у світі: польський.

Прозаїк, поет, драматург, літературний критик, перекладач. Псевдонім – Eleuter.

З родини службовця. Батько, Івашкевич Б., – бухгалтер.

Народився 20 лютого 1894 р. в с. Кальник Липовецького повіту Київської губернії Російської імперії (нині – Іллінецький район Вінницької області України).

Помер 2 березня 1980 р. в м. Варшава (Польща). Похований на місцевому цвинтарі.

Навчався в Єлизаветградській (1904-1909) і 4-й Київській гімназіях (1909-1912), закінчив юридичний факультет Київського університету (1912-1918).

Працював головою Спілки письменників ПНР (1945-1949; 1959-???), редактором журналу «Творчість» (з 1955).

Лауреат державної премії ПНР (1952; 1954; 1963).

Лауреат Міжнародної премії «За зміцнення миру між народами» (1970).

Як літератор дебютував віршем «Ліліт» в журналі «Перо» (1915).

Потім настала черга повістей і романів «Зенобія. Пальмура» (1920), «Місяць сходить» (1925), «Змова чоловіків» (1930), «Панянки з Волчикова» (1933), «Червоні щити» (1934), «Маскарад» (1939), «Закохані з Марони» (1961), «Хвала і слава» (1956-1962), «Заруддя» (1976).

Літературним явищем став збірник оповідань «Нове кохання та інші оповідання» (1946).

І. – автор монографій про Ф. Шопена, І. С. Баха.

Перекладав Т. Шевченка, М. Бажана, М. Рильського, В. Шекспіра, А. Чехова, Х. Андерсена, К. Гольдоні, Л. Толстого.

Більшовицької революції не сприйняв, емігрувавши до Польщі (1918).

Після тривалої перерви відвідав Україну в 1958, 1964, 1974 та 1977 роках.

У Києві ім'ям земляка названо вулицю (1984).

У с. Кальник Іллінецький район Вінницької області землякові встановлено пам'ятник, а в шкільному музеї обладнана спеціальна експозиція, є бібліотечка творів.

Українська видавнича група «Сучасність» випустила книгу І. «Злет» (2007).

Серед друзів та близьких знайомих М. – К. Паустовський, Г. Манни, Д. Голсуорсі, Р. Роллан, М. Шолохов, К. Шимановський, П. Загребельний, С. Висоцька, Д. Павличко та ін.

ІГЕЛЬСТРОМ Костянтин Густавович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Військовий, декабрист.

З дворянської родини. Батько, Ігельстром Г., – генерал-майор, командир 2-ї бригади Литовської уланської дивізії.

Народився 8 (19) травня 1799 р. в с. Малий Шумськ Кременецького повіту Волинської губернії Російської імперії (нині – селище міського типу, районний центр Тернопільської області України).

Помер 13 (25) листопада 1851 р. в м. Таганрог Катеринославської губернії Російської імперії (нині – Ростовська область РФ).

Закінчив Петербурзький 1-й кадетський корпус (1816).

Служив прапорщиком (1816-1818), підпоручиком (1818-1820), поручиком (1820-1823) 1-го піонерного батальйону, штабс-капітаном (1823-1825), капітаном (1825) Литовського піонерного батальйону, рядовим (1836-1837), унтер-офіцером (1837-1838), прапорщиком (1838-1840), підпоручиком (1840-1843), поручиком (1843) Кавказького саперного батальйону, працював керуючим Донецькими питущими зборами (1843-1847), чиновником з особливих доручень по береговому нагляду Таганрозького митного округу (1847-1851).

Член таємного Товариства військових друзів (1825).

Заарештований організатор виступу Литовського піонерного батальйону (1825) і засуджений до смертної кари, яку замінили позбавленням усіх чинів і дворянства укупі з десятирічними каторжними роботами в Сибіру (1827-1832) та засланням (1833-1836).

Покарання відбував в Читинському острозі, на Нерчинських копальнях та Петровському Заводі.

Після служби на Кавказі вийшов у відставку з заборорою в'їзду до обох столиць і таємним поліцейським наглядом (1843).

А ось цитата з довідника М. Серової «Декабристи на Середній Кубані і в Армавірі»: «Значну частину шляху до Сибіру К. Ігельстром пройшов пішки етапом разом з кримінальними злочинцями. На каторзі в колі друзів-декабристів виділявся товаришеским, життєрадісним характером, що благотворно впливало на оточуючих. Обдарованість багатьма практичними знаннями і навичками, зокрема медичними, робила його незамінним господарником в умовах сибірської каторги і заслання».

Серед друзів та близьких знайомих І. – І. Вегелін, М. Бестужев, М. Рукевич, Ф. Вольф, М. Лорер, Д. Щепін-Ростовський, М. Фонвізін, Ф. Шаховський, М. Басаргін, В. Соловйов та ін.

ІГНАТОВИЧ Федір Кирикович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Священик, педагог. У чернецтві – Феофіл (1742).

З родини священика. Батько, Ігнатович К., – священик білоцерківської церкви Успіння Богородиці.

Народився в 1726 р. в сотенному містечку Білоцерківка Миргородського полку Російської імперії (нині – Великобагачанський район Полтавської області України).

Помер 27 вересня 1788 р. в Чернігів Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України). Похований в місцевому Борисоглібському соборі.

Закінчив Київську духовну академію (1738-1742).

Був учителем (1742-1748), префектом (1748-1751), ректором (1751-1765) Казанської семінарії, ігуменом підмосковного Саввіно-Сторожевського монастиря (1765-1770), єпископом Чернігівським і Новгород-Сіверським (1770-1788).

Ось що зазначає у своєму дослідженні «Чернігівська духовна семінарія на зламі XVIII-XIX ст.» Н. Ципляк: «Чернігівський єпископ Феофіл Ігнатович у 1785 р. порушив клопотання перед Св. Синодом щодо фінансування Чернігівської духовної семінарії. Цей не дивно, адже у зв'язку із секуляризацією церковних володінь духовні школи значною мірою втратили джерела коштів.

Клопотання Феофіла не залишилось поза увагою, і наприкінці 1785 р. Св. Синод повідомив, що починаючи з січня 1786 р. на утримання Чернігівської семінарії буде виділятися 2 тис. крб. на рік. Окрилений Феофіл одразу ж вдався до перетворень. Зокрема, він вирішив відкрити в семінарії богословський клас, запровадити нові предмети, впорядкувати семінарське життя, дотримуючись звичаїв Київської академії. Ще у 1776 р. коштом архієрейського дому для потреб навчального закладу було придбано садибу П. Полуботка. Вона складалася з п'ятикімнатного кам'яного будинку, дерев'яного та кам'яного флігелів. У головному корпусі розміщувалась бібліотека, канцелярія та правління, квартира помічника інспектора та спальня семінаристів. У 1784 р. завдяки зусиллям Феофіла було засновано храм Різдва Христового, що розміщувався в одній з кімнат поряд з класами. Серед друзів та близьких знайомих І. – Л. Конашевич, В. Садковський та ін.

ІКОННИКОВ Володимир Степанович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Історик.

З дворянської родини.

Народився 9 (21) грудня 1841 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Помер 26 листопада 1923 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Закінчив Київські кадетський корпус (1852-1861) та історико-філологічний факультет університету св. Володимира (1861-1865).

Працював викладачем Харківського університету (1866-1867), 2-ї Одеської гімназії (1867-1868), Київського університету св. Володимира (1868-1818).

Ординарний академік Петербурзької академії наук (1914).

Почесний член Юр'ївського (1902), Харківського (1906), Київського (1910), Санкт-Петербурзького (1913), Московського (1915), університетів, Київської духовної академії (1902).

Один з фундаторів історичного товариства літописця Нестора.

Дійсний член Московського археологічного товариства (1875).

Друкувався в журналах «Вісник Європи», «Університетські вісті».

Як вчений дебютував розвідкою «Російські громадські діячі XVI ст.» (1866).

Потім настала черга книг «Максим Грек. Історико-літературне дослідження» (1867), «Досвід дослідження культурного значення Візантії в російській історії» (1869), «Скептична школа в російській історіографії та її супротивники» (1871), «Граф М. С. Мордвинов» (1873), «Досвід російської історіографії» (1891-1908).

Він також – автор статей про Бестужева-Рюміна К., Карамзіна М., Шлецера Л., Болтіна І.

Всього про нашого земляка належить близько 100 наукових доробків.

В авторефераті дисертації «Джерелознавчі галузі історичних знань у творчості В. С. Іконникова» І.

Войцехівська пише: «Його увага була сконцентрована на археографічній роботі наукових історичних товариств, архівних комісій, археографічних експедицій тощо. Значну увагу він приділив процесу публікації віднайдених джерел, навів численну групу періодичних видань, класифікуючи їх за хронологією, проблемним спрямуванням та територіальною приналежністю. Доробок В. С. Іконникова засвідчує, що початок едиційної наукової археографії в Україні можна віднести до середини XIX ст.».

Серед друзів та близьких знайомих І. – А. Козлов, Ю. Кулаковський, П. Голубовський, О.

Шахматов, П. Смирнов, Д. Багалій, І. Забелін, К. Бестужев-Рюмін, Н. Попов, В. Бузескул, Ф.

Успенський, В. Савва, І. Забелін, О. Соболевський, С. Платонов, П. Шибанов та ін.

ІЛЛІН Павло Петрович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Прозаїк, драматург. Псевдонім – П. І.

З міщанської родини.

Народився в кінці 1810-х рр. в м. Харків Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер між 1 (13) травня і 25 жовтня (6 листопада) 1851 р. в м. Харків Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Працював помічником аптекаря в одній з московських аптек (1841-1848).

Наш земляк – автор драм «Леонора, або Помста італійки» (1841), «Дружина і донька, або Два різновиди кохання» (1844), трагедій «Кальдерон», «Сізара» (обидві – 1844), повісті «Сказане кохання» (1847).

Перу І. також належать книги «Українські анекдоти» (1842), «Бесіди про світотворення», «Мої фантазії» (обидві – 1843), «Потішні пригоди чотирьох жидків в Хохляндії» (1844), «Світ, людина і янголи», «Розповіді про минуле на Русі» (обидві – 1847).

Цензурний комітет заборонив до друку роман нашого земляка «Московська тасмниця» (1847). А ось що повідомляє про нашого земляка біографічний словник «Російські письменники. 1800-1917»: «Пробував себе в різних жанрах. Маючи пристойний рівень культури (знав латину і французьку мову), в той же час виявляв у своїй творчості відсутність письменницького обдарування, провінційність і архаїчність смаку. Про це свідчать, насамперед, п'єси І., в яких він, наслідуючи Н. Кукольника і П. Камінського, виявив себе запізнілим епігоном і вульгаризатором романтизму (для драматургії І. характерні екзотичні місця дії, підвищена експресивність поведінки і мови персонажів). Велика кількість зовнішніх сценічних ефектів в його п'єсах підкреслює банальність змісту, що відразу ж було відзначено критикою. Якщо спроби І. Пробитися до «високої» літератури виявилися відверто неспроможними і були зустріті в пресі градом насміхань, то книги, написані ним (найімовірніше, заради заробітку) для простонародного читання, були вдалішими».

Серед друзів та близьких знайомих І. – В. Дяченко, П. Ковалевський та ін.

ІЛЛІЧЕВСЬКИЙ Олексій Даміанович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет, перекладач.

З чиновницької родини.

Народився 28 лютого (11 березня) 1798 р. в м. Житомир Волинської губернії Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 6 (18) жовтня 1837 р. в м. Петербург Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Закінчив Петербурзьку губернську гімназію (1811), Царськосільський ліцей (1811-1817),

Працював чиновником Тобольського поштамту (1817-1823), міністерства фінансів (1825-1828), міністерства державного майна (1828-1837).

Член Вільного товариства любителів словесності, наук і мистецтв (1819).

Друкувався в газетах «Московський телеграф», «Новини літератури», журналах «Вісник Європи», «Для задоволення і користі», «Російський музей», «Ліцейський мудрець», «Кабінет Аспазії», «Північний спостерігач», «Північні квіти», «Добромисний», «Пролісок».

Як літератор дебютував епіграмами в журналі «Вісник Європи» (1815).

Потім настала черга статті «Про огріхи в віршописанні» (1820), прозаїчного анекдоту «Історія шпильки» (1829).

Наш земляк – автор книги «Досліди в антологічному жанрі» (1827).

Переклав «Лузіаду» Л. Камоенса, «Кримські сонети» А. Міцкевича.

Разом з тим його вірші відзначені винятковою для зовсім недосвідченого автора легкістю і упевненістю версифікації, яка зробила його одним з визнаних корифеїв ліцейської поезії, серйозним суперником Пушкіна.

У матеріалі «О. Д. Іллічевський» А. Утрєнев зазначає: «Літературні інтереси Іллічевського визначилися дуже рано. Він грає вельми значну роль в підготовці рукописних журналів ліцеїстів.

Серед його творів основне місце займають епіграми (часто на товаришів по Ліцею), мадригали, написи, байки тощо. Іллічевський ніби прагне відтворити культуру світського експромту».

Деякий час перебував під тасмним жандармським наглядом за розмови про «рівність» (1826).

Помер внаслідок тяжкої тривалої хвороби.

Серед друзів та близьких знайомих І. – О. Пушкін, М. Язиков, К. Батюшков, Є. Енгельгард, А. Дельвіг, В. Кюхельбекер, С. Пономарьова, І. Дмитрієв, В. Ізмайлов, Г. Батеньков та ін.

ІЛЬІН Володимир Миколайович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Філософ, композитор, літературний і музичний критик, культуролог.

З дворянської родини. Батько, Ільїн М., – значний чиновник фінансової установи.

Народився 16 (29) серпня 1891 р. в с. Владівка Київської губернії Російської імперії (нині – Малинський район Житомирської області України).

Помер 23 жовтня 1974 р. в м. Париж (Франція). Похований на цвинтарі Сен-Женев'єв-де-Буа.

Закінчив одну з Київських гімназій, історико-філологічний (1912) і філософський (1917) факультети Київського університету св. Володимира, Київську приватну консерваторію (1916), богословський факультет Берлінського університету (1925).
Працював викладачем Київського університету св. Володимира (1917-1918), берлінського (1923-1925) і паризького російського православного Богословського інституту (1927-1940).
Не знайшовши спільної мови з більшовицьким режимом, емігрував спочатку до Константинополя (1919), потім – Берліну (1923) і, нарешті, Парижу (1925).
Друкувався в газетах «Євразійська хроніка», «Євразія», журналах «Шлях», «Вісник Російського студентського християнського руху», «Відродження».
Перу І. належать книги «Преподобний Серафим Саровський» (1925), «Цілонічне неспання» (1927), «Матеріалізм і матерія» (1928), «Загадка життя і походження живих істот» (1929), «Шість днів творіння» (1930), «Арфа царя Давида в російській поезії» (1960).
Наш земляк видав доробки «Світгляд графа Л. М. Толстого», «Естетичний і богословсько-літургійний сенс церковного дзвону», «Монархія і культура».
Наш земляк також – автор двох опер, трьох симфоній, низки романсів.
Багатий архів І. переданий його сином і донькою в дарунок фонду-бібліотеці «Російське зарубіжжя» (2005).
У м. Москва (РФ) відбулася виставка, присвячена видатному російському філософові, прозвучали його музичні композиції (2005).
Серед друзів та близьких знайомих І. – М. Бердяєв, С. Булгаков, В. Сеземан, І. Шаховський, М. Алексєєв, Л. Карсавін, М. Трубецькой та ін.

ІЛЬФ Ілля

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.
Письменник, журналіст. Справжнє прізвище – Файнзільберг Ілля Арнольдович. Спільні псевдоніми з Є. Петровим – Дон-Бузільо, Холодний філософ, Ф. Толстоевський.
З родини службовців. Батько, Файнзільберг А., – банківський клерк.
Народився 3 (15) жовтня 1897 р. в м. Одеса Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).
Помер 13 квітня 1937 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ). Похований на Новодівочому цвинтарі.
Закінчив Одеське технічне училище (1913).
Працював статистиком, в креслярському бюро, на телефонній станції, авіаційному заводі, редактором гумористичного журналу «Синдетикон», бухгалтером, в газетах «Моряк», «Гудок», «Правда» (1932-1937).
Друкувався в газетах «Вечірня Москва», «Правда», «Кіногазета», «Літературна газета», «Комсомольська правда», «Радянське мистецтво», журналах «Крокодил», «Вогник», «Залізничник», «30 днів», «Сміхач».
Як літератор дебютував в журналі «Синдетикон» віршами. З 1926 р. більшість романів, оповідань, фейлетонів, нарисів написані у співавторстві з Є. Катаєвим (псевдонім – Є. Петров).
Перу самого Ф. належать збірка нарисів «Москва – Азія» (1925), романи і повісті «Світла особистість» (1928), «1001 день, або Нова Шехерезада» (1929), «Записні книжки» (1925-1937).
Разом з Є. Катаєвим наш земляк написав романи «Дванадцять стільців» (1928), «Золоте теля» (1931), кіносценарії «Чорний барак» (1933), «Якось улітку» (1936), книгу дорожніх нотаток «Одноповерхова Америка» (1936), не одну сотню оповідань та фейлетонів, серед яких «Меблювання міста», «Кандидати», «Улюблений трамвай», «Записки провінціала», «Блудний син повертається додому».
Лише впродовж чотирьох років співавтори видали 9 (!) збірників оповідань, фейлетонів, статей і нарисів (1933-1937).
Останнім спільним їхнім доробком стало оповідання «Тоня» (1937).
За творами Ф. і його співавтора знято фільми: «Золоте теля» (1968, режисер М. Швейцер), «Дванадцять стільців» (1971, режисер Л. Гайдай), а також телефільми «Їхали в трамваї Ільф та Петров» (1971), «Дванадцять стільців» (1976).
Чотиритомне зібрання творів, на жаль, вже не застало Ф. в живих (1938-1939).
Серед друзів та близьких знайомих І. – М. Горький, В. Маяковський, М. Зощенко, М. Кольцов, А. Барбюс, Ю. Олеша, В. Лебедев-Кумач, В. Ардов, Л. Лагін, Г. Риклін та ін.

ІНГЛЕЗІ Леонідас Васильович

Національний статус, що склався у світі: греко-французький.

Художник, педагог, громадський діяч.

З купецької родини. Батько, Інглезі В., – власник миколаївського готелю «Центральний».

Народився в 1882 р. в м. Миколаїв Херсонської губернії Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 29 вересня 1972 р. в м. Париж (Франція).

Закінчив училище живопису.

Був викладачем школи при художньому музеї ім. В. В. Верещагіна (1914-1918), Одеської школи торгового відомства (1919-1927), художником паризького мозаїчного ательє Бориса Андрепа.

Гласний Миколаївської міської думи (1913-1917).

Член Південноросійського Товариства художників.

Один з ініціаторів створення миколаївського художнього музею ім. В. В. Верещагіна (1914).

Серед найвідоміших доробків – мозаїчне панно кафедрального католицького собору Вестмінстерського абатства, низка краєвидів Миколаєва і Парижа..

Не сприйнявши більшовицьких реалій, емігрував до Франції (1928).

Серед друзів та близьких знайомих І. – К. Юон, Г. Бострем, Б. Андрепа, В. Смирнов-Парізо, Г. Ге, В. Гедройц, П. Ганський та ін.

ДОПОМОГА ДІТЯМ БІДНИХ, з дослідження К. Карнаухової «Миколаївські виставки середини XIX – початку XX ст.»

Особливу цікавість представляють виставки середини 19 – початку 20 ст., оскільки саме у цей період закладалися основи масової художньої свідомості. Хоча південний регіон почали освоювати порівняно недавно, причорноморські міста, серед яких і Миколаїв, достатньо швидко стали розвиватися не лише в економічному, але й культурних напрямках.

...»Товариство допомоги дітям робітників», котрі потребували допомоги, організувало виставку місцевих художників, яка пройшла 26 грудня – 7 січня 1909 р. Було представлено понад 40 доробків художників Винокурова, Мурзанова, Інглезі, Маковського, Валевахіна, Прокоф'єва, Алефракі, Хорошевської. «Трудова газета» від 17 грудня 1909 р. повідомляла про відкриття 3-ої виставки на користь безкоштовної школи для дітей робочих: «Не можна не вітати симпатичної мети ...виставки, яка вже є третьою за рахунком нинішнього року».

...Ініціатива організації виставок в місті виходила від різних культурно-просвітницьких товариств міста і окремих жителів, котрих цікавив живопис.

...Розвиток виставкової діяльності і художньої критики, інтерес до художніх творів серед освіченого прошарку і широких мас населення, які спостерігалися у другій половині 19 – початку 20 ст. у Миколаєві, були характерними для художнього життя України в цілому.

ВІДТВОРИВ ПОЛОТНО ЗЕМЛЯКА, з кореспонденції З. Шведової «Їхнє свято – свято історії людства»

У хранителів нашого документального минулого і сьогодення – музейних працівників, немає спеціального професійного свята, таким вони звично вважають Міжнародний день музеїв.

Щороку цього дня організовують урочистості і скликають на них усіх своїх друзів.

Так було і цього разу. У співробітників Миколаївського обласного краєзнавчого музею багато вірних шанувальників їх благородної праці, про що красномовно виголошував переповнений зал.

...Дивовижний подарунок представила гостям завідувача дорадянським відділом краєзнавчого музею К. Пономарьова від студента III курсу університету культури і мистецтв Миколи Плехова – картину «Вид міської управи». Незвичний цей доробок тим, що він є аналогом незавершеного полотна «Вид міської управи» нашого знаменитого земляка Л. В. Інглезі, художника і громадського діяча, що емігрував до Парижа.

У 30-х роках минулого сторіччя Інглезі (на той час він мешкав у Франції вже 15 років), сильно сумуючи за рідною землею, багато писав краєвидів Миколаєва, велику частину яких охоче розкупили парижани. А коли почалася перебудова, працівники краєзнавчого музею зв'язалися з його донькою Ларисою Леонідівною, подружилися з нею і донині листуються. Та, знаючи, що в музеях батьківщини батька (наших краєзнавчому і художньому ім. Верещагіна) зберігаються лише декілька його картин, збирається піднести нам в дар полотна батька.

Так ось, Микола Плехов написав свою картину не лише узявши за основу незавершену роботу Інглезі, а й виконав її в манері Майстра!

ЗБЕРІГАЮТЬ ПАМ'ЯТЬ, з статті Г. Чередниченко «Тіні забутих дерев»

Де ви, урочище Спаськ і сад Сухого Фонтану? На жаль, ваша краса і неповторність дійшли до нас лише в захоплених згадках наших попередників, на дореволюційних листівках і в живописних доробках миколаївських художників Мурзанова, Інглезі і Валевахіна. Тіністі алеї ваших парків і садів, вигини стежин і оксамит лугів, гра водоспадів і спів птахів, здається, зовсім недавно служили якнайкращим місцем відпочинку, а також джерелом натхнення для художників і музик.

ШАРМ ІНГЛЕЗІ, з «Історії готелю «Континент»

Миколаїв – стародавня земля, благодатний південь України. Тут спекотний степ зустрічається з блакитними хвилями Чорного моря, терпкі запахи степових трав змішуються з солоним вітром морських просторів. Донині літні зливи вимивають з тутешньої землі осколки грецьких амфор, почорнілі монети, глиняні турецькі і козацькі трубки, інші релікти старовини, які допомагають крок за кроком відтворювати багату історію міста.

Будинок готелю «Континент» також є яскравим історичним і архітектурним пам'ятником.

Раніше готель знаходився на території двох окремих будівель. Власником їх до 20 століття був грецький купець Василь Інглезі.

...На початку 20 ст. власниками стають Олена Георгіївна і Леонід Васильович Інглезі – художник, педагог, громадський діяч. Приміщення так і називалися – «Будинок Інглезі». На другому поверсі знаходився готель «Центральний», а перший поверх займали магазини і ресторан Олени Інглезі. Головною особливістю готелю є первозданна краса і стиль, збережений під час реконструкції, які надають йому особливого шарму.

ІОФФЕ Абрам Федорович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Фізик. У фізиці існує науковий термін «ефект Іоффе».

З купецької родини.

Народився 17 (29) жовтня 1880 р. в м. Ромни Полтавської губернії Російської імперії (нині – районний центр Сумської області України).

Помер 14 жовтня 1960 р. в м. Ленінград СРСР (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Закінчив Роменське реальне училище (1897), Петербурзький технологічний інститут (1902).

Працював практикантом (1903-1904), асистентом (1904-1906) в Мюнхенській лабораторії В.

Рентгена, старшим лаборантом (1906-1913), викладачем (1913-1918) Петербурзького політехнічного інституту, директором Фізико-технічного інституту (1918-1951), керівником лабораторії напівпровідників академії наук СРСР (1952-1955).

Академік Російської академії наук (1920).

Член Геттінгенської академії наук (1924).

Член Берлінської академії наук (1928).

Член Американської академії наук і мистецтв (1929).

Почесний член Німецької академії наук «Леопольдіна» (1958).

Почесний член Італійської академії наук (1959).

Почесний доктор Каліфорнійського університету (1928).

Почесний доктор Сорбоннського університету (1945).

Почесний доктор Грацького університету (1948).

Почесний доктор Мюнхенського університету (1955).

Почесний доктор Бухарестського університету (1955).

Лауреат Державної премії СРСР (1942).

Лауреат Ленінської премії (1961).

Герой Соціалістичної Праці (1955).

Спеціалізувався з загальних проблем фізики; проблем твердого тіла; застосування термо- і фотоелектричних властивостей напівпровідників; плазмової термоелектроенергії.

Експериментально довів існування іонної провідності в кристалах, пояснив реальну міцність кристалів, першим з'ясував питання про так звані електричні аномалії кварцу, розробив методи очищення кристалів, а також теорію термоелектрогенераторів і термоелектричних холодильників,

висунув ідею плазмової термоелектрики, сформулював ідею про природу напівпровідникових властивостей великої групи інтерметалевих сплавів – дальтонідів – і детально їх вивчив. Друкувався в журналах «Журнал прикладної фізики», «Комуністична молодь», «Журнал експериментальної і теоретичної фізики», «Під прапором марксизму», «Журнал технічної фізики». І. – автор книг «Лекції з молекулярної фізики» (1919), «Основні поняття з області механіки» (1927), «Фізика кристалів» (1929), «Властивості теплової енергії» (1933), «Електрика і магнетизм» (1940), «Основні уявлення сучасної фізики» (1949), «Фізика напівпровідників» (1957). Уже після смерті нашого земляка вийшли його двотомні «Вибрані праці» (1974-1975). Перу І. також належить автобіографічна книга «Зустрічі з фізиками». Ім'я нашого земляка присвоєно ленінградському Фізико-технічному інституту АН СРСР, російському науково-дослідному судну, астероїдові, вулиці в м. Берлін, школі, в якій він вчився. На будинку в м. Ромни, в якому він народився, встановлено меморіальну дошку (2005). Пам'ятник-бюст І. височіє перед приміщенням Ленінградського ФТІ ім. А. Іоффе (1964). До 125-ліття з дня народження І. в м. Ромнах пройшла міжнародна конференція «Минуле, нинішнє і майбутнє термоелектрики», а московські кінематографісти зняли документальну стрічку «Його називали «Тато Іоффе» (2005). Серед друзів та близьких знайомих І. – В. Рентген, П. Капіца, Л. Ландау, І. Курчатов, М. Левітська, Г. Ландсберг, М. Семенов, О. Олександров, Ю. Харитон, Б. Гессен, К. Синельников, М. Кирпичова, Я. Френкель, Л. Арцимович, П. Еренфест, Б. Костянтинов та ін.

ІТАЛІНСЬКИЙ Андрій Якович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Дипломат.

З родини священика.

Народився 15 (27) травня 1743 р. в с. Засулля Лубенського полку Російської імперії (нині – Лубенський район Полтавської області України).

Помер 27 червня (9 липня) 1827 р. в м. Рим (Італія). Похований на цвинтарі м. Ліворно (Італія).

Закінчив Києво-Могилянську академію (1761), студіював медицину в Петербурзі, Единбурзі, Лондоні, Парижі.

Був статс-секретарем російського посольства в Неаполі (1781-1795), послом в Неаполі (1795-1801), Константинополі (1801-1817), Римі (1817-1827).

Дійсний таємний радник.

Почесний член Російської академії наук (1821).

Почесний член петербурзької Імператорської академії мистецтва (1822).

Почесний член Римської академії.

Підписант мирної угоди між Росією Туреччиною (1812).

Автор дисертації «Dissertatio qua dis quiritur an haematmesar sub inde ex sola debilitate venas portarum oriatur».

Ось що про нашого земляка згадує у книзі «Адмірал Ушаков» В. Ганічев: «Італінський уважно спостерігав за бурбонськими інтригами, інформував про дії проти Марії-Кароліни і прем'єра Актона, фіксував образи неаполітанців, прогнозував можливі наслідки. У донесеннях своїх він не кривив душею. Про Фердинанда був думки невисокої і писав: «Його величність, проводячи значну частину часу свого у вправах, які ніяк не можуть указувати йому шлях до істинного блага його підданих, не може бути досить твердим в дружбі». У Марії ж Кароліни бачив «гостроту розуму», «особливу невсипущість», але бачив він і небезпеку від «балакучості і нестриманості» королеви, її «межову відвертість» в розмовах, що дозволяло їй ворогам завдавати попереджуючих ударів по політиці двору. Загалом, Італінського цінували у відомстві закордонних справ».

А ця цитата – з статті П. Кудрявцева «Освітні мандрівки вихованців Київської академії за кордон у XVIII ст.»: «Італінський звертає на себе увагу тим, що мав дуже різносторонні здібності, широкі наукові інтереси, різноманітні знання; привертає увагу і блискуча кар'єра його. Медик за освітою, дипломат за службовим становищем, він знався на археології та був неабиякий філолог. Відсотки з капіталу в 10.000 неаполітанських дукатів він заповів на подорожні витрати для закордонних мандрівок тим вихованцям Київської академії, що більше за інших виявляли успіхи з математики та з фізичних наук».

Серед друзів та близьких знайомих І. – М. Кутузов, В. Кочубей, Ф. Грімм, Павло І, К. Батюшков, С. Гальберг, О. Кіпренський, С. Воронцов, К. Нессельроде, М. Сперанський, С. Щедрін, І. Фонтон та ін.

КАБАЛЕВСЬКИЙ Клавдій Єгорович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Громадський діяч. Генерал-лейтенант (1906); перший начальник Луганського патронного заводу. З дворянської родини. Онук, Кабалевський Д., – композитор.

Народився 31 березня 1844 р. в Харківській губернії Російської імперії (нині – Харківська область України).

Помер 26 липня 1915 р. в с. Охта Санкт-Петербурзької губернії Російської імперії (нині – в межах м. Санкт-Петербург РФ). Похований на місцевому цвинтарі.

Закінчив Полтавський кадетський корпус, петербурзькі Михайлівське артилерійське училище і Михайлівську академію (1869).

Служив у низці артилерійських підрозділів, Брянському арсеналі, на Петербурзькому патронному заводі, в Головному артилерійському управлінні, голови господарсько-будівельної комісії побудови Луганського патронного заводу (1893-1895), начальником Луганського патронного заводу (1895-1906).

Кавалер орденів св. Станіслава 1-го і 2-го ступенів, св. Володимира 3-го і 4-го ступенів св. Ганни 1-го і 2-го ступенів.

А ось що про земляка говориться в біографії Луганського професійного машинобудівного ліцею:

«У рапорті-довідці до Головного артилерійського управління про завдання школи відзначалось: «Школа повинна підготувати майстрів та робітників для Патронного заводу(їхніми майбутніми керівниками). Необхідно, щоб учні з малих років звикали до заводського начальства і вважали б себе ніби частиною заводу». На початку 20 сторіччя начальник патронного заводу генерал-майор Кабалевський Клавдій Єгорович посилав до головного артилерійського управління план-креслення шкільного будинку, його кошторисну вартість і просить відпустити кошти для його спорудження. Було визначено й місце для будови – у дворі обивателя Сидорова Т. С., у якого знімалося приміщення для колишньої школи. Однак початок війни з Японією у 1906 році не дозволяв казні виділити необхідну суму і відтягав новосілля. Школу відкрили 11 лютого 1906 року».

Серед друзів та близьких знайомих К. – не встановлені.

КАБАЛЮК Олександр Іванович

Національний статус, що склався у світі: російсько-карпаторуський.

Священик, місіонер. В чернецтві – Олексій (1910). Зарахований під іменем преподобного Олексія Карпатського (Карпаторуського) сповідника до лику місцешанованих святих Російської православної церкви (2001).

З міщанської родини. Батько, Кабалюк І., – лісоруб.

Народився 1 (12) вересня 1877 р. в с. Ясіня Австро-Угорщини (нині – Рахівський район Закарпатської області України).

Помер 2 (4?) грудня 1947 р. у Домбокському монастирі (Закарпаття). Похований на братському цвинтарі Ізького монастиря (Закарпаття). Нині мощі знаходяться в Свято-Миколаївському монастирі в с. Іза-Карпутлаш Хустського району.

Закінчив богословські курси при православному Свято-Онуфріївському монастирі на Холмщині (1910).

Служив в австро-угорській армії (1897-1901), був настоятелем Ізького Свято-Нікольського монастиря (1921-1925), головою Духовної Консисторії при єпархіальному архієреї (1925-1932), настоятелем Свято-Миколаївського монастиря (1918-1947).

Учасник церковного собору, на якому була утворена Карпаторуська Східна Православна Церква під юрисдикцією Сербської Православної Церкви (1921).

Повноважний делегат Карпаторуської Православної Церкви на соборі Сербської Православної Церкви в м. Сремські Карловці (1930).

Один з авторів звернення до членів Синоду Сербської Православної Церкви «Чеська політика відносно Православної Церкви в Карпатській Русі» .

Ініціатор Мукачівського православного з'їзду на якому було ухвалено рішення про приєднання Карпаторуської Церкви до Московського Патріархату (1944).

З владою порозуміння знаходив не завжди. Так, співробітники поліції та прикордонної служби провели обшук в будинку О. Кабалюка і вилучили з домової церкви чашу, священницький одяг, книги та опечатали двері (1912).

Наш земляк змушений був тікати до Америки, рятуючись від переслідування австро-угорських властей 1912).

Добровільно повернувшись на Батьківщину (1913), незабаром зазнав арешту і засудження до 4,5 року ув'язнення і штрафу в 1000 крон (1914).

Нині при Свято-Миколаївському монастирі будується храм на честь преп. Олексія, в Ужгороді на стіні кафедрального собору ім. св. Кирила та Мефодія відкрито меморіальну дошку.

Серед друзів та близьких знайомих К. – О. Геровський, Ф. Городецький, А. Храповицький, Л. Богданович, П. Лінтур, Ю. Воробчук, Й. Цвієвич, В. Коломацький, І. Бабинець, М. Палканинець, Я. Борканюк, Є. Георгієвський та ін.

КАЗИМИРЧАК-ПОЛОНСЬКА Олена Іванівна

Національний статус, що склався у світі: російський.

Астроном. Псевдонім – Zakonnica Helena.

З дворянської родини.

Народилася 21 листопада 1902 р. в м. Селець Володимирського повіту Волинської губернії Російської імперії (нині – Володимир-Волинський район Волинської області України).

Померла 30 серпня 1992 р. в м. Ленінград РФ (нині – м. Санкт-Петербург РФ). Похована на цвинтарі видатних астрономів на території Пулковської обсерваторії.

Закінчила Луцьку гімназію (1920), фізико-математичний факультет Львівського університету (1922-1928).

Працювала клерком у канцелярії Луцького суду, астрономом Львівської астрономічної обсерваторії (1927-1932), астрономічної обсерваторії Варшавського університету (1932-??), Львівської астрономічної обсерваторії (??-1945), лаборантом, викладачем Херсонського педагогічного інституту (1945-), Ленінградського педагогічного інституту ім. М. Покровського (1950-1951), Одеського педагогічного інституту (1953-1956), молодшим науковим співробітником ленінградського Інституту теоретичної астрономії (з 1956), викладачем Ленінградської духовної академії (1988-1989).

Редагувала журнал «На рубежі».

Лауреат премії ім. Ф. О. Бредихіна АН СРСР (1968).

Друкувалася в журналах «На рубежі», «Богословські парці».

Перу К.-П. належать наступні доробки: «Про планетоцентричний рух комет» (1934), «Теорія руху короткоперіодичних комет і проблеми еволюції їх орбіт» (1968), «Про дію благодаті Божої в сучасному світі» (1998).

Особисте життя нашої землячки легким не назвеш. На фронтах Другої світової безвісти пропав її чоловік Л. Казимирчак; за нез'ясованих обставин у херсонській лікарні помер син Сергій (1948); її польський диплом доктора філософії в СРСР не визнали.

Під час сталінських «чисток» і боротьби з «ворогами народу» К.-П. звільняють з роботи (1951), а згодом – і заарештовують за «шпигунську діяльність» (1952).

Під кінець життя вчена втратила зір.

Ім'ям нашої землячки названі кометний пояс між планетами-гігантами, а також астероїд (1978).

Про її долю йдеться в книгах «Жіночі постаті в українській науці» (2002), «Українки в історії» (2004), «Імена України у Космосі».

Серед друзів та близьких знайомих К.-П. – М. Бердяєв, Є. Кузьміна-Караваєва, В. Абалкін, М. Беляєв, Борис Бобринський, М. Камінський, С. Булгаков, І. Конюхов, Б. Нумеров, М. Суботін та ін.

КАЙДАНОВ Іван Кузьмич

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, історик, педагог.

З родини церковного служки. Батько, Кайданов К., – дяк.

Народився 8 лютого 1782 р. в [Малоросії].

Помер 9 вересня 1843 р.

Закінчив духовну семінарію при Києво-Могилянській академії (1801), Петербурзький педагогічний інститут (1807), стажувався в Геттінгенському університеті (1808-1811).

Працював учителем Переяславської семінарії (1801-1802), викладачем Царськосільського ліцею (1811-1841).

Член-кореспондент Імператорської академії наук (1826).

Заслужений професор історії Імператорського Олександрівського ліцею.
Член Вільного товариства любителів словесності, наук і мистецтв (1819).
Почесний член Вільного товариства любителів словесності, наук і мистецтв (1823).
Кавалер орденів св. Ганни і св. Володимира.
Спеціалізувався з проблем загальної і російської історії.
Друкувався в журналі «Син Вітчизни».
К. – автор книг «Основні засади загальної політичної історії. Ч. I. Стародавня історія» (1814), «Керівництво до пізнання загальної політичної історії. Ч. 1. Стародавня історія» (1817), «Коротке зображення усесвітньої історії» (16-е видання – 1821), «Зображення історії держави російської» (4-е видання – 1829), «Короткий виклад дипломатії російського двору з часу сходження на престол будинку Романових» (1833).
Перу нашого земляка також належать стаття «Звільнення Швеції від тиранії Христіана II, короля данського», книги «Хронологічна і синхронічна таблиця достопам'ятних подій, в трьох частинах», «Витяги з рукописних історичних лекцій».
Низка праць історика переведені і видані французькою, німецькою, польською, румунською мовами.
Осць що пише у дослідженні «Іван Кузьмич Кайданов» Ю. Бідуля: «Кайданов засуджував деспотизм, квітучий стан Греції приписував політичній свободі її громадян, падіння Риму пов'язував з посиленням рабства і насильства. Він говорив про високий патріотизм, про відчуття національної гордості, захоплювався подвигами стародавніх, тих, хто самовіддано захищав вітчизну. У своїх лекціях Кайданов, як Куніцин і Кошанський, використовував знамениті «Плутархові порівняльні життєписи славних мужів». Видання це в перекладі з грецького Дестуні стало згодом настільною книгою декабристів. Лекції Кайданова, живі і цікаві, поза сумнівом, залишили слід в пам'яті Пушкіна як майбутнього історіографа. З часом погляди Кайданова стають все помірнішими, і поступово він відходить від своїх критичних позицій».
Серед друзів та близьких знайомих К. – О. Пушкін, О. Куніцин, М. Тургенєв, В. Малиновський, Ф. Ельснер, І. Шульгін, С. Чиріков, В. Теппер де Фергюсон, М. Пілецький-Урбанович, І. Кочетов, Я. Карцов, Ф. Калинич, О. Іконников, І. Фрід, О. Галич, М. Воронцов, Г. Лапченко, Є. Енгельгардт та ін.

КАЙЗЕРМАН Григорій Якович

Національний статус, що склався у світі: російський.
Письменник, журналіст. Псевдоніми – Кай-Цезар, Косар.
З учительської родини.
Народився 21 лютого (4 березня) 1868 р. в м. Одеса Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).
Помер після 1922 р. Точні дата і місце – не встановлені.
Закінчив Херсонську класичну гімназію (1885), юридичний факультет Новоросійського університету (1889).
Був кандидатом на судові посади при Одеському окружному суді (1889-1897), здійснював приватну практику в Баку (1898-1903), працював в Петербурзькій страховій компанії «Надія» (1903-1907), помічником присяжного повіреного (1907), інспектором петербурзького Русько-Азійського банку (1908-1910), завідувачим Одеським відділенням Русько-Азійського банку (1915-1917),
Член Товариства драматичних і музичних письменників (1906).
Друкувався в газетах «Театр», «Вільне слово», «Бакинські вісті», «Одеська газета», «Наше слово», «Саратовський вісник», журналах «Оса», «Гедзь», «Бджілка», «Аргус», «Дитячий музичний маленький світ», «Маски», «Дзеркало», «Коса», «Альманах», «Морем і суходолом», «Блазень», «Глядач», «Сокира».
Як літератор дебютував в журналі «Бджілка» віршем «Сліпак» (1884).
Потім настала черга віршів «Пушкіну» (1887), «З глибини віків», «Матері», «Постарілому поету», «Вакханці» (усі – 1888), повісті «Маленький горбун» (1887), оповідань «Дві подруги» (1888), «В стінах Хаджибея» (1893).
Наш земляк – автор фарсів «Дуель» (1898), «Риб'яча кров» (1914), водевілю «Чари нарзану» (1909), комічних мініатюр «Віщий сон і телефон» (1913), «Китайське правосуддя» (1914).

Його перу також належать статті «Викривач» «Ще раз про «викривачів» (обидві – 1903), книга «Байки Косаря» (1906), байка «Пес, кіт і господар» (1922).
Фруг С. присвятив К. вірш «Дитині».
Серед друзів та близьких знайомих К. – К. Варламов, С. Фруг та ін.

КАЙНДЛЬ Раймунд Фрідріх Антонович

Національний статус, що склався у світі: австрійський.

Історик, етнограф, фольклорист, педагог.

З родини педагогів. Батько, Кайндль А., – вчитель малювання.

Народився 31 серпня 1866 р. в м. Чернівці Австро-Угорської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 15 березня 1930 р. в м. Грац (Австрія).

Закінчив Чернівецькі вищу гімназію (1885) та університет (1885-1891), Віденський інститут з дослідження австрійської історії (1892-1893).

Працював викладачем, деканом, ректором Чернівецького університету (1893-1913), викладачем Грацького університету (1915-1930).

Член Наукового товариства ім. Т. Шевченка.

Голова Товариства християнських німців.

Друкувався в газетах «Буковінер Рундшау», «Буковинський огляд», «Czernowitzer Allgemeine Zeitung», альманахах «Буковинські аркуші», «Буковий ліс».

Як вчений дебютував в альманасі «Буковинські аркуші» дослідженням «До історії міста Чернівці та його околиці» (1888).

Потім настала черга наступних доробків: «Історія Буковини до 1342» (1889), «Русини на Буковині» (1889-1890), «Набуття Буковини Австрією», «Гуцули, їхнє життя, звичаї та народні перекази» (обидва – 1894), «Народознавство, його значення, цілі та методи» (1903), «Історія міста Чернівці з найдавніших часів до сьогодення» (1908).

Серед найвідоміших праць – тритомні «Історія Буковини. 1342-1774» (1888-1893) та «Історія німців Прикарпаття» (1907-1911).

Перу К. також належать «Календар свят у русинів і гуцулів», «Фольклорні матеріали», «Русинські казки й міфи на Буковині», «Баба Явдох-Докія», статті «Перша документальна згадка про Чернівці», «Цісар у Чернівцях 1751, 1855, 1880 років», «Перша присяга в Чернівцях», а також про творчість І. Франка, В. Гнатюка, В. Щурата.

Збирав і вивчав український фольклор.

Всього залишив понад 300 наукових публікацій.

З початком Першої світової війни і перед загрозою бути інтернованим російськими військами, емігрував до Австрії (1914).

У м. Чернівці відкрита меморіальна дошка на честь земляка (1994); його ім'я вибите на пам'ятній стелі, встановленій у вестибулі головного корпусу університету, серед переліку ректорів (1995).

У Німеччині існує наукове товариство, яке носить ім'я нашого земляка.

В м. Аугсбург (Німеччина) видається журнал «Кайндль-Архів».

В м. Чернівці перевидані книги земляка «Гуцули: Їх життя, звичаї та народні перекази» (2000), «Історія міста Чернівці з найдавніших часів до сьогодення» (2003).

Серед друзів та близьких знайомих К. – О. Манастирський, Ф. Віккенгаузер, Е. Василько, В. Репта, Е. Бандуровський, К. Ауерсперг, О. Блайлебен, С. Воробкевич, Ф. Вовк, Г. фон Блайлебен, Л. Брунштайн та ін.

КАЛАЙДОВИЧ Петро Федорович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет, філолог, перекладач. Псевдонім – Московський мешканець. Укладач одного з перших синонімічних словників на теренах Російської імперії.

З дворянської родини.

Народився 22 січня (2 лютого) 1791 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Помер 1 (13) серпня 1839 р. в м. Москва Російської імперії (нині – столиця РФ).

Навчався в гімназії Московського університету (1799-1807), Московському університеті (1807-1810).

Працював приватним педагогом (1810-1812), викладачем благородного пансіону Московського університету (1812-1818; з перервами), училища ордена св. Катерини (1818-1825), Практичної академії комерційних наук (1825-1839).

Дійсний член Товариства любителів російської словесності (1818).

Друкувався в газеті «Московські відомості», журналах «Вісник Європи», «Праці Товариства любителів російської словесності», «Російська старовина», «Нотатки і праці Московського товариства історії старожитностей російських», «Син Вітчизни», «Новини російської літератури». Як поет дебютував білими віршами «Гроза», «Осінь», «Цвинтар», «Човен» в журналі «Новини російської літератури» (1804).

Потім настала черга віршів «Пісня старого російського воїна на перемогу над французами», «На смерть Дафніса», нарис «Перун» (усе – 1807).

Наш земляк – автор досліджень «Про повагу росіян до бороди і свого волосся» (1810), «Про сади Володимирські» (1811), «Про мову «Слова о полку Ігоревім» (1812), «Короткий начерк народів слов'янських, які мешкали на території нинішньої Росії до пришествя руських князів в Новгород» (1815), «Синоніми» (1817).

Його перу також належать книги прози «Тінь Людовика XVI на берегах Москви 5 вересня 1812 р.» (1813) і

«Спроба словника російських синонімів» (1818), який мав 77 груп синонімів.

Перекладав з німецької.

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Греч, А. Прокопович-Антонський, І. Давидов, Т. Грановський, М. Гаврилов, П. Победоносцев, М. Снегірьов, О. Мерзляков, В. Селіванов, М. Качановський, С. Саларєв та ін.

КАЛИНИЧЕНКО Яків Якович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Художник. Справжнє прізвище – Калиниченко-Бабак Яків Якович.

З селянської родини.

Народився в 1869 р. в м. Переяслав Пирятинського повіту Полтавської губернії Російської імперії (нині – м. Переяслав-Хмельницький, районний центр Київської області України).

Помер 15 грудня 1938 р. в м. Рязань СРСР (нині – адміністративний центр однойменної області РФ). Похований на місцевому Лазаревському цвинтарі.

Навчався в Московському училищі живопису, скульптури і архітектури (1893-1894).

Працював хлопчиком на побігеньках в одній з київських столярно-різьбярних майстерень (1884-1893), вчителем однієї з сільських шкіл Рязанської губернії (1918), викладачем, завідуючим художньою студією Рязанського Комісаріату освіти (1918-1924).

Заслужений діяч мистецтв РРФСР (1932).

Серед відомих картин К. – «Голова слюсаря», «Думи», «За читанням», «Курсистка» (усі – 1893), «Перед обшуком» (1895), «Ранок в Шанхаї».

Особисте життя нашого земляка не було встелене трояндами. Він ще підлітком втратив батька і матір і змушений був підробляти, пасучи худобу. З 14 років тяжко працював у Києві.

Не завжди у нього склалися стосунки і з владою. Так, його полотно «Перед обшуком» за особистим розпорядженням міністра внутрішніх справ Росії В. Плеве, «зважаючи на згубний її вплив на підростаюче покоління», було заборонено до показу, а самого митця вислали до Рязанського повіту Рязанської губернії (1902).

Ще гірша доля спіткала картини «Розстріл трьох», «У земського начальника», «Тортури», «Між залпами», «Смертниця» – їх поліцейські просто спалили.

До речі, у статті «Художник, чий картини спалювали» О. Сторожев пише: «З ім'ям Калиниченка пов'язано створення в нашому місті художньої студії, пізніше трансформованої в художню майстерню, а ще пізніше – в Рязанське художнє училище. Документи Державного архіву Рязанської області розповідають про участь художника в роботі губернського відділу народної освіти, він був членом її колегії і працював під керівництвом М. І. Воронкова.

Калиниченко – учасник і один з організаторів виставок художніх полотен, врятованих з поміщицьких маєтків і подарованих Рязанському художньому музею московськими художниками.

У 1925 році рязанці урочисто відзначили 35-річчя з дня початку художником його професійної діяльності. Багато десятків телеграм і листів прийшли на адресу ювіляра з різних кінців країн».

Серед друзів та близьких знайомих К. – І. Ясинський, Ф. Іванов, В. Маковський, І. Данилін, В. Ряховський, М. Воронков, М. Кирсанов, Л. Білорусець, С. Пирсін, І. Головкін, В. Риндін, М. Ушмаров, М. Кирсанов та ін.

КАЛМИКОВА (ЧЕРНОВА) Олександра Михайлівна

Національний статус, що склався у світі: російський.

Публіцист, видавець, бібліограф.

З дворянської родини.

Народилася 26 грудня 1849 р. (7 січня 1850) в м. Катеринослав Російської імперії (нині – м. Дніпропетровськ, адміністративний центр однойменної області).

Померла 1 квітня 1926 р. в с. Дитяче Село Ленінградської області СРСР (нині – Ленінградська область РФ). Похована на Літературних містках ленінградського Волкового цвинтаря.

Закінчила Катеринославську жіночу гімназію (1864-1868),

Працювала викладачем однієї з одеських гімназій (1868-1869), секретарем Симферопольського благодійного товариства (1874-1878), Харківської жіночої недільної школи (1879-1880), кореспондентом газети «Південний край» (1880-1882), викладачем петербурзьких Смоленських вечірньо-недільних класів (1885-1896), завідуючою відділом журналу «Нове слово» (1897), головою Товариства сприяння дошкільному вихованню (1909-1913), викладачем бібліотечних курсів при Московському міському народному університеті (1913-1916), викладачем Ленінградського педагогічного технікуму ім. Ушинського (1921-1926).

Друкувалася в газеті «Південний край», журналах «Вісник літератури», «Жайворонок», «Російська школа», «Іграшка», «Посередник», «Бувале», «Праці Першого Всеросійського з'їзду з сімейного виховання», «Початок», «Нове слово».

Як літератор дебютувала брошурою «Про повітря і наших невидимих ворогів у ньому» (1880).

Потім настала черга книг «Єврейське питання в Росії» (1881), «Грецький вчитель Сократ» (1886), «Зустрічі з Л. М. Толстим» (1921).

Наша землячка – також автор досліджень «Російські лубочні картини в їх просвітницькому значенні для народу за останні 75 років нашого життя» (1916), «Чому вчить Короленко батьків і дітей» (1919), «Світова художня література як вчитель життя юних поколінь» (1920).

К. Залишила по собі мемуари «Уривки спогадів» (1926).

З царською владою у письменниці виникали проблеми: їй забороняли працювати вчителем (1896), висилали за межі країни (1901).

Серед друзів та близьких знайомих К. – Л. Толстой, М. Горький, В. Вересаєв, П. Струве, Т. Сухотіна, В. Вернадський, Н. Крупська, Д. Шаховський, Х. Алчевська, І. Бабушкін, В. Засулич, М. Мінський, Л. Перовська, Ф. Ольденбург, П. і Д. Стасові, С. Толстая, Д. Мережковський, З. Кржижанівська та ін.

КАМАНІН Іван Михайлович

Національний статус, що склався у світі: російсько-малоросійський.

Історик, архівіст.

З міщанської родини.

Народився 11 вересня 1850 р. в м. Димер Київської губернії Російської імперії (нині – Києво-Святошинський район Київської області України).

Помер 11 січня 1921 р. в м. Київ (нині – столиця України). Похований в Звіринецькій печері за головним входом.

Закінчив Київську гімназію №2 (1868), історико-філософський факультет Київського університету (1868-1872).

Був службовцем (1872-1873), завідувачим Київським центральним архівом давніх актів (1883-1921),

Член Історичного товариства Нестора-літописця, Українського наукового товариства, Російського військово-історичного товариства.

Лауреат Уварівської премії Російської академії наук (1899).

Друкувався в «Вістях Київського університету», «Київській старовині», «Читаннях в історичному товаристві Нестора-літописця», «Військово-історичному віснику».

Перу нашого земляка належать наступні доробки: «З історії міського самоврядування по Магдебурзькому праву» (1885-1886), «Кияни і Богдан Хмельницький у їхніх взаємних стосунках» (1888), «До питання про козацтво до Богдана Хмельницького» (1894), «Ще про стародавність

братерства і школи в Києві» (1895), «Палеографічний збірник. Матеріали з історії південно-руського письма XV-XVIII ст.ст.» (1899), «Пришляхові хрести, образи і статуї святих у селах Київського повіту», «Нарис гетьманства Петра Сагайдачного» (обидва – 1901), «Наукові і літературні твори М. В. Гоголя з історії Малоросії» (1902), «Про організацію обласних військово-центральної архівів» (1911), «Записка про запровадження в Києві Ученої архівної комісії» (1912), «Про опис пам'ятників старовини Південно-Західного краю» (1912), «Звіринецькі печери в Києві. Їхня стародавність і святість» (1914), «Водяні знаки на папері українських документів XVI-XVII ст.ст.» (1923).

К. – автор численних досліджень і документальних публікацій з історії Росії та України, загальної історії, літературознавства, славістики, палеографії, дипломатії, архівознавства. У його наукових дослідженнях знайшли своє відображення російсько-польські і особливо українсько-польські суспільно-політичні, культурні та релігійні відносини XV-XVIII ст.

Серед друзів та близьких знайомих К. – В. Антонович, П. Куліш, О. Ертель та ін.

КАМІНЕЦЬКИЙ Осип Кирилович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Медик. Перший не іноземний (Україна входила до складу Російської імперії – **авт.**) лейб-медик при дворі російського царя.

З міщанської родини.

Народився 4 квітня 1750 р. в с. Семенівка Стародубського повіту Російської імперії (нині – районний центр Чернігівської області України).

Помер 14 червня 1823 р. в м. Москва Російської імперії (нині – столиця РФ).

Навчався в Чернігівському колегіумі, Петербурзькій медичній школі при генеральному сухопутному шпиталі.

Служив лікарем в низці військових підрозділів (1780-1793), працював лікарем Петербурзького генерального сухопутного шпиталю (1793-1798), інспектором міського управління Медичної колегії (з 1798), викладачем Петербурзької медико-хірургічної академії.

Дійсний член Петербурзької академії наук.

Член Медико-хірургічної академії.

Кавалер орденів св. Ганни і св. Володимира.

Перу нашого земляка належать наступні доробки: «Коротка настанова про лікування хвороб простими засобами» (1803), «Коротка настанова про лікування простими засобами хвороб, які сталися внаслідок отруєння» (1806), «Настанова про те, що робити з хворими там, де немає лікарів» (1813).

Зазначимо: книга, названа в списку першою, витримала 9 (!) видань, останнє з яких вийшло у м. Петербург (1864).

А ось що пише про земляка у розвідці «Лейб-медик із Семенівки» О. Тимошко: «Упродовж 13 років Осип Камінецький легко переносив тягар військової служби, не раз брав участь у бойових діях, під час яких виявив себе як умілий лікар і організатор медичної допомоги пораненим. В 1793 р. його відкликали з військ для подальшої служби в Петербурзький сухопутний госпіталь. Нова робота сприяла поглибленню теоретичних знань і збагатила практичний досвід. Через відносно короткий термін наш земляк стає одним з найвідоміших лікарів Росії. Сучасник, відомий терапевт Матвій Якович Мудров називав колегу «патріархом російських лікарів».

Серед друзів та близьких знайомих К. – І. Мартос, Я. Саполович, М. Мудров, Г. Угрюмов та ін.

КАМІНЕЦЬКИЙ Євдоким Савич

Національний статус, що склався у світі: російський.

Священик. У чернецтві – Єпіфаній (1800).

З міщанської родини.

Народився в 1775/1776 р в с. Богушкова Слобода Золотоніського повіту Полтавської губернії Російської імперії (нині – с. Чапаєвка Золотоніського району Черкаської області).

Помер 24 травня 1825 р. в м. Воронеж Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області РФ). Похований в місцевому Благовіщенському соборі.

Закінчив Переяславську духовну семінарію, Київську духовну академію (1794).

Був учителем Переяславської духовної семінарії (1794-1800), ієродияконом, ієромонахом (1800-1805), учителем Новгородської духовної семінарії (1805-1806), архимандритом Віленського Свято-

Духовного монастиря (1806-1808), ректором Казанської духовної академії (1808-), єпископом Воронежським і Черкаським (1816-1825).

Кавалер ордена св. Ганни 2-го ступеня (1811).

Перу нашого земляка належать «Слово на день св. Іоанна Золотоустого 13 листопада: Про обов'язки наставника», «Слово на день тезоіменитства імп. Марії Федорівни і вел. кн. Марії Павлівни», «Про благотворний вплив св. віри на людей» (усі – 1807), «Промова після прочитання найвищого маніфесту про заклик всіх станів до одностайного повстання проти ворога вітчизни перед молебнем про перемогу...», виголошена Казанської академії ректором, Спасо-Преображенського монастиря архімандритом і кавалером Єпіфанієм, в Казанському кафедральному Благовіщенському соборі 1812 року липня 22 дня» (1812).

За заповітом 213 книг російською і 98 книг іноземними мовами з його бібліотеки передані до Воронежської духовної семінарії (1826); дев'ять примірників перебувають у відділі рідкісних книг бібліотеки Воронежського державного університету.

А ось що пише про нашого земляка О. Акіньшин в статті «Єпископ Воронежський і Черкаський Єпіфаній (Канівецький)»: «Преосвященний Єпіфаній проявляв особливу дбайливість про утримання учнів, він перестерігав парафіяльне духівництво не позбавляти семінаристів одного з джерел їх існування – зарахування за ними парафіяльних місць. Він пожертвував до семінарії шість тисяч рублів, аби на відсотки від цієї суми могли утримуватися три семінаристи».

Серед друзів та близьких знайомих К. – А. Соколов, С. Чехов, І. Зацепін, Т. Кондратьєв, О. Лебедєв та ін.

КАПНІСТ Василь Васильович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, перекладач, громадський та політичний діяч.

З поміщицької родини. Про батька, полковника Василя Петровича К., у народі склали пісню «Везуть пана Капнистенка до царської неволі»; племінник, Капніст П., – письменник.

Народився 12 (23) лютого 1758 р. в с. Обухівка Миргородського повіту Полтавської губернії Російської імперії (нині – с. Велика Обухівка Миргородського району Полтавської області України).

Помер 28 жовтня (10 листопада) 1823 р. в с. Кибинці Полтавської губернії Російської імперії (нині – Миргородський район Полтавської області України). Похований в родовому мастьку Велика Обухівка. Надгробок прикрашає епітафія, заздалегідь написана власноруч: Капніст сей глибою покryлся;/Друг муз, друг родини он был;/Отраду в том лишь находил,/Что ей, как мог, служа, трудился,/И только здесь он опонил.

Навчався вдома та в школі Ізмайловського полку.

Служив капралом (1771), підпрапорщиком (1771), сержантом (1772) Ізмайловського полку, сержантом лейб-гвардії Преображенського полку (1773-1775), був директором імператорських театрів (1799-1781), миргородським повітовим предводителем дворянства (1782), контролером петербурзького Головного поштового правління (1782-1783), предводителем дворянства Київської губернії (з 1785), настоятелем Свято-Троїцької церкви в м. Кагарлик (з 1800), генеральним суддею Полтавської губернії (з 1802), директором народних училищ (1802), заступником предводителя (маршалка) дворянства Полтавської губернії (1812-1817), предводителем (маршалком) дворянства Полтавської губернії (1817-1822), членом ради Полтавського дівочого інституту (1820-1823).

Друкувався в журналах «Санкт-Петербурзький вісник», «Аоніди», «Співрозмовник», «Дзеркало світу», «Московський журнал», «Нові щомісячні твори», «Трибуна Товариства любителів російської словесності», «Читання для смаку», «Син Вітчизни», «Читання в «Розмові любителів російського слова», «Трибуна Казанського товариства любителів вітчизняної словесності».

Як літератор дебютував окремим виданням оди, написаної французькою мовою, на честь укладення Кючук-Кайнарджійського миру (1775), проте пізніше сам визнавав її художню слабкість. Але вже черговий твір нашого земляка – «Сатири І» (1780) – викликав справжній фурор. Причина останнього – езопівська критика К. низки відомих письменників-сучасників.

К. – автор «Оди на рабство» (1783), в якій сміливо засудив покріпачення України російським царизмом, котрий зробив «з щасливих людей нещасних і зло із спільних благ» та закликав Катерину II скасувати узаконене рабство.

Незадоволення Цензурного комітету викликав і переклад на початку 1780-х рр. однієї з комедій Мольєра, названої К. «Уявний рогоносець» – її довелося переробляти.

Не повезло і наступному твору письменника комедії «Ябеда» (1793), яка зле висміювала зловживання судової системи і яку І. Франко небезпідставно назвав зразком політичної сатири. На те, аби п'єсу надрукувати, пішло майже п'ять (!) років. Та й то, на вимогу все тієї ж цензури, автору довелося знову «редагувати» свій доробок. Проте і на цьому лиху пригоди не закінчилися: за особистою вказівкою Павла І комедію зняли з театрального репертуару, а ще не розповсюджені екземпляри книги вилучили з торгівельної мережі.

Перший збірник поезії «Твори Василя Капніста» вийшов у Петербурзі (1796). Другий – «Ліричні твори» – в 1806 р. між іншим, строфу з вірша «Обухівка» процитував у поемі «Кавказький бранець» М. Лермонтов.

Перу К. також належать комічна опера «Клоріда та Мілон» (1800), трагедії «Гіневра» та «Антігона» та багато інших різнопланових творів. З середини 1790-х рр. письменник посилено займається перекладацькою діяльністю, включаючи «Слово о полку Ігореве».

Наш земляк, не визначаючи авторитетів, ризикнув опублікувати пародію «Відповідь Рафаїла співаку Феліци» на патріарха руської поезії Г. Державіна, чим викликав неабиякий гнів того. Серед друзів та близьких знайомих К. – Г. Державін, батько та син Гоголі, Ф. Львов, І. Муравйов-Апостол, В. Ломиковський, М. Гнідич, І. Котляревський, М. Лорер, Сергій та Матвій Муравйови-Апостоли, П. Пестель та ін.

КАПНІСТ Петро Іванович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Драматург, поет, публіцист.

З дворянської родини. Дід, Капніст В. – письменник, перекладач, громадський та політичний діяч. Народився 14 (26) квітня 1830 р. в маєтку Обухівка Миргородського повіту Полтавської губернії Російської імперії (нині – с. Велика Обухівка Миргородського району Полтавської області України).

Помер 26 березня 1898 р. в м. Рим (Італія). Похований на о. Закінф.

Навчався в одній з полтавських, смоленських, московських гімназій, закінчив юридичний факультет Московського університету (1852).

Працював чиновником канцелярії бессарабського і новоросійського генерал-губернаторств (1852-1855), секретарем (1855-1856), цензором (1856-1859) Московського цензурного комітету, секретарем петербурзької канцелярії Головного управління цензури (1860-1862), чиновником особливих доручень при міністрах народної освіти (1862-1863) й внутрішніх справ (1864-1865), керуючим справами Головного управління у справах преси (1865-1868), понадштатним чиновником особливих доручень при міністрі внутрішніх справ (1868-1870), редактором газети «Урядовий вісник» (1870-1874).

Друкувався в газетах «Звістка», «Урядовий вісник», «Південний край», журналах «Сучасник», «Літературний вісник».

Як літератор дебютував в журналі «Російська старовина» заміткою «До епізоду про вислання Пушкіна з Одеси до його маєтку в Псковській губернії» (1899).

Потім настала черга віршів «Гусар», «С в житті щось...», «Кокетка», «Над нами ніч...», «Забуття немає...», поеми «Голоси кохання», трагедій «Сен-Марс» (1880-і) і «Сенька Разін» (не закінчена). Наш земляк – автор статей «Театральні і художні замітки», «Мольєр на російській сцені» (обидві – 1868), «Про жіноче питання» (1895), брошур «Міністерство землеробства» (1891), «Нотатки про дворянство» (1897).

Уже після смерті К. вийшов двотомник «Твори» (1901).

Свій вірш «А Pierre Kapnist «нашому землякові присвятила відома французька письменниця Ж. Бассері.

Свого часу К. звільнили з роботи в цензурному комітеті за те, що він дозволив друк статті М. Погодіна «Минулий рік в російській історії» (1859).

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Гоголь, І. Гончаров, М. Некрасов, А. Фет, П. Бутурлін, М. Щербина, Я. Полонський, К. Вітгенштейн, С. Рачинський, Л. Майков, Ж. Бассері, В. Соловйов, Б. Маркевич, П. Валуєв, Є. Ростопчина, П. Федоров та ін.

КАРАБЧЕВСЬКИЙ Микола Платонович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет, прозаїк, публіцист, юрист.

З військової родини. Батько, Карабчевський П., – кавалерійський полковник царської армії.

Народився 29 листопада (11 грудня) 1851 р. у військовому гарнізоні Херсонської губернії Російської імперії (нині – територія Миколаївського району Миколаївської області України). Помер 22 листопада 1925 р. в м. Рим (Італія). Похований на одному з місцевих цвинтарів. Закінчив Миколаївську реальну гімназію (1862-1868), юридичний факультет Петербурзького університету (1869-1874).

Працював помічником присяжного повіреного (1874-1879), присяжним повіреним (1879-1902), редактором журналу «Юрист» (1902-1905), головою ради присяжних повірених Петербурзької судової палати (1913-1917), головою комісії з розслідування німецьких звирств (1917), Член Петербурзької ради присяжних повірених (1895).

Друкувався в газетах «Мова», «Тиждень», «Російське слово», «Новий час», «Біржові відомості», журналах «Спостерігач», «Вісник Європи», «Юрист», «Російське багатство», «Право», «Revue des grands proces», «Північний вісник», «Російська думка».

Перший свій літературний доробок – драму «Жертва одруження» (1874) – не публікував.

Дебютував в газеті «Тиждень» статтею (1874).

Потім настала черга статей «Сучасна французька адвокатура і нова школа судового красномовства», «Поліцейські будинки в Петербурзі», «Плавуча в'язниця», «Як я став адвокатом», «Французький адвокат XVIII сторіччя», «Смерть Л. Толстого», біографічних нарисів «Олександр Якович Пассовер», «Микола Йосипович Холева», «Володимир Іванович Жуковський», «Петро Якимович Александров».

Наш земляк – автор оповідань «Напіввідкрита завіса» (1892), «Побачення» (1889), роману «Пан Арсков» (1893), книг «Промови» (1901), «Біла правосуддя» (1902), «Напіввідкрита завіса» (1905), «Мирні полонені. В курортному полоні у німців» (1915).

Його перу належать мемуари «Що очі мої бачили в дитинстві» та «Революція в Росії» (обидва томи – 1921).

К. не раз мав проблеми з владою. За участь у студентських хвилюваннях зазнав арешту (1869).

Йому інкримінували участь в антиурядовій панасиді (1878), збір засобів для потреб Червоного Хреста (1899), «недоречні розмірковування про дії адміністрації» під час судових засідань (1900; 1903). Впродовж принаймні шести років як «неблагонадійний» перебував під таємним наглядом поліції (1869-1905).

За свідченнями помічника Б. Утевського, його патрон ще студентом «в стані неосудності» вбив улюблену жінку, що так чи інакше враховував потім в захисних промовах.

Наш земляк радив свого часу О. Керенському віддати до суду Миколу II, причому виразив готовність і бажання взяти на себе його захист.

Більшовицьку революцію К. не сприйняв, емігрувавши спочатку до Норвегії, а потім – Данії й Італії.

Серед друзів та близьких знайомих К. – А. Чехов, Л. Толстой, І. Павлов, В. Короленко, Л. Собінов, М. Стасюлевич, А. Коні, Є. Утін, С. Андрієвський, О. Керенський, О. Кніппер-Чехова, К. Варламов, П. Стрепетова, В. Далматов, Б. Утевський, П. Редкін, В. Мейєрхольд, В. Семевський, П. Якубович, В. Комісаржевська, О. Суворін та ін.

КАРАЗІН Василь Назарович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Вчений, просвітник, винахідник, громадський діяч. Фундатор першого в Європі міністерства освіти, започаткованого на теренах Російської імперії.

З дворянської родини. Батько, Каразін Н., – полковник царської армії; внук, Каразін М., – прозаїк, художник.

Народився 30 січня (10 лютого) 1773 р. в с. Кручик Краснокутського комісаріатства Слобідсько-Української губернії Російської імперії (нині – Богодухівський район Харківської області України).

Помер 4 (16) листопада 1842 р. в м. Миколаїв Херсонської губернії Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України). Похований на місцевому цвинтарі. На мармуровій стелі написано: «Винуватець створення в Росії міністерства народної освіти».

Засновник Харківського університету, фундатор та урядник справ Філотехнічного товариства.

Поміщик, котрий першим підніс кріпаків до гідності істот вільних (що 40 років потому хотів зробити російський цар своїм указом від 1842 року), натхненник розквіту торгівлі та піднесення громадян у місті Харкові, природознавець, який вперше висловив думку про можливість перетворити метеорологію на науку точну, корисну для людей, почесний член двох університетів

– Московського та Харківського, член різних товариств – російських та іноземних. Статський радник і кавалер».

Навчався в одному з Харківських та Кременчуцькому пансіонах, закінчив Петербурзькі гірничі училище (1790) відвідував лекції в гірничому кадетському корпусі.

Служив офіцером в Семеновському полку, працював у Петербурзькому казначействі, управителем справ комісії училищ Міністерства освіти.

Член Вільного товариства любителів російської словесності (1819).

Друкувався в журналах «Вісник Європи», «Український вісник», «Харківські губернські відомості», «Російська старовина», «Російський архів», «Читання Московського Товариства».

Організатор першого в Європі Російського міністерства освіти (1802), освітянського журналу «Щомісячні твори по успіхи народної освіти», першого в Східній Україні Харківського університету (1805), першої на теренах України метеорологічної станції (1809), а також «Філотехнічного товариства», яке активно сприяло запровадженню нової техніки й технологій, створенню промислових підприємств з переробки продукції.

Заснував в рідному селі перше на Слобожанщині парафіяльне училище, брав участь в організації повітового училища в м. Богодухів.

К. першим запропонував парове опалення, революційний на той час метод довготермінового збереження продуктів харчування, спосіб отримання селітри з відходів гуралень, парову модель реактивного двигуна, нову технологію виробництва цементу й мила з місцевих матеріалів, всебічно обґрунтував проект жіночого ремісничого училища. У власному маєтку він отримував хімікалії та лікарські препарати: есенції трав, желатин, крохмаль, мідний купорос, нашатир, скипидар, соду, цукрову кислоту. Всього на рахунок невтомного дослідника 40 винаходів. За великим рахунком, саме наш земляк стояв біля витоків створення штучних діамантів.

Перу нашого земляка належать наступні доробки: «Про можливість використання електричної сили верхніх шарів атмосфери для потреб людини», «Початки для народної освіти», «Попередні правила народної освіти», «Визначення університетського статуту», «Проект організації в країні мережі метеорологічних станцій, необхідних як для розвитку сільського господарства, так і з метою оборони», «Про виховання жіночої статі в нижчих станах». Також він автор низки робіт з проблем сільського господарства, лісовознавства, метеорології, конструювання сільгоспмашин. В ранзі державного службовця К. подав Олександрові I та урядові низку проектів, пов'язаних з реформою державного устрою, народного господарства, освіти. Деякі з них містили відверту критику самодержавства: так, наш земляк в особистому листі на адресу імператора пропонував йому обмежити самовладдя «непорушними законами», полегшити становище кріпаків, запровадити гласність судочинства й т. ін.

В архівах зберігається і лист нашого земляка сумнозвісному О. Аракчєєву зі скаргою на зловживання чиновників Харківської губернії.

Не дивно, що реформатор зазнав репресій. Його позбавили права жити в м. Москва та Петербург, тримали під суворим таємним наглядом поліції. Двічі довелося К. відсидіти в буцагарні: спочатку це була Ковенська (1798), а пізніше – Шліссельбурзька фортеці (1820).

Одружений був на кріпачці.

Під час пожежі в с. Кручик згоріла бібліотека, яка складала близько 5000 томів – цінні зібрання історичних документів, рукописів, книг, автографів (1836).

Ім'ям нашого земляка нині названі: Харківський державний університет, площа в м. Богодухів Харківської області, школа й сільськогосподарське підприємство в с. Кручик Богодухівського району Харківської області.

В м. Харків К. встановлено пам'ятник, який прикрашають його слова: «Блажен уже стократно, що випадок дав мені можливість зробити хоча б найменше добро любій моїй Україні».

Про вченого О. Узбек написала книгу «Василь Каразін з роду Караджи» (2002).

Серед друзів та близьких знайомих К. – Г. Сковорода, О. Радищев, Г. Державін, С. Потоцький, Д. Голіцин, М. Карамзін, М. Сперанський, О. Куракін, М. Воронцов, Д. Трошинський, В. Петров, П. Кисельов, О. Козодавлев, П. Коновніцин, М. Муравйов, П. В'яземський, А. Прокопович-Антонський та ін.

КАРАЗІН Микола Миколайович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Прозаїк, журналіст, художник. Один з фундаторів пригодницького жанру в літературі, перший видавець листівок на теренах Російської імперії.

З дворянської родини. Батько, Каразін М., – відставний штаб-ротмістр, мировий суддя; дід, Каразін В., – прозаїк, художник.

Народився 27 листопада (9 грудня) 1842 р. в слободі Ново-Борисоглібській Богодухівського повіту Харківської губернії Російської імперії (нині – Богодухівський район Харківської області України).

Помер 6 (19) 1908 р. в м. Гатчина Російської імперії (нині – Ленінградська область РФ).

Похований в Олександрівській лаврі м. Санкт-Петербург.

Закінчив другий Московський кадетський корпус (1851-1861), навчався в Петербурзькій академії мистецтв (1865-1867).

Служив у Казанському драгунському полку (1862-1865), 5-у Туркестанському лінійному батальйоні (1867-1870).

Член Петербурзької академії мистецтв (1907).

Член Російського географічного товариства (1879).

Учасник Амудар'їнської (1874) та Самарської (1879) наукових експедицій.

Кавалер орденів св. Ганни IV ступеня (1863), св. Володимира (1868), нагороджений золотою зброєю «За хоробрість».

Друкувався в газеті «Новий час», журналах «Діло», «Всесвітня ілюстрація», «Graphic», «Нива», «Illustration», «Живописний огляд», «Ueber Land und Meer».

Як літератор дебютував в журналі «Нива» малюнком «Від Оренбурга до Ташкента» (1871).

Потім настала черга романів і повістей «На далеких околицях» (1872), «Гонитва за поживою» (1873), «Двоногий вовк» (1874), «Ак Томак» (1875), «Тигриця» (1876), «В пороховому диму» (1877-1878), «Варвара Лепко та її родина» (1879), «Наль» (1905), «В очереті» (1873), «Хівинський похід» (1882), оповідання «Андрон Голован» (1882).

Наш земляк – також автор книг «З півночі на південь. Шляхові нотатки старого веселика» (1874), «Мої казки» (1895), «Дунай у вогні» (1905).

Всього його перу належить понад 20 художніх творів.

За життя вийшло 20-томне зібрання його творів (1904-1905).

Як художник дебютував виставкою в Петербурзі (1875).

Написав вісім полотен для військової галереї Зимового палацу. Серед інших відомих картин – «Жнива», «Вечірня зоря», «Уранішній туман», «Оранка», «Перед дощем», «Сінокіс».

Ілюстрував т. зв. венгерівське видання творів О. С. Пушкіна: найчудовіше з усіх дореволюційних, а також книги М. Гоголя, М. Некрасова, І. Тургенєва, Л. Толстого, Ф. Достоевського, Ж. Верна, Г. Лонгфелло.

Вийшли альбоми його малюнків в Берліні (1875), Парижі (1888), Росії (1890). Лише в журналі «Нива» К. помістив майже півтисячі малюнків, серед яких «Гриньов зустрічає на Волзі пліт з шибеницею» (1880).

Всього пензлю художника належить близько 4000 малюнків, акварелей, майже 100 картин.

Нині доробки нашого земляка зберігаються в 50 музеях і картинних галереях світу.

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Гоголь, О. Пушкін, М. Некрасов, В. Верещагін, Б. Віллевальде, В. Жуковський, Ф. Достоевський, Є. Волков, Л. Куїнджі, К. Крижицький, М. Скобелев, О. Куропаткін, В. Попов, Ф. Жілло, П. Биков та ін.

КАРАСКЕВИЧ-ЮЩЕНКО Стефанія Стефанівна

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменниця.

З родини матері-одиначки. Вперше з батьком, Коршуном С., зустрілася в 16-річному віці.

Народилася 21 лютого (5 березня) 1863 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Звела рахунки з життям у 1918 р., кинувшись під потяг поблизу м. Жмеринка Вінницького повіту Подільської губернії. Похована в с. Комарівці (нині – Барський район Вінницької області України).

Закінчила курску Маріїнську жіночу гімназію (1879), історико-філологічний факультет петербурзьких Вищих жіночих курсів (1882-1887).

Працювала викладачем приватного училища в с. Івня Обоянського повіту Курської губернії, касиром Товариства пересувних художніх виставок (1885-1889).

Делегат першого Всеросійського жіночого з'їзду (1909).

Друкувалася в газеті «Новий час», журналах «Нива», «Історичний літопис», «Читальня народної школи», «Джерело», «Юна Росія», «Російські нотатки», «Рунь», «Світлий світ», «Російське багатство», «Вісник всесвітньої історії», «Труд», «Мистецький огляд».

Як літератор дебютувала в газеті «Новий час» поемою «Страждальці» (1883).

Потім настала черга повістей «Св. Єфросинія, княжна Полоцька», «Перша картина», «Великий князь Дмитро Іванович Донський» (усі – 1888), «Квартира» (1904), «Рух-Тара» (1907), «На краю степу» (1910), «Свята Янка-княжна» (1915), оповідань «Васько» (1888), «Молода» (1905), «Приречені» (1908), «Кипарисовий цар» (1907), «Ярема» (1908), «Дід Мартин і Завірюха» (1911), «Хазайський Зоть» (1912), роману «Неготовими шляхами» (1899).

Наша землячка – автор драми «Біля переправи» (1908), нарисів «Шпиталь» (1915), «З запасних» (1916), «Біля фронту» (1917), вірша «Дзвін і гармата» (Курський переказ)

Її перу також належать двотомник «Повісті і оповідання» (1907), «Повісті і оповідання» (1911), книги «Кипарисовий цар та інші оповідання» (1916), «Пригоди вуличного волоцюги» (1917).

Письменниця позувала для картини М. Ярошенка «Усюди життя».

Що стосується особистого життя, то наша землячка втратила сина Михайла, який у 22-річному віці наклав головою на фронтах Першої світової (1914).

Серед друзів та близьких знайомих К.-Ю. – М. Ярошенко, П. Соловйов, В. Короленко, М. Михайловський, М. Савіна, В. Гаршин, О. Ертель, А. Шліппер, Г. Мясоєдов та ін.

КАРГІН Валентин Олексійович

Хімік, фізико-хімік. Фундатор науки про полімери; засновник першої університетської кафедри високомолекулярних з'єднань хімічного на теренах СРСР (1955-1969).

З родини службовця. Батько, Каргін О. – гірничий інженер.

Народився 10 (23) січня 1907 р. в м. Катеринослав Російської імперії (нині – м. Дніпропетровськ, адміністративний центр однойменної області України).

Помер 21 жовтня 1969 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ). Похований на Новодівочому цвинтарі.

Закінчив Клінівське реальне училище (1922), фізико-математичне відділення Московського державного університету (1925-1930).

Працював лаборантом геологічної експедиції (1922-1923), хронометражистом на свердловинах глибокого буріння Курської магнітної аномалії (1923-1924), практикантом московського хімічного інституту ім. Л. Я. Карпова (1924-1925), помічником хіміка Московського тресту «Рудметалторг» (1925-1926), хіміком з радіоактивних руд групи академіка Ферсмана (1926), старшим хіміком тресту «Російські самоцвіти» (1926-1927), науковим співробітником (1927-1937), завідуючим лабораторією (1937-1969) московського фізико-хімічного інституту ім. Л. Я. Карпова.

Академік академії наук СРСР (1953).

Іноземний член академії наук НДР (1969).

Лауреат Державної премії СРСР (1943; 1947; 1950; 1969).

Лауреат Ленінської премії (1962).

Лауреат премії ім. О. М. Баха (1949; 1954).

Герой Соціалістичної Праці (1966).

Спеціалізувався з проблем фізичної хімії, хімії високомолекулярних з'єднань, колоїдної хімії, зокрема механізму утворення колоїдних систем, механічних і термомеханічних властивостей полімерів, зв'язку між їх будовою і властивостями, методів модифікації полімерів; досліджував залежність механічних і фізико-хімічних властивостей полімерних матеріалів від їх будови, роль структурних характеристик реакційного середовища в утворенні макромолекул.

Розроблений під його керівництвом закріплювач ґрунту з полімерів використовували в Єгипті при будівництві Асуанської дамби.

Під час Другої світової війни розробив перспективний метод обробки вогнезахисних тканин.

Перу нашого земляка належить книга «Короткі нариси з фізико-хімії полімерів» (у співавторстві).

Ім'я К. присвоєно Московському НДІ хімії і технології полімерів.

Російською академією наук заснована премія ім. В. Каргіна (1996).

У м. Твер (РФ) на будинку №5 по вулиці Рівності, де у родичів зупинявся вчений, встановлено меморіальну дошку; його іменем названо вулицю (1999); в обласному центрі щорічно проводяться міжнародні Каргінські читання (1994).

У м. Москва (РФ) за редакторством М. Плате вийшла книга «Академік Валентин Олексійович Каргін. Спогади, матеріали» (1996).

Серед друзів та близьких знайомих К. – О. Ферсман, С. Папков, В. Кабанов, З. Роговін, І. Петрянов-Соколов, О. Волинський, А. Рабінович, Д. Новіков, І. Петровський, Є. Рілов, О. Зезін, М. Бакєєв, П. Ребіндер, М. Плате та ін.

КАРМАЗІН Григорій Якович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Священик. В чернецтві – Макарій (1922). Зарахований до лику святих Російською Православною Церквою (2000).

З міщанської родини. Батько, Кармазін Я., землемір.

Народився 1 (13) жовтня 1875 р. в с. Загор'яни Ушицького повіту Подільської губернії Російської імперії (нині – Новоушицький район Хмельницької області України).

Розстріляний більшовиками 3 грудня 1937 р. в Алма-Атинській міській в'язниці (Казахстан).

Місце поховання – не відоме.

Закінчив Подільську духовну семінарію (1893).

Був ієреєм храмів с. Вітковець Камінецького (1893-1900), с. Бандишівка Ямпольського (1900-1902) повітів Подільської губернії, військовим священиком 8-го запасного кавалерійського (1902-1912), 152-го піхотного Владикавказького (1912-1915), 729-го піхотного Новоуфимського (1915-1918) полків, священиком низки храмів Київської єпархії (1918-1922), єпископом Уманським, вікарієм Київської єпархії (1922-1925), єпископом Катеринославським и Новомосковським (1925), священиком с. Селище Іванівської області (1933-1934).

Під час Першої світової війни перебував у діючій армії, двічі зазнав контузі, поранення (1915).

Уперше заарештований за «активну діяльність» (1923) і відсидів чотири місяці в Київській в'язниці.

Удруге заарештований за «лист-дозвіл на збирання пожертв у парафіях» (січень 1925) і майже рік провів у буцегарні.

Утретє заарештований за «активну діяльність» (грудень 1925), майже рік протриманий у в'язниці і засланий до Харкова (1926).

Учетверте заарештований за «активну діяльність» (1927) і на 5 років засланий до Гірсько-Шорського району Томської області.

Уп'яте заарештований у т.зв. «справі костромської групи «послідовників істинного православ'я» (1935) і засуджений до 5-річного заслання до Каратальського району Казахстану.

Ушосте заарештований за «здійснення злочинів проти Радянської влади» (1937).

Дні пам'яті – 13 жовтня.

Серед друзів та близьких знайомих К. – П. Брянських, М. Єрмаков, Р. Ржевська, А. Кедров, М. Руберовський, С. Адріашенко, А. Панкєєв, В. Зеленцов, П. Гулевич, Б. Шипулін, О. Гагалюк, К. Дяков, Ф. Лінчевський, С. Кумінський, Л. Матусевич та ін.

КАРНЄЄВ Єгор Васильович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Перекладач.

З дворянської родини.

Народився 7 (18) березня 1773 р. в с. Червоний Кут Харківської губернії Російської імперії (нині – Лозівський район Харківської області України).

Помер 5 (17) січня 1849 р. в м. Петербург Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Навчався в Харківських колегіумі та дворянському училищі, Московському університеті.

Служив сержантом Семеновського полку (1789-1796), капітаном чергування при фельдмаршалові Рєпніну (1796-1798), інспекторським ад'ютантом при генералові Ласці (1798), був цензором Віленської цензури (1800-1801), експедитором в канцелярії генерал-прокурора Сенату (1801-1802), правителем канцелярії архангельського (1802) та миколаївського (1803-1805) губернаторів, чиновником (1805-1811) та директором департаменту мануфактур та зовнішньої торгівлі Експедиції державного господарства (1811—1816), управляючим Департаменту гірських та соляних справ (1824-1825), директором Гірського кадетського корпусу (1824-1825), членом ради міністерства фінансів (1824-1825), попечителем Харківського учбового округу (1825), членом Головного правління училищ (1825-1834), генерал-лейтенантом Корпусу гірських інженерів (1834-1837), сенатор Межового департаменту (з 1837).

Почесний член Московського товариства дослідників природи (1826).

Почесний член Харківського університету.

Друкувався в журналах «Маяк», «Гірничий журнал».

Перу К. належить перший переклад твору Цицерона «Про старість» (1795), а також переклади анонімної філософської повісті «Пригоди Боніквеста, сина Целестінова, обивателя щасливої країни Інтра» (1800), «Божественної філософії» Дю Туа (1818), «Духу законів» Ш. Монтеск'є (1839), книги «Христос перед віком, або Нові свідчення наук на користь католицизму» Розеллі де Лорга (1845), «Віршованих перекладів псалмів» (1846), «Творинь Тертулліана» (1847), «Творинь Лактанця» (1848).

Місцезнаходження перекладів книг «Характери» Ж. де Лабрюєра та «Проти Цельса» Орігена невідоме.

Не збереглися й «Нотатки».

Варто зауважити, що К. не поділяв ідей свободи та рівності, вважаючи їх не тільки невгодними богу, а й «божевільними». Причому такими, що можуть, захопивши людей, справлять врешті-решт згубний вплив на існуючий суспільно-політичний лад. У свою чергу, відстоював православні й монархічні позиції, виявляючи у низці випадків антизахідні настрої.

Серед друзів та близьких знайомих К. – С. Бурачок, М. Каченовський, З. Карнєєв, Б. Лассі, В. Любарський, Х. Чоботарьов, М. Магницький, Є. Канкрін та ін.

КАРНІОЛІН-ПІНСЬКИЙ Матвій Михайлович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет, критик. Псевдонім – «Арістотелід – лицар гекзаметру».

З дворянської родини.

Народився 23 листопада (4 грудня) 1796 р. в Сосницькому повіті Чернігівського намісництва Російської імперії (нині – Сосницький район Чернігівської області України).

Помер 21 грудня 1866 р. (2 січня 1867) в м. Петербург (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Закінчив Смоленську гімназію (1811), петербурзький Головний педагогічний інститут (1811-1816).

Працював викладачем Симбірської гімназії (1816-1823), московського Лефортовського кадетського корпусу (з 1823), чиновником канцелярії московського генерал-губернатора (1825-1831), начальником відділу Міністерства юстиції (1831-1835), обер-прокурором Сенату (1835-1845), директор департаменту Міністерства юстиції (з 1845).

Друкувався в газетах «Московські відомості», «??», журналах «Московский телеграф», «Праці Товариства любителів російської словесності», «Син Вітчизни», «Російська старовина», «Новини літератури».

Як літератор дебютував в журналі «Син Вітчизни» статтею «Бахчисарайський фонтан» (1824).

Потім настала черга віршів «На спокій» (1824), «Мисливець» (1825), критичних статей «Про відкриття Великого Петровського театру», «Зауваження до аналізу прологу «Торжества муз», «Розмова з приятелем, або Дещо замість відповіді» (усі – 1825), «Про якості, які необхідні для драматичного актора» (1826).

Наш земляк – автор п'єси «Егоїзм і філантропія» (1826).

А ось що про нього писав В. Жудін в дослідженні «Суд присяжних в Росії: історичний аспект атавізму»: «Одним з основних напрямів проведення великомасштабної соціально-орієнтованої судової форми в Росії бачиться створення дієвих механізмів, які забезпечать верховенство закону, захист прав людини й недоторканність особи. У цьому контексті, на мій погляд, викликає цікавість історизм становлення інституту присяжних в Росії, діяльність якого все частіше привертає увагу вчених і публіцистів. Так було на початку 70-х років XIX ст., коли виклик соціального середовища зажадав зміни судової системи в цілому і відправлення правосуддя за участю присяжних засідателів. Сенатор М. Карніоліні-Пінський в 1859 році писав: «Присяжних, присяжних і присяжних! – ось вигуки, котрі з деяких пір лунають з усіх боків нашої дорогої вітчизни».

Серед друзів та близьких знайомих К.-П. – М. Гоголь, І. Тургенєв, О. Пушкін, С. Аксаков, М. Погодін, Д. Голіцин, Ф. Кокошкін, Є. Семенова, І. Дмитрієв, К. Данзас, В. Арцимович, М. Бакунін, Д. Дашков, О. Шаховський та ін.

КАТАЄВ Валентин Петрович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Письменник.

З учительської родини. Брат, Катаєв Є. (Петров Є.), – письменник.

Народився 16 (28) січня 1897 р. в м. Одеса Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 12 квітня 1986 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ). Похований на Новодівочому цвинтарі.

Навчався в Одеській гімназії.

Воював під час першої світової війни (1914-1917), зазнав поранення на румунському фронті. Був мобілізований в Червону армію: командував артилерійською батареєю, керував вікнами сатири РОСТА в Одесі та Харкові (1919-1921), працював кореспондентом газети «Гудок», державного Радіокомітету, «Радінформбюро», «Правди», «Червоної зірки», головним редактором журналу «Юність».

Член-кореспондент Гонкурівської Академії.

Лауреат Державної премії другого ступеня СРСР.

Друкувався в газетах, «Гудок», «Правда», «Труд», журналах «Крокодил», «Сміхач», «Червона оса», «Дивак», «30 днів», «Весь світ».

Дебютував віршами в петербурзькому журналі «Весь світ» (1914).

Потім настала черга повісті «Розтратники» (1925), інсценування якої з успіхом ішло на сцені МХАТу, комедія «Квадратура кола» (1928), повісті «Біліє парус одинокий» (1936), збірника «Військові оповідання» (1942), п'єси «Отчий дім» (1944), повісті «Син полку» (1945).

На відміну від багатьох критиків, які негативно оцінюють «пізній період» К., автори, навпаки, вважають т. зв. мемуарні повісті «Святий колодязь» (1966), «Трава забуття» (1967), «Знівечене життя, або Чарівний ріг Оберона» (1972), «Діамантовий мій віденець» (1978), «Вже написаний юний Вертер» (1980) – чи не найкращими у доробку письменника.

Однозначною творчість нашого земляка не була. Він, наприклад, написав романи «Час, уперед!» (1932), «За владу Рад» (1949), повісті «Я син трудового народу» (1937), «Маленькі металеві двері в стіні» (1964), в яких з «позицій соціалістичного реалізму» прославляв будівничих та будівництво комунізму, вождя світового пролетаріату В. Леніна. До того ж, К. сприяв партійному цькуванню Б. Пастернака й О. Солженіцина.

Проте, перебуваючи на посаді керівника «Юності», надав сторінки журналу низці письменників хрущовської «відлиги».

В м. Одеса на будинку, де народився наш земляк, встановлено меморіальну дошку.

Серед друзів та близьких знайомих К. – С. Єсенін, І. Бунін, В. Маяковський, М. Булгаков, Р. Рождественський, В. Аксьонова, А. Гладілін, А. Вознесенський, Є. Євтушенко, Б. Ахмадуліна, М. Озерова та ін.

КАЦИР Єфраїм

Національний статус, що склався у світі: ізраїльський.

Біофізик, державний і політичний діяч. Справжнє прізвище – Качальський Єфраїм. Четвертий прем'єр-міністр Ізраїлю; перший ізраїльтянин, обраний до Національної академії наук США; перший зарубіжний лауреат Національної премії Японії.

З міщанської родини. Батько, – бухгалтер.

Народився 16 травня 1916 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Помер 30 травня 2009 р. в м. Реховот (Ізраїль). Похований за заповітом на місцевому цвинтарі поруч з дружиною, а не на єрусалимській горі Герцль, як це визначено протоколом для національних лідерів.

Закінчив Єрусалимські гімназію, Єврейський університет (1932-1937).

Був асистентом відділу теоретичної і макромолекулярної хімії Єврейського університету (1941-1948), завідуючим відділом біофізики Науково-дослідницького інституту ім. Х. Вейцмана (1949-1973), президентом Ізраїлю (1973-1978), науковим співробітником Інституту ім. Х. Вейцмана (1978-2009), завідуючим відділенням біотехнології Тель-Авівського університету (1982-???)

Член Всесвітньої академії наук та мистецтв.

Член Ізраїльської академії наук.

Член Лондонського королівського товариства (1977).

Почесний член Українського біохімічного товариства.

Почесний доктор Королівського інституту Великобританії, Гарвардського, Оксфордського, Буенос-Айреського, щоріхського Федерального технологічного університетів.

Лауреат премії Вейцмана (1950), Державної премії Ізраїлю (1959), премії імені Ротшильда (1960), Національної премії Японії (1985).

Батьки з родиною емігрували до Палестини (1920-і).

Як учений спеціалізувався з дослідження амінокислот. Розробив методи синтезу поліпептидів, у котрих є певні ознаки білків, довів залежність біологічних якостей білкових з'єднань від хімічної структури. Одним з перших синтезував нерозчинні ензими (1960).

Як державний діяч особливу увагу приділяв посиленню переселення євреїв і проблемі підвищення соціального рівня різних груп ізраїльського суспільства.

Перу К. належить автобіографічна книга «Життя-казка» (2008).

Що стосується особистого життя, то у нашого земляка за трагічних обставин померли доньки Нуріт та Іріт, а старший брат Аарон загинув під час терористичного акту в аеропорту Лод (1972). Серед друзів та близьких знайомих К. – Х. Вейцман, З. Шазар, Г. Меїр, Б. Веллі, І. Навон, А. Кармель та ін.

КАЧЕНОВСЬКИЙ Михайло Трохимович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Критик, перекладач, історик, видавець. Псевдонім – З. Доленг-Ходаковський.

З міщанської родини.

Народився 1 (12) листопада 1775 р. в м. Харків Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 19 квітня (1 травня) 1842 р. в м. Москва Російської імперії (нині – столиця РФ). Похований на Міуському цвинтарі.

Закінчив Харківський колегіум (1788).

Служив в Катеринославському козакому рушенні (1788-1793), Харківському магістраті (1793-1795), Таврійському гренадерському полку (1795-1796), Ярославському піхотному полку (1796-1801), працював бібліотекарем (1801-1808), керівником канцелярії (1808) О. Розумовського, викладачем Московських академічної гімназії і університету (1805-1837), ректором Московського університету (1837-1842).

Академік Російської (1819) та Петербурзької академії наук (1841).

Член Товариства любителів російської словесності (1819).

Засновник т.зв. скептичної школи в історіографії, закликав переглянути російську історію, критикував «Історію держави Російської» Карамзіна.

Друкувався в журналах «Вісник Європи», «Новини російської літератури», «Наукові записки імператорського Московського університету», «Іппокрена», «Праці Товариства любителів російської словесності».

Як літератор дебютував в журналі «Іппокрена» оповідкою «Відпускна жайворонку» (1799).

Потім настала черга вірша «Відчуття після прочитання «Орла» (1799), «Паралельні місця в російських літописах» «Про джерела для російської історії», «Короткий випис про первісні народи, які мешкали в Росії» (усі – 1809), статей «Погляд на успіхи російського красномовства в першій половині поточного століття», «Розмірковування про хвальні слова Ломоносова» (обидві – 1812), «Дещо про прадавню російську нумізматику» (1817), «До панів видавців «Українського вісника» (1818), «Від київського мешканця до його товариша» (1819), «Історичний огляд прадавнього російського законодавства» (1822).

Наш земляк – автор книг «Учбова книга давньої грецької мови» (1807), «Два розмірковування про шкідливі гроші й Руську правду» (1849).

К. також видав «Бібліотеку повістей і анекдотів» (1816-1817).

Переклав Р. Блумфільда, Н. Леонара, А. Коцебу, В. Скотта, К. Віланда, Д. Байрона, «Грецьку хрестоматію Якобса».

Серед друзів та близьких знайомих К. – О. Бодянський, А. Антонський-Прокопович, В.

Жуковський, С. Глинка, С. Аксаков, М. Дмитрієв, В. Ізмайлов, К. Аксаков, М. Погодін, І. Аксаков, М. Писарєв, М. Станкевич, Т. Грановський, І. Давидов, С. Строев, С. Соловйов, К. Рульє, Д. Дашков та ін.

КАЧІОНІ Спиридон Олександрович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, журналіст, юрист.

З дворянської родини.

Народився 20 жовтня (1 листопада) 1858 р. в м. Феодосія Російської імперії (нині – Автономна Республіка Крим України).

Помер не раніше 1931 р. в м. Ленінград СРСР (нині – м. Санкт-Петербург РФ). Закінчив Сімферопольську гімназію (1879), юридичний факультет Петербурзького університету (1884).

Працював в судах Подільської і Астраханської губерній, товаришем голови Петербурзького окружного суду.

Друкувався в журналах «Навколо світу», «Всесвітня ілюстрація», «Голос минулого», «Світ пригод», «Пробудження», збірнику «Пригоди в горах і на рівнинах», хрестоматії «Крим».

Як літератор дебютував в журналі «Всесвітня ілюстрація» статтею «Професор малярства І. К. Айвазовський» (1880).

Потім настала черга статті «І. К. Айвазовський» (1885), нарисів «Куртдеде» (1894), «Силуети минулого» (1916), сатири в віршах «Чех Прохаска» (1902).

Наш земляк – автор оповідань «На захмарних пасовиськах» (1899), «Авгієва стайня» (1909), «Пірат-витязь» (1911), «Розбійник-сват» (1914), повістей «Птах» Юсупа» (1911), «Спадщина братів Куркунбаєвих» (1926).

Його перу також належать книги «В нетрях Криму» (1917), «Райські ягоди та ін. оповідання» (1914).

Прототипом для поеми «Корсар» Д. Байрона став прадід К. – Ламбро Дм. Качіоні.

У видавництві «Кримучпедвидав» вийшла книга Р. Фазіла про знаменитого кримського джигіта – Аліма Азамат-огли. До другої (російською мовою) частини її увійшли, в основному, дійсні епізоди з життя Аліма, записані К., уривки з роману «Алім – кримський розбійник» професора М. Попова, матеріали з книги краєзнавця Феодосії В. Кілесси.

Серед друзів та близьких знайомих К. – І. Айвазовський, О. Бергер, Г. Кондратенко, В. Ярошевський та ін.

КАЩЕНКО Микола Феофанович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Біолог, ембріолог, селекціонер. Автор перших робіт з патологічної ембріології людини на теренах Російської імперії. Фундатор сибірського садівництва. В біології існує науковий термін «бабак Кащенко».

З поміщицької родини. Брат, Кащенко А., – письменник, видавець.

Народився 25 квітня (7 травня) 1855 р. на х. Веселому Лукашівської волості Олександрівського повіту Катеринославської губернії Російської імперії (нині – районний центр Запорізької області України).

Помер 29 березня 1935 р. в м. Київ СРСР (нині – столиця України). Похований на Лук'янівському цвинтарі.

Закінчив Катеринославську гімназію (1875), навчався на медичному факультеті Московського університету (1875-1876), закінчив медичний факультет Харківського університету (1876-1880), стажувався за кордоном (1886-1888).

Працював асистентом при ембріологічному кабінеті (1881-1882), викладачем Харківського університету (1884-1886), викладачем (1889-1895), ректором (1895-1912) Томського університету, викладачем Київського політехнічного інституту (1912-1921), директором акліматизаційного саду Української академії наук (1913-1935).

Академік Української академії наук (1918).

Засновник і керівник зоологічного музею Томського університету.

Член Ради Міжнародного анатомічного товариства.

Член товариства природодослідників при Київському університеті.

Член товариства природодослідників при Харківському університеті.

Член товариства природодослідників при Петербурзькому університеті.

Член товариства природодослідників при Томському університеті.

Спеціалізувався з проблем ембріології хребетних тварин, гістології, мікроскопічної техніки, акліматизації і селекції рослин.

Друкувався в «Лікарській газеті», журналах «Наукові нариси Томського краю», «Вісті Томського університету», «Щорічник зоологічного музею АН», «Мисливець», «Праці Алтайського державного заповідника».

Як вчений дебютував статтею (1880).

Потім настала черга наступних доробків: «Ueber die Genese und Architectur der Batrachierknochen» (1881), «Das menschliche Chorionchithel und dessen Rolle bei der Histogenese der Placenta» (1885),

«Methode zur genauen Reconstruction kleinerer makroskopischer Gegenstände» (1886), «Zur Entwicklungsgeschichte des Selachierembryos» (1888), «Коротка настанова з зоології, переважно для студентів медицини» (1891-1892), «Нарис тваринного заселення Сибіру і Томської губернії зокрема» (1898), «Визначник ссавців Томського краю з додатком короткого опису способу їх первинної обробки», «Результати Алтайської зоологічної експедиції 1898 р. Хребетні» (обидва – 1900), «Stenocranius і Platicranius» (1901), «Ссавці, зібрані алтайською експедицією П. Г. Ігнатова в 1901 р.», «Огляд гадів Томського краю» (обидва – 1902), «Огляд ссавців Західного Сибіру і Туркестану» (1905), «Про колекцію ссавців із Забайкалля» (1910), «Щури і заступники їх в Західному Сибіру і Туркестані» (1912), «Смерть і довголіття з біологічної точки зору» (1914), «За алтайським бабаками» (1926).

Всього К. залишив по собі понад 100 наукових праць.

При вході до акліматизаційного саду АН України і на будинку, де мешкав вчений, були встановлені меморіальні дошки К., які не збереглися.

Ім'я нашого земляка носить одна з вулиць Києва (1955).

Серед друзів та близьких знайомих К. – А. Богданов, З. Стрельцов, В. Пашкевич, Е. Геккель, О. Гертвіг, В. Караваєв, М. Толмачов, В. Гіс, В. Чаговець, В. Вальдеєр та ін.

КВІТКА-ОСНОВ'ЯНЕНКО Григорій Федорович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Прозаїк, драматург, поет. Псевдоніми – Грицько Основ'яненко, Фалалей, Філурден.

З поміщицької родини.

Народився 18 (29) листопада 1778 р. в с. Основа Харківського повіту Російської імперії (нині – в межах м. Харків, адміністративного центру однойменної області України).

Помер 8 (20) серпня 1843 р. в м. Харків Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Отримав домашню освіту.

Служив вахмістром лейб-гвардійського кінного полку (1793-1794), ротмістром Північного карабінерного (1796-1797), Харківського кірасирського (1797) полків, провіантським комісаром Харківського повіту (1806-1807), працював чиновником Департаменту геральдики (1794-1796), був послушником Варязького монастиря (1804-1805), директором Харківського театру (1812, суддею Харківського совісного суду (1832-1835), головою Харківської кримінальної палати (1842-1843).

Харківський повітовий (1816-1827) і губерньський (1827-1828) маршалок дворянства.

Кавалер орденів св. Ганни 2-го ступеня (1825), св. Володимира 4-го ступеня (1826).

Друкувався в «Літературній газеті», журналах «Український вісник», «Харківський Демокрит», «Вітчизняні нотатки», «Сучасник», «Телескоп», «Український вісник», «Пантеон», «Вісник Європи», «Москвитянин», «Поголос», «Московський вісник».

Як літератор дебютував в журналі «Вісник Європи» заміткою про заснування Харківського благодійного товариства (1812).

Потім настала черга наступних віршів: «Пригоди на іменинах» (1817), «Думки в день мого народження» (1818), поетичного циклу «Шпикачки, або по-московському Епіграми» (1833), «Листів до видавців» (1816-1817).

Наш земляк – автор п'єс «Приїжджий із столиці, або Шарварок в повітовому місті» (1840), «Дворянські вибори» (1829), «Турецька шаль, або Вибори справника» (1820), «Шельменко – волосний писар» (1831), «Ясновидиця» (1830), «Сватання на Гончарівці» (1836), «Шельменко-денщик» (1840).

Його перу належать також повісті «Харківська Ганнуся» (1832), «Салдацький патрет» (1833), «Маруся» (1838), «Конотопська відьма», «Свято мертвяків», «Ось кохання!», «Роби добро, й тобі буде добро» (усі – 1839), «Хибні поняття» (1840), «Сердешна Оксана» (1841), романи «Пан Халаявський» (1839-1840), «Життя і пригоди Петра Степанова...» (1841).

Цікавився К.-О. і українською історією, про що свідчать нариси «Головатий» (1839), «Українці» (1841), «Переказ про Гаркушу» (1842).

Порозуміння з владою наш земляк знаходив не завжди: так, його п'єса «Ясновидиця» (1830) була заборонена до друку світською, а нарис «Достовірний переказ» (1840) – духовною цензурами.

Серед друзів та близьких знайомих К.-О. – Г. Сковорода, В. Даль, А. Краєвський, Ф. Коні, В. Маслович, Р. Гонорський, О. Сомов, В. Жуковський, Є. Філомафітський, Д. Ярославський, П. Гулак-Артемівський, О. Нахімов, М. Погодін та ін.

КЕДРІН Дмитро Борисович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет, перекладач.

З родини службовців. Батько, Кедрін Б., – рахівник.

Народився 22 січня (4 лютого) 1907 р. в с. Богодухівський рудник Бахмутського повіту Катеринославської губернії Російської імперії (нині – в межах м. Макіївка Донецької області України).

Убитий невідомими 18 вересня 1945 р. дорогою з Москви до Черкізова. Похований на московському Введенському цвинтарі.

Навчався в Катеринославському технікумі залізничного транспорту (1922-1924).

Працював кореспондентом катеринославської газети «Прийдешня зміна» (1924-1930), літературним співробітником багатотиражки Митищинського вагонного заводу (1931-1943), кореспондентом фронтової газети «Сокіл Батьківщини» (1943-1944).

Голова катеринославського літературного об'єднання «Молода кузня».

Друкувався в газетах «Зірка», «Прийдешня зміна», «Комсомольська правда», «Правда», журналах «Мартен», «Червона новина», «Новий світ», «Жовтень», «Молода кузня».

Як літератор дебютував віршем «Я пішов» в журналі «Молода кузня» (1924).

Потім настала черга віршів «Бандит» (1924), «Прохання» (1928), «Лялька» (1932), «Поєдинок» (1933), «Страждання молодого класика» (1937), «Архітектори» (1938), «Пісня про Олену Старицю» (1939), драми «Рембрант» (1940); поем «Дорош Молибога» (1934), «Придане» (1935), «Кінь», «Весілля» (обидві – 1940).

К. – також автор віршів «Дума», «Міст Катеринослава», «Христос і ливарник», «Двійник», «Соловейко», «Загибель Балабоє», «Страта», «Кремль», «Затихле місто», «Сповідь», «Ганочок», «16 жовтня», «Пісня про пана», «Дніпропетровськ», «Серце», «Кров», «Мати».

Перу нашого земляка належить книга «Свідки» (1940).

Драма «Рембрант» йшла у театрах Іркутська, Красноярська, Москви, Ленінграду, Тарту.

Перекладав М. Рильського, П. Тичину, А. Міцкевича, Ш. Петефі, В. Назора, М. Гафурі, О.

Абешелі, Л. Гіру, С. Неріс, К. Хетагурова, М. Джаліля, Й. Барбаруса.

Будівлю Дніпропетровського залізничного технікуму нині прикрашає меморіальна дошка поета (1967).

Українською нашого К. перекладав Г. Прокопенко, англійською – У. Мей.

У Донецьку і Дніпропетровську є вулиці, які носять ім'я нашого земляка.

Серед друзів та близьких знайомих К. – Ф. Сорокін, М. Светлов, М. Голодний, В. Казін, А.

Кудрейко-Зеленяк, С. Волотківський, Г. Мусієнко, М. Сосновий, П. Звонкий, П. Тартаковський, І.

Правдін, Г. Бінкін, А. Вульман та ін.

КЕПШЕН Петро Іванович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Історик культури, етнограф, географ. Автор першої «Етнографічної карти Росії».

З лікарської родини.

Народився 19 лютого (2 березня) 1793 р. в м. Харків Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 23 травня (4 червня) 1864 р. в маєтку Карадаг Ялтинського повіту Таврійської губернії Російської імперії (нині – Автономна Республіка Крим України). Похований на родовому цвинтарі «Челіке».

Закінчив юридичний факультет Харківського університету (1810-1814).

З 13 років працював підканцеляристом, канцеляристом, регістратором Харківської губернської креслярської (1806-1809), секретарем учбової частини людинолюбного товариства (1817-1821), чиновником Міністерства освіти (1821-1827), Міністерства внутрішніх справ (1827-1838), начальником відділу III департаменту Міністерства державного майна (з 1838).

Ординарний академік Російської академії наук (1843).

Член 21 російського наукового товариств і 7 – іноземних.

Один з засновників «Вільного товариства любителів російської словесності» (1816), «Російського географічного товариства» (1845).

Кавалер Костянтинівської медалі (1851).

Лауреат Жуковської премії (1852).

Друкувався в газетах «Санкт-Петербурзькі відомості», «Таврійські губернські відомості», журналах «Північна бджола», «Журнал Міністерства державного майна», «Бібліографічні аркуші», «Кримський збірник».

К. – автор витягів з твору Лерберга під назвою «Історичні дослідження Югорської землі» (1818), «Матеріалів з історії освіти в Росії» в трьох томах (1819), «Хронологічного розпису слов'янських першодруків» (1819-1827), «Списків російських пам'ятників...» (1822), «Записок про подорож слов'янськими землями» (1825), «Про виноробство і торгівлю вином в Росії» (1832), «Про старожитності південного берегу Криму й гір Таврійських» (1837), «Ueber den Wald- u. Wasser-Vorrath im Gebiete d. obern und mittlern Wolga» (1841), «Russlands Gesamtbevölkerung im Jahre 1838» (1843), «Ueber die Dichtigkeit der Bevölkerung in den Provinzen des europäischen Russlands», «Про спостереження періодичних явищ природи», «Про шкідливих комах» (усі – 1845), «Statistische Reise in's Land der Donischen Kasacken durch die Gouvernements Tula, Orel und Woronesh im Jahre 1850» (1852), «Ueber die Vertheilung der Bewohner Russlands nach Ständen in den verschiedenen Provinzen», «Дослідження про кількість жителів в Росії в 1851 р.» (1857), «Хронологічного показника матеріалів з історії чужинців Європейської Росії» (1861).

Головним доробком нашого земляка вважається «Етнографічна карта Росії» (1851) – перша порівняно точна робота такого плану.

К. одним з перших не лише в Росії а й в Європі підняв питання про необхідність систематичних фенологічних спостережень, вперше в слов'яно-руській бібліографії закінчував свої доробки довідкою, у якій вказував, хто, де і коли згадував про це видання.

Під час відвідин м. Львів (1822) К. перемалював (щоправда, з помилками) надмогильну плиту І. Федоров в Онуфріївському монастирі й опублікував в Росії.

По собі К. залишив близько ста тридцяти творів з археології, бібліографії, географії, статистики, етнографії.

Траплялися в житті К. і прикросі. Так, його стаття «Критичні дослідження про Кирила та Мефодія» призвела до доносу в цензурний комітет з боку М. Магницького. Звинувачення цей мракобіс як на той час висунув серйозні – буцімто автор пішов проти церкви. Відбувся суд у складі митрополитів київського Є. Болховітінова і петербурзького Серафима, представників цензурного закладу та духовних учбових закладів. Він повністю виправдав звинувачуваного, проте... випуск журналу було вирішено припинити.

Заборонили до друку і твір «Про народні переписи в Росії» (1848), бо погляди К. на проблему не збігалися з точкою зору уряду. Доробок побачив світ лише через чверть століття після смерті нашого земляка.

А пропозиція вченого про скасування кріпосного права, викладена ним в роботі «Про письмові стосунки в Росії» була «оцінена» урядом... офіційною доганою.

Іменем К. названо два сорти винограду і одна рослина солончакових степів.

Серед друзів та близьких знайомих К. – Х. Стевен, О. Пушкін, Я. Колар, Ф. Аделунг, Ф. Літке, П. Семенов-Тянь-Шанський, І. Гамель, М. Румянцев, О. Козодавлев, М. Воронцов, О. Востоков, М. Мілютін, Є. Болховітінов, О. Строев, К. Калайдович та ін.

КЕППЕН Федір Петрович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Зоолог-ентомолог, лісівник, ботанік, географ, бібліограф, перекладач. Автор першого на теренах Російської імперії довідника з шкідливих комах (1881-1883).

З дворянської родини. Батько, Кеппен П., – академік.

Народився 30 грудня 1833 р. в маєтку Карабаг поблизу м. Алушта Таврійської губернії Російської імперії (нині – Автономна Республіка Крим України).

Помер 24 травня 1908 р. в м. Петербург Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Закінчив Петербурзькі училище св. Петра (1851) і університет (1855), навчався в Дерптському університеті (1856-1858).

Працював в Департаменті сільського господарства Міністерства державного майна Росії (1859-1864), діловодом Міністерства народної освіти (1865-1870), завідуючим відділом Імператорської публічної бібліотеки (1872-1908).

Член-кореспондент Петербурзької академії наук (1889).

Член Вчительського комітету Міністерства народної освіти (1884).

Учасник III Міжнародної бібліографічної конференції (Лондон, 1899).

Один з організаторів Російського ентомологічного товариства (1860), його вчений секретар (1865-1868) і почесний член (1897).
 Організатор сільськогосподарської виставки в Сімферополі (1863).
 Учасник з'їздів ентомологів Російської імперії в Харкові (1883), Одесі (1886).
 Кавалер ордена Володимира 3-го і 4-го ступенів.
 Кавалер срібної медалі за звіт про стан сільського господарства за кордоном (1859), Золотої медалі Російського географічного товариства (1885).
 Лауреат премії митрополита Макарія (за книгу «Географічне поширення хвойних дерев у Європейській Росії і на Кавказі»).

Друкувався в «Землеробській газеті», журналах і вісниках «Праці Російського ентомологічного товариства», «Сільське господарство і лісництво», «Праці Російського географічного товариства», «Журналі Міністерства народної освіти».

Як вчений дебютував дослідженням «Замітки про географічне розповсюдження північноруських павуків» (1857).

Потім настала черга наступних доробків: «Beitrage zur Kenntniss der schadlichen Insecten Russlands» (1858), «Про сарану й інших шкідливих прямокрилих із сімейства Agerididae, переважно до Росії» (1870), «Das Fehlen des Eichhornchens und das Vorhandensein des Rehs und Edelhirsches in der Krim» (1882), «Die Verbreitung des Elenthiers im europaischen Russland» (1883), «Географічне поширення хвойних дерев у Європейській Росії і на Кавказі» (1885), «Матеріали до питання про первісну батьківщину і первісне споріднення індоєвропейського і фінно-угорського племен» (1886), «До історії тарпана в Росії» (1896), «Про видання міжнародної бібліографії з точних наук» (1900), «Про колишнє і нинішнє поширення бобра в межах Росії» (1902).

Всього перу К. належить понад 80 наукових праць.

Серед друзів та близьких знайомих К. – О. Бичков, Д. Делянов, І. Порчинський, С. Сольський та ін.

КЕТЛІНСЬКИЙ Казимир Пилипович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Флотоводець.

З дворянської родини. Донька, Кетлінська В., – письменниця.

Народився 27 липня 1875 р. в м. Могилів-Подільський Подільської губернії Російської імперії (нині – районний центр Вінницької області України).

Убитий 28 січня 1918 р. в м. Мурманськ РРФСР (нині – адміністративний центр однойменної області РФ). Похований в центрі міста (нині тут – Міжрейсовий будинок відпочинку моряків). Могила не збереглася.

Закінчив петербурзькі Морський кадетський корпус (1895), Артилерійський офіцерський клас (1902).

Служив артилерійським офіцером ескадреного броненосця «Ретвізан» (1901-1902), флагманським артилеристом Морського похідного штабу намісника на Далекому Сході (1902-1904), флагманським артилерійським офіцером штабу командувача окремим практичним загonom Чорного моря (1906-1908) та штабу начальника морських сил Чорного моря (1908-1909), старшим офіцером лінійного корабля «Іван Златоуст» (1909-1911), викладачем петербурзької Миколаївської морської академії (1913-1916), командиром крейсера «Аскольд» (1916-1917), головнокомандуючим укріпленою Мурманська і загonom човнів Кольського району (1917). Щодо останньої посади, то історики відзначають: виконувати обов'язки почав «під контролем Ради».

Учасник російсько-японської війни (1904-1905).

Контр-адмірал (1917).

Кавалер російських орденів св. Станіслава 2-го ступеня з мечами (1906), св. Володимира 4-го ступеня з мечами і бантом (1907), св. Ганни 2-го ступеня з мечами (1914), св. Володимира 3-го ступеня з мечами (1915), офіцерського хреста французького ордена Почесного Легіону (1914). Нагороджений золотою шаблею з написом «За хоробрість» (1904).

Незважаючи на те, що неприйняття Жовтневої революції не висловлював, був заарештований більшовиками (1918).

Убитий дорогою з Центромура до штабу: за офіційною версією, невідомими, одягненими в морську форму; за неофіційною – своїми ж матросами з крейсера «Аскольд», яким не подобалася вимогливість командира.

Вулиці імені нашого земляка в м. Мурманськ не існує, а от вулиця Аскольдівців – є.
Серед друзів та близьких знайомих К. – С. Соколовський, М. Смирнов, Я. Туманов, О. Шульгін, Є. Алексєєв, М. Черкаський та ін.

КИБАЛЬЧИЧ Микола Іванович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Публіцист, винахідник. Літературні псевдоніми – Дорошенко, Самойлов; партійний псевдонім – Технік. Розробник першого реактивного літального апарату на теренах Російської імперії.

З родини священика.

Народився 19(31) жовтня 1853 р. в м. Короп Чернігівської губернії Російської імперії (нині – районний центр Чернігівської області України).

Повішений 3 (15) квітня 1881 р. в м. Петербург Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Навчався в Новгород-Сіверському духовному училищі (1864-1867), Чернігівській духовній семінарії (1867-1869), Новгород-Сіверській гімназії (1869-1871), Петербурзьких інституті інженерів шляхів сполучення (1871-1873), медико-хірургічній академії (1873-1875).

Входив в групу «Свобода або смерть» (1879-1881). Ставши агентом виконавчого комітету організації «Народної волі», завідував лабораторією вибухових речовин. Тривалий час перебував на нелегальному становищі.

Друкувався в журналах «Народна воля», «Слово», «Новий огляд», «Думка», «Російське багатство».

К. – автор програмної статті народовольців «Політична революція і економічне питання» (1881).

За революційну пропаганду відбував ув'язнення в буцагарнях Києва і Петербурга (1875-1878).

Брав участь в підготовці замаху на життя Олександра II (1881). Заарештований. Засуджений до страти і того ж року повішений разом з селянином А. Желябовим, робітником Т. Михайловим, міщанином М. Рисаковим та дворянкою С. Перовською.

Рідним К. офіційно запропонували змінити «царевбивче» прізвище. Юнаків з родини виключили з навчальних закладів і відправили в солдати. Через півроку, не витримавши пресингу, померли сестра і брат народовольця. Постраждали і земляки К.: своїм указом новий цар заборонив містечку Короп... розбудовуватися.

Неймовірно, але факт: уже за радянської влади зазнав репресій племінник К. – Віктор Кибальчич.

Відсидівши в сталінських концтаборах, він, скориставшись заступництвом Р. Ролана, емігрував з СРСР до Мексики.

Перебуваючи у в'язниці, незадовго до страти К. розробив оригінальний проект реактивного літального апарату, призначеного для доставки людини на інше космічне тіло. Це був пороховий двигун, керування яким здійснювалося шляхом зміни кута нахилу. Обґрунтував наш земляк і програмний режим горіння, забезпечення стійкості апарату, інші технічні деталі. Мабуть, не даремне з своїх попередників К. Цюлковський на перше місце ставив саме нашого земляка.

У м. Київ одній з вулиць присвоєно ім'я К.

На будинку № 83 по Ліговському проспекту в Петербурзі встановлена меморіальна дошка, на якій написано: «Тут жив і був заарештований 17 березня 1881 року революціонер-вчений Микола Іванович Кибальчич, автор одного з перших проектів літального апарату з реактивним двигуном».

На батьківщині К., в смт. Короп, відкрито меморіальний музей його імені.

Ім'ям нашого земляка названі кратер на Місяці і вулиця в Москві.

Серед друзів та близьких знайомих К. – С. Перовська, А. Желябов, В. Фігнер, Т. Михайлов, І. Гриневецький, М. Рисаков, О. Михайлов, В. Сухомлин, О. Квятковський та ін.

КИЗИМ Леонід Денисович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Льотчик-космонавт (48/98). У Космосі провів 1 рік 9 днів 17 годин 57 хвилин 38 секунд. Поза космічними апаратами – 31 година 40 хвилин.

З робітничої родини. Батько, Кизим Д., – залізничник.

Народився 5 серпня 1941 р. в м. Красний Лиман Донецької області СРСР (нині – Донецька область України).

Закінчив Чернігівське вище військово-авіаційне училище льотчиків (1958-1963), Московську військово-повітряну академію ім. Ю. Гагаріна (1975), Московську військову академію Генерального штабу Збройних Сил СРСР ім. К. Ворошилова (1987-1989).

Служив льотчиком 168 гвардійського авіаційного полку винищувачів-бомбардувальників 34 повітряної армії Закавказького військового округу (1963-1965), в загоні космонавтів (1965-1987), заступником начальника Головного центру командно-вимірювального комплексу Управління начальника Космічних засобів Міністерства оборони СРСР (1989-1991), заступником командуючого Військово-космічними силами РФ (1991-1993), начальником Санкт-Петербурзького військово-космічного університету ім. О. Можайського (1993-2001).

Двічі Герой Радянського Союзу (1980; 1984).

Кавалер французького ордена Почесного легіону (1982), індійського ордена «Кірті Чакра» (1985), трьох радянських орденів Леніна (1980; 1984; 1986), Дружби народів (1996), Знак Пошани (1998). Військовий льотчик 3-го класу (1963), 2-го класів (1972), льотчик-випробувач 3-го класу (1973), військовий льотчик 1-го класу (1974).

Льотчик-космонавт, космонавт 3-го класу (обидва – 1980), космонавт 1-го класу (1984).

Здійснив три космічні польоти (1980; 1984; 1986).

Під час першого на човні «Союз Т-3» екіпаж під його командуванням провів комплекс ремонтних робіт на борту орбітальної станції «Салют-6», пов'язаних, в першу чергу, з системою терморегуляції.

Під час другого на човні «Союз Т-10В» перейшов на орбітальну станцію «Салют-7», на якій працював впродовж 237 днів. За цей час її екіпаж прийняв дві експедиції відвідин. Сам К. здійснив шість виходів у відкритий космос, займаючись ремонтом паливних магістралей станції.

Повернувся на Землю на космічному човні «Союз Т-11». За час, доки К. перебував на орбіті у нього народилася донька і помер батько.

Під час третього на човні «Союз Т-15» працював на борту орбітальних станцій «Салют-7» і «Мир». Двічі виходив у відкритий космос для розгортання і випробування розсувної ферми.

Першим у світі разом з В. Соловйовим здійснив переліт з однієї орбітальної станції («Мир») на іншу («Салют-7») і в зворотному напрямку та здійснив вісім виходів у відкритий космос впродовж одного польоту (1986).

У м. Красний Лиман Донецької області землякові встановлено бюст.

Серед друзів та близьких знайомих К. – О. Макаров, Г. Стрекалов, В. Соловйов, В. Аксьонов, С. Савицька, О. Атьков, К. Феоктістов, Ю. Малишев, Р. Шарми, В. Джанібєков, П. Бодрі, І. Вовк та ін.

КИСІЛЬ Олександр Андрійович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Лікар. Фундатор наукової педіатрії на теренах Російської імперії і СРСР; першої ревматичної клініки в Радянському Союзі. Автор наукового терміну «туберкульозна інтоксикація».

З міщанської родини.

Народився 19 (31) серпня 1859 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Помер 8 березня 1938 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ). Похований на Новодівочому цвинтарі.

Закінчив Другу київську гімназію (1878), медичний факультет Київського університету (1883).

Працював лікарем дитячої клініки Петербурзької військово-медичної академії (1883-1890), московської Ольгинської лікарні (1890-1937), викладачем Московського університету (1892-1910), московських Вищих жіночих курсів (1910-1927), науковим керівником Центрального інституту охорони здоров'я дітей і підлітків (1927-1938).

Заслужений діяч науки РРФСР (1933).

Незмінний голова Московського товариства дитячих лікарів.

Заступник голови Всесоюзного комітету з боротьби з ревматизмом.

Одним з перших в світовій медицині почав лікувати лімфогранулематоз рентгенівськими променями.

Як вчений дебютував доробком «Про патолого-анатомичні зміни в кістках тварин, що ростуть, під впливом мінімальних доз фосфору» (1886).

По смерті вийшли двотомні «Праці заслуженого діяча науки професора О. А. Кисіля» (1940-1944).

Основні дослідження К. – з проблем туберкульозу, ревматизму, малярії, ендокринних захворювань, гострих дитячих інфекцій.

Він – творець навчання про хронічну туберкульозну інтоксикацію в дітей.

Організував першу в СРСР ревматичну клініку.

Пропагував профілактику багатьох захворювань за допомогою фізичних методів лікування (сонячне світло, повітря) і оздоровлення зовнішнього середовища.

Ініціатор організації лісових шкіл і дитячих санаторіїв для дітей, хворих на туберкульоз і ревматизм.

Меморіальні дошки нашого земляка встановлені на психоневрологічному диспансері №7 і будинку, в якому він жив (обидві – м. Москва).

Ім'я К. носить студентське наукове товариство.

Серед друзів та близьких знайомих К. – С. Боткін, М. Студенікін, Н. Хржонщевський, М. Бистров, В. Маркузон, М. Філатов, С. Зайдман, К. Сидельникова, Г. Мінх, О. Колтипін та ін.

КИСУНЬКО Григорій Васильович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Конструктор, поет, мемуарист. Творець першої у світі системи протиракетної оборони А-35. З селянської родини.

Народився 20 липня 1918 р. в с. Більманка Олександрівського повіту Катеринославської губернії (нині – Куйбишевський район Запорізької області України).

Помер 11 жовтня 1998 р. в м. Москва (РФ). Похований на Новодівочому цвинтарі.

Закінчив Ворошиловоградський педагогічний інститут (1938), аспірантуру Ленінградського педагогічного інституту ім. О. Герцена (1941), Ленінградське військово-училище повітряного спостереження, оповіщення і зв'язку (1942).

Служив в окремому радіобатальйоні Московського фронту (1942-1944), працював викладачем Ленінградської академії зв'язку (1944-1950), начальником лабораторії №2 (1950-1952), начальником відділу №31 КБ-1 (1953-1958) КБ-1, головний конструктор системи ПРО А-35 (1958-1961), начальником ОКБ-30 і генеральним конструктором системи ПРО А-35 (1961-1963), першим заступником відповідального керівника КБ-1 (1963-1966), директором і науковим керівником ОКБ «Вимпел» (1966-1970), заступником генерального директора з наукової роботи ЦНВО «Вимпел» (1970-1975), начальником відділу-4 ЦНВО «Вимпел» (1975), науковим консультантом Міністерства оборони СРСР (1975-1987), завідувачим лабораторією відділу теоретичних проблем АН СРСР (з 1987).

Член-кореспондент академії наук СРСР (1958).

Герой Соціалістичної Праці (1956).

Лауреат Ленінської премії.

К. – фундатор систем протиракетної оборони А-35, А-35 М, «Алдан». Американцям подібне вдалося лише через два десятиліття.

У статті О. Долініна і О. Багатирьова «Той, що сказав «А» про ПРО» про нашого земляка сказано: «Система Кисунька не заіржавіла і до цього дня. Ідеї його могутньо пробиваються через пласти часу. І на практиці, і в «чистій» науці внесок Кисунька незаперечний. Саме йому належать піонерні роботи з теорії розповсюдження електромагнітних хвиль в радіохвилеводах. Саме Кисунько створив системний напрям в прикладній радіофізиці, ключову роль в якому грають розробка і застосування електронно-обчислювальних машин у великих системах в режимі реального часу».

Наш земляк – автор книги спогадів «Секретна зона» (1996).

Серед друзів та близьких знайомих К. – Б. Бункін, С. Лебедев, О. Губенко, В. Бурцев, М. Келдиш, С. Корольов, М. Янгель, П. Грушин, Ю. Вотінцев та ін.

КИТАЙГОРОДСЬКИЙ Ісак Ілліч

Національний статус, що склався у світі: російський.

Хімік-неорганік. Винахідник ситалів – нового класу високоміцних склокристалічних матеріалів. В хімії існує науковий термін «ситаліт», автором якого є К.

З міщанської родини. Син, Китайгородський О., – всесвітньо відомий фізик; онука,

Китайгородська Г. – творець оригінальних і виключно ефективних методик вивчення багатьох іноземних мов; онук, Китайгородський С. – доктор фізико-математичних наук.

Народився 15 (27) квітня 1888 р. в м. Кременчук Полтавської губернії Російської імперії (нині – районний центр Полтавської області України).

Помер 26 червня 1965 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ). Похований на Новодівочому цвинтарі.

Закінчив хімічний факультет Київського політехнічного інституту (1910).

Працював інженером Запрудненського склозаводу Московської губернії (1910-1918), директором склозаводу «Дагестанські вогні» (з 1926), викладачем Московського хіміко-технологічного інституту ім. Д. І. Менделєєва (1933-1965).

Фундатор хімічної лабораторії при Главсклопорцеляна (1921); першої в СРСР кафедри технології скла в Московському інституті народного господарства ім. Г. Плеханова (1926),

Заслужений діяч науки і техніки РРФСР (1959).

Лауреат двох Державних премій СРСР (1941; 1950) і Ленінської премії (1963).

Спеціалізувався з проблем процесів скловаріння, розробки методів отримання скла, піноскла і надміцного штучного каменя.

Розробник методів виробництва різних типів скла, зокрема піноскла; технології виготовлення скла із запрограмованими світловими характеристиками; скла з підвищеною опірністю термічним, хімічним і механічним діям; методів виробництва надтонких плівок.

Перу К. належать книги «Теорія склоутворення і методи варіння скла» (1935), «Скло і скловаріння» (1950), «Технологія скла» (1961).

Всього по собі залишив 180 наукових праць.

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Асланов, Я. Школьніков та ін.

КІБРИК Євген Адольфович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Художник-графік.

З родини службовців. Батько, Кібрик А., – управляючий хлібоекспортної контори.

Народився 8 (21) лютого 1906 р. в м. Вознесенськ Херсонської губернії Російської імперії (нині – районний центр Миколаївської області України).

Помер 18 липня 1978 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ). Похований на Новодівочому цвинтарі.

Навчався в Одеському інституті образотворчого мистецтва (1922-1925), Ленінградському вищому художньо-технічному інституті (1925-1927).

Працював викладачем Ленінградських об'єднання «Майстри аналітичного мистецтва» (1927-1930), ізостудії робітничої молоді (1930-1931), вищого художньо-технічного інституту, Московського державного художнього інституту ім. В. Сурикова (1953-1978).

Дійсний член академії мистецтв СРСР (1962).

Народний художник СРСР (1967).

Керівник творчої майстерні графіки академії мистецтв СРСР (1958).

Лауреат Державної премії СРСР (1948).

Кавалер Золотої медалі академії мистецтв СРСР, срібних – Паризької міжнародної виставки 1937 р. і Лейпцигської міжнародної виставки мистецтва книги, бронзової – Брюссельської всесвітньої виставки 1958 р.

Серед найвідоміших доробків нашого земляка – ілюстрації до книг: «Підпоручик Кіже» Ю. Тинянова (1930), «Невська повість» Д. Лаврухіна (1933), «Важкий дивізіон» О. Лебеденко (1934), «Кола Брюньон» Р. Ролана (1934-1936), «Легенда про Уленшпігеля» Ш. де Костера (1937-1938), «Тарас Бульба» М. Гоголя (1944-1945), «Борис Годунов» О. Пушкіна (1959-1964), «Портрет» М. Гоголя (1973-1977).

Цікаво, що Р. Ролан свою передмову до російськомовного видання власної книги назвав «Кола вітає Кібрика».

К. у своїй творчості надавав перевагу великому формату, сполучаючи монументально-епічні форми і мотиви з м'якістю світлотіньових ефектів. Сповідував як метод «внутрішнього життя речей і фігур», так і «академічний модерн». Його захоплювали повнокровні, епічно цільні характери, які він збагачував відкритим, навіть в дечому театральним жестом, активною мімікою героїв. Шорсткий, грубозернистий штрих літографій майстра щільно і соковито лягає на сторінки книг.

Перу нашого земляка належить також монографія «Робота і думки художника» (1984).

Нині доробки К. зберігаються в Третьяковській галереї (РФ), Луганському обласному художньому музеєві (Україна).

Ще за життя наш земляк висловив бажання масштабне зібрання власних робіт – 2500 творів! – передати рідному м. Вознесенську для новоствореного музею, що й здійснили (1985).

Був у житті художника і факт, який не прикрасив його біографії. Коли за завданням ЦК КПРС цькували його наставника П. Філонова, К. на шпальтах газети «Радянське мистецтво» теж вилив

на бідака відро персональних помий (1932), за що й отримав від братів по цеху прізвисько «ренегата».

З нагоди 100-річчя з дня народження талановитого художника у Москві відбулися ювілейні вечір пам'яті і виставка «Євген Адольфович Кібрик і його школа», а на телеканалі «Культура» пройшов відповідний сюжет у передачі «Про арт» (2006).

Серед друзів та близьких знайомих К. – Ю. Чацький, А. Веліканов, П. Волокідін, Т. Фраєрман, П. Філонов та ін.

КІСТЯКІВСЬКИЙ Богдан Олександрович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Філософ, правознавець, соціолог. Псевдоніми – Українець, А. Хатченко.

З викладацької родини. Батько, Кістяківський О., – професор кримінального права Київського університету св. Володимира; мав родинні зв'язки з відомим істориком і громадським діячем В. Антоновичем (мати К. – сестра дружини історика).

Народився 4 (16) листопада 1868 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Помер 16 квітня 1920 р. в м. Єкатеринодар Росії (нині – м. Краснодар РФ).

Закінчив Ревельську гімназію (1888), навчався в Київському (1888-1889), Харківському (1889), Дерптському (1890-1892), Берлінському (1895-1897), Страсбурзькому (1897) університетах.

Працював співредактором журналу «Звільнення» (1901), викладачем Московського комерційного інституту (1906-1907), Московського університету (1909-1911), редактором журналів «Критичний огляд» (1907-1910), «Юридичний вісник» (1911), викладачем Ярославського ліцею (1911-1914), професором, деканом юридичного факультету Київського університету (1917-1919), викладачем Єкатеринодарського політехнічного інституту (1919-1920).

Дійсний член Всеукраїнської академії наук (1919).

Сенатор, член Адміністративного генерального суду.

Один з чільних теоретиків правової держави. Прихильник компромісної єдності групових інтересів суб'єктів державо- та правотворення. Обстоював принцип народного суверенітету, проте застерігав від необмеженого народовладдя.

Друкувався в журналах «Російська думка», «Питання життя», «Звільнення», «Українське життя», «Критичний огляд», збірниках «Проблеми ідеалізму», «Віхи».

Як вчений дебютував книгою «Суспільство та індивід» (1898).

Потім настала черга наступних доробків: «Російська соціологічна школа» і категорія можливості при вирішенні соціально-етичних проблем» (1902), «На захист науково-філософського ідеалізму» (1907), «М. П. Драгоманов. Його політичні погляди, літературна діяльність і життя» (1908), «На захист права» (1909), «До питання про самостійну українську культуру» (1911), «Сторінки минулого. До історії конституційного руху в Росії», «М. П. Драгоманов і питання про самостійну українську культуру» (обидва – 1912), «Сутність державної влади» (1913), «Соціальні науки і право» (1916).

Редагував твори М. Драгоманова, написав до них вступну розвідку (1906; 1908).

У США Гарвардський інститут українських досліджень видав книгу С. Хейман «Кістяківський: боротьба за національні та конституційні права в останні роки царату» (1998). Трохи пізніше її випустило в українському перекладі видавництво «Основні цінності».

К. виключали з Київського університету за участь в нелегальній політичній діяльності, заарештовували.

Разом з дружиною відправився у заслання до Вологди.

На знак протесту проти порушення вузівської автономії міністром освіти Л. Кассо залишав Московський університет (1911).

Серед друзів та близьких знайомих К. – В. Науменко, П. Тучапський, В. Крижанівська, П. Струве, В. Вернадський, М. Вебер, О. Саліковський, Г. Зіммель, В. Віндельбанд, Г. Єллінек, Г. Ріккерт, Г. Кнапп та ін.

КІСТЯКІВСЬКИЙ Георгій Богданович

Національний статус, що склався у світі: російсько-американський.

Фізик, хімік, винахідник. Учасник створення американської атомної бомби. В хімії існує науковий термін «хімічний детонатор Кістяківського».

З викладацької родини. Батько, Кістяківський Б., – професор кримінального права Київського університету св. Володимира; мав родинні зв'язки з відомим істориком і громадським діячем В. Антоновичем (мати К. – сестра дружини історика); донька, Кістяківська В., – фізик. Народився 18 листопада 1900 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України). Помер 7 грудня 1982 р. в США.

Навчався в приватних гімназіях Москви і Києва, закінчив Берлінський (1921-1925), стажувався в Принстонському (1926-1930), закінчив Гарвардський (1930-1934) університети.

Член Американських національної академії наук й академії мистецтв і науки.

Член Американського хімічного товариства, Американського філософського товариства, Американського фізичного товариства.

Член Комітету з атомної енергії при Американській національній академії наук (1941).

Член консультативного комітету міністерства оборони США з балістичних ракет (1953-1958).

Член консультативного комітету з хімічної енергії Національного управління з авіонавтики – НАСА (з 1959).

Почесний член Лондонського хімічного товариства.

Лауреат премії Нікольса і Петера Дебая, медалі Т. У. Річардса, Прістлі і Д. У. Гіббса.

Кавалер американських державних медалей «За заслуги» (1946), «Свобода» (1961), «За досягнення в науці» (1967); британської «За заслуги у справі свободи» (1948).

Працював викладачем Берлінського (1921-1925), Гарвардського (1930-1940) університетів, консультантом (1940-1942), керівником (1942-1943) відділу з розробки вибухових речовин Національного дослідницького комітету з оборони, консультантом лабораторії в Лос-Аламосі, яка займалася створенням американської атомної бомби (1943-1944), керівником відділу з розробки традиційних вибухових речовин для атомної бомби (1944-1946), викладачем Гарвардського університету (1946-1950), консультантом з науки і техніки президента США Д. Ейзенхауера (1959-1961).

Спеціалізувався з проблем термодинаміки органічних сполук, фотохімії, молекулярної спектроскопії, хімічної кінетики. Вніс значний вклад у створення ракетної техніки в США, особливо в області твердопаливних космічних ракет, де Вашингтон дотепер має пріоритет.

Сконструював хімічний підричник для детонації до першої американської атомної бомби.

Пішов у відставку, переконавшись, що ядерна зброя становить небезпеку для людства. В останні роки життя був головою «Ради за створення у світі гідних умов життя для людини».

Як вчений дебютував доробком «Фотохімічні процеси» (1928).

Потім настала черга книг «National Policy for Science» (1962), «American Science at the Crossroads» (1972), щоденника «Вчений у Білому Домі» (1976).

Всього перу К. належить близько 150 наукових праць.

Жовтневу революцію 1917 р. в Російській імперії К. не сприйняв, тому що вважав владу більшовиків «авторитарною». Вступив у ряди Білої армії, у складі якої брав участь у бойових діях (1918-1920). Після її поразки емігрував.

Що стосується особистого життя, то наш земляк був двічі одружений: на Хільдегарді Мосебіус (1926-1942) та Ірмі Шулер (з 1945).

Серед друзів та близьких знайомих К. – І. Сікорський, Х. Тейлор, В. Буян, Л. Сціллард, Д. Ейзенхауер, Л. Гроувз, Е. Лоуренс, А. Комптон, К. Бейнбрідж, Е. Фермі, Д. Оппенгеймер, М. Боденштайн та ін.

КІСТЯКІВСЬКИЙ Олександр Федорович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Криміналіст, історик права.

З родини священика. Син, Кістяківський Ф., – міністр внутрішніх справ Української Держави; син, Кістяківський В., – фізико-хімік, дійсний член Української АН і АН СРСР; внук, Кістяківський Г., – фізико-хімік, член Американської Національної АН, професор Гарвардського університету, член Американського комітету національної оборони (1944-1945), керівник відділу вибухових речовин атомних лабораторій в Лос-Аламосі та дорадник американського президента Ейзенхауера у справах науки і технологій; брат, Кістяківський В., – доктор медицини, професор Гейдельберзького та Страсбурзького університетів.

Народився 14 (26) березня 1833 р. в с. Городище Сосницького повіту Чернігівської губернії Російської імперії (нині – Менський район Чернігівської області України, а не Бахмацький, як вказують довідники).

Помер 13 (25) січня 1885 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).
Навчався в Чернігівських духовному училищі і семінарії, закінчив юридичний факультет Київського університету (1857). Стажувався в Берлінському, Віденському, Гейдельберзькому, Неаполітанському, Римському університетах (1871-1873).
Працював в межевому департаменті Сенату, міністерстві народної освіти, викладачем Київського університету (1864-1871).
Член Російського Географічного товариства.
Почесний професор Санкт-Петербурзького і Московського університетів.
Ініціатор заснування та голова Київського юридичного товариства.
Друкувався в журналах «Основа», «Журнал цивільного і кримінального права», «Збірник державних знань», «Київська старовина», «Журнал міністерства юстиції», «Київські університетські вісті», «Журнал міністерства народної освіти».
Перу К. належать книги: «Дослідження про смертну кару» (1867), «Про припинення обвинувачуваних способів ухилятися від наслідку і суду» (1869), «Елементарний підручник загального кримінального права» (1875), «Дослідження про смертну кару», «Вплив Бекарія на російське кримінальне право», «Молоді злочинці та установи для їх виправлення»,
Наш земляк зібрав і видав збірник законів «Права, за якими судиться малоросійський народ» (1879).
До того ж, видатний вчений опублікував близько 70 наукових статей.
К. ніколи не приховував своїх відверто проукраїнських симпатій, що не раз оберталось неприємностями по службі.
Серед друзів та близьких знайомих К. – В. Антонович, Л. Білогриць-Котляревський та ін.

КЛАССОН Роберт Едуардович

Національний статус, що склався у світі: російський.
Електротехнік. Фундатор першої в світі електростанції на торфі – Ногінської (1912-1914); автор ідеї гідралічного способу видобування торфу (1914); учасник підготовки плану ГОЕЛРО (1920).
З лікарської родини.
Народився 31 січня 1868 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).
Помер 11 лютого 1926 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ).
Закінчив Київську гімназію (1886), Петербурзький технологічний інститут (1891).
Працював електриком петербурзького Охтинського заводу (1893-1897), проектувальником майбутніх Ленінградської ГЕС (1897) та інженером-будівельником 1-ї ГЕС Мосенерго (1897-1900), директором акціонерного товариства «Електросила» (1900-1906), технічним директором Московської електростанції (з 1906), директором акціонерного товариства «Електропередача». Учасник першого в світі експерименту з передавання електроенергії на відстань за допомогою трифазного змінного струму при напрузі до 28 тис. в. у Франкфурт-на-Майні (1891-1892); електрифікації Бакинських нафтових промислів.
Під його керівництвом і за безпосередньої участі були введені в дію: одна з перших в Російській імперії електростанція трифазного струму на Охтинських порохових заводах, на якій вперше було виконано захисне заземлення корпусів машин (1895-1896); Білогірська і Бібі-Ейбатська електростанції (обидві – 1902); перша в світі районна електростанція (м. Ногінськ Московської обл.), що працює на торфові (1912-1914).
К. – організатор Богородського дослідного заводу з виробництва торфобрикетів з гідромаси, йому належить ідея будівництва Шатурської електростанції.
Перу нашого земляка належить книга «Електричне передавання сили трифазними струмами на Охтинських порохових заводах поблизу Петербурга» (1897).
Нині ім'я нашого земляка носить Ногінська районна електростанція (1926).
Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Доливо-Добровольський, Г. Кржижанівський, В. Ленін, Л. Красін, В. Чиколаєв, І. Радченко, О. Вінтер, В. Старков та ін.

КЛЮШНИКОВ Іван Петрович

Національний статус, що склався у світі: російський.
Письменник. Криптонім – -Θ-.
З поміщицької родини.
Народився 2 (14) грудня 1811 р. на х. Кринички Сумського повіту Слобідсько-Української губернії Російської імперії (нині – Тростянецький район Сумської області України).

Помер 16 (28) лютого 1895 р. на х. Кринички Сумського повіту Слобідсько-Української губернії Російської імперії (нині – Тростянецький район Сумської області України). Похований на сільському цвинтарі.

Навчався в Московських губернській гімназії (1825-1828), університеті (1828-1832).

Працював приватним вчителем, викладачем Московського дворянського інституту (1838-1839).

Друкувався в журналах «Вітчизняні нотатки», «Телескоп», «Московський спостерігач», «Сучасник», «Російський вісник».

Як літератор дебютував в журналі «Московський спостерігач» віршем «Мідний вершник.

Усвідомлення Росії біля пам'ятника Петру Великому» (1838).

Потім настала черга віршів «Я тебе не кохаю», «Я вже давно за сльози захопленості» (обидва – 1838), «Їй», «Нічні роздуми», «Коли горя злодійським запалом», «Претензія», «Пісня» (усі – 1840), «Вечір», «Nova ars poetica» (обидва – 1880).

Перу нашого земляка належать поезії «Огляд всесвітньої історії», «Нічна молитва», «Життя», «Мій геній», «Беатріче», «Ранковий дзвін».

К. – також автор повісті оповідання «Привид першого чоловіка, або Одружена вдовиця» (1841), «Любовна казка» (1849).

Лірика К. носить переважно філософський-романтичний характер.

Вірші «Уранішній дзвін» і «На смерть дівчата» Л. Лангер поклав на музику.

Особисте життя нашого земляка, зважаючи на його характер іпохондрика, не було простим. Не раз він мав психічні розлади, розсварювався з друзями. Під час одного, як він сам це називав «схиблення», К. залишає російську столицю і їде в Україну, де й живе впродовж сорока років, тільки зрідка залишаючи родинний масток. Про цей період невідомо майже нічого.

Життю К. присвятив свої книги Є. Ткаченко: «Серце проситься кохати. Поезія. Проза. Листи» (1993), «Іван Ключников: доля і творчість» (1995).

Серед друзів та близьких знайомих К. – І. Тургенєв, О. Бодянський, К. Аксаков, Ю. Самарін, Т. Грановський, Я. Неверов, В. Красов, Я. Полонський, В. Боткін, В. Станкевич, І. Панаєв, М. Катков, К. Леонтьєв, М. Бакунін, В. Белінський та ін.

КНОРОЗОВ Юрій Валентинович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Лінгвіст, історик, фахівець із епіграфіки й етнографії, перекладач. Дешифрувальник системи письма стародавніх майя; фундатор майяністики на теренах СРСР.

З міщанської родини. Батько, Кнорозов В. – інженер.

Народився 19 листопада 1922 р. в м. Харків СРСР (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 30 березня 1999 р. в м. Санкт-Петербург РФ. Похований на замиському Санкт-петербурзькому цвинтарі.

Закінчив робітничий факультет при 2-му Харківському медичному інституті (1939), навчався на історичному факультеті Харківського державного університету (1939), закінчив історичний факультет Московського державного університету (1939-1943; 1945-1948).

Був науковим співробітником Інституту етнографії і антропології ім. М. Міклухо-Маклая (1948-1952), Інституту етнографії академії наук СРСР/РФ (1952-1999)

Брав участь у Другій світовій війні (1943-1945).

Лауреат Державної премії СРСР (1977).

Кавалер срібного ордена Ацтекського Орла Мексиканської Республіки (1995).

Кавалер Великої золотої медалі президента Гватемали (1990).

Персональний гість президентів Гватемали Вінісіо Сересо Аревала (1990) і Мексики Салінасом де Гортарі (1995).

Спеціалізувався з проблем етнографії Центральної Америки, семіотики, порівняльно-історичного мовознавства, математичних методів дослідження невідомих писемностей, археоастрономії, шаманізму, еволюції мозку, теорії колективу.

Друкувався в журналі «Культура і життя».

Як майяніст дебютував статтею «Стародавня писемність Центральної Америки» (1952).

Потім настала черга наступних доробків: «Система письма стародавніх майя» (1955), «Промовисте дерево: про дослідження стародавньої писемності острова Великодня» (1957), «Населення Мексики і Центральної Америки до іспанського завоювання» (1959), «Писемність індіців майя» (1963), «Характеристика мови протоіндійських написів/Попереднє повідомлення про дослідження

протоіндійських текстів» (1965), «Формальний опис протоіндійських зображень» (1972), «До питання про класифікацію сигналізації» (1973), «Ієрогліфічні рукописи майя» (1975).
У Мехіко (Мексика) вийшло тритомне видання «Дешифрування, Каталог и Словник Шкарет Юрія Кнорозова» (1999).
Переклав книгу Д. де Ланді «Повідомлення про справи в Юкатані» (1955).
У складі Російського державного гуманітарного університету створено Центр мезоамериканських досліджень імені К.
У Мексиці знято фільм про науковий подвиг нашого земляка.
Серед друзів та близьких знайомих К. – С. Токарев, Г. Єршова, Д. Келлі, І. Федорова, О. Окладников, М. Ко, С. Добржанська, С. Вайнштейн, Т. Проскуракова, В. Авдієв, М. Альбеділь, Т. Степугіна, Б. Волчок та ін.

КОВАЛЕВСЬКИЙ Єгор Петрович

Національний статус, що склався у світі: російський.
Вчений-сходознавець, мандрівник, прозаїк, поет, державний діяч. Псевдоніми – Ніл Безіменний, Є. Горев. Фундатор і перший голова Літературного фонду Російської імперії (1859).
З дворянської родини. Брат, Ковалевський Євг., – державний діяч; племінник, Ковалевський П., – письменник.
Народився 6 (18) грудня 1811 р. в с. Ярошівка Харківського повіту Слобідсько-Української губернії Російської імперії (нині – Богодухівський район Харківської області України).
Помер 20 вересня 9 (2 жовтня) 1868 р. в м. Петербург Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ). Похований в Сергієвій пустині поблизу м. Петергоф.
Навчався в Харківському університеті (1825-1829).
Працював чиновником Департаменту гірничих і соляних справ (1829-1830), канцелярії начальника Коливано-Воскресенських заводів на Алтаї (1830-1835), старшим наглядачем (1835-1836), бергмейстером (1836-1837) Березівських золотих промислів на Уралі, чиновником особливих доручень при головному начальнику Уральських заводів (1837), директором Азійського департаменту Міністерства іноземних справ Росії (1856-1861).
Подорожував Сибіром, Середньою Азією, Південною Європою, Китаєм, Монголією, Північно-Східною Африкою. Одним з перших вказав правильне географічне розташування джерел Білого Нілу, точно визначене набагато пізніше (1847-1848).
Член-кореспондент Петербурзької академії наук (1856).
Почесний член Петербурзької академії наук (1857).
Почесний член Імператорського географічного товариства (1865).
Один з організаторів і перший чільник Літературного фонду. На його рахунку розмістив власний капітал, відсотки з якого йшли на виплату стипендій обдарованим студентам.
За безпосередньою участю К. були укладені Кульджинська (1851) й Айгунська (1858) угоди.
Учасник оборони Севастополя (1855).
Друкувався в журналах «Вісник Європи», «Сучасник», «Російське багатство», «Бібліотека для читання», «Гірничий журнал», «Журнал Міністерства народної освіти», «Вітчизняні нотатки». Як літератор дебютував одночасно збіркою віршів «Сибір. Думи» й римованою історичною трагедією «Марфа Посадниця, або Слов'янські дружини» (1832).
Потім настала черга дорожніх нарисів «Чотири місяці в Чорногорії» (1841), «Мандрівник суходолом і морем» (1843-1845), «Подорож до внутрішньої Африки» (1849), «Подорож до Китаю» (1853), «Війна з Туреччиною й розрив із західними державами в 1853 і 1854 роках» (1866), романів «Петербург удень і вночі» (1845), «Життя прожити – не поле перейти» (1857), повістей «Фанаріот» (1844), «Майорша» (1849), «Граф Блудов і його час» (1866), «Східні справи в двадцятих роках» (1868).
Доробки К. після його смерті вийшли 5-томним виданням (1871-1872).
Художні твори нашого земляка відрізняються спостережливістю, гуманністю поглядів, простотою мови й м'яким гумором.
Некролог на смерть нашого земляка написав М. Салтиков-Шчедрін. Віршами на трагічну подію відгукнувся Ф. Тютчев («И вот в рядах отечественной рати / Опять не стало смелого бойца»).
Образ К. відбитий в історичних романах В. Сinenко «Гірський капітан» (1958) і «Країна Офір» (1960).
Серед друзів та близьких знайомих К. – Л. Толстой, І. Тургенєв, М. Салтиков-Шчедрін, Ф. Тютчев, М. Некрасов, П. Негош, К. Кавелін, О. Пальм, С. Дуров, М. Чернишевський, М. Горчаков та ін.

КОВАЛЕВСЬКИЙ Максим Максимович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Історик, правознавець, соціолог, етнограф. Першим у світі передбачив виникнення Європейського Союзу.

З військової родини. Батько, Ковалевський М., – капітан Чугуївського уланського полку.

Народився 2 серпня (8 вересня) 1851 р. в м. Харків Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 23 березня (5 квітня) 1916 р. в м. Петроград Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ). Похований на Нікольському цвинтарі Олександрівської лаври.

Закінчив Харківську гімназію (1865-1868), юридичний факультет Харківського університету (1872).

Працював викладачем Московського (1877-1887), Стокгольмського й Оксфордського (1887-1905), Петербурзького (1905-1916) університетів, видавав журнал «Вісник Європи», редагував енциклопедичне видання «Український народ в його минулому і сучасному».

Академік Петербурзької академії наук (1914).

Депутат першої Державної Думи Російської імперії від Харківського повіту (1906).

Член Державної Ради (1907).

Засновник паризької Російської вищої школи суспільних наук (1901).

Чільник Допомогового товариства ім. Т. Шевченка у Петербурзі.

Перу К. належать дослідження «Нарис походження і розвитку сім'ї та власності», «Економічне зростання Європи до виникнення капіталістичного господарства», «Общинне землеволодіння в Малоросії у XVIII ст.», «Нариси походження та розвитку сім'ї і власності», «Закон і звичай на Кавказі».

Наш земляк – автор двотомника «Первісне право» (1886), чотиритомника «Походження сучасної демократії» (1895-1899), двотомника «Соціологія» (1903), книг «Сучасні соціологи» (1905), «Начерки розвитку соціологічних вчень» (1906), «Сучасні французькі соціологи» (1913).

Виступав проти переслідування російським урядом української мови, підтримував ідею надання автономії поневоленим народам Російської імперії. Захищав народи Кавказу. За ці погляди переслідувався урядом, довгий час був змушений жити за кордоном (1888-1906).

У Санкт-Петербурзі відреставровано пам'ятник нашому землякові (2004), а на будинку, де він мешкав, встановлено меморіальну дошку (2005).

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Грушевський, В. Гурін, І. Лучицький, С. Ковалевська, В. Міллер, М. Деларю, Г. Мізко, К. Маркс, В. Якушкін, Г. Спенсер, О. Харіна, Г. Тард, Л. Литвин, Е. Дюркгейм, Г. Львов, Р. Вормс, С. Урусов, Р. Дарест та ін.

КОВАЛЕВСЬКИЙ Павло Іванович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Психіатр, історик, публіцист, перекладач. Фундатор «Архіву психіатрії, неврології і судової психопатології» – першого психіатричного журналу на теренах Російської імперії (1893).

З родини священика.

Народився в 1850 р. (за іншими даними, в 1859 р.) в с. Петропавлівка Павлоградського повіту Катеринославської губернії Російської імперії (нині – районний центр Дніпропетровської області України).

Помер 17 жовтня 1931 р. в м. Льєж (Бельгія). Похований на місцевому цвинтарі.

Закінчив Катеринославську духовну семінарію (1869), медичний факультет Харківського університету (1874).

Працював викладачем, деканом Харківського (1877-1892), ректором Варшавського (1892-1897), викладачем Петроградського (1899-1903), Казанського (1903-1906), Петроградського (1915-1917) університетів, головним лікарем психіатричного і нервового відділення петроградського Миколаївського шпиталю (1921-1924).

Член ради Російської національної спілки (1908).

Випускав «Журнал медицини і гігієни», «Російський медичний вісник», «Вісник ідіотії і епілепсії», «Вісник душевних хвороб», був співредактором європейського психіатричного журналу, що виходив в Німеччині.

Як вчений дебютував розвідкою «Про зміни чуттєвості шкіри у меланхоліків» (1877).

Потім настала черга книг «Психіатрія» (1885), «Загальна психопатологія» (1886), «Сифіліс головного мозку і його лікування» (1890), «Мігрень і її лікування» (1893), «Пуерперальні психози» (1898), «Судова психіатрія» (1896).

Перу К. також належать наступні доробки: «Керівництво з правильного догляду за душевними хворими», «Судово-психіатричні аналізи», «Душевні хвороби для лікарів і юристів», «Психологія статі», «Гігієна і лікування душевних і нервових хвороб», «Основи механізму душевної діяльності», «Підручник психіатрії для студентів».

Не менш відомі історичні праці нашого земляка «Історія Малоросії», «Народи Кавказу», «Завоювання Кавказу Росією», «Історія Росії з національної точки зору», «Психіатричні ескізи з історії».

К. – автор розвідок «Основи російського націоналізму», «Психологія російської нації», «Націоналізм і національне виховання в Росії».

Усього залишив після себе понад 300 книг, брошур, журнальних статей з різних питань психіатрії, невропатології.

Перекладав Ф. Пінеля, Т. Мейнерта, К. Верніке.

Не сприйнявши більшовицької революції, емігрував до Бельгії (1925).

Що стосується особистого життя, то наш земляк втратив батька на другому місяці свого життя. Серед друзів та близьких знайомих К. – В. Бехтерев, І. Оболенський, Е. Андрузький, З. Гутніков, М. Попов, Д. Франк, М. Країнський, І. Платонов, Я. Трутовський та ін.

КОВАЛЕВСЬКИЙ Павло Михайлович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Прозаїк, поет, критик, перекладач.

З поміщицької родини. Дядько, Ковалевський Єг., – письменник і мандрівник; дядько, Ковалевський Євг., – державний діяч.

Народився 5 (17) грудня 1823 р. в с. Вертіївка Харківського повіту Слобідсько-Української губернії Російської імперії (нині – Богодухівський район Харківської області України).

Помер 20 березня (2 квітня) 1907 р. в с. Перевіз Островського повіту Псковської губернії Російської імперії (нині – Островський район Псковської області РФ).

Закінчив Петербурзький гірничий інститут (1836-1845).

Працював інженером на Луганському ливарному заводі (1845-1850), чиновником Морського міністерства (1862-1883).

Друкувався в газеті «Новий час», журналах «Російський вісник», «Ілюстрація», «Російське слово», «Вітчизняні нотатки», «Вісник Європи», «Російська думка», «Історичний вісник», «Сучасник».

Як літератор дебютував в журналі «Ілюстрація» статтею «Нарис сучасного стану кам'яновугільної промисловості в Росії» (1848).

Потім настала черга нарисів «Картини Італії» (1858), «Шляхові враження іпохондрика» (1859), «Куточок Італії» (1861), «Літо в Путбусі» (1868).

Наш земляк – автор книг «Етюди мандрівника» (1864), «Вірші і спогади» (1912).

Його перу також належать повість «Непрактичні люди» (1864), роман «Підсумки життя» (1883), спогади «Зустрічі на життєвому шляху» (1888).

Перекладав О. Барб'є, Л. Берне, А. Шеньє.

Особисте життя К. склалося не просто: декількох дітей письменник втратив зовсім маленькими, а донька Олександра померла у 16-річному віці (1881).

Свій будинок в м. Гатчина наш земляк подарував Товариству хронічно хворих дітей (1881).

Серед друзів та близьких знайомих К. – Ф. Достоевський, І. Тургенєв, М. Некрасов, І. Крамський, С. Боткін, О. Іванов, Єг. і Євг. Ковалевські, А. Фет, М. Балакіреєв, С. Дуров, О. Боголюбов та ін.

КОВАЛИНСЬКИЙ Михайло Іванович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Перекладач. Перший біограф Г. Сковороди.

З родини священика.

Народився 16 (27) лютого 1745 р. у фортеці Олексіївська Харківської губернії Російської імперії (нині – Первомайський район Харківської області України).

Помер 6 (18) червня 1807 р. в м. Москва Російської імперії (нині – столиця РФ). Похований на території Симонового монастиря.

Закінчив Харківський колегіум (1766), Страсбурзький університет (1772-1775).

Був учителем Харківського колегіуму (1766-1769), вихователем дітей гетьмана України К. Розумовського (1770-1775), прокурором Військової колегії (1775-), правителем канцелярії Г. Потьомкіна (), правителем Рязанського намісництва (1793-1801), куратором Московського університету (1801-1804). Супроводжував А. Розумовського у його відомій подорожі по Європі (1772-1775).

Член «Вільних Російських зборів» при Московському університеті.

Як літератор дебютував перекладом твору «Випробування дружністю» Ж.-Ф. Мармонталя (1771).

Потім настала черга «Нотаток Христі, королеви шведської» Ж.-Д. д'Аламбера,

двох од, присвячених Катерині II (усі – 1774).

Головним доробком К. вважається книга «Життя Григорія Сковороди» (1796). На жаль, уривки з нього з'явилися друком лише в 1823 р., хоча у списках ходили весь час. Вперше повний варіант праці опубліковано в 1886 р. в журналі «Київська старовина».

Оригінал «Життя Григорія Сковороди» зберігається у відділі рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН України.

Наш земляк мав маєток Дідово в Харківській губернії, де тривалий час жив та творив.

Єдина відома пляма у біографії К. – звільнення з державної служби за «крадіжки та здирство» (1793).

А як оцінили постать нашого земляка нащадки: «Про багато які факти з життя і творчості Сковороди ми ніколи не дізналися б, коли б М. Ковалинський не написав цієї біографії, яка надовго визначила ставлення до філософа. «Жизнь Григорія Сковороды» цікава і як джерело вивчення філософських поглядів М. Ковалинського – людини, обдарованої та ерудованої в галузі філософії. Як людина, що жила захопленнями своєї епохи та свого соціального середовища, М. Ковалинський осмислює спосіб життя і філософські погляди Сковороди крізь призму власних ідейних переконань та матеріальних інтересів».

Серед друзів та близьких знайомих К. – Г. Сковорода, М. Заводовський, К. Розумовський, С. Жихарев, В. Білозерський, М. Антоновська, А. Грибовський та ін.

КОВАЛЬСЬКИЙ Казимир Адольфович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, журналіст, видавець. Значна частка творів написана у співавторстві з дружиною О. Ковальською.

З дворянської родини.

Народився в 1878 р. в м. Одеса Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер не раніше 27 серпня 1933 р. в м. Турин (Італія).

Навчався в Одеських третій гімназії і Рішельєвському ліцеї, Новоросійському університеті.

Був видавцем журналу «Студія» (1911-1912).

Учасник російсько-японської війни (1904-1905).

Друкувався в газеті «Російські відомості», журналах «Російська думка», «Шлях», «Студія», «Вісник Європи», «Сучасний світ», «Російське багатство», «Нова студія», «Життя», «Визвольний рух».

Як літератор дебютував в кінці XIX ст. в одеських газетах.

Потім настала черга оповідань «Гріх професора Льдова» (1901), «Кухарчин чоловік», «Соборний дзвін» (обидва – 1904), «Суд божий», «З життя рядового Семена Незабудкіна» (обидва – 1905), п'єс «Трясовина», «Біля млина», «Мертвий вузол» (усі – 1903), «Мармур», «Там за залізними дверима» (обидві – 1908), «На берегах відпочинку», «Земля» (обидві – 1910), «Сильніше за смерть» (1911).

Наш земляк – автор повісті «На чорноземі» (1908), романів «Ідея» (1902), «До нових берегів» (1914), «Дволикий бог» (1915).

Його перу також належать статті «Сутінки думки», «Театр, автор, актор», «Гамлет, принц Данський», на сцені Художнього театру» (усі – 1912).

За життя К. вийшли книги «Вечірні пісні» (1902), «До правди» (1904), «Війна» (1906), «Терновий вінок» (1908).

Більшовицької влади письменник не сприйняв, емігрувавши спочатку до США (1920-і), а потім – Італії (1932).

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Горький, С. Єлпатьєвський, М. Рубакін, М. Гаккебуш, В. Стратеев, С. Скиталець, В. Соловйов, К. П'ятницький, С. Боголюбов та ін.

КОВАНЬКО Іван Опанасович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет.

З дворянської родини. Син, Олексій К., – китаєзнавець, автор першого перекладу іноземною мовою частини роману «Сон в червоному теремі»; племінник; Кованько О., – фундатор військового повітроплавання на теренах Російської імперії.

Народився 6 (17) січня 1773 (1774?) р. в м. Полтава Новоросійської губернії Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 4 (16) грудня 1830 р. в м. Петербург Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ). Похований на Волковому цвинтарі.

Закінчив Петербурзьке гірниче училище (1793).

Працював шихтмейстером Липецького чавуноливарного заводу (1793-1795), управляючим млинами й майстровими (1795-1798), наглядачем (1798-1799) Тамбовського галунового заводу, маркшейдером петербурзької обер-колегії гірничих і монетних справ (1799-1802), надвірним радником Монетного департаменту (1802), столоначальником департаменту Міністерства фінансів (1802-1806), начальником відділення Гірничого департаменту (1806-1811), правителем канцелярії (1811-1812), начальником другого відділу (1812-1825) Департаменту гірських та соляних справ.

Член (1802), почесний член (1823) Вільного товариства любителів словесності, наук та мистецтв.

Почесний член Московського товариства дослідників природи (1816).

Членом Будівельної комісії Олександрівського ливарного заводу в Петербурзі (1826).

Член Особливого комітету з розгляду проекту нового рекрутського уставу (1830).

Друкувався в журналах «Іппокрена», «Розмови любителів російського слова», «Звиток муз», «Приємне і корисне», «Добромисний», «Новини російської літератури», «Син Вітчизни».

Як літератор дебютував в журналі «Приємне і корисне» віршем «Тлінність» (1795).

Потім настала черга од і віршів «Картина крамоли французької», «Моя ніч, або Почуття вдячності» (обидві – 1799), «Переналаштована ліра», «Бог», «Вірші Великому Співаку Великих», «Піраміда благодійникові», «Вжалений Ерот», «Гімн Амуру», «Акровірш», «Пісня» (усі – 1802), «На поразку французів 5 и 6 листопада 1812 року...» (1812), «Пісня російського солдата», «На смерть князя Італійського графа Суворова-Римнікського» (1816), «До альбому Софії Дмитрівної Пономарьової» (1819), байки «Вирок Лева молодому благородному Вовку» (1812).

К. також належать поезії «Бардам нащадків», «Вірші Великому Співаку Великих».

Наш земляк – автор перекладів «Радощів» Ф. Шіллера, «Мадригалу» Б. Гваріні, «Мадригалу Платона, учня Сократа з «Анахарсиса» Ж.-Ж. Бартеlemi (усі – 1802).

Величезної популярності набула «Солдатська пісня» (1812), публікація якої в «Синові Вітчизни» викликала урядовий тиск на журнал.

За життя наш земляк удостоївся поетичного компліменту від Г. Державіна.

Серед друзів та близьких знайомих К. – Г. Державін, П. Соболевський, С. Пономарьова, В. Красовський, І. Второв, Д. Хвостов, М. Соймонов, О. Востоков, В. Любарський та ін.

КОВАНЬКО Олександр Матвійович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Військовий повітроплавець. Фундатор і перший генерал військового повітроплавання Російської імперії (1906).

З родини службовців. Батько, Кованько М., – гірничий інженер; син, Кованько О., – пілот, авіаконструктор.

Народився 4 (16) березня 1856 р. в м. Полтава Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 20 квітня 1919 р. в м. Одеса (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Закінчив петербурзьке Миколаївське інженерне училище (1878).

Служив в понтонному і лейб-гвардії саперному батальйонах (з 1878), командиром Учебного повітроплавального парку в Санкт-Петербурзі (1890-1910), першого Східносибірського польового повітроплавального батальйону припнутих аеростатів (1904-1905), начальником петербурзької Офіцерської повітроплавальної школи (1910-),

Член повітроплавальної комісії Міжнародного метеорологічного комітету (1898).

Удостоєний звання «кореспондент Головної фізичної обсерваторії» за дослідження на повітряних кулях верхніх прошарків атмосфери.

За хоробрість, продемонстровану під час російсько-японської війни, нагороджений золотою Георгіївською зброєю.

Впродовж життя зібрав колекції рідкісних гравюр, які ілюстрували розвиток світової авіації, порцеляни і дзвоників: нащадки генерала подарували їх Російському музею (1930-і).

Ось що про нашого земляка в статті «Власними руками» пише В. Федоров: «У 1884 році О. М. Кованько розробив проект аероплана і повітряного гвинта. 26 січня 1885 року – сформував першу в Росії команду, яка поклала основу військовому повітроплаванню. Він здійснив понад 80 польотів на аеростатах, зокрема переліт Петербург – Нижній Новгород. Під його керівництвом проводили розробку і випробування аеростатів і дирижаблів, апаратів для отримання газу тощо. ...З 1909 по 1912 рік за наказом Кованька при Офіцерській повітроплавній школі було спроектовано 7 літаків. Оскільки військове відомство відмовилося підтримати їх розробку, генерал-майор будував апарати власними руками. Він одержав перший досвід експлуатації аеростатів у відриві від основних баз. Тут все, включаючи доставку матеріальній частині, газовидобування і устрій стартових майданчиків, вперше робилося на голому місці».

Серед друзів та близьких знайомих К. – П. Нестеров, Д. Менделєєв, М. Драгомиров, М. Кирпичов, Е. Тотлебен, Микола II, Л. Лобко, Є. Федоров, С. Ульянов, С. Немченко, І. Ясницький, К. Боресков, В. Найдонов, К. Зверев, Р. Нижевський, М. Поморцев, В. Семковський та ін.

КОВШАРОВ Іван Михайлович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Адвокат, священник. Зарахований до лику святих Російською Православною Церквою (1992). З міщанської родини.

Народився в 1878 р. в м. Одеса Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Розстріляний більшовиками 13 серпня 1922 р. на околиці м. Петроград РРСФР (нині – м. Санкт-Петербург РФ). Місце поховання – не відоме (ст. Порохова?). Хрест над символічною могилою новомучеників і сповідувачів російських на братському цвинтарі Олександрівської Лаври. Освіта – вища юридична.

Працював присяжним повіреним, комісаром у єпархіальних справах «для представництва і захисту загальних прав і інтересів» єпархії (1918) Петрограду, юрисконсульт Олександрівської лаври (1920-1922).

Член правління Товариства православних парафій Петрограда і губернії.

Зарахований до лику святих Російською Православною Церквою (1992).

Заарештований у справі «про спротив при експропріації церковних цінностей» (1922). Засуджений до вищої міри покарання; через місяць вирок відразу виконали.

У «Словнику святих» про нашого земляка мовиться: «У 1922 році Ковшарова розстріляли у справі митр. Веніаміна Петроградського, зробивши одним з чотирьох головних «злочинців». Винен він був у тому, що нова влада хотіла їсти. Ковшаров входив до правління Товариства об'єднаних православних парафій Петрограду, а це правління на суді оголосили бандою, яка намагалася організувати опір владі, котра вилучала коштовності у Церкви. На процесі Ковшаров не думав про те, що колись його зарахують до лику святих – в 1922 році це здалося абсурдним... Можливо, він не вірив й у те, що загроза розстрілу реальна. Можливо, він просто був міцною людиною, в усякому разі, на суді говорив холоднокровно... Можливо, це прикривало нервозність: під час допиту він кілька разів хапався за серце».

День пам'яті К. – 25 січня і 13 серпня.

Серед друзів та близьких знайомих К. – В. Казанський, В. Плотников, Л. Богоявленський, М. Чельцов, С. Шеїн, Ю. Новицький, М. Чуков, М. Польський та ін.

КОЖЕДУБ Іван Микитович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Військовий льотчик.

З селянської родини.

Народився 8 червня 1920 р. в с. Ображіївка (нині – Шосткінський район Сумської області України).

Помер 8 серпня 1991 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ). Похований на Новодівочому цвинтарі.

Закінчив Шосткінський хіміко-технологічний технікум (1940), Чугуївське військово-авіаційне училище льотчиків (1941), Військово-повітряну академію (1949), Військову академію Генштабу (1956).

Служив інструктором-пілотом Військової авіаційної школи пілотів (1941-1942), старшим льотчиком, командиром ланки, командиром авіаційної ескадрильї, заступником командира полку на Воронежському, Степовому, 2-у Українському, 1-у Білоруському фронтах (1943-1945), 1-й заступник командуючого авіацією Московського військового округу (1964-1971), в центральному апараті ВПС (1971-1978), в Групі генеральних інспекторів Міністерства оборони СРСР (з 1978).

За роки війни здійснив 330 бойових вильотів, провів 120 повітряних боїв, особисто збив 62 літаки противника, не враховуючи 2 американських Р-51, які атакували його першими.

Тричі Герой Радянського Союзу (двічі – 1944; 1945).

Кавалер 2 орденів Леніна, 7 орденів Червоного Прапора, ордена Олександра Невського, 2 орденів Червоної Зірки, ордена Вітчизняної війни 1 ступеня, ордена «За службу Батьківщині в Збройних Силах СРСР» 3 ступеня, низки медалей.

Маршал Радянського Союзу (1985).

Наш земляк автор книг «Служу Батьківщині» (1949), «Вірність вітчизні» (1967).

Бронзовий бюст К. встановлено в с. Ображіївка Сумської області. Пам'ятник (виколка на міді) – на території Харківського інституту льотчиків (1995).

Ім'я ушлявленого земляка носить Шосткінський хіміко-технологічний коледж, тут також відкрито меморіальний музей.

К. – почесний громадянин міст Чугуїв, Куп'янськ, Суми (усі – Україна), Калуга (Росія), Бельці (Молдова).

Літак К. (Ла-7, бортовий № 27) експонується в музеї ВПС Росії в Моніно.

На честь 85-річчя з дня народження героя постановою Верховної Ради України була передбачена ціла низка ювілейних заходів, серед яких і спорудження пам'ятника льотчику в м. Київ та присвоєння його ім'я одній з вулиць столиці (2005). На жаль, цього не зроблено.

Серед друзів та близьких знайомих К. – Г. Жуков, В. Сталін, О. Євстигнєєв, В. Громаківський, О. Щербаков та ін.

КОЖЕНЬОВСЬКИЙ Аполло Теодорович

Національний статус, що склався у світі: польський.

Поет, драматург, перекладач.

З дворянської родини. Батько, Коженъовський Т., – збіднілий шляхтич; син, Конрад Д., – письменник, класик англійської літератури.

Народився 21 лютого 1820 р. в с. Гоноратка Оратівської волості Липовецького повіту Волинської губернії Російської імперії (нині – Іллінецький район Вінницької області України).

Помер 23 травня 1869 р. в м. Краків (Польща). Похорон перетворився на патріотичну маніфестацію.

Закінчив Житомирську гімназію (1840), навчався в Петербурзькому університеті (1840-???).

Працював управителем та адміністратором поміщицьких маєтків на Поділлі.

Перу К. належать п'єси «Комедія», «Без порятунку», «Заради наживи», «Для милого гроша»; мемуарно-історіософічний твір «Польща і Москва».

Наш земляк також – автор поетичного циклу «Пісні чистилища», поеми «Перед грозою»; низки статей.

Перекладав А. де Вінї, В. Гюго, Ч. Дікенса.

За участь у польському повстанні заарештований (1861) і за вироком суду разом з дружиною Бобровською Е. засланий спочатку до Вологди (1862), а потім – Чернігова (1863).

Що стосується особистого життя, то у нашого земляка під час польського повстання загинув старший брат, а молодшого запроторили до Сибіру; молодою від сухот померла дружина (1865).

Т. Бобровський у книзі «Спогади» пише: «Серце у нього було м'яке і чуйне, ...переповнене співчуттям до бідних і пригноблених...»

Він мав неабиякий поетичний хист, його за правом можна віднести до найталановитіших учнів Красинського (варто пригадати «Сім слів на хресті», які залишалися в рукописі), а його переклади Віктора Гюго і Гейне заслуговують назви видатних, так прекрасно в них відтворені стиль і фактура першого і гірка іронія другого. Його оригінальні твори – п'єси «Комедія» і «Заради наживи» – користувалися чималим успіхом у волелюбної публіки.

Серед друзів та близьких знайомих К. – Бобровський Т., Собанський Т. та ін.

КОЖЕНЬОВСЬКИЙ Юзеф Віцентійович

Національний статус, що склався у світі: польський.

Прозаїк, драматург, публіцист, педагог. Псевдонім – Амброжевич. Один з фундаторів критичного реалізму в польській літературі.

З родини службовця. Батько, Коженьовський В., – управителю маєтку графа Потоцького.

Народився 19 березня 1797 р. в с. Смільне Австро-Угорської імперії (нині – Бродовський район Львівської області України).

Помер 17 вересня 1863 р. в м. Дрезден (Німеччина). Похований у родинному склепі на Варшавському цвинтарі.

Закінчив Кременецький ліцей (1808-1819).

Працював викладачем Кременецького ліцею (1823-1833), Київського університету св. Володимира (1833-1838), директором Харківської гімназії (1838-1846), директором Варшавської губернської гімназії (1846-1848), інспектором варшавської Ради виховання, потім – Комісії віросповідань та просвіти (1848-1863).

Член варшавського королівського Товариства приятелів науки (1829).

Член-кореспондент Краківського наукового товариства.

Друкувався в часопису «Тижневик Віленський».

Як літератор дебютував «Одою про 1815 рік» в часопису «Тижневик Віленський» (1816).

Потім настала черга книг «Карпатські горяни», «Євреї» (обидва – 1843), «Спекулянт», «Коротші драми та комедії» (обидва – 1846), «Колокація» (1847), «Мандрівки дивака» (1848), «Нові подорожі дивака» (1851), «Драми» (1853), «Рідня» (1857), «Маєток або ім'я» (1860).

Його перу також належать романи, повісті, оповідання, драми «Аферист», «Розподіл», «Гарна жінка», «Мертві і живі», «Заручини акторки», «Чоловік і артист», «П'ятий акт», «Дівчина і дама». П'єса «Монах» – перший твір слов'янських драматургів, який входив до репертуарів театрів Російської імперії.

Поезія «Верховинець» стала популярною народною піснею, одну з музичних обробок якої виконав М. Лисенко.

У Варшаві після нашого земляка вийшло 12-томне зібрання творів (1871-1873).

Українською К. перекладали М. Устиянович, С. Тобілевич, Г. Хоткевич.

У м. Броди одна з вулиць носить ім'я нашого земляка.

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Устиянович, В. Щасний, А. Бенза, З. Красінський та ін.

КОЗАКОВ Олександр Олександрович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Льотчик-винищувач. Найрезультативніший льотчик-винищувач Російської імперії в Першій світовій війні; виконав другий після П. Нестерова повітряний таран, залишившись живим.

З дворянської родини.

Народився 2 (14) січня 1889 р. в Херсонській губернії Російської імперії.

Звів рахунки з життям 1 серпня 1919 р. на півдні Архангельської губернії РРФСР (нині – Архангельська область РФ). Похований обабіч військового аеродрому. Перепохований в с. Березняки в 300 км на південь від м. Архангельськ. На надгробку у вигляді двох перехрещених пропелерів написано «Льотчик Козаков. Збив 17 німецьких літаків. Мир праху твоєму, герой Росії».

Закінчив Воронежський кадетський корпус (1906), Єлизаветградську кавалерійську школу (1908), Гатчинську офіцерську повітроплавальну школу (1914).

Служив корнетом 12-го уланського Білгородського полку (1908-1914), викладачем-наставником Гатчинської офіцерської повітроплавальної школи (1914), молодшим офіцером 4-го корпусного авіаційного загону (1914-1915), командиром 19-го корпусного авіаційного загону (1915-1917), командиром 1-ї бойової авіаційної групи (1917-1918), командиром Слов'яно-Британської ескадрильї Королівських ВПС (1918-1919).

Кавалер російських орденів св. Георгія 4-го ступеня, св. Володимира 4-го ступеня, св. Ганни 2-го, 3-го і 4-го ступенів, св. Станіслава 2-го і 3-го ступенів, британських орденів «За бойові заслуги», «Військовий хрест», «За льотні бойові заслуги», французького ордена Почесного Легіону.

Всього вшанований 16 бойовими нагородами і Георгіївською зброєю.

Збив 33 літаки противники (18 – особисто, 15 – в групових боях).

Більшовицької революції не сприйняв, емігрувавши до захопленого британцями Мурманська (1918). Воював на їхньому боці проти радянських військ
Ім'я К. під час другої світової війни носила винищувальна ескадрилья Російської Визвольної Армії.

В м. Санкт-Петербург (РФ) вийшла книга Д. Мітюріна, Ю. Медведька і Б. Степанова «Літаючі тузи: російські аси першої світової війни», в якій є нарис і про нашого земляка (2006).

Серед друзів та близьких знайомих К. – С. Модрах, П. Аргєєв, О. Білоусович, І. Павлов та ін.

КОЗАЧИНСЬКИЙ Мануїл Іванович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, служитель культу. В чернецтві – Михайло (1740).

З родини священика.

Народився в 1699 р. в м. Ямпіль Російської імперії (нині – районний центр Вінницької області України).

Помер 15 серпня (26) 1755 р. в м. Слуцьк Російської імперії (нині – Мінська область Республіки Білорусь).

Закінчив Києво-Могилянську академію (1733).

Був викладачем префектом та перекладачем словенсько-латинської школи в сербських Сремських Карловицях (1733-1736), ректором шкіл Белградсько-Карловацької митрополії (1736-1737), послушником та ченцем Києво-Видубицького монастиря (1737-1739), префектом та викладачем Києво-Могилянської академії (1739-1745), архимандритом Києво-Видубицького монастиря (1746), ігуменом Гадяцького Червоногірського монастиря (1746-1748), архимандритом Слуцького Троїцького монастиря в Білорусі (1748-1755).

Як літератор К. дебютував шкільною драмою «Трагедія, тобто смутна повість про смерть останнього царя сербського Уроша V та про падіння Сербського царства», написаною церковнослов'янською мовою (1733).

Потім настала черга драми «Образ пристрастей світу сього» (1740), трактату «Писання про значення відзнак та знамен» (1741), драми «Благоутробіє Марка Антоніна Аврелія, кесаря римського», «Панегірик імператриці Єлизаветі» (обидва – 1844), перекладу «Філософії Аристотелевої» (обидва – 1745).

К. – автор віршованих розповідей «Чин покликання новому літу» та «Оповідь про страждання немовляти Гавриїла» (1749-1755).

На Триумфальних воротах Києво-Печерського монастиря вибито вірш-оду «На триумфальних Києво-Печерських воротах до ангела», написаний нашим земляком спеціально для цієї цілі (1744).

Зазнав наш земляк і утисків. Реагуючи на скарги групи професорів Києво-Могилянської академії, К. звільнили з роботи в учбовому закладі, відправивши до Видубецького монастиря (1746).

Серед друзів та близьких знайомих К. – Р. Заборовський, Й. Раїч, Василь Думницький, Т. Щербацький та ін.

КОЗЕЛЬСЬКИЙ Федір Якович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет.

З козацької родини.

Народився в 1734 р. в [Малоросії].

Помер після 1799 р. Точні місце і дата – не встановлені.

Навчався в Києво-Могилянській академії (1751-1755), гімназії Петербурзького академічного університету (1755-1758).

Служив в армії, працював протоколістом Сенату (1769-1772), чиновником Колегії іноземних справ (1774-1799).

Друкувався в журналах «Співрозмовник», «Санкт-Петербурзький вісник», «Зібрання новин», «Трутенъ», «Санкт-Петербурзькі вчені вісті».

Як літератор дебютував поемою «Незлюбиве життя» (1769).

Потім настала черга трагедії «Пантея», збірника «Елегії та Лист», од «На взяття Хотина» та «На зброю на землі і на морі» (усі – 1770), «Листа у віршах його високографській ясновельможності високопревосходительному панові генерал-фельдмаршалові і різних орденів кавалерові Петру Олександровичу Румянцеву від Федора Козельського» (1774).

К. – автор збірника «Денна записка Федора Козельського» (1772), в який увійшли байка «Павук», низка епіграм, переклад ідилії «Джерело» А. Дезульєра.

Перу письменника належить серія «Роздуми»: «Про непостійність людську», «Про простоту», «Про чесність», «Про дружбу» «Про милосердя» «Про ніжність» «Про любов до Вітчизни». К. також написав сатиричні «Листи» – «Про провину», «До Алтинова», «Про моду».

Видав наш земляк збірник «Твори» (1778), куди, крім раніше опублікованого, увійшли нові доробки трагедія «Велесана», «Роздуми про заздрість» та переклади псалмів.

Весь вік К. провів у фінансовій скруті, про що не раз згадував у власних творах. Дійсно, наприклад, «Нездобиве життя» він змушений був видавати окремими частинами, а тираж «Творів» так і не зміг викупити з друкарні.

У розвідці «Російські читачі Проперція: Ф. Я. Козельський» А. Любжин зазначає: «Проперцій ніколи не належав до найбільш читаних і популярних в Росії авторів. У покажчику Свієсова йому відведено 61 пункт (у Горация – 889). Проте ж в цьому випадку, мабуть, як нід, кількість компенсується якістю. Серед його прихильників – Феофан Прокопович, М. Муравйов, О. Єрмолов. Але найбільша рідкість – ремінісценції з творчості латинського елегіка в російській поезії; поки в імператорський період нам відома лише одна фігура, в чиїх віршах вдалося виявити цитати – письменник Федір Якович Козельський, член масонської ложі «Уранія». Ці цитати надзвичайно нечисленні (хоча вплив Проперція, як уявляється, позначається не лише в них); і все-таки вони є».

На Московському аукціоні «Гелос» за трагедію нашого земляка «Пантея» 1769 р. видання просили \$2400 (2007).

Серед друзів та близьких знайомих К. – О. Лобисевич, Я. Козельський, В. Дивович, Н. Панін, Р. Воронцов та ін.

КОЗЕЛЬСЬКИЙ Яків Павлович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Філософ, викладач, перекладач.

З козацької родини. Батько, Козельський П., – наказний сотник Полтавського полку.

Народився в 1728 в с. Келеберда Кременчуцького повіту Полтавської губернії Російської імперії (нині – Кременчуцький район Полтавської області України).

Помер в 1795 р. у власному маєтку Крутий Берег Лубенського повіту Полтавської губернії Російської імперії (нині – Лубенський район Полтавської області України).

Навчався в Київській духовній академії (1744-1750), Петербурзьких академічній гімназії (1750-1752) та академічному університеті (1752-1757).

Був викладачем академічної гімназії (1753-1757), служив інженером-прапорщиком в петербурзькій комендатурі (1758-1783), викладачем Артилерійського та інженерного корпусу (1763-1766), секретарем 3-го департаменту Сенату (1766-1770), членом Малоросійської колегії (1770-1778), складачем петербурзької дирекційної комісії при Комісії «Нового кодексу» та інспектором для іноземців (1788-1793).

К. – автор підручників для кадетів «Арифметичні пропозиції» (1764), «Механічні пропозиції» (1765), перекладач «Початкових основ фортифікації» Х. Вольфа (1765), «Твору про облогу фортець» (1770), трагедії «Велесан» (1778).

Його перу належить низка філософських праць. Це, насамперед, хрестоматія «Філософські пропозиції» (1768), названа першою системою філософії на Русі, двотомник «Статті про філософію та її частини з Енциклопедії» (1770), «Міркування двох індійців, Калана та Ібрагіма, про людське пізнання» (1788).

Наш земляк багато перекладав. Серед найбільш відомих доробків – трагедія «Обурення проти Венеції» Т. Отвея (1764), «Історія про зміни, що відбувалися в Швеції в міркуваннях віри та правління» Р. Верто д'Обефа (1764-1765), «Історія славетних государів» (1765), «Історія датська» Л. Гольберга (1765-1766), «Государ та міністр» К.-Ф. Мозера (1766).

К. був переконаним прибічником освіченого абсолютизму. Ідеалом вважав таку державу, де відсутні розкіш й бідність, де існує приватна власність, проте вона обумовлюється особистим трудом та заслугами перед співвітчизниками, а ще залишається місце для індивідуальних свобод, людських доброчесності та справедливих законів.

Наш земляк у своїх творах відстоював прогресивні точки зору на розвиток суспільства. Так, він виступав проти воєн як вселенського зла, кращими правителями вважав «батьків-економів» власного народу, висловлювався за рівномірний розподіл плодів суспільної праці, закликав до

введення 8-годинного робочого дня і до передання частини церковних багатств у світське володіння.

Із-за таких позицій тогочасна наука тактовно ігнорувала як самого вченого, так і його праці. Серед друзів та близьких знайомих К. – Іг. Максимович, М. Ломоносов, Г. Ріхман, Г. та Ф. Орлови, М. Максимович-Амбодик, Є. Нарішкіна та ін.

КОЗИЦЬКИЙ Григорій Васильович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, перекладач, громадський діяч.

З дворянської родини.

Народився в 1724 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Звів рахунки з життям 26 грудня 1775 р. (6 січня 1776) в м. Москва Російської імперії (нині – столиця РФ).

Навчався в Києво-Могилянській академії, гімназії св. Єлизавети в Бреславлі (1747-1749), Лейпцигському університеті (1749-1755).

Був учителем петербурзької Академічної гімназії (1756-1761), чиновником Комісії «Нового кодексу» (1762-1763), секретарем Контори опікунства іноземців (1763-1768), статс-секретарем з прийому суплік та головою Зібрання з перекладу іноземних книг при імператриці (1768-1775). К. – академік Російської академії наук (1759).

Друкувався в журналах «Працелюбна бджола», «Усіляка всячина», «Щомісячні твори».

Як літератор дебютував перекладом з новогрецької на латинську «Каменю зваби» І. Мінятія (1752).

На особисте прохання М. Ломоносова переклав його «Слово про походження світла» (1757) та «Слово про користь хімії» (1759).

К. – перекладач творів: «Про плач над мертвими» Лукіана, «Видиво мірзи» Р. Стіля и Дж.

Аддісона, «Розмови про доброчесність» Есхіна, «Лікування життя» Димофіла, «Історія» Лівія,

«Торговиця життів» Лукіана, «Міркування про побудову світу» Епіноса, од Сафо, ідилії Біона та Мосха.

Головним своїм доробком К. вважав повний переклад «Перетворень» Овідія (1771-1774).

Наш земляк супроводжував Катерину II під час її подорожі по Волзі (1767).

Відомими особистостями стали близькі рідні К.

Старша донька Олександра (в заміжжі – графиня Лаваль) була господинею салону, гостями якого регулярно О. Пушкін, М. Карамзін.

Молодша донька Ганна (в заміжжі – княгиня Білосільсько-Білозерська) була матір'ю поетеси З. Волконської.

Онука З. Волконська тримала у Москві літературно-музичний салон.

Онука К. Лаваль вийшла заміж за С. Трубецького і першою з жінок декабристів, отримавши дозвіл, поїхала в Сибір, незважаючи на те, що їй поставили умову: вона піде по етапу разом з каторжанами. Сміливиця стала прототипом однієї з героїнь «Російських жінок» М. Некрасова.

Наш земляк 21 грудня 1775 р. (1 січня 1776) з невідомих причин, однією з яких могла бути психічна хвороба, 32 рази вдарив себе ножом. Від отриманих ран через п'ять днів помер.

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Ломоносов, О. Сумароков, Г. Слонімський, В.

Лашевський, М. Новиков, Г. Орлов, М. Мотоніс, О. Шувалов, Г. Гейнзіус, М. Щербатов, Катерина II (подарувала на весілля 10000 рублів) та ін.

КОЗЛОВСЬКИЙ Іван Семенович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Співак.

З селянської родини.

Народився 11 (24) березня 1900 в с. Мар'янівка Київської губернії Російської імперії (нині – Васильківський район Київської області України).

Помер 16 грудня 1993 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ). Похований на Новодівочому цвинтарі, хоча заповідав поховати у рідному селі.

Навчався в Київській вчительській гімназії, музично-драматичному технікумі (1917-1919).

Співав у хорі київського Михайлівського Золотоверхого монастиря (1908-1917), був солістом

Полтавського пересувного (1922-1924), Харківського (1924-1925), Свердловського (1925-1926)

оперних театрів, Великого театру СРСР (1926-1954). Організатор і художній керівник Державного ансамблю опери СРСР (1938-1941).
 Народний артист СРСР (1940).
 Народний артист України (1993).
 Лауреат двох Державних премій СРСР (1941; 1949), Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1990).
 Герой Соціалістичної Праці (1980).
 Кавалер трьох орденів Леніна, ордена «Знак Пошани», низки медалей.
 Як оперний співак дебютував партією Фауста («Фауст» Гуно).
 Потім настала черга наступних партій: Петро («Наталка-Полтавка» М. Лисенко), Левко («Травнева ніч» М. Лисенко), Андрій («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Андрій («Катерина» М. Аркаса), Йонтек («Галька» С. Монюшка), Юродивий («Борис Годунов» Мусоргського), Ленський («Євген Онєгін» Чайковського), Лоєнгрін («Лоєнгрін» Вагнера), Ромео («Ромео і Джульєтта» Ш. Гуно), Берендей («Снігуронька» Римського-Корсакова), Пінкертон («Чіо-Чіо-сан» Пучіні), Володимир Дубровський («Дубровський» Направника), Володимир («Князь Ігор» Бородіна), Синодал («Демон»), Йонтек («Галька»), Герцог («Ріголетто»), Принц («Любов до трьох апельсинів» Прокоф'єва), Альфред («Травіата» Верді).
 К. поставив ряд опер, виконавши в них головні партії («Вертер» Массне, «Паяци» Леонкавалло).
 Всього в репертуарі К. – 50 оперних партій, 4 ролі в драматичних спектаклях.
 У великий камерний репертуар співака входили українські й російські народні пісні, стародавні романси, романси О. Даргомижського, П. Чайковського, С. Рахманінова, камерна лірика М. Глинки, витончені інтерпретації творів Л. Бетховена, Ф. Шуберта, Р. Шумана, Ф. Ліста.
 Від інших співаків К. відрізняли надзвичайно красивий голос світлого сріблястого тембру, широкий діапазон з вільним верхнім регістром. За це його називали «чаклуном опери» і, на жаль, не українським, а «російським солов'єм».
 Знявся у фільмах «Концерт фронту» (1943), «Борис Годунов» (1955), «І життя, і сльози, і кохання» (1984).
 Перу нашого земляка належить книга «Музика – радість и біль мій» (вперше вийшла 1992).
 На малій батьківщині К., в с. Мар'янівка, відкрито його меморіальний музей-садибу.
 В столиці України його іменем названо провулок.
 На честь 100-річчя з дня народження К. Національний банк України випустив двогривневу ювілейну монету (2000).
 У Києві засновано благодійний фонд «Прем'єра» ім. Козловського (1995).
 Фонд ім. Козловського діє і в Москві.
 Знаний сучасний український композитор Л. Колодуб написав музично-симфонічну поему «Світу тихий, краю милий», яку присвятив І. Козловському (2005).
 У видавництві Саратовської єпархії вийшов компакт-диск «Колядки, українські і російські народні пісні» у виконанні нашого земляка (2005).
 Одну з лож Великого залу Московської консерваторії прикрашає пам'ятна табличка з іменем прославленого співака.
 З нагоди 106-ї річниці з дня народження К. в Києві відбувся благодійний концерт «У вінок слави Івана Козловського», а також випущено компакт-диск «Іван Козловський. Назавжди з Україною» (2006).
 Поет Г. Кржижанівський присвятив нашому землякові «Елегію» («Чи направиш ти своє вітання нашим тіням З досягнутих тобою небачених вершин?»).
 За сценарієм доньки співака Г. Козловської у Москві знято телевізійний фільм «Вони товаришували з Козловським» (2000).
 Прийнято рішення про встановлення в Києві бронзового бюсту співакові роботи В. Зноби та А. Ігнащенко.
 Британський (на жаль, не український!) журнал «The Record Collector» опублікував найповнішу дискографію К., яка склала 300 номерів (1999).
 Що стосується особистого життя, то його, незважаючи на професійну славу, щасливим назвати важко. Нашого земляка ніколи не випускали в далеке зарубіжжя, бо за «залізною завісою» жив його рідний брат Федір Семенович, теж співак, який ще далекого 1919 р. не повернувся з європейських гастролей до окупованого більшовиками Києва.
 Дуже вразив К. відверто замовний фейлетон в газеті «Правда», після якого він на знак протесту рік не виходив на сцену.

Не за власною волею, а внаслідок інтриг, маестро у 54-річному віці змушений був залишити Великий театр.

Його «Різдвяні колядки» неодноразово знімалися з ефіру.

Розлучившись з дружиною, наш земляк пов'язав своє життя з актрисою Г. Сергєєвою, яка під старість залишила його зовсім самотнім.

До 100-річчя від дня народження К. Національний банк України випустив ювілейну монету номіналом 2 гривні (2000).

Будинок в м. Москва (РФ), в якому жив наш земляк прикрасила меморіальна дошка (2005).

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Рильський, Л. Собінов, О. Михайлова, А. Райкін, С. Зимін, С. Міхоелс, М. Максакова, С. Самосуд, І. Кошиць, Р. Симонов, С. Сасенко, С. Ріхтер, М. Свободін, Є. Світланов, О. Муравйова, В. Лосський, С. Рахманінов, М. Боголюбов, С. Юдін, Б. Євлахов, П. Цесевич та ін.

КОЛБАСІН Єлисей Якович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, критик, історик літератури.

З дворянської родини.

Народився 29 листопада (11 грудня) 1832 р. в с. Мар'яно-Чогодарівка Ананьївського повіту Херсонської губернії Російської імперії (нині – с. Чогодарівка Ширяєвського району Одеської області України).

Помер 28 вересня (10 жовтня) 1885 р. в с. Мар'яно-Чогодарівка Ананьївського повіту Херсонської губернії Російської імперії (нині – с. Чогодарівка Ширяєвського району Одеської області України). Похований в загорі місцевої Олександрівської церкви.

Навчався в Тираспольському повітовому училищі (1837-1840), одеській гімназії при Рішельєвському ліцеї (1840-), закінчив юридичний факультет Петербурзького університету (1854).

Працював судовим слідчим Новгородського повітового суду (1860-1862), чиновником Міністерства фінансів (1863-1866), ревизором Таврійського акцизного управління (1866-1876).

Друкувався в газетах «Одеський вісник», «Новоросійський телеграф», журналах «Вітчизняні нотатки», «Бібліотека для читання», «Сучасник», «Час», «Москвитянин», «Атеней», «Вік».

Як літератор дебютував в збірнику «Літературні вечори. Вечір перший» повістю «Ентузіаст» (1849).

Потім настала черга повістей «Практична людина» (1850), «Сім наклепів на кохання» (1861), «В селі і в Петербурзі», «Академічний провулок» (обидві – 1885), оповідань «Два зайці. Щоденник армійського офіцера» (1857), «Дівоча шкіра», «Сурков» (обидва – 1858), «Фрідріх. Оповідання з німецького життя» (1860).

Наш земляк – автор досліджень «І. І. Мартинов, перекладач «Грецьких класиків» (1856), «Діячі попереднього часу. Цар Олексій Михайлович», «Курганов і його «Письмовник», «Нотатки про сучасну французьку літературу» (усі – 1857), «Літературні діячі колишнього часу», «Воейков з його сатирою «Будинок божевільних» (обидва – 1859), «Дядечко. Оповідання з паризького життя» (1860), «Майор Щавель» (1861), «Співак Кубри, або Граф Д. І. Хвостов» (1862), «Тіні старого «Сучасника»: із спогадів про М. Некрасова (опубл. 1911).

Його перу також належить книга «Літературні діячі колишнього часу» (1859).

Залишив спогади про М. Некрасова і М. Чернишевського (опубл. 1911).

Опублікував з передмовою і примітками «Листування М. Карамзіна з 1799 по 1826 рр.» (1858).

Щодо стосується особистого життя, то у К. загинула наречена (1862), а сам він – втратив зір (1877).

Серед друзів та близьких знайомих К. – І. Тургенєв, О. Островський, М. Некрасов, В. Наріжний, І. Панаєв, О. Герцен, М. Чернишевський, М. Добролюбов, І. Мартинов, М. Ковалевська, О. Дружинін та ін.

КОЛБАСЬЄВ Сергій Адамович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Прозаїк, поет, перекладач.

З дворянської родини. Батько, Колбасьєв А., – чиновник, колезький асесор.

Народився 3 (15) березня 1898 р. в м. Одеса Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Розстріляний більшовиками 30 жовтня 1937 р. в м. Ленінград СРСР (нині – м. Санкт-Петербург РФ). Місце поховання не відоме.

Навчався в петербурзькій гімназії Лентовської (1909-1915), закінчив Морський корпус (1915-1918).

Служив на канонерських човнах, тральщиках і міноносцях на Азовському, Балтійському, Каспійському, Чорному морях (1918-1921), працював перекладачем посольства СРСР в Кабулі (1923), торгпредства в Хельсінкі (1923-1928).

Учасник громадянської війни (1918-1920).

Член Ленінградсько-Балтійського осередку Літературного об'єднання Червоної Армії і Флоту.

Учасник літературної групи «Остров'яни».

Друкувався в газетах «Труд», «Червона газета», журналах «Червона новизна», «Червона нива», «Червона Зірка», «Червоний флот», «Морський збірник».

Як літератор дебютував збіркою віршів «Відкрите море» (1922).

Потім настала черга поетичних і прозових книг «Поворот все раптом» (1930), «Салажонок» (1931), «Правила сумісного плавання» (1935), «Військово-морські повісті» (1936), трилогії («Арсен Люпен», «Джигіт», «Ріка»), у головному героєві якої вгадуються автобіографічні риси.

Перу нашого земляка також належать повісті «Любительський звукозапис», «Крен», «Хороший командувач», «Командири кораблів».

К. – автор популярних підручників з радіосправи «Радіо – нам» і «Радіокнижка».

Наш земляк захоплювався радіотехнікою і винайшов оригінальні конструкції магнітофона і телевізора, був першим в СРСР пропагандистом джазу.

Уперше перебував під слідством за «участь в контрреволюційній організації» (1933) і за не доведенням провини звільнений (1934).

Удруге заарештований як «агент фінської розвідки» і Особливою трійкою УНКВС

Ленінградського округу засуджений за ст. 58-6-10 КК РРФСР до страти (1937).

За відсутністю складу злочину посмертно реабілітований (1956).

Ім'я нашого земляка присвоєно тральнику російського Балтійського флоту.

У м. Санкт-Петербург (РФ) на Моховій вулиці встановлено меморіальну дошку з написом «В цьому будинку з 1928 по 1937 рік жив Сергій Адамович Колбасьєв, письменник, моряк, ентузіаст джазу» (2007).

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Гумільов, К. Вагінов, М. Кузьмін, Ф. Раскольников, М. Тихонов, Л. Рейснер, П. Волков та ін.

КОЛЕСНИКОВ Степан Федорович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Художник.

З селянської родини.

Народився 11 липня 1879 р. в с. Адріанополь Катеринославської губернії Російської імперії (нині – Перевальський район Луганської області України).

Помер в 1955 р. в м. 1955, Белград (Югославія).

Закінчив Одеське художнє училище (1897-1903), Петербурзьку імператорську академію мистецтв (1903-1909), стажувався в Бельгії, Німеччині, Франції (1909-1911).

Працював учителем Белградської російсько-сербської гімназії (1920-1924), сценографом Народного театру (1921-1926), викладачем Белградської академії мистецтв.

Здійснив поїздку на верблюдах Туркестаном і Китаєм (1913).

Академік живопису (1914).

Член паризького міжнародного художнього товариства «Леонардо да Вінчі».

Учасник Весняних виставок петербурзької імператорської академії мистецтв, Товариства Л.

Куїнджі, Товариства пересувних художніх виставок, Товариства південноросійських художників.

Виконав монументальні розписи низки місцевих храмів, Белградського Народного театру (1922).

Нині плафон його роботи в останньому знищений.

Серед найвідоміших полотен – «Село Всехсвятське», «Базарний день на Волзі», «Водопілля», «Помідори», «Тане сніг», «За вітчизну на Каймак-Чалані», «Весна», «На дорозі Сараєво – Мостар», «Біля Прилепу», «Осінь біля Лукова», «Таємна вечерея», «Тигр в горах Тяньшана», «Туркестан сарти», «В Туркестані», «Суперниці», «Водяний млин», «Уранці», «Рибалка», «Курська губернія», «У Віленській губернії», «Біля церковної огорожі».

Персональні виставки мав у Петербурзі (1912), Белграді (1921; 1926), Празі (1926), Парижі (1927).

Друкувався в журналах «Нива», «Вогник».

Не сприйнявши більшовицької революції емігрував до Королівства Сербії, Хорватії і Словенії (1919).

Нині доробки нашого земляка зберігаються в Державній Третьяковській галереї, Державному Російському музеї (обидва – РФ), Народному музеї Белграда (Сербія), численних приватних зібраннях.

Серед друзів та близьких знайомих К. – І. Репін, Г. Ладиженський, М. Горький, І. Майкович, В. Маковський, К. Костанді та ін.

КОЛЛОНТАЙ Гуго

Національний статус, що склався у світі: польський.

Філософ, історик, публіцист, політик, просвітник, громадський діяч.

З шляхтянської родини.

Народився 1 квітня 1750 в с. Великі Деркали Речі Посполитої (нині – Шумський район Тернопільської області України).

Помер 28 лютого 1812 р. в м. Варшава (Польща). Похований на місцевому цвинтарі. Надгробок не зберігся.

Закінчив Краківський (1768), Віденський (1772), Римський (1775) університети.

Працював чиновником Комісії народної освіти (1773-1777), викладачем (1777-1783), ректором краківського Ягеллонського університету (1782-1786), коронним підканцлером Речі Посполитої (1791).

Співавтор і ініціатор прийняття польської конституції (1791).

Активний учасник польського повстання (1794).

Співавтор Маніфесту 24 березня і Поланецького універсалу (1794).

Один з фундаторів Вищої Волинської гімназії.

Спеціалізувався з проблем історії, філософії, політичної економії, теорії права, педагогіки.

Прихильник буржуазних перетворень суспільного і державного устрою Польщі, антикріпосник.

Автор доробків «Критичний розгляд основ історії початку людського роду», «Опис міста Москви», «Фізико-моральний порядок».

Перу К. також належать книг «Wybór pism politycznych» (1952), «Wybór pism naukowych» (1953).

Ні з польською, ні з австрійською, ні з російською владою порозуміння не знаходив. Зі зміною політичного курсу Речі Посполитої був вигнаний з країни, а його маєток – конфіскований. За участь у повстанні зазнав арешту і довготривалого ув'язнення в австрійській фортеці Оломоуц (1794-1802). Пізніше примусово депортований до Москви (1807-1808).

А ось що наш земляк трохи раніше стверджував: «Один з тих міністрів, хто любить свою батьківщину може зробити більше для Речі Посполитої, ніж декілька десятків тисяч солдатів, оскільки він, уважно стежачи за діяльністю двору, при якому акредитований, часто може своїм розумом попередити незаконну узурпацію, народне кровопролиття, недозволенні прийоми в торгівлі і багато інших випадків, які або ...шкідливі були б».

Нині у м. Львів ім'ям нашого земляка названо вулицю (1995).

Серед друзів та близьких знайомих К. – А. Чарторийський, С. Сташиць, Т. Чацький, Я. Снядецький та ін.

КОЛМАКОВ Олексій Васильович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Прозаїк, поет, перекладач, гідралік, агроном. Фундатор гідраліки на теренах Російської імперії. З якої родини – невідомо.

Народився в Малоросії.

Помер в 1804 в м. Петербург Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Навчався в Англії.

Служив в церкві російського посольства в Англії (1777-1784), був перекладачем Петербурзької адміралтейств-колегії (з 1784).

Друкувався в журналах «Зростаючий виноград», «Московський журнал».

Ранні твори до нащадків не дійшли.

Перший з відомих доробків – вірш «Його сіятельству графу Дмитрієву-Мамонову» (1788).

Перу К. належать оди «На торжество миру зі шведами» (1790), «На Новий 1791 рік», «На укладення миру з турками», «Кишенькова книга для обрахування кількості води, що витікає через

труби отвори, або жолоби; а також сили, з якою вони ударяють, прагнучи до даної швидкості» (всі – 1791).

Переклав «Ал Коран Магометів» (1792), «Стерна подорож по Франції та Італії під іменем Йорика» (1793), «Катона» Д. Аддісона (1804).

К. – автор збірника «Вірші Олексія Колмакова» (1791), в якому видруковано не лише оди, а й притчі, епіграми, епістоли.

Ось що в статті «Колмаков Олексій Васильович» пише І. Фоменко: «У 1776 разом з іншими спеціально відібраними студентами-семінаристами був посланий до Англії для навчання агрономії. Суміщаючи службу в посольській церкві з проходженням курсу наук, О. Колмаков не виявив особливої цікавості до вказаного предмету, проте одержане ним глибоке знання англійської мови надалі зробило можливою його перекладацьку діяльність. Остання в основному співпадає з роками його перебування в Петербурзі. До книги «Вірша» увійшли оди «на випадок»: військові, особливо морські, перемоги тих років. У одній них поет відгукнувся на указ, «щоб росіяни не називалися рабами, а вірнопідданими». «Лист» з епіграфом з Вольтера розвиває тему «північних муз». В епістолі «Про критику» відбита естетична позиція К.: він прославляє А. Кантемира, М. Ломоносова, О. Сумарокова, В. Петрова, М. Хераскова, В. Г. Рубана. Мовний вплив карамзинської школи поєднується з відвертим наслідуванням докарамзинських норм літературної мови».

Серед друзів та близьких знайомих К. – П. Андрєєв, О. Бухарський, В. Сопіков, О. Дмитрієв-Мамонов та ін.

КОЛОМАЦЬКИЙ Всеволод Володимирович

Національний статус, що склався у світі: російсько-чесько-словацький.

Священик. В чернецтві – Андрій (1946).

З родини псаломщика.

Народився 8 лютого 1896 р. в с. Саражинці Київської губернії Російської імперії (нині – Погребищенський район Вінницької області України).

Помер 10 лютого 1980 р. в м. Румбрук (Чехословаччина). Похований на місцевому цвинтарі.

Навчався в Києво-Подільському духовному училищі, Київській духовній семінарії.

За мобілізацією воював на фронтах першої світової війни, отримавши сім поранень. Був священиком в Підкарпатській Русі, Чехії, Моравії, Словаччині.

Кавалер ордена святих Кирила і Мефодія II ступеня.

Зусиллями нашого земляка зведені храми в селах Руське (1926), Руське-Ракошино (1926-1927), Старе Давидково, Барбове (обидва – 1927), Ржимичі (1933-1934), Худобине (1934-1936), Свалява (1935), Стременичко, Блики (обидва – 1936), Великі Лучки (1936-1937), Оломоуца (1937-1939), Тршебіче (1939-1940), Долни Коуце, Челеховіці (1941-1942), Стакчине, Дара (обидва – 1950), Чеська Липа (1952), храму-пам'ятника на честь російських і чеських воїнів у Межилаборцях (1948), кафедрального собору в ім'я св. Олександра Невського в Пряшеві (1948), храм в Ужгороді (1929-1933), храм і цвинтарна каплиця в Домбоках (1931-1932), митрополича Хрестова церква і єпископська резиденція в Мукачевому (1936-1937), відновлені храм і іконостас у кафедральному соборі в Празі (1945-1946), виготовлені іконостаси в Литомержицях, Жатці, Мості, Плзні, Горшовські Тині, Червоній Липі, Соколові, Фрідланді, Опаві, Судицях, Кашові, Острові. Нелегко склалося особисте життя подвижника. Впродовж життя нашого земляка сім разів заарештовували, під час Другої світової війни був депортований до фашистської Німеччини. Дитиною пішла з життя донька К. Клавдія, а через вісім місяців згасла й дружина, матінка Єлизавета (1927). Скорботу затьмарила заборона ховати близьких на цвинтарі с. Російське, тому що воно вважалось греко-католицьким, а не православним. Сина Данила вдівець виховував самотужки.

Об'єднана Чеська й Словацька православна церква широко відзначала 100-річчя з дня народження подвижника (1996). Збираються матеріали для представлення його до канонізації Церквою Чеських земель і Словаччини.

У свою чергу, Ужгородське товариство О. Духновича разом із Ужгородським товариством підкарпатських русинів провели в актовому залі Русинського народного дому вечір, присвячений 110-й річниці з дня народження К. (2006).

Серед друзів та близьких знайомих К. – В. Федченко, Дамаскін, Б. Євтушенко, О. Кабалюк, Й. Резек, М. Пашковський, Горазд, В. Петршек та ін.

КОЛОМІЄЦЬ Михайло Маркович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Військовий діяч. Генерал-лейтенант. Один з фундаторів ядерного щита СРСР.

З селянської родини.

Народився 1 листопада 1918 р. в с. Нижній Сироватці Сумського повіту Харківської губернії (нині – Сумський район Сумської області України).

Помер 6 серпня 2010 р. в м. Москві (РФ).

Закінчив Сумські зоотехнікум (1937) та артилерійське училище (1939), Військову академію ім. М. Фрунзе (1949), Військову академію Генерального штабу Збройних сил СРСР (1960).

Служив політруком батареї 400-го артилерійського полку в м. Новосибірську (1939-1940), комісаром 29-го окремого гвардійського мінометного дивізіону (1941-1942), військовим комісаром 66-го гвардійського мінометного полку (1942-1943), заступником командира з бойової підготовки 313-го гвардійського мінометного полку (1943), командиром 84-го гвардійського мінометного полку (1943-1945), старшим офіцером одного з управлінь Генерального штабу (1949-1950), командиром дивізіону курсантів Київського артилерійського училища (1950-1952), начальником курсу Ростовського вищого інженерно-ракетного училища (1952-1953), начальником Військово-технічної бази особливого призначення Московського округу ППО (1953-1956), заступником командира 6-го корпусу 1-ої армії ППО особливого призначення Московського округу (1956-1958), командиром 20-го корпусу 4-ої армії ППО (1960-1963), начальником Спеціального управління з запровадження систем попередження про ракетний напад, протиракетної і протикосмічної оборони (1963-1984), радником Координаційного центру з співпраці із зарубіжними країнами в галузі обчислювальної техніки (1984-1999).

Учасник Великої Вітчизняної війни (1941-1945).

Герой Соціалістичної Праці (1978).

Почесний громадянин м. Красногорська Московської області РФ (1998).

Серед друзів та близьких знайомих К. – Л. Смирнов, П. Батицький, Ф. Кузьмінський, А. Савін, Є. Юрасов, Г. Коновалов, І. Пенчуков, Г. Байдуков та ін.

КОЛОМІЙЦЕВ Данило Васильович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет, журналіст.

З селянської родини.

Народився 9 (21) грудня 1866 р. в с. Берестове Бердянського повіту Таврійської губернії Російської імперії (нині – Бердянський район Запорізької області України).

Помер не пізніше 29 листопада 1922 р. в м. Петроград СРСР (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Закінчив народне училище (1878-1881), навчався в Преславській вчительській семінарії (1881).

Перебивався випадковими заробітками (1883-1895), працював чиновником Сімферопольського відділу Азово-Донського комерційного банку (1895-1904), видавцем-редактором газети «Тавричанин» (1905-1914).

Друкувався в газеті «Тавричанин» («Русь»), журналі «Російський архів».

Як літератор дебютував в бердянській місцевій газеті віршем «Злидень» (1886).

Потім настала черга книг «Вірші» (1890), «Моє слово» (1897), «Савле, Савле, за що мене проганяєш?» (1911).

Наш земляк мав вельми не простий характер. Наприклад, він, не маючи на те досить підстав, претендував на звання «бердянського Ломоносова». А оскільки ще й досить жорстко писав про євреїв, то його обізвали (теж не маючи вагомих аргументів) шовіністом. І нещадно цькували.

К. дуже часто відстоював свою честь в судах, розпочинаючи процеси і проти можновладців, серед яких варто назвати віце-губернатора Таврійської губернії П. Масальського-Кошуро.

Газета «Тавричанин», видавцем і редактором якої був наш земляк, неодноразово закривалася з цензурних міркувань, бо відзначалася «шкідливим ставленням до уряду та існуючого ладу».

У монографії «З історії зародження української преси» Н. Яблоновська уточнює: «26 жовтня 1910 р. таврійський губернатор видав розпорядження Д. В. Коломійцеву припинити друкування статей українською мовою, і під загрозою закриття видання його головний редактор мусив підкоритися. Мовний конфлікт не пройшов даремно для Д. В. Коломійцева: він назавжди набув в очах губернського начальства репутацію людини «майже ненормальної». Тому зрозуміло, що ця спроба видання матеріалів українською мовою в Таврійській губернії до революції стала останньою».

Серед друзів та близьких знайомих К. – В. Баян, М. Лемке, А. Яцимирський та ін.

КОЛТОНОВСЬКА (САСЬКО) Олена Олександрівна

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Літературний критик, перекладач.

З дворянської родини. Батько, Сасько О., – помічник проректора Київського університету св.

Володимира: чоловік, Колтоновський А., – поет, перекладач.

Народилася 9 (21) грудня 1870 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Померла 12 грудня 1952 р. в с. Великі Будки Роменського району Сумської області СРСР (нині – с.

Великі Будки Роменського району Сумської області України).

Закінчила Київську жіночу гімназію (1889), історико-філологічне відділення петербурзьких Вищих жіночих курсів (1892-1896).

Працювала критичним оглядачем газети «Мова» (1910-1917).

Член Петербурзького літературного товариства.

Член Всеросійського літературного товариства.

Друкувалася в газетах «Новини», «Мова», «Син Вітчизни», «Сибірське життя», журналах «Юний читач», «Освіта», «Життя», «Вісник Європи», «Світ божий», «Новий журнал для всіх», «Полярна зірка», «Північний кур'єр», «Вісник самоосвіти», «Російська думка», «Бібліотекар».

Як літератор дебютувала в журналі «Юний читач» статтею «Арієт Бічер Стоу» (1899).

Потім настала черга статей «О. С. Пушкін. Його життя і літературна діяльність» (1899), «О. В. Кольцов» (1900), «Самоцінність життя» (1909), «Нова сатира» (1910), «Брюсов про жінку» (1911), «Арцибашев», «Сергєєв-Ценський» (обидві – 1913), «Наша художня література в 1913 р.» (1914), «Поет життя. До 25-річчя літературної діяльності О. В. Купріна», «Навколо війни» (обидві – 1915), «Відродження роману», «Нове в літературі. Декілька висновків» (обидві – 1916).

Наша землячка – автор оповідання «Відблиск минулого» (1900), книг «Критичні етюди» (1891), «Прибічниця справедливості (Еліза Ожешко)» (1906), «Нове життя. Критичні статті» (1910), «Жіночі силуети» (обидві – 1912).

Переклала з італійської на російську книги М. Серао «При заході сонця», О. де Амічеса «Екіпаж для всіх» (обидві – 1900).

К. – критик естетико-психологічних, тяжіючих до імпресіонізму, проте не крайніх його форм.

Враження для неї лише початковий пункт, а психологічний аналіз повинен спиратися на міцний, історико-літературний фундамент; письменницька індивідуальність – найцінніше.

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. і Л. Туган-Барановські, С. Венгеров, К. Арсен'єв, І. Бунін, В. Вересаєв, П. Гайдебуров, Л. Кобилинський, П. Карпов, Є. Султанова, В. Семевський, С. Сергєєв-Ценський, П. Струве, С. Юшкевич, І. Новиков та ін.

КОЛТОНОВСЬКИЙ Андрій Павлович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет, перекладач.

З родини сільського священика. Дружина, Колтоновська (Сасько) О., – літературний критик, перекладач.

Народився 20 серпня (2 вересня) 1862 р. в с. Велика Солтанівка Васильківського повіту Київської губернії Російської імперії (нині – Васильківський район Київської області України).

Помер після 1934 р. на українських теренах. Точна дата і місце не відомі.

Навчався в київських Софійському духовному училищі та духовній семінарії.

Працював бухгалтером свічкового заводу (1890-1893), конторником петербурзького відділення Сибірського торгового банку (1896-1897), Торгово-промислового комерційного банку (1898-1899), секретарем редакції газети «Вісник Європи» (1904-1906), молодшим (1906-1911), старшим помічником бібліотекаря (1911-1917) петербурзької Публічної бібліотеки,

Друкувався в журналах «Вісник Європи», «Російське багатство», «Сучасний світ», «Нове слово», «Журнал для всіх», «Юний читач», «Світ божий».

Як літератор дебютував в журналі «Російське багатство» віршем «Крижини і хвилі» (1894).

Потім настала черга віршів «В конторі», «Мрія», «Пропавший квітник», «З щоденника пролетаря», «Благословляю вас, утішні миттєвості», «Дума», «Смерть і життя».

Наш земляк – автор книги «Вірші» (1901).

Перекладав з польської, сербохорватської, німецької, італійської мов.

Переклав російською Т. Шевченка, Л. Меркантині, Й. Змай, А. Міцкевича, М. Конопницьку (вірш «Стах» став пісню, яку виконував Ф. Шаляпін, щоправда вона відома під назвою «Як король ішов на війну»).

К. Чуковський, оцінюючи творчість нашого земляка, зазначав: «Це був перекладач-самородок, який демонстрував неабияку винахідливість і гнучкість мови, велику завзятість версифікатора. Проте йому не вистачало словесної культури, і тому він перекладав усліпу, на ура, наздогад.

Успіх він деколи мав чималий, але тут же поряд, особливо в першому виданні, виявилися страшні провали в несмак. По суті, він стояв на роздоріжжі між двома системами перекладацького мистецтва, і те, що в його перекладах є зародки, передчуття, проблески нової системи, свідчить про його неабияке літературне чуття».

Серед друзів та близьких знайомих К. – Є. Ляцький, М. і Л. Туган-Барановські, С. Венгеров, В. Семеvський, І. Новиков, В. Бонч-Бруєвич та ін.

КОЛЬЦОВ Михайло Юхимович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, журналіст. Справжнє прізвище – Фрідлянд.

З міщанської родини. Батько, Фрідлянд Ю., – чоботар; брат, Єфімов Б., – художник-карикатурист.

Народився 31 травня (13 червня) 1898 р. в м. Києві Російської імперії (нині – столиця України).

Помер 2 лютого 1940 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ).

Навчався в Білостоцькому реальному училищі, Петроградському психоневрологічному інституті.

Працював керівником групи кінохроніки Наркомату освіти, інспектором відділу друку Наркомату іноземних справ, спеціальним кореспондентом газети «Правда», головним реактором журналу «Вогник».

Член-кореспондент академії наук СРСР (1938).

Депутат Верховної Ради РСФСР (1938).

Делегат міжнародних конгресів на захист культури у Парижі (1935) і Барселоні (1937).

Друкувався в газетах «Київське відлуння», «Вісті ВЦВК», «Вечір», «Червона армія», «Правда», журналах «Шлях студентства», «Вогник», «Крокодил», «За кордоном», «Дивак».

Як літератор дебютував замітками в журналі «Шлях студентства» (1916).

Перу К. належить майже 2000 газетних публікацій, брошура «Як Росія звільнилася» (1917), книга «Іспанський щоденник» (1938).

Заарештований за звинуваченнями в шпигунстві на користь Англії (1938) і засуджений до розстрілу (1940). Вирок виконано (1940).

Посмертно реабілітований (1954).

Е. Хемінгуей у романі «По кому подзвін» зобразив К. під ім'ям Каркова, причетного до діяльності спецслужб.

У м. Києві ім'я письменника носить бульвар (1981).

Серед друзів та близьких знайомих К. – О. Толстой, М. Горький, Д. Вертов, О. Фадєєв, М. Островський, А. Луначарський, Е. Піскатор, В. Полонський та ін.

КОМАР Антон Пантелеймонович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Фізик. Здійснив запуск першого на теренах СРСР бетатрона (1946). Перший завідувач лабораторії фізики високих енергій в Інституті ядерної фізики (1963).

З селянської родини.

Народився 17 (30) січня 1904 р. в с. Березна Сквирського повіту Київської губернії Російської імперії (нині – Володарський район Київської області України).

Помер 14 березня 1985 р. в м. Ленінград СРСР (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Навчався в Білоцерківській гімназії, яку більшовики реформували в трудову школу (1917-1920), закінчив механічний факультет Київського політехнічного інституту (1924-1930).

Працював сторожем, препаратором фізичного кабінету Білоцерківського механічного технікуму (1920-1924), науковим співробітником Ленінградського фізико-технічного інституту (1930-1933), Уральського фізико-технічного інституту (1933-1948), ленінградського Фізичного інституту академії наук СРСР (1948-1950), директором ленінградського Фізичного інституту академії наук СРСР (1950-1957), викладачем Ленінградського політехнічного інституту (1951-1969).

Академік академії наук УРСР (1948).

Лауреат Державної премії СРСР (1951).

Спеціалізувався з проблем ядерної фізики, методики і техніки ядерних експериментів, фізичної електроніки, фізики і техніки прискорювачів, фізики металів і феритів, фотоядерних реакцій. Відкрив явище зміни знаку постійної Хола; виконав цикл досліджень з вивчення гальваномагнітних і електричних властивостей впорядкованих сплавів; брав участь у створенні електронних прискорювачів; розвинув методи електронної та іонної мікроскопії на рівні атомних розмірів.

Доробки нашого земляка з фотоядерних реакцій стали внеском в розуміння механізму взаємодії гамма-квантів з ядрами.

Всього К. залишив понад 140 наукових праць.

Серед друзів та близьких знайомих М. – С. Круглов, А. Приходько, В. Векслер, Е. Берлович, М. Стабников, Б. Бочагов, І. Лопатін, Д. Камінкер, С. Ритов, М. Абросимов, Є. Стеханов, С. Ніколаєв, М. Буйнов, Д. Алхазов та ін.

КОНДРАТОВИЧ Киріак Андрійович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, видавець, перекладач. Перший перекладач повних гомерівських текстів на теренах Російської імперії.

З козацької родини. Батько, Кондратович А., – сотник Охтирського полку.

Народився в 1703 р. в Малоросії.

Помер 14 (25) вересня 1788 р. в м. Петербург Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Закінчив Києво-Могилянську академію (1731).

Працював учителем в рязанській слов'яно-греко-латинській школі (1727-1728), придворним філософом, гусярем в Петербурзі (1731-1733), перекладачем у Ф. Прокоповича (1733), учителем в Катеринбурзькій латинській школі (1733-1742), старшим перекладачем Академії наук (1743-1788). Друкувався в журналі «Працелюбна бджола».

Перу К. належать переклади книг «Про початок поляків та про справи, ними здійснені» М. Кромера (1735), «Історія слов'ян» Гельмольда і Любецькі (1737), праці з історії слов'янської та російської географії Т.-З. Басра (1747), «Готська та шведська історія» І. Магнуса (1747), «Про справи московські коментар» С. Герберштейна (1748), «Про забобони книжкові або грамотні» І.-Х. Кехера (1744), «Катонові дворянські вірші про гречність» (1745), «Іліада» та «Одіссея» Гомера (1758-1760), «Елегії» Овідія (1759), «Дванадцять відбірних промов» Цицерона (1762), «Дослідження складача Рігера про повітря», «Феофіла Сігефра Беєра географія російська з Костянтина Порфирогеніта», «Твори про варягів, автора Феофіла Сігефра Беєра», «Географія російська й сусідніх з Росією областей близько 947 року, з книг північних письменників вибрана автора Беєра» (усі – 1767). Всього перекладів – близько 50.

К. видав «Польський загальний словник» (1775), «Дикціонер, або Реченіар, з абетки російських слів» (1780).

Після того, як К. переклав «Нотатки про московитські справи» С. Герберштейна, він зауважив: «Книгу наказати зберігати в потаємному місці з-за багатьох у ній секретів» (1768).

Наш земляк – автор сатиричних брошур «Ворона. Вран. Загальноісторична хвала врану» (1775) та «Репріманд Воронін» (1778), понад 10000 епіграм, триста з яких увійшли до трьох книг «Дід молодий» (1769).

К. активно допомагав В. Татищеву в його роботі над «Історією російською з найдревніших часів». І все ж життя К. складалося не надто вдало. Його не взяли учителем в Тобольську духовну семінарію (1742), перекладачем в Св. Синод (1746).

Проте найдивніша історія сталася з «Целярієвим дикціонером руським з латинським», переробку якого К. надав в Академічну канцелярію (1747) і де куратором призначили М. Ломоносова.

Останній протягом чотирьох років, за словами нашого земляка, доскіпувався, лаявся і навіть погрожував фізичною (!) розпратою (чи не в співавторі Михайло Васильович набивався?).

Врешті-решт К. змушений був відхилити занадто активного куратора і попросити іншого.

Втім, нічого доброго ця принциповість не принесла. Словник «удосконалювали» ще декілька років, а потім він... без сліду щез.

Сталася сварка і з О. Сумароковим (1760), яка закінчилася бійкою.

К. майже не друкували. Однією з причин була велика кількість у його текстах українізмів.

При поверненні з Уралу в Москву на переправі через Каму наш земляк втратив усе майно. Для людини, на утриманні у якій була чимала родина, це означало дуже багато. Письменник неодноразово звертався за матеріальною допомогою не лише до сановних осіб, а й в Академічну

канцелярію, де працював, до багатіїв Демидових та Строганових, проте ніде порозуміння не знайшов.

В результаті К. пережив психічний розлад (1751-1754) та так і помер в бідності.

Серед друзів та близьких знайомих К. – Ф. Прокопович, М. Ханенко, М. Воронцов, В. Тредіаковський, В. Адодуров, І. Ільїнський, П. Буслаєв, С. Волчков, П. Строганов, Г. Бужинський, В. Татищев та ін.

КОНДРАТЮК Юрій Васильович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Піонер ракетної техніки, винахідник. Справжнє прізвище – Шаргей Олександр Гнатович.

Фундатор світової космонавтики. В космонавтиці існує науковий термін «петля Кондратюка» (траєкторія польоту до Місяця).

З міщанської родини.

Народився 9 (21) червня 1897 р. в м. Полтава Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Здогадувано загинув у січні 1942 р. під Калугою СРСР (нині – адміністративний центр однойменної області РФ).

Навчався в 2-й Полтавській гімназії (1910-1916), на механічному відділенні Петроградського політехнічного інституту (1916), в школі прапорщиків при одному з Петербурзьких юнкерських училищ (1916-1917).

Служив у царській армії (1917-1918), двічі мобілізувався до білих (1918-1919), проте обидва рази дезертирував, втративши, врешті-решт, усі документи. Розуміючи, що йому, як колишньому царському офіцеру й, до того ж, ще й «біляку», загрожує після перемоги більшовиків у громадянській війні, певний час жив на напівлегальному становищі (1919-1921). Нарешті мачуха спромоглася роздобути пасербу документи Юрія Васильовича Кондратюка. За свідченнями близьких, Ш. все життя вважав свій хрест надто обтяжливим, проте саме під цим прізвищем він став знаменитим й увійшов в історію.

Працював змашувальником, причіплювачем вагонів, помічником машиніста, механіком елеватору в Південній Україні, на Кубані, Північному Кавказі (1921-1927), інженером Новосибірського «Хлібопродукту» (1927-1930), за вироком суду – в Новосибірському спеціалізованому конструкторському бюро № 14 (1931-1932), проектувальником Кримської вітроелектростанції (1933-1938), малих дослідних вітрових електростанцій (1938-1941), служив в роті зв'язку 2-го стрілецького полку Дивізії народного ополчення Київського району Москви (1941-1942).

Як вчений-теоретик дебютував рукописом «Тим, хто буде читати, щоб будувати» (1918-1919).

Потім настала черга нині всесвітньо відомої праці «Завоювання міжпланетних просторів», яку Ш. видав власним коштом (1929).

Наш земляк, незалежно від К. Ціолковського, вивів детальну формулу польоту ракети у міжзоряному просторі. Зокрема, запропонував використати для постачання супутників на навколоземній орбіті ракетно-артилерійські системи (ідея реалізована в російській транспортній системі «Прогрес»), дослідив проблему теплового захисту космічних апаратів при їхньому русі в атмосфері, розглянув можливість використання сонячної енергії для забезпечення бортових систем космічних апаратів, а також можливість розміщення на навколоземній орбіті великих дзеркал для освітлення поверхні Землі.

Саме ідеї Ш. використали американці при реалізації проекту «Apollo».

Чимало на рахунок нашого земляка і винаходів в інших галузях. Він, наприклад, отримав авторське свідоцтво і патент з царини устаткування шахт, на пристрій для запобігання вибуху мучного пилу, ківш для зерна, пульт для автоматичного управління роботою елеватору.

Що стосується особистого життя, то особливо вдалим воно не було. У матері Ш., Людмили Шаргей, незабаром після народження сина трапився психічний розлад і понад 10 років вона провела в лікарні для душевнохворих, де й померла (1910).

Батько, Гнат Шаргей, після того, як захворіла дружина, залишив не тільки сім'ю, а й рідне місто. В Петербурзі він вдруге одружився, але жив недовго і помер в один рік з матір'ю Олександра.

За радянської влади його заарештовували за шкідництво й дали три роки таборів ((1930-1933). Реабілітували в 1970 р.

З жінками теж не склалося. Ще в юності кохав він В. Гартман, проте їхати на її батьківщину в Німеччину відмовився; О. Лашинська обрала іншого; О. Горчакова не забажала розлучитися з

чоловіком, хоча й мала почуття до нашого земляка; як було б з Г. Плетнєвою, передбачити неможливо, адже з фронту Ш. не повернувся.

Навіть квартири чи кімнатки в комуналці своїй наш земляк ніколи не мав.

Пам'ятник Ш. (як Кондратюку) встановлено у Полтаві, його бюст прикрашає космодром Канаверал у Флориді, а ім'я – зал слави Космічного музею НАСА (США).

Ім'я Ш. присвоєно Полтавському технічному університету, київській і московській вулицям, одному з Місячних кратерів та астероїду.

На будинку в м. Санкт-Петербург, де жив вчений-самородок, встановлено меморіальну дошку зі схемою польоту «Аполлона» на Місяць і прізвищем першого автора «місячної траси».

До 100-річчя від дня народження Ш. Національний банк України випустив ювілейну монету номіналом 2 гривні (1997).

Серед друзів та близьких знайомих К. – Б. Арабажин, М. Скринька, Б. Воробйов, В. Ветчинкін, С. Чаплигін, М. Нікітін, О. Вінтер, П. Горчаков, В. Тучапська-Крижанівська та ін.

КОНИСЬКИЙ Григорій Осипович

Національний статус, що склався у світі: російсько-білоруський.

Філософ, історик, драматург, поет, священник. В чернецтві – Георгій (1744). Синодом Білоруської Православної Церкви зарахований до лику місцевих святих (1993).

З дворянської родини.

Народився 20 (31) грудня 1717 р. в м. Ніжин Ніжинського полку Російської імперії (нині – районний центр Чернігівської області України).

Помер 13 (24) лютого 1795 р. в м. Могилів Російської імперії (нині – обласний центр Республіки Білорусь). Похований в моголевському Спаському соборі.

Закінчив Києво-Могилянську академію (1728-1743).

Працював вчителем (1745-1747), префектом (1747-1751) Київської духовної академії, був архімандритом Києво-Братського монастиря (1751-1752), ректором Київської духовної академії (1752-1755), єпископом Моголевським (1755-1795).

Член Св. Синоду (1783).

Друкувався в журналах і вісниках: «Читання в Товаристві історії і старожитностей російських», «Історичні вісті про єпархію Моголевську», «Християнське читання», «Вісник Європи».

Дебютував «Словом при постриженні у ченці» (1744).

Перу нашого земляка належать наступні доробки (більшість опублікована після смерті): шкільна драма «Воскресіння мертвих» (1746), «Про посади пресвітерів парафіяльних» (1776), «Записки про те, що в Росії до кінця XVII сторіччя не було ніякої унії з Римською Церквою» (1847), «Права і вільності жителів, котрі сповідують у Польщі і Литві греко-східну віру» (1767), «Промова перед польським королем Станіславом-Августом на захист греко-російської церкви, ... виголошена Білоруським єп. Георгієм (Кониським) у Варшаві, 1765 р. липня 27» (1804), «Окружна напучувальна грамота преосв. Георгія Кониського, єп. Білоруського, до православного духівництва» (1833), «Зібрання творів. Ч. 1. Життєпис. Повчальні слова» (1835), «Зібрання творів. Ч. 2» (1835), «Історія Русів, або Малої Росії» (1846), «Зібрання творів. Повчальні слова. Грамоти. Думки. Листи. Вірші» (1861),

«Про воскресіння мертвих (трагедія), інтермедії» (1878), «Слова і промови» (1892).

К. видав «Катехізис Феофана Прокоповича» (1761), його курс лекцій з поетики (1786), переклав низку псалмів.

Він також – автор віршів, римованих написів до образів і портретів, епітафій.

У прочитаному курсі лекцій з поетики був розділ, присвячений українському віршуванню.

За активної участі К. в Моголеві заклали кафедральний собор Йосипа Обручника (1780).

Наш земляк сприяв оновленню кафедрального Спаського собору, відкриттю семінарії і школи для «найгостріших дітей», друкарні.

Боровся за незалежність Білорусії, за що уніати двічі замірялися на його життя (1759 в Орші), (1760 у Могильові).

Серед друзів та близьких знайомих К. – Т. Щербацький, С. Тодорський, С. Кулябка, В. Садковський, В. Рубан, П. Сопковський та ін.

КОНИ Ірина Семенівна

Національний статус, що склався у світі: російський.

Актриса, письменниця. Сценічний псевдонім – Сандунова; літературний – Юр'єва (дівоче прізвище).

З чиновницької родини.

Народилася 5 (17) травня 1811 р. в Полтавській губернії Російської імперії (нині – Полтавська область України).

Померла 24 вересня (6 жовтня) 1891 р. в м. Москва Російської імперії (нині – столиця РФ).

Похована на Ваганьківському цвинтарі.

Закінчила Московський пансіон.

Працювала актрисою московського Малого театру (1834-1837), петербурзького

Олександринського театру (1837-1854), низки провінційних театрів.

Друкувалася в «Літературній газеті», журналах «Син Вітчизни», «Північна квітка», «Пантеон», «Якір», «Репертуар і Пантеон», «Самоосвіта».

Як літератор дебютувала книгою «Повісті дівичі Юр'євої» (1837).

Потім настала черга повістей «Ідеал дружини» (1842), «Чоботарський снаряд» (1850), «Рубль» (1851), «Циганка» (1853), «Купецька донька» (1854), «Новий керуючий. З сільських спогадів» (1863), оповідань «Воля і доля» (1848), «Куля – дурепа» (1852), «Морська піна», «Нелегкий крок» (обидва – 1857), «Приворот» (1863).

Наша землячка – автор драми «Запал і пристрасть, або Два жіночих серця» (1854).

Залишила по собі мемуари «Спогади старенької».

Як актриса дебютувала на сцені московського Малого театру (1834). Грала в п'єсах М. Гоголя, О. Островського.

Що стосується особистого життя, то К. розлучилася з чоловіком Ф. Коні. А коли їхнього сина А. Коні відправили в заслання до сибірського Тобольська, поїхала за ним і там мешкала (1882-1886). Ось що про нашу землячку в книзі «Ірина Семенівна Коні (статті і спогади про письменників)» зазначає А. Коні: «Залишивши сцену, Коні продовжувала служити драматичному мистецтву, допомагаючи своїм досвідом і знаннями влаштуванню спектаклів з добродійною метою і сама брала участь на початку 60-х років в спектаклях, в яких грали видатні письменники, – Тургенєв, Писемський й ін. Виконання нею ролей Кабанихи в «Грозі», свахи в «Одруженні» і городничихи в «Ревізоріві» дало їй, судячи з спогадів П. І. Вейнберга, можливість ще раз проявити свій видатний талант. До кінця днів своїх зберегла вона щиру цікавість до всього і чуйність до всякого горя, ...не спасувавши ні перед глибокою старістю, ні перед хворобами».

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Щепкін, І. Тургенєв, А. Краєвський, М. Савіна, Ф. Достоевський, О. Писемський, І. Лажечников, П. Вейнберг та ін.

КОНОВАЛОВ Дмитро Петрович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Хімік. Автор поняття «активна поверхня», що мало визначне значення для розвитку теорії гетерогенного каталізу і хімічної кінетики (1885); один з фундаторів хімічної теорії розчинів. В хімії існують наукові терміни «Перший закон Коновалова», «Другий закон Коновалова» (1881-1884), «Рівняння Оствальда – Коновалова» (1887).

З поміщицької родини.

Народився 10 (22) березня 1856 р. в с. Івашкове Верхньодніпровського повіту Катеринославської губернії Російської імперії (нині – Верхньодніпровський район Дніпропетровської області України).

Помер 6 січня 1929 р. в м. Ленінград СРСР (нині – м. Санкт-Петербург РФ). Похований на Новодівочому цвинтарі.

Закінчив Катеринославську гімназію (1866-1873), Петербурзькі гірничий інститут (1873-1878) і університет (1878-1880), стажувався в Страсбурзькому університеті (1880-1881).

Працював асистентом (1881-1886), викладачем Петербурзького університету (1886-1907), директором департаменту (1907-1908), заступником міністра торгівлі і промисловості Російської імперії (1908-1915), викладачем Петроградського технологічного інституту (1915-1918), директором Катеринославського хіміко-енергетичного інституту (1918-1922), президентом Головної палати мір та ваги в Ленінграді (1922-1929).

Дійсний член академії наук СРСР (1923).

Президент Російського фізико-хімічного товариства (1923-1924; 1927-1928).

Почесний член Лондонського хімічного товариства.

Спеціалізувався з проблем технічної хімії, гетерогенного каталізу, хімічної термодинаміки, теорії гетерогенних рівноваг, співвідношення між теплотою горіння і будовою органічних сполук, хімічної кінетики, теорії рідин, термохімії.

Наш земляк створив теорію пружності пару розчинів; заклав основи теорії переганяння рідких сумішей (1886); сформулював уявлення про автокаталіз (1886-1888); вивів (на рік раніше Ф. В. Оствальда) формулу для визначення швидкості автокатолітичних реакцій (1887); експериментально обґрунтував ідеї про хімічну природу розчинів (1886-1900); розвинув уявлення про критичне полягання в системах «рідина – рідина», вказавши області гомогенності і розшарування (1900).

Результати досліджень К. лягли в основу багатьох розділів теорії хімічної технології – вчення про тепло– і масопередавання, ректифікацію, змішання, дифузійні процеси в системах «рідина – рідина» тощо.

Друкувався в журналах «Природа», «Журнал Російського фізико-хімічного товариства», «Журнал Російського металургійного товариства».

Як вчений дебютував розвідкою «Про пряме нітрування жирних вуглеводнів» (1880).

Потім настала черга наступних доробків: «Про хлористий піросульфурін» (1883), «Про пружність пари розчинів» (1884), «Роль контактних дій в явищах дисоціації» (1885), «Про теорію рідин» (1886), «Про виникнення і розкладання ефірів» (1887-1888), «Про електропровідність розчинів» (1892), «Промисловість Сполучених Штатів Північної Америки і сучасні прийоми хімічної технології» (1894), «Про взаємодію тіл в розчині тощо», «Про каталітичну дію кислот» (1907), «Матеріали і процеси хімічної технології» (1925).

Всього наш земляк залишив понад 150 наукових робіт.

Серед друзів та близьких знайомих К. – Д. Менделєєв, О. Бутлеров, Є. Бірон, М. Вревський, С. Рогінський, Є. Федоров, І. Сеченов, М. Меншуткін, П. Чебишев, А. Кундт, О. Байков, Л. Писаржевський та ін.

КОНРАД Джозеф

Національний статус, що склався у світі: англійсько-польський.

Письменник. Справжнє прізвище – Коженевський Юзеф Конрад.

З шляхтянської родини. Батько, Коженевський А., – драматург, поет, перекладач.

Народився 21 листопада (3 грудня) 1857 р. в с. Терехове Бердичівського повіту Київської губернії Російської імперії (нині – Бердичівський район Житомирської області України).

Помер 3 серпня 1924 р. в м. Бішопсборн (графство Кент, Великобританія). Похований на місцевому цвинтарі.

Закінчив 1-у Житомирську чоловічу гімназію, Петербурзький університет.

Був моряком французького (1874-1878), британського (1878-1896) торгових флотів.

Відмовився від англійського титулу лорда (1924).

Як письменник дебютував п'єсою «Очі короля Яна Собеського» (1868).

Потім настала черга романів «Забаганка Олмейера» (1895), «Вигнанець з островів» (1896), «Негр с «Нарциса»» (1897), «Лорд Джім» (1900), «Серце темряви», «Тайфун» (обидва – 1902), «Ностромо» (1904), «Таємний агент» (1907), «Очима заходу» (1911), «Випадок» (1913), «Випадок» (1914), «Перемога» (1915), «Смуга тіні» (1917), «Спасіння» (1920), «Дія Корсар» (1923).

Перу нашого земляка належать збірник «Оповідання про неспокій» (1898).

К. також автор низки статей про І. Тургенєва, Г. де Мопассана.

Твори нашого земляка у перекладі польською видані у 27 томах (1972-1974).

За його доробками зняті художні фільми: «Агірре, гнів Божий» (режисер Вернер Герцог, 1972), «Смуга тіні» (Анджей Вайда, 1976), «Апокаліпсис сьогодні» (Френсіс Коппола, 1979), «Габрієлла» (Патріс Шеро, 2005). Всього їх кількість перевищує 70.

Особисте життя не було легким. Ще малюком разом з батьками він потрапив до заслання (1861), рано залишився без матері (1865) і батька (1869).

Існує Міжнародне конрадівське товариство.

Виходить журнал «Конрадiana».

За ініціативою Житомирської письменницької організації на фасаді сільського історичного музею на малій батьківщині встановлено меморіальну дошку з написом: «В селі Терехове 3 грудня 1857 року народився Джозеф Конрад – видатний англійський письменник».

З нагоди 150-річчя від дня народження К. у Києві пройшов фестиваль «Джозеф Конрад в кіно»; у Волинському краєзнавчому музеї – фотодокументальна виставка; в Донецькому обласному краєзнавчому музеї – виставка «Між морем і суходолом» (2007).

У м. Бердичів в нижньому храмі кляштору (монастиря-фортеці) ордену Босих Кармелітів відкрито музей нашого земляка (2008).

Серед друзів та близьких знайомих К. – В. Блеквуд, Е. і К. Гарнетти, Г. Уеллс, Д. Голсуорсі, Д. Ретінгер, В. Паге та ін.

КОНЧАЛОВСЬКИЙ Петро Петрович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Художник. Одна з центральних постатей в російському мистецтві першої половини ХХ століття. З поміщицької родини.

Народився 9 (21) лютого 1876 р. в м. Слов'янськ Харківської губернії Російської імперії (нині – районний центр Донецької області України).

Помер 2 лютого 1956 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ). Похований на Новодівочому цвинтарі.

Навчався в одній з харківських гімназій, школі живопису М. Раєвської-Іванової (1889), природничому факультеті Московського університету (1896-1898), паризькій академії Жюліана (1897-1898), Петербурзькій академії мистецтв (1898-1906).

Працював викладачем в московських Вільних художніх майстернях (1918-1921), Вищому державному художньо-технічному інституті (1926-1929).

Народний художник СРСР (1946).

Дійсний член академії наук СРСР (1947).

Лауреат Державної премії СРСР (1943).

Один з засновників і голова об'єднання «Бубновий валет» (1910).

Член об'єднань «Союз молоді», «Світ мистецтва» (1911-22).

Учасник виставок: «Осінній салон» (1908), «Салон незалежних» (1908), «Золоте руно» (1911), «Союз молоді» (1911-1912), «Світ мистецтва» (1917; 1921-1922), «Буття» (1928).

Перша персональна виставка в Державній Третьяковській галереї (1924-1925).

Серед найвідоміших полотен нашого земляка: портрет Г. Б. Акулова (1910), «Сухі фарби» «Сімейний портрет», (обидва – 1912), «Агава» (1916), «Верстат» (1917), «Абрамцево. Дубовий гай восени» (1921), портрет О. В. Кончаловської (1925), «Повернення з ярмарку» (1926), «Патріарші ставки. Хокей», «Листи тютюну», «Патріарші ставки. Поливання ковзанки» (усі – 1929), «Коломенське. Після дощу» (1930), «Гранатний провулок. Кидають сніг», «Дворик будинку Самаріних на Спиридонівці» (1931), «Спиридонівка», «Велика Садова. Рожевий будинок» (1931), «Василь Блаженний», портрет піаніста В. В. Софроніцького за роялем (обидва – 1932), «Бузок», «Садова. Зимовий ранок», «Бузок» (усі – 1933), портрети С. С. Прокоф'єва (1934), В. Е. Мейерхольда (1938), «О. М. Толстой в гостях у художника» (1941), «Автопортрет» (1943), «Натирач підлоги» (1946), «Хліб, шинка і вино» (1948).

Ранні роботи – у дусі сезанізму. Прагнув поєднати конструктивність кольору зі стихійною святковістю фарб. У зрілому віці втілював чуттєву красу, багатство фарб, залишаючись вірним оптимістичному світосприйманню.

Також був також майстром театральної декорації. Оформив опери «Дон Жуан» В. А. Моцарта, «Купець Калашников» А. Г. Рубінштейна, «Дні нашого життя» О. С. Глуховцева (1912-1914), «Перикола» Ж. Оффенбаха (1922), «Кармен» Ж. Бізе (1944-1945), п'єсу «Чотири деспоти» К. Гольдоні (1932).

Доробки К. зберігаються в обласному художньому музеї (м. Луганськ, Україна), Третьяковській галереї (м. Москва, РФ), Російському державному музеї (м. Санкт-Петербург, РФ), міській художній галереї (м. Перм, РФ), приватних колекціях.

Всього творча спадщина К. складає понад півтори тисячі полотен, близько п'ятисот акварелей, незлічимі кількість малюнків.

Московський будинок, де жив наш земляк, прикрашає меморіальна дошка.

Серед друзів та близьких знайомих К. – В. Сухов, І. Машков, Ж.-Ж. Бенжамен-Констан, К.

Коровін, М. Врубель, В. Суриков, Ж.-П. Лоранс, В. Савинський, Г. Залеман, І. Творожников, П. Коваленський та ін.

КОПЕЛЄВ Лев Зіновійович

Національний статус, що склався у світі: радянсько-російський.

Письменник, правозахисник.

З міщанської родини. Батько, Копелєв З., – земський агроном.

Народився 27 березня (9 квітня) 1912 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Помер 18 червня 1997 р. в м. Кельн Німеччини.

Навчався на філософському факультеті Харківського університету (1933-1935), закінчив факультет германістики Московського інституту іноземних мов (1935).

Працював завідуючим вечірньою школою залізничного депо станції Основа (1929-1930), токарем Паровозного заводу ім. Комінтерну (1930), кореспондентом газети «Харківський паровозник» (1932), викладачем Московських інститутів філософії, літератури та історії (1938-1941), історії мистецтв (1957-1969), Вупертальського університету (з 1981).

Учасник Другої світової війни (1941-1945).

Лауреат Премії західнонімецької книготоргівлі (1981), премії Е.-М. Ремарка.

Член Пен-клубу.

Друкувався в газеті «Комсомольська правда», журналах «Новий світ», «Tagebuch», «Іноземна література», «Москва»,

Уперше заарештований за співчуття до бухарінсько-троцькістської опозиції (1929).

Удруге заарештований за «пропаганду буржуазного гуманізму» і «співчуття до ворогів» і засуджений до 10 років ув'язнення (1945-1954).

Виключений з Спілки письменників СРСР (1968).

Позбавлений громадянства СРСР (1980).

Перу К. належать книги «Ярослав Гашек і його бравий солдат Швейк» (1958), «Серце завжди зліва» (1960), «Зберігати вічно» (1975), «І створив собі кумира» (1976), «Вгамуй мою тугу» (1980), «Ми жили в Москві» (1990).

Наш земляк – прототип Л. Рубіна в книзі О. Солженіцина «У колі першому».

Реабілітований за відсутністю складу злочину (1956).

Громадянство повернуто (1990).

У Німеччині засновано міжнародну премію ім. Л. Копелєва «За мир і права людини» та форум його імені.

Серед друзів та близьких знайомих К. – Д. Самойлов, Б. Окуджава, М. Поляк, Г. Бьолль, І. Світличний, Г. Ахматова, Л. Разгон, Є. Євтушенко, З. Ленц, О. Солженіцин, Л. Танюк, Ю. Еткінд, І. Кривошеєв, Ю. Данієль, Г. Кочур, Ф. Платтен, Л. Чуковська, П. Григоренко, А. Сахаров, Д. Панін та ін.

КОРАБЛЬОВ Василь Миколайович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Філолог, публіцист. Автор першої хрестоматії з сербської і хорватської літератури на теренах Російської імперії. В філології існує науковий термін «хрестоматія Корабльова».

З учительської родини.

Народився 12 (24) квітня 1873 р. в с. Криштопівка Павлоградського повіту Катеринославської губернії Російської імперії (нині – Близнюківський район Харківської області України).

Загинув 4 лютого 1936 р. в одній із сталінських в'язниць на території Казахської РСР СРСР (нині – Республіка Казахстан).

Навчався в Павлоградській гімназії, закінчив Ніжинський ліцей (1893), історико-філологічний факультет Петербурзького університету (1893-1897), стажувався в Берлінському, Віденському, Лейпцизькому університетах (1897-1899).

Працював викладачем в Петербурзьких історико-філологічному інституті і школі К. Мая (1899-1914), Жіночому педагогічному інституті (1913-1918), окружним інспектором Петроградського учбового округу (1915-1918), викладачем Петроградського університету (1921), науковим співробітником ленінградського Інституту слов'янознавства (1931-1934),

Друкувався в газетах «Санкт-Петербурзькі відомості», «Урядовий вісник», «Життя», «Російська держава», журналах «Вісті відділення російської мови і словесності Імператорської академії наук», «Педагогічний щотижневик», «Вісті Ленінградського інституту народного господарства ім. Ф. Енгельса».

Як літератор дебютував у виданні «Російська праця» нарисом «Через Фрушку гору в Боснію» (1897).

Потім настала черга нарисів «Сербія і серби», «Боснія і Герцеговина. Їх минуле і нинішнє», «Пушкінська ювілейна література», «Іноземці про російську літературу», «Гоголь у сербів», «Гоголь у болгар», «Інститут народного господарства в минулому», «Пам'яті Г. І. Успенського», «Пам'яті О. С. Хом'якова», «Поет смутку. В. А. Жуковський», «Російські письменники в болгарських перекладах».

Наш земляк – автор книг «Події в Македонії і Старій Сербії» (1903), «Літературні нотатки» (1908), «К. Аксаков» (1911).

Переклав «Сербські оповідання» (1903) і «Хаджи Лоя» Д. Нушича (1912),

З владою у К. стосунки склалися не завжди. Так, його, як «небезпечного агітатора», висилали з своєї території то австрійська, то сербська поліція. Що стосується російських більшовиків, то вони взагалі «нагородили» вченого 10 роками виправно-трудової колонії відразу за трьома сумнозвісними статтями 58⁴, 58¹⁰ і 58¹¹, які були «милостиво» замінені таким же терміном заслання (1934).

Наш земляк помертньо реабілітований (1990).

Серед друзів та близьких знайомих К. – Ф. Батюшков, І. Шляпкін, М. Курнаков, В. Перетц, М. Державін, В. Ламанський, В. Вернадський, М. Сперанський, А. Селищев, Р. Іллінський та ін.

КОРБЕЛЕЦЬКИЙ Федір Іванович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, перекладач.

З родини священика.

Народився бл. 1775 р. в с. Дрімайлівка Ніжинського повіту Російської імперії (нині – Куликівський район Чернігівської області України).

Помер 21 жовтня (2 листопада) 1837 р. в м. Перм Російської імперії (нині – обласний центр РФ).

Закінчив Чернігівську духовну гімназію та учительську семінарію (1796).

Працював учителем петербурзького народного училища (1797-1799), чиновником петербурзької удільної експедиції (1799-1805), Новгородського губернського правління (1805-1808), міністерства фінансів (1812; 1813-1818), Пермської межевої контори (1830-1833).

К. – перекладач книги «Досвід бджільництва для мисливців та охочих до цієї справи» І.-П.

Фрідерика (1807), автор брошури «Коротка розповідь про вторгнення французів у Москву та про перебування мос в ній, описане з 31 серпня по 27 вересня 1812 року Ф. Корбелецьким, з додаванням особистої мандрівки» (1813). За першу він був удостоєний імператором Олександром І діамантового персня, а в другій описував події, пов'язані з особистим перебуванням у французькому полоні.

Перу нашого земляка належить низка од, серед яких: «На прибуття Павла І з Москви в Петербург (1797), «На перемогу О. Суворова в Італії» (1799), «На обрання головнокомандуючим» князя М. Голенищева-Кутузова (1813), а також «Гімн біля берегів Дніпра» (1826).

Життєвий шлях К. не був встелений квітами. У 1812 р. він потрапив у полон до французів, а після звільнення – запроторений до Шліссельбурзької фортеці: «за підозрою в зраді». Щоправда, наступного року Сенат його повністю виправдав та поновив на посаді.

Проте найчорнішим виявився схил життя нашого земляка: в 1833 р. його не тільки звільнили з служби, а й запроторили до в'язниці – «за протизаконні дії й безлад». Просидівши понад чотири роки за ґратами і так і не дочекавшись суду, К. помер.

Ось що пише про нього І. Сивопляс в нарисі «Бранець фортуни»: «Не один місяць скоротав герой в казематі. Він складав патріотичні оди на честь Вітчизни і її звияжних військ. А коли відважні роси вступили в межі Франції, то Федір Іванович від руки намалював півсотні портретів Наполеона і просив відправити їх до козачих полків, для того, щоб відважні вершники за нагоди могли пізнати супостата і не дати йому втекти! ...Марно ... намагався порозумітися, слав прохання, каюся. ...Знайшов в 1829 році передчасний кінець в Пермській в'язниці, куди доставлений був на нескінченному шляху до Сибіру».

Серед друзів та близьких знайомих К. – Г. Державін, І. Корбелецький, Ф. Глінка та ін.

КОРВІН-ПЕТРОВСЬКА Марія Габріель Вінцентівна

Національний статус, що склався у світі: польський.

Письменниця, публіцист, актор. Псевдоніми – Запольська Габріель, Юзеф Маскофф, Валерій Томицький. Фундатор реалті-шоу на європейських теренах.

З міщанської родини. Батько, Корвін-Петровський В., – маршалок волинської шляхти.

Народилася 30 березня 1857 р. в с. Підгайці Австро-Угорщини (нині – Луцький район Волинської області України).

Померла 17 грудня 1921 р. в м. Львів Польщі (нині – адміністративний центр однойменної області України). Похована на Личаківському цвинтарі.

Навчалася в Львівському науково-виховному інституті.

Член Акторської Комісії Театральних Прем'єр.

Делегат письменницького Форуму Польських Жінок (1912).

Як акторка починала в аматорських спектаклях (1882), пізніше стала займатися цим мистецтвом професійно (1889). Виступала на сценах Кракова, Познані, Львова, Варшави, Петербурга, Парижа. Друкувалася в «Dziennika Polskiego», «Przeglądu Tygodniowego».

Як письменниця дебютувала оповіданням «Один день з життя троянди» (1883).

Потім настала черга повістей і романів «Маланка» (1883), «Про що не говорять» (1909), «Про що навіть думати не хочу» (1914), п'єс «Перший бал» (1883), «Каська Каріатида» (1885), «Каська-Каріатида» (1888), «Чистилище» (1889), «Зашумить ліс» (1899), «Сезонне кохання» (1905), «Мораль пані Дульської» (1906), «Донька Туськи» (1907); збірок оповідань «Акварель» (1885), «3 історії страждань» (1890), «Людський звіринець» (1893).

Перу нашої землячки також належать наступні доробки: «Жабуся», «Їх четверо», «Панна Малічевська», «Смерть Феліціана Дульського», «Агасфер», «Янка», «На порозі пекла», «Осіннього вечора», «Кохання на сезон», «3 мемуарів молоді дружини».

К.-П. – автор «Щоденника молоді пані».

За життя письменниця мала 7-томне зібрання творів (1910-1912).

За творами З. знято фільми: «Царевич М. Фукса» (1918), «Той» В. Ленчевського (1921), «Про що не говорять» Е. Пухальського (1924) і М. Кравіча (1939), «Поліцмейстер Тагес» Й. Гардана (1929), «Мораль Пані Дульської» Б. Неволіна в Польщі (1930) і Й. Крейчіка в Чехословаччині (1958).

Уже в наші часи п'єси К.-П. поставили відповідно: «Агасфер» – Київський театр ім. І. Франка; «Маленькі подружні злочини» – Театр Романа Віктюка. Моновистава «Габріель Запольська» у виконанні Ніни Репетовської пройшла у львівському «Центрі «Дзига».

Що стосується особистого життя, то простим воно не було. Наша землячка зазнала несправедливих звинувачень у плагіаті.

Менше року проживши з чоловіком К. Сніжко-Блоцьким, якого, як виявилось, цікавив лише посаг, вона розлучилася (1877). Виникли суттєві тертя і з другим – художником С. Яновським. На схилі літ її обібрав молодий лікар-коханець.

В один із скрутних життєвих моментів К.-П. здійснила спробу самогубства шляхом отруєння (1888). А пізніше – втратила свідомість на сцені і не приходила до тями впродовж двох діб (1900). Після смерті нашу землячку не хвали протягом п'яти діб: то підозрювали, що її отруїв лікар, то думали, що вона заснула летаргійним сном.

У с. Підгайцях функціонує музей письменниці.

Серед друзів та близьких знайомих К.-П. – Т. Павликовський, П. Возняковський, Л. Пйотровський, А. Вислицький та ін.

КОРВІН-ПОТРОВСЬКИЙ Володимир Львович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет, драматург. Псевдонім – Р. Каду.

З дворянської родини.

Народився в 1891 р. в м. Біла Церква Київської губернії Російської імперії (нині – районний центр Київської області України).

Помер 2 квітня 1966 р. в м. Лос-Анджелес (Каліфорнія, США). Похований на місцевому цвинтарі.

Служив артилерійським офіцером у Добровільній армії (1918-1920), працював завідувачим відділом журналу «Сполохи» (1921-1923), водієм.

Друкувався в журналах «Новосілля», «Сполохи», «Новому журналі».

Перу нашого земляка належать наступні книги: «Полин і зірки», «Святогірський скит» (обидві – 1923), «Кам'яне кохання» (1925), «Беатріче. Збірник п'єс» (1929), «Повітряний змій» (1950), «Поразка» (1960), двотомник «Пізній гість» (1968-1969).

Більшовицької влади не сприйняв. Під час громадянської війни був артилерійським офіцером на боці Білої армії. Емігрував спочатку до Берліну (1920), потім – Парижу (1939) і нарешті – до США (1953).

Є. Євтушенко у статті «Безсоння випадковий співрозмовник» ззначав: «Немає нічого затертішого в поезії, ніж троянда, бо ця квітка була використана-перевикористана тисячі разів любителями солодких банальностей, що їдко висміяв ще Пушкін. Але у Корвіна-Піотровського був культ саме троянди. Подивіться, як маніакально він повертається до неї. Для нього троянда – це як для режисера постійна актриса, котра грає абсолютно різні ролі. «Високий Париж, і повітря чисте. Повисла троянда на ґратах». Вона виглядає тут, як самогубиця, або як арештантка, вбита при спробі перелізти через огорожу. У Корвіна-Піотровського, можливо, знайдеться дюжина шедеврів. «Не так вже багато», – скажете ви? А спробуйте самі».

Згадував письменника і Г. Адамович: «Витонченість в грі і в зсуві двох планів, реального й іншого, примарного, проте такого, який ще зберігає всі ознаки реальності! Епітети, образи незмінно залишаються прозаїчними, ніяких ангелів, небес, німф чи асфodelей. Але в прозу вривається... ні, не вривається, а вкрадливо проникає світ, до якого звичайні слова застосовні виключно тому, що для нього інших слів ще не знайдено, і все двоїться, троїться, майже до нескінченності, як в дзеркалах, поставлених одне проти другого».

Серед друзів та близьких знайомих К.-П. – Ю. Офросімов, А. Прісманова, Г. Адамович, В. Набоков, О. Гінгер, Г. Струве, О. Савич, Г. Іванов, І. Шаховський та ін.

КОРЕНМАН Лазар Осипович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, журналіст. Псевдонім – Кармен Л. О.

З родини ремісників. Син, Кармен Р., – кінооператор, режисер.

Народився 14 (26) грудня 1876 р. в м. Одеса Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 19 квітня 1920 р. в м. Одеса (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Похований на другому єврейському цвинтарі. Перепохований на Інтернаціональному цвинтарі.

Закінчив Одеське гірниче училище.

Працював репортером газет «Південний огляд», «Народ», «Одеський аркуш», «Одеські новини», видавав журнали «Ракета», «Луна Одеси».

Друкувався в газетах «Народ», «Одеський аркуш», «Південний огляд», «Одеські новини», журналах «Вісник Європи», «Нива», «Російське багатство», «Ракета», «Луна Одеси», «Світ божий», «Пробудження», «Освіта», «Нове життя».

Як літератор дебютував в журналі «Луна Одеси» віршами (1892).

Потім настала черга оповідань «Шоста палата» (1895), «За що?» (1906).

Наш земляк – автор книг «В рідному гнізді» (1900), «Дикуни» (1901), «Оповідання» (1903), «Діти-глухарі», «На дні Одеси» (обидві – 1904), «Життя одеських прикажчиків» (1903), «Потьомкінські дні» (1907), «Оповідання» (1909), «Діти набережної» (1912), «Під червоною зіркою» (1919), «До сонця» (1923), «Оповідання про п'ятий рік» (1925), «Напередодні» (1927).

У розвідці «Багатоколірний Кармен» Б. Стеценко зазначає: «Перші нариси і замальовки Л.

Кармена висвітлювали побут одеських портових «дикунів» – люмпенпролетаріїв, безпритульних дітей, затурканих каменоломів тощо. Пожвавлення революційного руху на початку 900-х рр.

викликало в демократичних кругах цікавість до соціальних «низів», і написані з великим знанням середовища і любов'ю до «покидьків суспільства» нариси К. були дуже популярні у свій час.

Оповідання першого періоду його творчості написані під сильним впливом раннього Горького.

Після революції 1905 Л. Кармен співробітничав з петербурзькими «товстими» журналами; у цю пору він значно розширює свою тематику, залишаючись проте на колишніх буржуазних радикально-демократичних позиціях».

Серед друзів та близьких знайомих К. – І. Бунін, М. Горький, К. Чуковський, В. Дорошевич, О. Купрін, Ю. Олеша, О. Амфітеатров, К. Паустовський, І. Бабель та ін.

КОРИЦЬКИЙ Йосип Іванович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Інженер-механік, винахідник.

З шляхтянської родини.

Народився 1 січня 1778 р. в м. Заславль Волинської губернії Російської імперії (нині – м. Ізяслав, районний центр Хмельницької області України).

Помер 3 серпня 1829 р. в м. Вишній Волочок Тверської губернії Російської імперії (нині – Тверської області РФ). Похований на місцевому цвинтарі.

Працював оглядачем водних комунікацій на р. Тверець (1805-1816), інженером з спорудження Смоленського мосту (1816-1823), директором Вишневолоцької водорозподільної дільниці (1823-1829).

К. – конструктор напівшлюзу і бейшлоту біля с. Прутня Тверської губернії, пружних заплив на річці Мсті, тимчасового Смоленського мосту через Дніпро, реконструктор Вишневолоцької водної системи.

Наш земляк направив перебіг р. Мсти в канал, спроектував віз великої вантажопідйомності з ослабленим тертям, сконструював прообраз мін, призначених як для використання в мирних цілях, так і для знищення супротивника а полі бою.

Ось що пише в статті «Корицький Йосип Іванович» Г. Половцов: «Первинні відомості з механіки він одержав у одного з годинникових справ майстра; потім займався самостійно і набув серйозних знань; взагалі ж обставини його дитинства і молодості не відомі. У Петербурзі, дізнавшись, що у відомстві водяних комунікацій переймаються питанням про очищення Ладозького каналу, запропонував начальникові генерал-лейтенантові Герарду придуману ним машину. Машина ця діяла дуже успішно, і Корицького прийняли на службу з чином колезького реєстратора. У 1812 р. він представив принцові Георгію Ольдебурзькому проекту знищення ворогів за допомогою вибухів; той проект схвалив, збирався доповісти Государеві; але незабаром помер і справа ця затихнула. У 1826 р. Корицький за допомогою дуже простого і дотепного способу направив перебіг Мсти до каналу, і в декілька днів цілком відновив вільний рух, а також здивував усіх навколишніх жителів, знищивши, за допомогою ним придуманого і збудованого ящика, небезпечний для човнів вир. Корицький відрізнявся надзвичайною винахідливістю в області механіки і постійно конструював різні моделі, котрі, на жаль, після його смерті зникли без сліду». Серед друзів та близьких знайомих К. – не встановлені.

КОРНІЛОВ Федір Петрович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Державний діяч.

З дворянської родини. Батько, Корнілов П., – генерал-лейтенант, учасник Суворовських походів; брат, Корнілов І., – географ, педагог.

Народився 7 (19) березня 1809 р. в м. Дубровиця Рівненського повіту Волинської губернії Російської імперії (нині – районний центр Рівненської області України).

Помер 24 серпня (5 вересня) 1895 р. поблизу м. Харкова проїздом з Петербурга до Криму. Закінчив Благородний пансіон при Імператорському Царськосільському ліцеї (1829).

Був чиновником канцелярії Комітету міністрів (1829-1830), при директорі Департаменту Податків і Зборів (1830-1838), Тамбовського приказу громадської опіки (1838-1844), начальником Департаменту Спільних справ при Міністерстві внутрішніх справ (1844-1848), керуючим канцелярією Московського цивільного губернатора (1848-1860), керуючим справами Комітету міністрів (1861-1874), членом Державної ради (1875-1895).

Дійсний таємний радник.

Член Комітету піклування про заслужених цивільних чиновників.

Дійсний член Імператорського людинолюбного товариства.

Активний учасник розробки селянської реформи.

Серед друзів та близьких знайомих К. – В. Даль, А. Закревський, М. Погодін, О. Козловський та ін.

КОРНІЛОВИЧ Олександр Осипович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, історик, перекладач.

З дворянської родини. Батько, Корнілович О., – контролер Могилівської прикордонної митниці.

Народився 7 (19) липня 1800 р. в м. Могилів-Подільський (за іншими даними, в м. Тульчин)

Подільської губернії Російської імперії (нині – районний центр Вінницької області України).

Помер 30 серпня (11 вересня) 1834 р. в солдатській слободі Царські Колодязі Російської імперії (нині – Республіка Грузія).

Навчався в Одеському благородному пансіоні (1808-1815), Московському училищі колоноводів (1815-1816).

Збирав документи з військової історії в архівах Москви і Петербурга (1816-1820), служив в канцелярії генерального квартирмейстера Генерального штабу (1820), в Гвардійському генеральному штабі (1821-1822), викладав у Петербурзьких корпусі військових топографів і училищі колоноводів (1822-1825), рядовим Ширванського піхотного полку (1832-1834). Дійсний член Вільного товариства любителів російської словесності (1823). Член Вільного товариства любителів словесності, наук і мистецтв. Член Московського товариства історії старожитностей російських. Член Таємного південного товариства в Києві (1825). Кавалер ордена Ганни 3 ступеня (1824). Друкувався в журналах і альманахах «Син Вітчизни», «Північний архів», «Вітчизняні нотатки», «Полярна зірка», «Змагальник освіти і благочинності», «Альбом північних муз». Як літератор дебютував в журналі «Вітчизняні нотатки» статтю «Дещо про ратне мистецтво стародавніх росіян» (1820). Потім настала черга повістей «За богом молитва, а за царем служба не згинуть» (1825), «Влада жінок», «Тетяна Болтова», «Ранок покаже» (усі – 1828), роману «Андрій Безіменний» (1832). Перекладав Тита Лівія, Л. Ранке, Тацита. Під час повстання декабристів забезпечував зв'язок між лейб-гренадерами і тими, хто уже був на Сенатській площі. Засуджений до 8 років каторги з наступним мешканням в Сибіру (1826). Покарання відбував в Читинському острозі (1827-1828), одиночній камері Петропавловської фортеці (1828-1832). Тут написав 37 записок «на високе ім'я» з питань внутрішньої і зовнішньої політики, економіки, історії й літератури, виховання, освіти та релігії. Нашому землякові П. Колошин присвятив вірша «Пароплав» (1824). За нашого часу в Росії видані «Записки з Олексіївського равеліну» (2004). Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Фонвізін, М. Карамзін, Ф. Тютчев, В. Сухоруков, О. Муравйов, К. Рилєєв, Ф. Булгарін, Д. Бутурлін, О. Левшин, Г. Вілламов, С. Краснокутський, Х. Ховен, М. Муравйов-Апостол, О. Сенковський, В. Тимковський, С. Трубецький, П. Цеплін, П. Муханов, М. Дмитрієв, П. Свіньїн, Д. Бутурлін, С. Раїч, П. Колошин, Ф. Шаховський та ін.

КОРОБКА Максим Петрович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Військовий.

З дворянської родини.

Народився в 1759 р. в Полтавській губернії Російської імперії (нині – Полтавська область України).

Помер 29 січня 1836 р. в м. Кронштадт Російської імперії (нині – Ленінградська область РФ).

Похований на місцевому цвинтарі. Могила не збереглася.

Закінчив Морський кадетський корпус (1776).

Служив гардемариним (1776-1778), мічманом (1778-1791) на Балтійському флоті, викладачем Морського кадетського корпусу (1791-1804), директором штурманського училища Балтійського флоту і командуючим однією з дивізій Балтійського флоту (1804-1812), начальником 2-го загону кораблів (1812-1814), командуючим учбовою ескадрою Балтійського флоту (1815-1820), начальником 1-ї корабельної дивізії (1820-1826), головним командиром Кронштадського порту і генерал-губернатором Кронштадту (1826-1836).

Брав участь у бойових діях на морі проти шведів (1788-1790; 1808-1809), блокаді ворожих портів і перехопленні військових й транспортних човнів (1813).

Віце-адмірал (1824).

Член Адміралтейств-колегії (1828).

Кавалер орденів св. Ганни 1-го ступеня з діамантами, св. Володимира 2-го ступеня, св. Георгія 4-го класу.

Відзначений золотою шпагою «За хоробрість».

Дружина нашого земляка Марфа Лобисевич після його смерті постриглася в черниці і пішла в Горицький жіночий монастир Кирилівського повіту Вологодської губернії, на цвинтарі якого, зрештою, й була похована.

А ось про який випадок в книзі «Нотатки моряка-художника» розповідає О. Боголюбов: «Якось головний командир Кронштадтського порту, їхачи до Петербургу в старомодному возі, був опитаний офіцером на Гаванському посту: «Хто їде?» Лакей говорить: «Коробка». «Ну, а в коробці хто?» «Теж Коробка», – відповів сам адмірал. Офіцер знітився».

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Лазарев, Ф. Беллінсгаузен, О. Авінов, О. Дурасов, Д. Демидов та ін.

КОРОБКА Микола Іванович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Критик, історик літератури.

З дворянської родини.

Народився 24 квітня (6 травня) 1872 р. в м. Кременець Волинської губернії Російської імперії (нині – районний центр Волинської області України).

Помер в 1920 р. Точні дата і місце – не відомі.

Навчався в Житомирській гімназії, Київському університеті св. Володимира, закінчив історико-філологічний факультет Петербурзького університету (1895).

Працював чиновником археологічної комісії Міністерства народної освіти, інспектором народних училищ Волинської губернії, викладачем Петербурзького учительського інституту та низки інших учбових закладів.

Член Російського географічного товариства.

Кавалер срібної медалі Російського географічного товариства (1894).

Друкувався в журналах «Вісник Європи», «Російське багатство», «Вісник знання», «Журнал Міністерства народної освіти», «Запити життя», «Російська думка», «Освіта», «Щорічник імператорських театрів», «Сучасник», «Жива старовина», «Вісник і бібліотека самоосвіти».

Як літератор дебютував брошурою «Східна Волинь» (1895).

Потім настала черга статей «Горький і його суспільне значення» (1901), «До вивчення малоросійських колядок» (1902), «Селянин і робітник у новітнього письменника», «Про ситих і знемагаючих інтелігентів» (обидві – 1903), «На захист слова» (1905), «Камінь на морі» і камінь алатир» (1908), «Остання хмара розвіяної бурі», «Дворянські гнізда» в зображенні сучасної белетристики» (обидві – 1912).

Його перу належать доробки: «Апокрифи в російській писемності», «Куліш про українські повісті Гоголя», «Белінський і Лермонтов в Московському університеті», «Із справ про декабристів. Два донесення великого князя Костянтина Павловича», «Мережковський про Толстого і Достоевського».

Наш земляк – автор книг «Дитинство і юність Гоголя», «Особистість в російському суспільстві і літературі початку XIX ст.» (обидві – 1902), «Нариси літературних настроїв» (1903), «Свобода совісті» (1906), «Досвід огляду історії російської літератури для шкіл і самоосвіти» (1907-1914), «Перекази про урочища Овруцького повіту» (1908), «Декабристи брати Борисові і Товариство об'єднаних слов'ян» (1911), «Війна, її причини і цілі» (1917).

Серед друзів та близьких знайомих К. – П. Шереметев, В. М'якотін, О. Веселовський, В. Саїтов, С. Мельгунов, Є. Ляцький, В. Богучарський та ін.

КОРОЛЕНКО Володимир Галактіонович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, громадський діяч.

З дворянської родини. Батько, Короленко Г., – повітовий суддя.

Народився 15 (27) липня 1853 р. в м. Житомир Волинської губернії Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 25 грудня 1921 р. в м. Полтава Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України). Похований на міському цвинтарі. Могила перенесена в сад поруч з його Будиком-музеєм (1930-і). Між іншим, коли громада почала збирати кошти на пам'ятник письменникові, близькі родичі заявили: «Витратьте ці гроші на допомогу голодуючим, так зробив би й сам Володимир Галактіонович».

Навчався в Житомирській класичній гімназії (1863-1866), закінчив Рівненську реальну гімназію (1866-1871), навчався в Санкт-Петербурзькому технологічному інституті (1871-1873), московській Петрівсько-Розумовській землеробській і лісовій академії (1874-1876).

К. – почесний член Російської Академії наук (1900).

Працював коректором (1874-1879), був членом редакції й офіційним представником «Руського багатства» (з 1895).

Друкувався в газетах «Новини», «Полтавщина», «Самарська газета», «Російські відомості», «Волзький вісник», «Сибірська газета», «Вісник Полтавського губернського громадського комітету», журналах «Слово», «Російська думка», «Північний вісник», «Російське багатство». Як літератор дебютував в газеті «Новини» заміткою «Бійка поблизу Апраксінного двору» (1878). Потім настала черга оповідань «Епізоди з життя шукача» (1879), «Яшка» (1881), «Сон Макара», «В лихомому товаристві», «Вбивця» (усі – 1885), «Сліпий музикант» (1886), «Вночі» (1888), «Ат-Даван» (1892), «В голодний рік» (1893), «Парадокс» (1894), «Без мови» (1895), «Необхідність» (1898), «Мороз» (1901), «Не страшно» (1903), «Історія мого сучасника» (1906), «Побутове явище» (1910), «Спокуса» (1914).

Наш земляк – автор книг «Нариси і оповідання» (1892), «Художник Алимов» (1896), «Будинок №13» (1905), «Ті, що відійшли» (1908).

За життя К. мав дев'ятитомне «Повне зібрання творів» (1914).

З владою наш земляк завжди був на «ти», що її представникам вельми не подобалося і це письменник відчував на власній шкірі. За подання колективної скарги його виключили з Петрівсько-Розумівської хліборобської академії (1874), пізніше заарештували і відправили в заслання в В'ятську губернію, а далі – під поліцейський нагляд в Кронштадт.

Потім наклали адміністративне покарання – у вигляді поселення далеко за Якутськом. Після цього 10 років К. змушений був жити в Нижньому Новгороді (1885-1896).

Як громадський діяч наш земляк проявляв себе неодноразово. Саме з його ініціативи та при активній безпосередній участі в Нижегородській губернії були організовані безкоштовні їдальні для голодуючих.

Багато зусиль він приклав, аби виграти т. зв. «Мултанську справу», чим врятував життя безпідставно звинувачуваних в ритуальному вбивстві.

Гучний суспільний резонанс мала й відмова К. від звання почесного академіка російської академії наук (1902), як демарш проти висунення туди кандидатури М. Горького. Причому свій диплом наш земляк повернув, супроводивши його обґрунтованою письмовою заявою.

Що стосується більшовицької революції, то наведемо характерну думку з «Щоденника» письменника: «Тепер на російському гранті бовваніють обличчям до обличчя дві утопії» (перша – самодержавство – **авт.**).

Ім'я К. присвоєно Полтавському педагогічному інституту, Харківській державній науковій бібліотеці, Чернігівській обласній бібліотеці, школі у м. Полтава, вулиці, лікарні й бібліотеці в Москві.

У Полтаві відкрито музей (1928), а в Житомирі пам'ятник і музей К. (1973).

У свою чергу, Спілка письменників України встановила літературну премію імені видатного митця за кращий твір, написаний російськомовними літераторами України (1990).

До 150-річчя від дня народження К. Національний банк України випустив ювілейну монету номіналом 2 гривні (2003).

Серед друзів та близьких знайомих К. – А. Чехов, Л. Толстой, В. Муратов, М. Анненський, В. Григор'єв, С. Єлпатьєвський, М. Горький, В. Мякотін, А. Луначарський, К. Тімірязєв, М. Чернишевський, П. Якубович та ін.

КОРОЛЬОВ Сергій Павлович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Конструктор ракетно-космічних систем. Фундатор практичної космонавтики.

З педагогічної родини. Батько, Корольов П., – вчитель.

Народився 30 грудня 1906 р. (12 січня 1907 р.) в м. Житомир Волинської губернії Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер після невдалої операції 14 січня 1966 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ). Похований біля Кремлівської стіни.

Закінчив Одеську професійну будівельну школу (1924), навчався в Київському політехнічному інституті (1924-1926), Московські вище технічне училище і одночасно школу пілотів (1926-1930).

Працював інженером Центрального КБ заводу ім. В. Р. Менжинського (1930-1931), старшим інженером Центрального аерогідродинамічного інституту (1931-1932), керівником Групи вивчення реактивного руху (1932-1933), заступником директора (1933-1934), керівником відділу ракетних літальних апаратів (1934-1942) Реактивного науково-дослідного інституту, заступником головного конструктора двигунів (1942-1946), головним конструктором керованих балістичних ракет далекого радіусу дії (1946-1966).

Академік АН СРСР (1958).

Лауреат Ленінської премії (1957), Золотої медалі ім. К. Е. Ціолковського (1958).

Двічі Герой Соціалістичної Праці (1956, 1961).

Як вчений дебютував роботою «Ракетний політ в стратосфері» (1934).

Перу конструктора також належить книга «Піонери ракетної техніки» (1972).

Наш земляк особисто або за його безпосередньою участю чи керівництвом розроблені: низка нових конструкцій планерів «Коктебель», «Червона зірка», перша радянська рідинна ракета, керована крилата ракета, ракетопланер, балістичні і геофізичні ракети, ракети-носії, пілотовані космічні кораблі, на яких вперше в історії людства було здійснено космічний політ людини і її вихід у космічний простір, ракетно-космічні системи, які дозволили вперше у світі здійснити запуски штучних супутників Землі і Сонця, польоти автоматичних міжпланетних станцій до Місяця, Венери і Марсу, зробити м'яку посадку на поверхню Місяця, штучні супутники серій «Електрон» і «Блискавка-1», багато супутників серії «Космос», перші екземпляри міжпланетних розвідників серії «Зонд».

Пам'ятники нашому землякові споруджені в містах Житомир (Україна), Москва (РФ), діють меморіальні будинки-музеї в містах Житомир (Україна), Москва (РФ), космодромі Байконур (Казахстан).

Його ім'я присвоєно астероїду, таласоїду на зворотному боці Місяця, піку на Памірі, перевалу на Тянь-Шані, двом науково-дослідним суднам, Куйбишевському авіаційному інституту (РФ).

Академія наук СРСР заснувала Золоту медаль ім. С. П. Корольова «За видатні заслуги в царині ракетно-космічної техніки» (1966), а також – низку стипендій для студентів вищих навчальних закладів.

Особисте життя було доволі понівечене більшовиками. Незаконно заарештований за звинуваченням у «шкідництві в складі антирадянської організації» (1938). Засуджений до 10 років позбавлення волі. Відбував покарання на Колимі (1938-1940), в Московському (1940-1942) та Казанському (1942-1944) режимних конструкторських бюро. Завдяки роботі, яка мала «важливе оборонне значення» – за особистим листом Л. Берії на адресу Й. Сталіна – звільнили достроково. У м. Житомир пройшов 9-й Міжнародний турнір з гирьового спорту пам'яті С. Корольова (2010). Серед друзів та близьких знайомих К. – К. Ціолковський, Ю. Гагарін, В. Федоров, Ф. Цандер, В. Титов, В. Терешкова, С. Вавилов, М. Келдиш, М. Янгель, О. Леонов, Г. Бабакин, В. Макеев, М. Решетньов, В. Глушко, В. Бармін, В. Кузнецов, М. Рязанський та ін.

КОРОСТОВЦЕВ Іван Васильович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет, перекладач.

З маломаєтної шляхетської родини.

Народився в 1754 р. в [Малоросії].

Помер після 1804 р.

Закінчив додаткові класи Харківського колегіуму (1776).

Був перекладачем Московської обер-поліцеймейстерської канцелярії (1776-1781), губернським секретарем (1781-1782), ад'ютантом орловського та курського генерал-губернатора (1782-1784), губернським стряпчим (1784-1790), радником Курського намісницького правління (1790-1793), радником 1793-1803), головою Курської палати цивільного суду ((1803-1804).

Друкувався в журналі «Оповідач потішних байок».

Як літератор дебютував одою до єпископа Крутицького та Можайського Самуїла (1773).

Його перу також належать «Ода харківських класів шанованому засновнику» (1775), вірші в збірнику «Торжество курських муз» (1794).

К. – перекладач книги «Умоглядний мандрівник, або Важливі й смішні утіхи» Ш.-Р. Дюфрені (1780).

Серед друзів та близьких знайомих К. – С. Миславський, І. Архаров, О. Аблесімов, О.

Прозоровський, Є. Щербінін та ін.

КОРФ Микола Олександрович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Педагог, публіцист, перекладач, методист, земський діяч.

З дворянської родини.

Народився 2 (14) липня 1834 р. в м. Харків Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).
Помер 13 листопада 1883 р. в м. Харків Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).
Навчався в приватних пансіонах Крюммера (Ліфляндія, 1842-1845), Філіппова (С.-Петербург, 1845-1848), закінчив петербурзький Олександровський ліцей (1848-1854).
Працював чиновником міністерства юстиції (1854-1856), був гласним Олександровського земства, почесним мировим суддею, головою Олександровської повітової училищної ради.
Почесний член Петербурзького педагогічного товариства (1870).
Почесний член Московського комітету писемності (1871).
Почесний член Женевської академії наук.
Кавалер золотої медалі Петербурзького комітету писемності (1873).
Учасник підготовки і проведення в життя селянської реформи в Катеринославській губернії (1861).
Друкувався в газеті «Санкт-Петербурзькі відомості», журналах «Народна школа», «Тиждень», «Вісник Європи», збірниках «Наша шкільна справа», «Наші педагогічні питання».
К. – автор низки підручників і посібників, серед яких «Земське питання. Про народну освіту» (1867), «Наш друг» (1871), «Російська початкова школа. Керівництво для земських гласних і вчителів сільських шкіл» (1879), «Як навчати грамоті дітей і дорослих. Керівництво з навчання грамоті звуковим способом?» (1880), «Малятко».
Залишив розвідку «Історія Сходу, Греції і Риму для навчання і самоосвіти», а також мемуари «З пережитого. Нотатки».
Переклав «Керівництво з початкового навчання» німецького педагога Ф. Гердера.
Що стосується особистого життя, то наш земляк ще крихітним малюком втратив матір.
У с. Нескучному Великоновоселківський район Донецької області відбулася обласна наукова конференція, присвячена 150-річчю з дня народження К. (1984).
Аналогічну науково-практичну конференцію підготував Донецький обласний краєзнавчий музей (1994).
Садibu нашого земляка занесена до «Державного реєстру національного культурного надбання України» (1992).
У м. Донецьку започатковані щорічні корфовські бібліотечні читання (1998).
Серед друзів та близьких знайомих К. – К. Ушинський, Б. Чичерін, Д. Гнедін, Я. Савельєв та ін.

КОСТЕНЕЦЬКИЙ Василь Григорович

Національний статус, що склався у світі: російський.
Військовий. Сформував одну з перших в Російській імперії роту кінної артилерії (1796).
З дворянської родини. Батько, Костенецький Г., – бунчужний.
Народився в 1769 р. в с. Вирівка Конотопського повіту Чернігівської губернії Російської імперії (нині – Конотопський район Сумської області України).
Помер 6 липня 1831 р. в м. Петербург Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ).
Похований на Куликовому цвинтарі. Могила не збереглася.
Закінчив Артилерійський й інженерний благородний кадетський корпус (1779-1786).
Служив штик-юнкером (1786-1788), поручиком (1788-1796) 2-го канонерського полку, командиром роти кінної артилерії (1796-1798), командиром 5-ї і 3-ї пішої рот лейб-гвардії артилерійського полку (1798-1800), лейб-гвардії кінно-артилерійської роти (1800-1801), командиром 2-ї й 4-ї резервних артилерійських бригад (1811-1812), командиром артилерії 6-го піхотного корпусу (1812), зведеної бригади Лібавського і Софійського полків (1812), командуючим артилерією загону генерала Ф. Вінцінгероде (1813-1814), артилерією 3-го корпусу (1814-1817), начальником артилерії 4-го корпусу (1817-1819).
Брав участь у бойових діях під Очаковом (1788), Аустерліцем, Гейльсбергом і Фрідландом (1805-1807), Смоленськом, Бородіно, Тарутино, Малоярославцем, Красним (1812), Калищем, Лютценом, Бауценом, Дрезденом, Альтенбургом, Ноллендорфе, Кульме, Лейпцигом (1813), Страсбургом, Петерсвальде, Ножане, Бар-сюр-Обе, Лабрюсселем, Арсі-сюр-Обе, Фер-Шампенуазом, Парижем (1814).
Зазнав контузії руки та шиї під Петерсвальде, правої ноги – під Дрезденом, лівої ноги – під Парижем.
Генерал-лейтенант (1826).

Кавалер російських орденів св. Георгія 4-го ступеня, св. Георгія 3-го ступеня, св. Ганни 3-го та 2-го та 1-го ступеня, св. Володимира 4-го, 3-го та 2-го ступенів, св. Івана Єрусалимського, прусських – «Пур ле Меріт», Червоного Орла 2-го ступеня, австрійського – Леопольда 2-го ступеня.

Чотири (!) рази нагороджений золотими шпагами «За хоробрість» з діамантами.

Портрет нашого земляка експонується у Військовій галереї Зимового палацу в Санкт-Петербурзі (РФ).

Усі папери, а також безцінна колекція зброї нашого земляка загинули під час пожежі у його будинку в с. Вирівка.

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Карамзін, М. Кутузов, О. Кутайсов, Г. Потьомкін, О. і П. Аплетееви, Д. Столипін, М. Сеславін, Ф. Вінцінгерод, Д. Друковцев, Д. Дохтуров та ін.

КОСТЕНЕЦЬКИЙ Яків Іванович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Мемуарист, журналіст.

З дворянської родини.

Народився в 1811 р. в Вирівка Конотопського повіту Чернігівської губернії Російської імперії (нині – Конотопський район Сумської області України).

Помер 1 (13) червня 1885 р. на х. Скибинці поблизу с. Сім'янівка Конотопського повіту Чернігівської губернії Російської імперії (нині – Конотопський район Сумської області України).

Похований на місцевому цвинтарі.

Закінчив Конотопське училище, навчався в Полтавській гімназії, закінчив Новгород-Сіверську гімназію (1823-1828), навчався на етико-політичному відділенні Московського університету (1828-1831).

Служив в Куринському єгерському полку (1833-1841), був гласним, почесним мировим суддею, справником, членом училищної ради, піклувальником шкіл Конотопського повіту.

Друкувався в журналах «Сучасник», «Історичний вісник», «Російська старовина», «Журнал міністерства юстиції», «Російський архів».

Його перу також належать статті «Про запис равлика» (1859), «Генерал В. Г. К.» (1875), «Ів. Скобелев і генерал Тешен» (1882), «Розповіді про імп. Миколу І» (1883), нариси про зустрічі з М. Лермонтовим, О. Бестужевим, генералом В. Костенецьким.

Наш земляк – автор книг «Нотатки про Аварську експедицію на Кавказі 1837 р.» (1851).

Після смерті надруковані «Спогади. З мого студентського життя» (1887).

Студентом входив в т. зв. Сунгуровський гурток, який мав за мету «продовжити справу декабристів» (1831). Як результат, арешт, слідство, позбавлення майнових прав і заслання рядовим на Кавказ.

К., служачи в штабі військ Кавказької лінії в Ставрополі, оформляв документи Лермонтова на відпустку (1840).

Випадково декілька разів зустрічався з поетом в П'ятигорську (1841).

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Калугін, Ф. Левдик, М. Тимківський, О. Герцен, П. Рогович, М. Альбіні, О. Бестужев, М. Павлов, М. Огарьов, П. Антонович, М. Станкевич, Я. Косач, П. Каменський, Я. Неверов, М. Максимович, В. Пассек, Я. Почека, Ю. Кольрейф та ін.

КОСТОПРАВ Георгій Антонович

Національний статус, що склався у світі: грецько-радянський.

Поет, перекладач. Фундатор румейської літературної мови і румейської літератури.

З міщанської родини. Батько, Костоправ А., – волосний писар.

Народився 27 жовтня (9 листопада) 1903 р. в с. Малоянісоль Маріупольського повіту

Катеринославської губернії Російської губернії (нині – Володарський район Донецької області України).

Розстріляний більшовиками 14 лютого 1938 р. в катівнях Сталінського (Донецького) відділу НКВС. Місце поховання не відоме.

Закінчив Маріупольські реальне училище і вечірню школу робітничої молоді (1930-1931).

Служив в лавах Червоної армії (1926-1927), працював секретарем відділу кадрів Маріупольського металургійного заводу ім. Ілліча (1927-1931), літпрацівником, відповідальним секретарем, літредактором грецької газети «Коллективістис» (1932-1937).

Друкувався в газетах «Іллічівець», «Голос праці», «Коллективістис», альманахах «Флогоміністрес спітьес», «Неогіта».

Як поет дебютував віршем в шкільному щотижневому рукописному журналі (1911).
 Потім настала черга поеми «Ламбос» (1931), сотень віршів.
 Значне місце в творчості нашого земляка посідали «удрамайда» – національні частівки приазовських греків.
 К. – автор трьох поетичних збірок «Та прота вимата» («Перші кроки»), «Леонтій Ханабхей», «Калімера зісімо!» («Добридень, життя!»).
 Перекладав з української та російської мов. Виконав перший переклад «Заповіту» Т. Шевченка румейською мовою.
 У свою чергу українською вірші К. перекладали В. Сосюра, М. Бажан, І. Драч, М. Сингаївський, В. Коротич.
 Заарештований за вигаданим звинуваченням в участі в грецькій контрреволюційній диверсійній повстанській організації (1937).
 Посмертно реабілітований.
 В с. Малоянісоль створено музей і споруджено пам'ятник нашому землякові (1994), а в м. Маріуполь – пам'ятна дошка (2003).
 Творчості земляка П. Мазур присвятив книгу «Георгій Костоправ: поет і громадянин» (2003).
 105-у річницю з дня народження К. громадськість с. Малоянісоль відзначила літературно-музичним вечором «Жінки у житті і творчості Г. Костоправа» (2008).
 Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Рильський, П. Тичина, М. Горький, В. Галла, А. Шапурма, Л. Кир'яков, Д. Бедний та ін.

КОСТРИЦЬКИЙ Михайло Дмитрович

Національний статус, що склався у світі: російський.
 Письменник. Псевдоніми – К. Дніпров, М. Ординцев, М. Д. Ординцев-Кострицький, К. Голіцин, М. Дмитрієв, К. Галін, Я. Костеревський, Клавдій Морев, Гліб Сожалін, Гліб Загонов, К. Рунов, А. Яворський.
 З лікарської родини. Батько, Кострицький Д., – доктор медицини.
 Народився 2 (14) лютого 1887 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).
 Загинув 21 грудня 1941 р. у сталінських катівнях в м. Фергана СРСР (нині – Республіка Узбекистан).
 Навчався в Гомельській гімназії (1896-1902), закінчив київську колегію П. Галагана (1905-1907), двічі навчався в Київському і раз – в Петербурзькому університетах (1908-1912).
 Працював тюремним інспектором, секретарем редакцій журналів «Російський прочанин» (1910), «Світлий світ» (1910-1911).
 Побував в Аргентині, куди його закинуло жадання самостійності й вільного життя (1904).
 Друкувався в газетах «Біржові відомості», «Південний край», «Селянський вісник», журналах «Цілина», «Всесвітня панорама», «Щире слово», «Новий час», «Російський прочанин», «Наша старовина», «Природа і люди», «Нива», «Прорість», «Батьківщина».
 Як літератор дебютував оповіданням у журналі «Цілина» (1908).
 Потім настала черга оповідань «Як помер старий Іосель», «Ікар Ватиканського пагорба», «На пташиних крилах», «Таємниця негативу», «Фазенда донни Мануели», «Губернський Шерлок Холмс», повістей «За трон московський», «З Кисва на трон французький», «На Куликовому полі», «Будівельник государів», «Опальний князь», «Імператорський ювелір», «Королева землі фракської», «Сан-Блас», «Український Макіавеллі», «Під стягом Мономаха», «Чарівні казки наших днів: повісті та оповідання з життя південноамериканського материка», «Творці Седанського погрому».
 Наш земляк – автор роману «Запорожці в Сарагосі» (1911).
 Його перу також належать збірники «Ж» (1914), «Чарівні казки наших днів», «За щастям, золотом і славою» (обидва – 1915).
 На початку війни К. мешкав у м. Фергана Узбецької РСР. 18 жовтня 1941 р. засуджений Військовим трибуналом військ НКВС Середньоазійського військового округу до розстрілу. Вирок чи не того ж дня виконано.
 Серед друзів та близьких знайомих К. – В. Авенаріус, І. Ясинський, Е. Юргенсон, М. Веселкова-Кільштет, Г. Северцев-Полілов, В. Лебедев та ін.

КОСУНОВИЧ Лев Іванович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет, публіцист, журналіст.

З дворянської родини. Батько, Косунович І., – судовий слідчий.

Народився 15 жовтня 1864 р. в м. Городня Чернігівської губернії Російської імперії (нині – районний центр Чернігівської області України).

Помер після 1920 р. Місце і дата – не відомі.

Працював чиновником канцелярії моголівського губернатора, оглядачем газети «Російська держава».

Друкувався в газеті «Російська держава», журналах «Нива», «Вісник поліції».

Як літератор дебютував поетичною збіркою, виданою в Могилеві (1886).

Потім настала черга наступних доробків: «Вірші» (1893), «Книга мелодій» (1902).

Наш земляк також – автор 16 надзвичайно популярних свого часу романсів, серед яких «Два серця», «Нам сьогодні усю ніч солов'ї», «Ще далеко до світанку», «Ніч тиха», «Берегом синього моря».

Ось що згадувала про родину нашого земляка О. Грищенко: «Я хочу розповісти цю історію ...на прохання моєї бабусі Косунович Лідії Львівни... Вона показувала нам старовинні ордени і медалі предків, георгіївські хрести, завжди говорила «Пам'ятайте, що ми з роду воїнів. Ось ці нагороди дворянства наш рід одержав за те, що ми захищали завжди Батьківщину, всі наші предки». У бабусі були два брати, вони – діти відомого декадентського поета Лева Івановича Косуновича. Їх звали Сергій і Дмитро, обидва – військові. Революція розвела їх по різні сторони барикад: один став політруком Червоної армії, інший емігрував. Ми знаємо, що він був в Софії, потім довгі роки про нього ніхто нічого не чув, і лише після 1957 року ми дізналися, що Дмитро з Софії переїхав до Парижа, був учасником Опору. Не чекаючи арешту, повісився в своїй квартирі. ...Сергій був справжнім красенем. Востаннє бабуса бачила брата 16 червня 1941 року. Його перекидали з Владивостока на захід. Він сказав, що буде війна... Бабуса, звичайно, не повірила. ...Сергій Львович Косунович загинув в каменоломнях 1942 року. Він був комісаром дивізії і з своїми бійцями захищав до останнього Керч, звідки вийти вони вже не змогли».

Серед друзів та близьких знайомих К. – Б. Гродзький, А. Коринфський, О. Спіро та ін.

КОТЕЛЯНСЬКИЙ Лев Осипович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник.

З купецької родини.

Народився 5 (17) лютого 1852 р. в м. Кременець Волинської губернії Російської імперії (нині – Волинська область України).

Помер 15 (27) квітня 1879 р. в м. Петербург Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Навчався в Петербурзькій гімназії, Теофіопольському повітовому дворянському училищі, закінчив Кам'янець-Подільську гімназію (1868-1871), юридичний факультет Петербурзького університету (1871-1878).

Працював приватним учителем, завідувачим відділом газети «Російська правда».

Друкувався в газетах «Санкт-Петербурзькі відомості», «Новий час», «День», «Російська правда», «Біржові відомості», «Тиждень», журналах «Сім'я і школа», «Слово», «Вітчизняні нотатки».

Як літератор дебютував в одеській газеті «День» невеликою заміткою (1870).

Потім настала черга оповідання «Дві сестри» (1878), повісті «Чиншовики. Нариси південноросійського побуту» (1877), «Нарисів подвірної Росії» (1878), статті «До питання про поземельну громаду у малоросів» (1879).

Уже після смерті автора вийшов нарис «Два дні» (1880).

М. К. Михайловський розповідає, наприклад, про те, як редагував повість нашого земляка «Чиншовики. Нариси південноросійського побуту» М. Салтиков-Шчедрін: він витравив цілком впродовж повісті одну з дійових осіб з усіма її досить складними відносинами з дійовими особами, що залишилися. І Котелянський потім був вдячний Салтикову за цю операцію, оскільки вона поліпшила повість, і лише дивувався, як той ухитрився це зробити, як вистачило у нього на це терпіння та уважності.

К. помер від черевного тифу дуже молодим, встигши позайматися літературою всього два роки.

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Салтиков-Шчедрін, М. Михайловський, Д. Гірс, М. Протопопов, М. Кулішер, С. Венгеров, М. Некрасов, С. Южаков та ін.

КОТИЛЬОВА (НЕГРЕСКУЛ) Ольга Еммануїлівна

Національний статус, що склався у світі: російський.

Прозаїк, драматург. У другому шлюбі – Розенфельд. Псевдонім – О. Міртов.
 З поміщицької родини. Батько, Негрескул М., – народоволець; мати, Негрескул М., – перекладач, мемуарист, народоволка; дід – Лавров П., – письменник, філософ.
 Народилася 19 (31) січня 1874 р. на хуторі поблизу м. Катеринослав Російської імперії (нині – в межах м. Дніпропетровська, адміністративного центру однойменної області України).
 Померла 5 січня 1939 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ). Похована на Новодівочому цвинтарі.
 Закінчила Катеринославську жіночу гімназію (1882-1889), навчалася на Петербурзьких фельдшерських (1900) і малювальних (1902) курсах.
 Працювала завідуючою їдальнею в Казанській губернії (кін. 1890-х).
 Друкувалася в газетах «День», «Біржові відомості», «Одеські новини», «Нова Росія», «Санкт-Петербурзькі відомості», журналах «Вісник Європи», «Новий журнал для всіх», «Російська думка», «Освіта», «Нове життя».
 Як літератор дебютувала в газеті «Санкт-Петербурзькі відомості» статтею про голодуючих Поволжя (1899).
 Потім настала черга оповідань «Художник» (1904), «Тьома» (1905), «Хворі» (1906), «Тік-так» (1907), «Каштани» (1909), «Смерть херувимчика» (1912), «За рискою» (1913), нарисів «Загублені краї» (1905), «Дев'яте січня» (1906), «Дорогою – через всю Росію» (1914).
 Наша землячка – автор п'єс «Жадаючий» (1908), «Маленька жінка» (1915), «Юродива» (1917); романів «Мертві брижі» (1909), «Яблуні квітнуть» (1911), «Злидарка-королева» (1923), «Поміщики» (1926), «Машенька» (1928).
 Її перу також належать статті «Чутки» (1914), «Ватага Альоші Карамазова», «Чи потрібен театр?» (обидві – 1916).
 З владою К. за всіх режимів мала проблеми. За царату її разом з матір'ю заарештували як учасницю гуртка «Об'єднання революційних сил пам'яті П. Лаврова». П'ятирічне заслання в Сибір через війну Росії з Японією замінили Вологодською губернією (1904-1905).
 За більшовиків після виходу роману «Поміщики» письменницю звинуватили в низці ідеологічних гріхів. З цієї причини не побачили світу п'єси «Іржа», «Злиденна королева», роман «Машенька». Серед друзів та близьких знайомих К. – П. Гайдебуров, В. Миронова, К. Незлобін, М. Андрєєва, Ю. Васильєва, П. Струве, О. Блінкіна, О. Острогорський, В. Комісаржевська, М. Арцибашев, Н. Скарська, Н. Крандієвська, П. Якубович та ін.

КОТІН Жозеф Якович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.
 Конструктор. Конструктор перших тяжких танків на теренах СРСР (1939); один з конструкторів наймогутнішого танка 2-ої світової війни – ІС-2 з 122-міліметровою гарматою.
 З робітничої родини. Батько, Котін Я., – слюсар парових млинів.
 Народився 26 лютого (10 березня) 1908 р. в м. Павлоград Павлоградського повіту Катеринославської губернії Російської імперії (нині – Дніпропетровська область України).
 Помер 21 жовтня 1979 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ). Похований на Новодівочому цвинтарі.
 Навчався на автомобільному факультеті Харківського політехнічного інституту (1927-1930), закінчив ленінградську військово-технічну академію ім. Ф. Дзержинського (1932).
 Працював слюсарем Харківського котельно-механічного заводу «Труд» (1924-1927), Путилівського заводу (1928), інженером науково-дослідного відділу Військово-технічної академії ім. Ф. Дзержинського (1932-1937), головним конструктором СКБ-2 Кіровського заводу (1937-1941), СКБ-2 Челябінського Кіровського заводу, заступником наркома танкової промисловості СРСР (1941-1943), начальником і головним конструктором дослідного заводу № 100 (1943-1968), заступником міністра оборони СРСР (1968-1972).
 Заслужений діяч науки і техніки Росії (1968).
 Член науково-технічної ради Міністерства оборонної промисловості СРСР (1972-1979).
 Лауреат Державної премії СРСР (1941; 1943; 1946; 1948).
 Герой Соціалістичної Праці (1941).
 Кавалер 14 орденів, серед яких і полководчі – Б. Хмельницького і О. Суворова.

Під керівництвом нашого земляка створено й запущено в серійне виробництво танки СМК і КВ (1939), КВ-8, КВ-1С (1942), ІС-1, ІС-2 (1943), самохідні артилерійські установки СУ-152, ІСУ-152 (1943), ІСУ-122 (1944), плаваючий танк ПТ-76.

Після війни розробив серію важких танків Т-10, плаваючий танк ПТ-76, низку бронетранспортерів різних модифікацій, дослідні танки з ракетним озброєнням, самохідні агрегати для тактичних, оперативно-тактичних і стратегічних ракет («Марс», «Філін», «Планер», «Генератор-5», ракетні комплекси Р-11М, Р-17, РТ-15, РТ-20П, «Темп-2С».

К. також сконструював трельовальний трактор КТ-12 (1948), потужний колісний трактор К-700 «Кіровоць» (1963).

Один з піків Туркестанського хребта Тянь-Шаню зусиллями українських альпіністів названо іменем К. На меморіальній дошці, встановленій на вершині, відлито слова: «Пік Котіна. Названий на честь радянського конструктора танків, Героя Соціалістичної Праці, чотириразового лауреата Державної премії СРСР Котіна Жозефа Яковича» (1986).

У краєзнавчому музеї Павлограда розгорнуто експозицію про життя й діяльність конструктора. На Кіровському заводі (м. Санкт-Петербург, РФ) відкрито пам'ятник нашому землякові, функціонує меморіальний музей.

Будинок в Челябінську (РФ), де жив конструктор, прикрашає меморіальна дошка.

Ім'я К. носять Санкт-Петербурзький машинобудівний технікум, вулиці в м. Санкт-Петербург, Челябінськ, Новосибірськ, Тюмень (усі – РФ).

У Санкт-Петербурзі (РФ) вийшла книга про нього «Конструктор бойових машин» (1988).

Серед друзів та близьких знайомих К. – С. Корольов, В. Малишев, П. Кузьмук, М. Духов, К. і П. Ворошилови, М. Кошкін, М. Янгель, П. Стефановський, І. Зальцман, М. Сінєв та ін.

КОТЛЯРЕВСЬКИЙ Олександр Олександрович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Етнограф, археолог, філолог, бібліограф, історик літератури. Псевдоніми – Скубенко, Чуприна. З дворянської родини.

Народився 13 (25) вересня 1836 р. в м. Крюковський Посад Кременчуцького повіту Полтавської губернії Російської імперії (нині – в межах м. Кременчук Полтавської області України).

Помер 29 вересня (11 жовтня) 1881 р. в м. Піза (Італія). Похований у м. Москва Російської імперії (нині – столиця РФ).

Закінчив Полтавську гімназію (1846-1853), історико-філологічний факультет Московського університету (1853-1857).

Працював викладачем Олександринського сирітського кадетського корпусу (1857-1862), секретарем Московського археологічного товариства, редактором «Археологічного вісника», (1862-1867), викладачем Дерптського університету (1867-1873), Київського університету св. Володимира (1875-1881).

Член-кореспондент Петербурзької академії наук (1875).

Голова Київського слов'янського товариства (1876-1878).

Голова Історичного товариства Нестора-літописця (1879-1881).

Друкувався в газеті «Московські відомості», журналах «Вітчизняні нотатки», «Праці Московського археологічного товариства», «Московський огляд», «Бесіди Московського товариства любителів російської словесності», «Філологічні нотатки», «Праці Київського товариства Нестора-літописця», «Археологічний вісник».

Як літератор дебютував в газеті «Московські відомості» статтею «Декілька слів про Ломоносова з приводу сторіччя його граматики» (1855).

Потім настала черга розвідок «Погляд на прадавнє російське життя з огляду на лубочні народні зображення», «З приводу праці Г. Данилевського про Основ'яненка» (обидві – 1856), «Два питання російської історичної науки... з приводу видання російських народних пісень П. В. Кирєєвського», «Перекази про російських богатирів» (обидві – 1857), «Народні оповідання Марка Вовчка», «Історія російської словесності» (обидві – 1859), «Нові праці з російської старовини й народності» (1861), «Чи були малоруси споконвічними жителями Полянської землі, чи прийшли з-за Карпат в XIV столітті?», «Наука про російську старовину і народність за рік, що закінчується», «Старовина і народність за 1861 рік» (усі – 1862),

«Порівняно-історичне мовознавство в Росії» (1862-1863), «Шлейхерів нарис історії слов'янської мови» (1862-1863), «Давня руська писемність. Спроба бібліографічного викладу історії її вивчення» (1881).

Наш земляк – автор монографій «Слов'яни і Русь у найдавніших арабських письменників», «Про поховальні звичаї слов'ян-язичників» (обидві – 1868), «Старожитні права балтійських слов'ян», «Матеріали для слов'янської історії і старожитностей: оповідь про Оттона Бамберзького», «Книга про старожитності та історію поморських слов'ян в XII ст.» (усі – 1874), «Про вивчення староруської писемності» (1879-1880), «Стародавня російська писемність: досвід бібліологічного викладу історії її вивчення» (1881).

Уже після смерті вченого вийшло чотиритомне зібрання його творів (1889-1895). Всього його перу належить понад 100 наукових доробків.

К. впродовж життя обстоював самобутність і самостійність української мови, відстоював думки про Г. Квітку-Основ'яненка як творця нової української прози й засновника прозового стилю української літературної мови, розвінчав теорію М. Погодіна про неавтохтонність українців. З владою стосунки К. були складними. За «неправильні думки» його кидали до Петропавловської фортеці (1862-1863), тримали під таємним наглядом (1863-1869), забороняли викладацьку діяльність.

Серед друзів та близьких знайомих К. – П. Лавров, К. Бестужев-Рюмін, М. Максимович, М. Костомаров, О. Потебня, М. Чернишевський, І. Прижов, О. Бодянский, Ф. Буслаєв, С. Єшевський, О. Веселовський, І. Ягич, В. Кельсієв та ін.

КОТЛЯРЕВСЬКИЙ Петро Степанович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Військовий діяч. Генерал від інфантерії (1826).

З родини священика.

Народився 12 (23) червня 1782 р. в с. Ольховатка Куп'янського повіту Харківської губернії Російської імперії (нині – Єнакієвський район Донецької області України).

Помер 21 жовтня (2 листопада) 1852 р. в маєтку Добрий Прихисток поблизу м. Феодосія Таврійської губернії Російської імперії (нині – АРК України). Похований у власному саду.

Навчався в Харківському духовному колегіумі, виховувався в Моздоцькому піхотному полку. Служив сержантом (1793-1799), підпоручиком (1799) Моздоцького піхотного полку, ад'ютантом командира 17-го єгерського полку (1799-1801), командиром роти 17-го єгерського полку (1801-1808), командиром спеціальних загонів (1808; 1809-1813), командиром Грузинського гренадерського полку (1806-1809).

Кавалер орденів св. Івана Єрусалимського (1800), св. Ганни 3-го ступеня (1804), св. Володимира 4-го ступеня з бантом (1804), св. Георгія 4-го класу (1810), св. Ганни 1-го ступеня (1811), св. Георгія 3-го (1812) і 2-го класів (1813).

Удостоєний золотої шпаги з написом «За хоробрість» (1810).

Отримав перемоги у битвах при Ганжі (1804), Мігрі (1806), Ахалкалакі (1811), Асландузі (1812), Ленкорані (1813).

Фактично саме військовий геній нашого земляка забезпечив переможний фінал затяжної російсько-персидської війни 1804-1813 рр., в результаті чого Персія погодилася на підписання Гюлістанського договору, визнавши приєднання до Росії Карабахського, Гянджинського, Щекинського, Ширванського, Дербентського, Кубинського, Бакинського і частини Талишського ханств і відмовившись від всяких домагань на Дагестан, Мінгрелію, Імеретію і Абхазію.

Зароки служби зазнав п'ятьох тяжких поранень.

У відставці носив печатку, на якій був зображений скелет при шаблі і з орденами на голих ребрах.

Що стосується особистого життя, то К. через рік після одруження втратив дружину (померла під час пологів) і більше вже не одружився.

Князь М. С. Воронцов ще за життя поставив йому пам'ятник в Ганжі.

Портрет нашого земляка намалював І. Айвазовський. Він же зібрав за підпискою 3000 рублів, до яких додав своїх 8000 рублів, і на них увічнив пам'ять нашого земляка, заклавши мавзолей-каплицю (1870).

К. став героєм книг В. Сологуба «Біографія генерала Котляревського», Д. Ватейшвілі «Генерал П. С. Котляревський: нарис життя і бойової діяльності», В. Пікуля «Генерал, схожий на метеора», донеччанина В. Стюпкина «Кавказький Суворов».

Серед друзів та близьких знайомих К. – І. Лазарєв, М. Воронцов, Г. Лисаневич, І. Айвазовський, О. Шультен, І. Паскевич та ін.

КОФМАН Роман Ісакович

Національний статус, що склався у світі: радянсько-російський.

Диригент, скрипаль, композитор, режисер, поет.

З інтелігентської родини.

Народився 23 жовтня 1936 р. в м. Київ СРСР (нині – столиця України).

Закінчив Київську консерваторію.

Лауреат музичної премії «Ехо-класик» (2007).

Головний диригент оркестру Боннської опери, художній керівник Боннського симфонічного оркестру, викладач Національної музичної академії України, керівник Київського камерного оркестру.

Довгий час не мав змоги виступати за межами СРСР (1973-1989).

Диригував Українським державним симфонічним оркестром, симфонічним оркестром московського Великого театру, Філармонічним оркестром Французького радіо, Національним симфонічним оркестром Бельгії, Мюнхенським філармонічним оркестром, симфонічним оркестром Фінського радіо, Королівським філармонічним оркестром м. Ліверпуль.

Також диригував в Австрії, Данії, Ізраїлі, Іспанії, Італії, Канаді, Люксембурзі, Мексиці, Нідерландах, Південній Кореї, Польщі, Португалії, Словаччині, США, Тайвані, Чеській Республіці, Швейцарії, Японії (всього 67 колективами!).

В Києві поставив опери «Кармен» і «Паяци».

Перу К. належать книги «Навчання диригента. Психологічні елементи», «Книга небуття». Наш земляк також пише музику, зокрема, для фільмів.

За заслуги в сфері культури обраний в Україні «людиною року» (1999).

А нещодавно в інтерв'ю О. Москальцеві Р. Кофман сказав: «Ідентифікація України ще не відбулася. Країна починає заявляти про себе, і, на жаль, не завжди з приємної сторони. Я випадково побачив свою картку гостя в готелі, де постійно зупиняюся. Там було написано: «Роман Кофман, Київ, Русланд». І це в Бонні, у місті далеко не закутковому, котре не дуже давно було столицею Німеччини, в готі, розташованому на центральній площі... Коли я одержав рецензії на концерти Київського філармонічного оркестру в Німеччині, один із заголовків виглядав так: «Блискучий виступ російського оркестру». На Заході одні на Україну дивляться з підозрою, інші – зі здивуванням. Треті говорять: «Ми знаємо боксерів братів Кличко, тепер ми знаємо ще одного українця – Кофмана». Деякі ще назвуть футболіста Андрія Шевченко (на жаль, нашого Кобзаря ніхто не знає).

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Канерштейн, П. Вірський, М. Петров, В. Бирик, О. Костін, Й. Гутман, В. Португалов, А. Кочерга, Б. Дікманн, М. Гулегіна, О. Криса, І. Дука, М. Рушковський, Д. Вараді, М. Дядюра та ін.

КОХАНІВСЬКИЙ Петро

Національний статус, що склався у світі: російський.

Проповідник, перекладач. В чернецтві – Симон.

З якої родини – не відомо.

Народився в другій половині XVIII ст. в [Малоросії]. Точні дата народження і смерті не відомі.

Закінчив Києво-Могилянську академію (1710).

Був ієромонахом київського Михайлівського монастиря, викладачем в Києво-Могилянській академії (1710-1711), помічником у Ф. Прокоповича (1719-1721), проповідником петербурзького Троїцького собору (1721), одного з петербурзьких храмів (1722).

Як літератор дебютував перекладом «Напучування та приклади політичні» Ю. Ліпсія (1712).

Потім настала черга книги «Про закони ества та народів» С. Пуффендорфія (1718).

Збереглася проповідь К. «Слово в день Благовіщення» (1720), якою він нещадно полемізував з «невігласами». Свого часу М. Родішевський навіть обізвав нашого земляка еретиком.

Пережив у своєму житті К. і певні розчарування. Працюючи у Ф. Прокоповича він з якоїсь причини з ним дуже посварився і пішов геть з його дому, де жив. Той образи не забув та подав скаргу до Святійшого Синоду (1722). К., не довго роздумуючи, заарештували і після недовгого слідства відправили в Київ без права повернення до Білокам'яної.

А ось про що йдеться в статті «Історія проповідування на Русі» на lib.eparhia-saratov.ru: «З інших проповідників часів Петра I можна згадати єпископів Симона Кохановського і Гаврила Бужинського. Обидва вони цілком слідували на пряму, вказаному Феофаном Прокоповичем. Слово в день Благовіщення, виголошене Симоном Кохановським (1720) є яскравим прикладом пропетровської полеміки. Воно засуджує святенництво, лицемірство і зовнішнє благочестя тих, хто, на думку проповідника, «від чесного цивільного далеко співжиття» біжать в ліси і пустелі не заради душевного порятунку, можливого і в суспільстві, а лише заради того, аби уникнути служби. Проповідник виступає проти розколу з його «мужицькою філософією», проти марновірства і лихої долі».

Серед друзів та близьких знайомих К. – Ф. Прокопович, Д. Голіцин, Ф. Яновський, Ф. Кролик, Л. Горка, Є. Тихорський та ін.

КОЧУБЕЙ Віктор Павлович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Дипломат, державний діяч. Перший міністр внутрішніх справ Російської імперії (1802).

З родини дворянської. Прадід, Кочубей В., – генеральний малоросійський суддя; дядько, Безбородько О., – «найсвітліший князь».

Народився 11 (22) листопада 1768 р. в с. Диканька Полтавського повіту Полтавської губернії (нині – районний центр Полтавської області України).

Помер 3 (15) червня 1834 р. в м. Москва Російської імперії (нині – столиця РФ). Похований в петербурзькій Олександрівсько-Невській лаврі.

Записаний у гвардію капралом (1876), закінчив закритий аристократичний пансіон (1784), Упсальський університет (1784-1786).

Був чиновником лондонської російської місії (1788-1790), посланником у Туреччині (1792-1797), віце-канцлером (1798-1801), керуючим Колегією іноземних справ (1801-1802), міністром внутрішніх справ (1802-1807; 1819-1823), головою Державної ради і Комітету міністрів (1827-1834), державним канцлером внутрішніх справ Російської імперії (1834).

Почесний член Петербурзької академії наук (1818).

Як людина освічена і певною мірою гуманна, вважав кріпацтво великим злом, проте як державна людина боявся потрясінь і не був схильним ослаблювати існуючий порядок, що й дозволило йому залишатися на владних вершинах за чотирьох монархів.

Відмінні риси, за оцінкою сучасників, – незвичайний розум і малоруська ухильність.

Ось що про нашого земляка у статті «Здійснені та нездійснені мрії Віктора Кочубея» пише Г. Мельничук: «В. Кочубей входить до найближчого оточення Олександра I, і стає членом «Негласного комітету», який за своєю суттю був неофіційним дорадчим органом у Російській імперії і активно працював з 1801 по 1803 рік. На засіданнях обговорювалося багато урядових заходів, в тому числі реформа Сенату, заснування міністерств; багато уваги приділялося розв'язанню селянського питання. Займаючись питаннями зовнішньої політики імперії, В. Кочубей вважав, що вона, згідно з кращими заповідями XVIII століття, має «грунтуватися на користі держави, а не на пристрасті до тієї або іншої держави» і вважав природним другом Російської імперії, насамперед, Англію. Водночас Олександр I дедалі більше піддавався впливу Пруссії. Ці протиріччя у поглядах і призвели до низки зіткнень з імператором».

Серед друзів та близьких знайомих К. – С. Воронцов, Олександр I, О. Чарторийський, П. Строганов, М. Сперанський, М. Новосильцев та ін.

КРАВЧЕНКО Віктор Андрійович

Національний статус, що склався у світі: радянсько-російський.

Державний діяч.

З робітничої родини.

Народився 11 жовтня 1905 р. в м. Катеринослав Російської імперії (нині – м. Дніпропетровськ, адміністративний центр однойменної області України).

Звів рахунки з життям 25 лютого 1966 р. в м. Нью-Йорк (США), однак син Ендрю вважає, що батько став жертвою агентів КДБ.

Закінчив Дніпродзержинський металургійний та Харківський технологічний (1935) інститути.

Служив в Червоній армії (1927-1929), працював майстром дніпропетровського заводу ім.

Петровського (1929-1935), начальником трубопрокатного цеху Нікопольського металургійного

комбінату (1935-1942), начальником Управління військового постачання Раднаркому РРФСР (1942-1943), був членом радянської закупівельної комісії в Вашингтоні (1943-1944).
Лауреат французької премії Сент-Бева (1947).

Перу К. належить книга «Я обрав свободу» (1946).

Наш земляк попросив політичного притулку в США і отримав його. Жив під псевдонімом. Але коли про нього написала, як він вважав неправду, газета «Леттр Франсез», наш земляк звернувся до суду. Ось що з цього приводу пригадує Н. Берберова: «адвокати Кравченка і він сам понад 5000 пропозицій від нових емігрантів приїхати свідчити на процес. З цієї кількості були вибрані люди, котрі знали Кравченка або його першу дружину Зінаїду Горлову, жителі Дніпропетровська і Харкова, які могли краще за інших пам'ятати умови життя, описані в книзі. Таким чином, до Парижа приїхали інженери, співробітники Кравченка, його вчитель по Харківському інституту, колгоспники, розкуркулені в 1931-1932 рр., студентка-медик, яка вчилася разом із З. Горловою... Частина з них говорила російською, – українською мовами».

У 1950-і наш земляк витратив кошти, одержані за численні перевидання своєї книги, на невдалі проекти срібних копалень в Перу і розорився.

Серед друзів та близьких знайомих К. – Ю. Лайонс, Л. Брежнєв, Е. Хепгуд та ін.

КРАВЧИНСЬКИЙ Сергій Михайлович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, перекладач. Псевдонім – С. Степняк.

З військової родини. Батько, Кравчинський М., – лікар-офіцер.

Народився 1 (13) липня 1851 р. в с. Новий Стародуб Олександрійського повіту Херсонської губернії Російської імперії (нині – Петровський район Кіровоградської області України).

Загинув, потрапивши під потяг, 11 (23) грудня 1895 р. в м. Лондон (Великобританія).

Закінчив Орловську військову гімназію, петербурзьке Михайлівське артилерійське училище (1870), навчався в Петербурзькому лісовому інституті (1871-1873).

Служив вчителем військово-технічної школи Харківського військового округу (1870-1871).

Член таємного товариства «Чайковці» (1872).

Член організації народників «Земля і воля» (1878).

Член організації народників «Народна воля» (початок 80-х).

Фундатор англійського «Товариства друзів руської свободи» (1890).

Фундатор «Фонду Вільної Руської Преси» (1891).

Учасник «ходіння в народ» (1873).

Учасник Герцеговинського повстання (1875), повстання в італійській провінції Беневенто (1877).

Друкувався в газетах «Працівник», «Пунголо», журналах «Земля і воля», «Free Russia».

Перу нашого земляка належать доробки: «Казка про копійку» (1874), «Мудра Наумівна» (1875), «З вогню та в полум'я» (1876), «Підпільна Росія» (1881), «Росія під владою царів» (1885), «Російська грозова хмара» (1886), «Російське селянство» (1888), «Андрій Кожухов» (1889), «Закордонна агітація», «Чого нам потрібний і початок кінця» (обидва – 1892), «Штундист Павло Руденко» (1894), «Цар-колода і цар-чапля» (1895), «Будиночок на Волзі» (1896).

Перекладав з іспанської, італійської, німецької мов.

Уже після смерті вийшло семитомне зібрання творів (1917-1919).

З владою порозуміння не знаходив. Першого арешту зазнав за «ходіння в народ» (1873), однак з-під варті втік (1874).

Вдруге нашого земляка заарештували в Італії (1877), проте його незабаром амністували (1878).

К. став прототипом героїв «Овода» Е. Войнич, «Відплата» О. Блока, «Жерміналь» Е. Золя.

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Драгоманов, Б. Шоу, О. Уайльд, В. Фігнер, В. Засулич, Г. Успенський, Г. Брандес, Д. Рогачов, Д. Кеннан, В. Олександров, Ф. Енгельс, Е. Маркс-Евелінг, Г. Плеханов, У. Моррісо, Е. Войнич та ін.

КРАВЧУК Михайло Пилипович

Національний статус, що склався у світі: радянський.

Математик. У математиці існують наукові поняття «q-багаточлени Кравчука», «q-функції Кравчука», «осцилятори Кравчука», «ряди Кравчука».

З селянської родини. Батько, Кравчук П., – землемір.

Народився 27 вересня (10 жовтня) 1892 р. в с. Човниця Волинської губернії Російської імперії (нині – Ківерцівський район Волинської області України).

Загинув 9 березня 1942 р. в одному з сталінських концтаборів на Колимі. Місце поховання невідоме.

Закінчив Луцьку гімназію (1910), фізико-математичний факультет Київського університету св. Володимира (1910-1914), аспірантуру (1915-1918).

Працював викладачем Київського народного університету (1920-1934), завідувачем відділом Інституту математики Всеукраїнської академії наук (1934-1938).

Член Всеукраїнської академії наук (1929).

Член Наукового товариства імені Т. Шевченка у Львові, математичних товариств Франції, Німеччини, Італії.

Дебютував низкою робіт ще за часів студентства.

Потім настала черга доробків: «Простір, час, матерія», «Сучасний атомізм», «Математична наука на Україні», «Вплив Ейлера на дальший розвиток математики», «Математика та математики в Київському університеті за сто років», «Вступ до вищої математики», «Вибрані питання з основ аналізу нескінченно малих», двотомного «Застосування способу моментів при розв'язанні диференціальних рівнянь».

Серед них – оригінальні роботи з алгебри, теорії функцій, теорії диференціальних та інтегральних рівнянь, теорії ймовірностей, математичної статистики. Вони сприяли активному застосуванню варіаційних методів у різних галузях прикладної математики і фізики.

К. написав низку цінних робіт з історії математики, з методики її викладання, підручників для вузів, навчальних програм для вищої і середньої шкіл.

Значний внесок вніс у розвиток української математичної термінології. Під його безпосереднім керівництвом працівники Інституту української наукової термінології склали тритомний математичний словник.

Організатор першої в Україні й однієї з перших у СРСР математичної олімпіади школярів (1935). Займався теорією квадратичних форм, матриць і визначників, теорією чисел, тобто, тим, що має безпосереднє відношення до комп'ютерів.

Фірма США і Японії довгий час використовували так звані «ряди Кравчука» у виробництві телевізійної апаратури.

Всього перу нашого земляка належить понад 180 наукових публікацій.

К. відмовився свідчити на сфабрикованому судовому процесі над членами Спілки визволення України (1930), за що незабаром й поплатився.

За звинуваченнями в належності до «буржуазно-націоналістичної організації, яка сповідує терор», «антирадянську націоналістичну діяльність на науково-педагогічному фронті» і «створення націоналістичної групи в Інституті математики Академії наук» заарештовано і засуджено до позбавлення волі на 20 років (1938).

Коли дружина ворога народу з донькою Наташею повернулася з евакуації, їй дозволили зайняти лише одну, найменшу, кімнату... у власній квартирі.

Посмертно реабілітований (1956), поновлений в членах НАН України (1992).

Погруддя нашого земляка встановлені на території Київського політехнічного інституту, а також в селі Човниця Волинської області біля школи, в якій він вчився. Тут відкрита кімната-музей.

Засновано на Волині і премію ім. М. Кравчука (2002).

В Україні щорічно проходить міжнародна конференція, присвячена його пам'яті.

Прийнято рішення одну з нових вулиць в Дарницькому районі столиці назвати ім'ям видатного вченого.

Сторічний ювілей з дня народження нашого земляка відзначила ЮНЕСКО (1992).

Письменник М. Сорока видав роман «Михайло Кравчук».

Знято документальний фільм «Голгофа академіка Кравчука» (автор сценарію – М. Сорока, режисер – О. Рябокрис, науковий консультант – Н. Вірченко).

Серед друзів та близьких знайомих К. – А. Кримський, С. Корольов, В. Левицький, О. Сморгожевський, Ф. Трікомі, Т. Леві-Чівіта, М. Зеров, М. Заріцький, Ж. Адамар, Д. Гільберт, А. Люлька, І. Погребинський, П. Бондаренко, П. Майнагашев, Р. Курант, Д. Атанасов та ін.

КРАЇНСЬКИЙ Микола Васильович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Психіатр. Першим у світі обґрунтував токсичну природу епілепсії (1896).

З міщанської родини. Батько, Країнський В., – агроном.

Народився 1 травня 1869 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Помер 19 липня 1951 р. в м. Харків СРСР (нині – адміністративний центр однойменної області України). Точне місце поховання – не відоме.

Закінчив 2-у Харківську гімназію (1888), медичний факультет Харківського університету (1893). Працював ординатором (1894-1896), старшим лікарем (1896-1898) Харківської земської лікарні (Сабурової дачі), директором Новгородської (1899-1901), Вінницької (1901-1902), Віленської (1902-1905) окружних психіатричних лікарень, викладачем Київського (1917-1919), Загребського (1921-1928), Белградського (1928-1943) університетів, старшим науковим співробітником біохімічної лабораторії (1947-1949), завідувачим біофізичною лабораторією (1949-1950), завідувачим клінікою (1950-1951) Українського психоневрологічного інституту.

Член Харківського медичного товариства.

Лауреат премії Брюссельської академії наук (1901).

Лауреат премії Нью-Йоркського товариства з вивчення епілепсії (1902).

Лауреат премії ім. О. О. Мочутковського (1915).

Кавалер золотої медалі Харківського університету (1893).

Спеціалізувався з проблем клінічної психіатрії, енергетичної психології, нейрогістології, біофізики, біохімії мозку, електрофізіології, організації психіатричної допомоги.

Автор оригінальної концепції пам'яті з точки зору психічної енергії.

Як учений дебютував дослідженням «До вчення про патології епілепсій» (1896).

Потім настала черга наступних доробків: «Дослідження психофізичних реакцій» (1893), «Причина, причинні і біснуваті як явища російського народного життя» (1900), «Вчення про пам'ять» (1903), «Вчення про пам'ять з погляду психічної енергії» (1903), «Енергетична психологія» (1905), «Енергетика і аналіз відчуттів» (1907), «Психологія занепалих людей» (1907), «Основні принципи енергетики у зв'язку з абсурдами сучасної фізики» (1908), «Педагогічний садизм» (1912), «Енергетична теорія сновидінь» (1912), «Енергетика нервового процесу (процес нервового збудження і штучний нерв» (1914), «Математичні основи природознавства» (1927), «Логічні помилки і помилки в науковій творчості» (1930), «Теорія нервового процесу» (1936)

Низка робіт опублікована у перекладах на німецьку, польську, сербську, французьку, хорватську мови.

Усього наш земляк залишив близько 200 наукових праць.

Не сприйнявши більшовицької революції, емігрував до Югославії (1920).

Серед друзів та близьких знайомих К. – В. Бехтерев, С. Костюрін, В. Гіляровський, А. Вольфовський, С. Корсаков, П. Ковалевський, С. Смирнова, П. Коваленко, Я. Павлонський, Л. Литвак, Г. Лещенко та ін.

КРАМАРЕНКО Лев Юрійович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Художник.

З лікарської родини.

Народився 13 січня 1888 р. в м. Умань Київської губернії Російської імперії (нині – районний центр Черкаської області України).

Помер 5 березня 1942 р. в м. Самарканд Узбецької РСР (нині – адміністративний центр однойменної області Республіки Узбекистан).

Навчався на юридичному факультеті Петербурзького університету (1906-1908), займався живописом в майстернях при Петербурзькій академії мистецтв, паризькій академії Ронсона (1909-1911).

Працював директором Глинської керамічної школи на Полтавщині, Межигірського керамічного технікуму на Київщині, ректором Київського інституту пластичних мистецтв.

Серед найвідоміших доробків: розпис конференц-залу академії наук України (1930), Київського російського драматичного театру (1936-1937), картини «Сухумі» (1933), «Провулок в Гур-Емірі» (1934), «Біля моря», «Місто біля моря» (обидва – 1938),

Під час евакуації підхопив черевний тиф, внаслідок чого й помер.

А ось що в нарисі «Камінь, що скочується з гори» розповідає про нашого земляка Н. Небога: «Лев Юрійович Крамаренко отримав освіту в Петербурзі, потім – Парижі, де «не пристав до рухів, які пізніше привели до найбільших потрясінь у художній свідомості», а пішов до Академії Ронсона й учився в Боннара і Дені. Прихильність останнього до монументального мистецтва зацікавила юного Крамаренка, хоча в ті роки «цей рід художньої творчості не мав ні програм, ні навіть назви» і вважався декоративним живописом. Після уроків Дені Лев Крамаренко надовго залишався у

своїй свідомості монументалістом. Незабаром разом з художником Тараном Крамаренко здійснює задум створення нового художнього об'єднання – ОСМУ (Об'єднання сучасних митців України) з його орієнтацією на авангардне західне мистецтво, до якого приєдналися п.п. Пальмов, Петрицький, Богомазов, мистецтвознавець С. Ернст, художники Харкова, Одеси, Житомира». Серед друзів та близьких знайомих К. – Д. Кардовський, Ш. Герен, П. Боннар, М. Дені, П. Серюз'є та ін.

КРАМАРЕНКОВ Василь Іванович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Перекладач.

З родини священика.

Народився в 1732 р. в м. Суми Слобідсько-Української губернії Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер між серединою 1799 р. та квітнем 1801 р.

Навчався в Петербурзькій академічній гімназії (1750-1755), Петербурзькому академічному університеті (з 1755).

Був копіювальником Сумської полкової канцелярії (1742), перекладачем при Російській академії наук (1760-1765), протоколістом (1765-1766), секретарем (з 1766) першого департаменту Сенату, секретарем при статс-секретареві С. Козьміні (1773-1778), обер-секретарем третього департаменту Сенату (з 1778), головою Цивільної палати Харківського намісництва (1785-1793), повітовим предводителем сумського дворянства (1793-1798), іркутським віце-губернатором (1798-1799).

Друкувався в журналах «Працелюбна бджола», «Праці Вільного економічного товариства».

Як літератор дебютував перекладом «Байки про Фаетона» Овідія (1759).

Потім були переклади «Описання властивостей та якості земель, які знаходяться в Інгерманландії»

Вульфа (1765-1768), «Змова Катіліни» та «Югуртинська війна» Салюстія (1769), «Про розум законів» Ш. Монтеск'є, «Дозвіл Розуму законів» Ж.-Д. д'Аламбера (обидві – в одному виданні).

Ось як згадує нашого земляка Р. Шмараков в статті «Століття перекладу»: «Римська буколіка заслуговувала б окремої збірки російською мовою. Між тим Кальпурній перекладений уривчасто (з семи еклог – II і III в антології Голосовкера), Немесіан тощо. Крім того, є до чотирьох десятків перекладів окремих вергілієвських еклог, які в масі не перевидавалися з часів Рубана, Толмачова і Воєйкова. Саллюстій існує в двох перекладах: нудному – В. О. Горенштейна і неприємно-жвавому – С. П. Маркіша. Для користі майбутніх перекладачів, які почнуть нарешті перекладати стиль, варто було б перевидати версії В. Крамаренкова (1759) і М. Озерецького (1809)».

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Ломоносов (саме до нашого земляка після смерті Михайла Васильовича звернулася вдова, аби допоміг розібратися в паперах покійного), О. Сумароков, О. В'яземський, В. і С. Нарішкіни, С. Глібов, І. Дмитрієвський, Г. Козицький, К. Кіндратович, М. Мотоніс, Є. Сумарокова, В. Тредіаковський, Р. Воронцов та ін.

КРАСНОКУТСЬКИЙ Олександр Григорович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Військовий, журналіст.

З дворянської родини. Батько, Краснокутський Г., – київський губернський прокурор; брат, Краснокутський С., – декабрист.

Народився в 1781 р. в с. Пайки Переяславського повіту Київського намісництва Російської імперії (нині – Яготинський район Київської області України).

Помер 4 (16) серпня 1841 р. в с. Кузнецівка Дмитрієвського повіту Курської губернії Російської імперії (нині – Дмитрієвський район Курської області РФ).

Закінчив Сухопутний кадетський корпус (1797).

Служив в Чернігівському кірасирському, Апшеронському піхотному полках, черговим штаб-офіцером Донського козачого корпусу.

Учасник Вітчизняної війни (1812), закордонних походів (1813-1814).

Кавалер російських орденів св. Георгія 4-го класу з бантом, св. Ганни 2-го ступеня, турецького ордена Місяця 2-го класу.

Друкувався в журналі «Російський вісник».

Як літератор дебютував в журналі «Російський вісник» нарисом «Поїздка російського офіцера до Константинополя» (1810).

Потім настала черга нарисів «Ландик в Сілезії» (1813).

Наш земляк – автор книг «Денні нотатки поїздки до Константинополя Олександра Григоровича Краснокутського в 1808 р., ним самим написані» (1815), «Погляд російського офіцера на Париж під час вступу государя імператора і союзних військ в 1814 р.» (1819).

У «Листах російського офіцера (1812-1814 рр.)» Ф. Глинка зазначав: «Рейхенбах. Травня 25, дні перемир'я. З яким захопленням оглянув би я стародавні області, прославлені істориками і поетами! Проте чи мені, лицареві порожнього гаманця, мріяти про це! Де способи, де засоби? Недаремно деякі живописці зображають бідність у вигляді крилатої людини з гирями на ногах! Разом з Олександром Івановичем Данилевським мешкають Щ.рб.н.н., службовці при генералові К. Ф. Толе. Це розумні, люб'язні молоді люди. Тут знайшлися й кадети, наші милі, добрі товариші і прекрасні офіцери: поважний Олек. Григ. Краснокутський, який виправляє важливу посаду при графові М. І. Платові, М. В. Сазонов, брати Граббе й інші... й інші... З нетерпінням чекаю сюди прибуття Д. І. Ахшарумова, його дружба ще більше прикрасить мою самоту». Серед друзів та близьких знайомих К. – С. і Ф. Глинка, М. Платов та ін.

КРАСНОКУТСЬКИЙ Семен Григорович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Декабрист, державний діяч.

З дворянської родини. Батько, Краснокутський Г., – київський губернський прокурор; брат, Краснокутський О., – військовий, журналіст.

Народився в 1787 р. в Київській губернії Російської імперії (нині – Київська область України).

Помер 3 лютого 1840 р. в м. Тобольськ Тюменської губернії. Похований на Завальному цвинтарі.

Закінчив 1-й кадетський корпус (1798-1805).

Служив прапорщиком (7.9.1805-1807), підпоручиком (1807-1809), поручиком (1809-1811), штабс-капітаном (1811-1813), капітаном (1813-1816), полковником (1816) лейб-гвардійського Семенівського полку, командиром Олонецького піхотного полку (1816-1821), обер-прокурором одного з відділів Сенату (1823-1825).

Учасник військової кампанії 1807 р. (Фрідланд), учасник Вітчизняної війни 1812 р. (Бородіно, Тарутине, Малоярославець), закордонних походів 1813-1814 рр. (Люцен, Бауцен, Кульм, Лейпциг, Париж).

Нагороджений золотою шаблею «За хоробрість» (1807).

Член «Союзу благоденства» (1817).

Член «Південного товариства».

Учасник підготовки повстання на Сенатській площі в м. Петербург (1825).

Заарештований і доставлений до Петропавлівської фортеці (27.12.1825).

Засуджений по VIII розряду і засуджений до 20-річного сибірського заслання (10.7.1826).

Відбував покарання в містах Якутськ (1827), Вітім (1827-1829), Мінусінськ (1829-1831), Красноярськ (1831-1837), Тобольськ (1838-1840).

Могила нашого земляка занесена до пам'ятників державного значення Росії (1976).

В кореспонденції «Декабристи у Вітимі» С. Москвітін пише: «Першим до Вітиму в кінці грудня 1826 року прибув Семен Григорович Краснокутський, найтарший за віком з декабристів, що відбували якутське заслання. ...У вирокі про нього сказано, що «він належав до таємного товариства із знанням мети в обмеженні самодержавної влади, знав про підготовку заколоту». Верховним кримінальним судом його ...прирекли на повну ізоляцію від зовнішнього світу, моральне і фізичне виснаження. Життя Семена Григоровича у Вітимі було виключно важким і безрадісним: він страждав жорстоким ревматизмом обох ніг – захворів, сидючи в сирому казематі Петропавлівської фортеці. ...У 1830 р. декабрист тяжко захворів родимцем обох ніг і майже вісім років пролежав без руху, прикований до ліжка».

Серед друзів та близьких знайомих К. – К. Рилєєв, М. Бестужев, С. Трубецькой, П. і М.

Бобрищеві-Пушкіни, М. Фонвізін, П. Беляєв, С. Кривцов, М. і О. Крюкови, В. Кюхельбекер, М. Мітків, О. Тютчев, М. Мозгалевський та ін.

КРАТТ Іван Федорович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник.

З міщанської родини. Батько, Кратт Ф., – службовець.

Народився 29 серпня (10 вересня) 1899 р. в с. Вільшане Сосницького повіту Чернігівської губернії російської імперії (нині – Сосницький район Чернігівської області України).

Помер 19 травня 1950 р. в м. Ленінграді СРСР (нині – м. Санкт-Петербург РФ). Похований на Літературних містках Волкового цвинтаря.
Навчався в Київському інституті народного господарства.
Учасник Другої світової війни.
Працював комерційним агентом Західної залізниці, помічником начальника станції Новгород-Сіверський, кореспондентом ТАРС.
Член Всесоюзного географічного товариства АН СРСР (1946).
Як літератор дебютував в ЗМІ (1930).
Потім настала черга збірника оповідань «Моя земля» (1938), «Улахан останній» (1939), «Будинок серед тундри», «Партизани» (обидва – 1941), «Закон життя» (1942), «Трударі війни» (1944), «Північні оповідання» (1949), повістей «Дальня бухта» (1945), «Суворий берег» (1947), «Шлях до моря» (1948), «Весняне сонце» (1961), роман «Золото» (1940), диалогія «Великий океан» – «Острів Баранова» (1946) і «Колонія Росс» (1950).
Належить також літературна обробка перекладів евенкійських, коряцьких письменників.
Серед друзів та близьких знайомих К. – О. Фадєєв, В. Воеводін, Г. Антонова, Д. Уманський, В. Шишков, К.-С. Прічард, В. Ставський, І. Трауберг, К. Архангельський, І. Бражнін, П. Гайдебуров, Г. Гора, Г. Залкінд, М. Лозінський, В. Орлов, Л. Раковський, В. Саянов та ін.

КРАЧКОВСЬКИЙ Дмитро Миколайович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник.

З чиновницької родини.

Народився 27 червня (9 липня) 1882 р. в м. Житомир Волинської губернії Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер не раніше травня 1934 р. в м. Прага (Чехословаччина).

Закінчив другу Житомирську гімназію (1901), навчався на фізико-математичному факультеті Київського університету св. Володимира (1901-1902), історико-філологічному факультеті Московського університету (1903-1905).

Працював співредактором журналу «Лебідь» (1908-1909), видавцем і редактором журналу «Нотатки спостерігача» (1919-1934).

Друкувався в газетах «Російські відомості», «Дні», журналах «Нива», «Сатирикон», «Російське слово», «Вісник Європи», «Весь світ», «Голос життя», «Сучасний світ», «Нове життя», «Аргус», «Пробудження», «Лебідь», «Освіта», «Трудовий шлях», «Народні звістка».

Почесний член Спілки російських письменників і журналістів в Чехословацькій Республіці.

Як літератор дебютував в газеті «Російські відомості» оповіданням «Світання» (1904).

Потім настала черга нарисів «Я. І. Ростовцев» (1905), «Паша життя», «Сніг» (обидва – 1926), оповідання «Племінник митрополита» (1908), роману «Святі гріхи» (1915), повісті «Жовті, сині і червоні ночі» (1924).

К. – автор книг «Оповідання» (1908), «Незвичайна людина» (1910), «Оповідання» (1911), «Золота карета» (1913), «Людська весна» (1915), «Квіти під снігом» (1925), «Вибрані оповідання» (1928).

Роман «Нещасний Асмарон» залишився не виданим.

З владою письменник мав неприємності. За царату за участь в студентських заворушеннях його виключили з Київського університету (1902).

Більшовицьку революцію наш земляк не сприйняв, емігрувавши до Чехословаччини (1918).

Серед друзів та близьких знайомих К. – Ф. Салогуб, В. Булгаков, І. Савченко, В. Суриков, Б. Зайцев, М. Горький, Г. Рубанов, П. Кожевников, С. Сергєєв-Ценський, М. Цвєтаєва, І. Москвін, В. Амфітеатров-Кадашев, Г. Бурджалов, С. Маковський, П. Сакулін, Є. Зноско-Боровський, Д. Крейн, В. Миролюбов та ін.

КРЕПТЮКОВ Данило Олександрович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник.

З селянської родини.

Народився 11 (23) грудня 1888 р. в м. Сквирі Київської губернії Російської імперії (нині – районний центр Київської області України).

Помер 22 жовтня 1957 р. в м. Москві СРСР (нині – столиця РФ).

Навчався в Сквирському землемірному училищі.

За царату засланий до Архангельської губернії.
Учасник Першої світової війни (1916-1917).
Член Мурманського губернського комісаріату.
Виключений з ВКП(б) (1921).
Член правління Товариства московських письменників.
Друкувався в журналі «Вогник».
Як літератор дебютував збіркою віршів «Лісові музи» (1914).
Потім настала черга оповіданням «Микитка» (1925), книг «Попи і підпопки» (1925), «Підпалювачі» (1926), «Мамзер», «Часи» (обидві – 1928), роману «Пух-перо» (1929), книги нарисів «Степові сходи» (1930), «Степ кличе» (1931).
Залишив багато рукописів, серед яких – «Про чорну пані і чекіста Кеппі» (1919), «Ваганова» (1924), «Карльсон і Гольбергша» (1920), «Щастя» (1934), «Молочні фабрики» (1930), «Від м'язів до машини» (1931).
Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Юргін, І. Батрак, Є. Левицька, О. Воронський та ін.

КРЖИЖАНІВСЬКИЙ Сигізмунд Домінікович

Національний статус, що склався у світі: російський.
Прозаїк, поет, драматург, перекладач, сценарист, лібретист. Псевдонім – Frater Tertius.
З дворянської родини.
Народився 30 січня (11 лютого) 1887 р. в Київській губернії Російської імперії (нині – Київська область України).
Помер 28 грудня 1950 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ). Місце поховання – не відоме.
Закінчив 4-у Київську гімназію (1907), юридичний факультет Київського університету св. Володимира (1913).
Був помічником присяжного повіреного, лектором Київської консерваторії, викладачем Московського камерного театру, контрольним редактором московського видавництва «Енциклопедія».
Друкувався в газетах «Життя», «Літературна газета», журналах «Лицар», «Росія», «Зорі», «Літературне навчання», «Літературна критика», «Театр».
Як літератор дебютував у журналі «Вісник теософії» статтю «Кохання як метод пізнання» (1912).
Потім настала черга оповідання «Якоби и «Якобы» у журналі «Зорі» (1919), п'єси «Людина, яка була Четвергом» (1923), повістей «Клуб убивць літер» (1926), «Книжкова закладка» (1927), «Повернення Мюнхгаузена» (1928), «Спогади про майбутнє» (1929), збірок оповідань «Казки для вундеркіндів», «Чужа тема», «Не вкушений лікоть», брошури «Поетика заголовків».
Перу К. також належать сценарії фільмів «Свято святого Йоргена» (1929) і «Новий Гуллівер» (1933), інсценізація «Євгенія Онегіна» на музику С. Прокоф'єва (1936), лібрето опер «Кола Брюньон» на музику Д. Кабалевського (1938) і «Суворов» на музику С. Василенка (1942).
Серед друзів та близьких знайомих К. – А. Буцький, О. Грін, М. Волошин, П. Антокольський, Н. Семпер, Є. Кузьмін, Я. Протазанов, О. Форш, С. Мстиславський, Г. Шенгелі, О. Таїров, Г. Нейгауз, Л. Каменєв, П. Зайцев та ін.

КРИЖАНІВСЬКИЙ Микола Андрійович

Національний статус, що склався у світі: російський.
Письменник, державний діяч, військовий.
З дворянської родини.
Народився 30 жовтня (11 листопада) 1818 р. в с. Матвіївка Золотоніського повіту Полтавської губернії Російської імперії (нині – Золотоніський район Черкаської області України).
Помер 29 квітня (11 травня) 1888 р. в с. Матвіївка Золотоніського повіту Полтавської губернії Російської імперії (нині – Золотоніський район Черкаської області України).
Закінчив петербурзьке Михайлівське артилерійське училище (1837),
Служив в лейб-гвардійській першій артилерійській бригаді (1839-1842), офіцером з особливих доручень при начальникові Чорноморської берегової лінії (1842-1850), штаб-офіцером при Київському арсеналі (1850-1852), начальником артилерії Південної армії (1852-1857), начальником Михайлівського артилерійського училища і Артилерійської академії (1857-1860), варшавським генерал-губернатором (1860-1862), головою комітету з підготовки підстав для військового і морського судочинства і облаштування (1862-1863), помічником командира Кронштадтського порту і відповідальним за озброєння (1863-1864), помічником командувача Віленським військовим

округом (1864-1865), оренбурзьким генерал-губернатором, командуючим військами Оренбурзького військового округу (1865-1881).
Генерал від артилерії (1862).
Член Військової Ради (1862).
Кавалер ордена св. Георгія 3-го ступеня (1866),
Нагороджений золотою шпагою «За хоробрість» (1854).
Почесний громадянин міст Уфа і Оренбург.
Іменем нашого земляка оренбурзькі козаки назвали одно із селищ.
Друкувався в журналах «Російська старовина», «Російський огляд», «Артилерійський журнал», «Російський вісник».
Як літератор дебютував в «Артилерійському журналі» нарисом «Відвідини табору союзників на Федюхіних висотах» (1856).
Потім настала черга доробків: «Севастополь і його захисники в 1855 р.», «Севастополь в ніч з 27 на 28 серпня 1855р.» (обидва – 1856), «Правила прийому військами предметів артилерійського постачання», «Нарис облаштування і господарства французької артилерії, з викладом головних підстав організації французької армії» (обидва – 1858); «Огляд відомостей, одержаних з театру війни з Італії» (1859), «Записки фортифікації для дивізійних артилерійських шкіл» (1864).
Наш земляк – автор романів «Донька Алая-хана» (1884), «На березі Чорного моря» (1897).
Серед друзів та близьких знайомих К. – Л. Толстой, М. Горчаков, Б. Обухов, А. Столипін, В. Арцимович, М. Залесов та ін.

КРИЖИЦЬКИЙ Костянтин Якович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Художник.

З дворянської родини.

Народився в 1858 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Звів рахунки з життям 4 квітня 1911 р. в м. Петербург Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ). Похований на Смоленському цвинтарі.

Відвідуючи Київську малювальну школу М. Мурашка, закінчив реальне училище, а потім – Петербурзьку імператорську академію мистецтв (1877-1884).

Академік Петербурзької імператорської академії мистецтв (1889).

Перший голова Товариства А. Куїнджі (1908).

Кавалер малих золотої і срібної медалей Петербурзької імператорської академії мистецтв.

Працював також в техніці акварелі і малювання вугіллям.

У своїй творчості послідовно розробляв в творчості українську тему.

Серед кращих доробків – «Хутір в Малоросії» (1884), «Гроза збирається», «Болото», «Перед полуднем» (усі – 1885), «Травневий вечір» (1886), «Вияснюється», «Дуби» (обидва – 1893), «Озеро» (1896), «Зелена вулиця» (1897), «Скит в місячну ніч», «Сніг випав у вересні» (обидва – 1898), «Сонячний день», «Дорога» (обидва – 1899), «Весняний день», «Лісова далечина» (обидва – 1900), «Вечір на Україні» (1901), «Рання весна» (1905), «Повіяло весною» (1910).

Пензлю нашого земляка також належать полотна «Парк восени», «Верби», «Настання сутінків», «Зима», «Крейдяне урвище», «Штиль», «Село на березі річки».

Автор низки чудових акварелей і першокласних малюнків вугіллям.

На посмертній виставці експонувалося близько 700 полотен (1911).

Нині картини нашого земляка зберігаються в Горлівському, Донецькому, Запорізькому, Миколаївському, Херсонському, Харківському художніх музеях, Львівському музеї українського мистецтва (усі – Україна), музеї Олександра III, Третьяковській галереї (обидва – РФ), численних приватних зібраннях.

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Клодт, А. Куїнджі, С. Кислинська, К. Маковський, В. Зарубін, С. Васильківський, М. Ткаченко, С. Світославський, М. Самокиш та ін.

КРИМ Соломон Самуїлович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Державний, політичний діяч, агроном, краєзнавець, видавець. Прем'єр-міністр Кримського крайового уряду (1918-1919).

З купецької родини. Батько, Крим С., – землевласник і комерсант, міський голова Феодосії (1863-1869); пасерб, Крим Р., – перекладач ООН.

Народився 25 квітня (7 травня) 1867 р. в м. Феодосія Таврійської губернії Російської імперії (нині – Автономна Республіка Крим України).
 Помер 9 вересня 1936 р. у маєтку «Крим» під Тулоном (Франція). Похований на Феодосійському караїмському цвинтарі. Прах перенесено на територію колишньої дачі І. В. Стамболі.
 Закінчив Феодосійську гімназію (1884), Петровсько-Розумовську сільськогосподарську академію.
 Був депутатом І і IV Державних Дум, членом Державної Ради Російської імперії, головою Таврійського губернського земства, прем'єр-міністром Кримського крайового уряду, співробітником російської зоологічної станції Вільфранж-Сюр-Мер, інституту Пастера.
 Голова сільськогосподарського товариства Криму.
 Фундатор Караїмського товариства у Франції (1923).
 Голова товариства російських агрономів у Парижі (1926).
 Член Таврійської ученої архівної комісії (1912).
 Член Кримського товариства природознавців і любителів природи.
 Член Таврійської сільськогосподарської ради.
 Член Імператорського товариства садівництва.
 Організовував збір пожертвувань і сам вкладав кошти в створення Карадазької біостанції, феодосійських Пастерівської станції, бібліотеки і лікарні, низки учбових закладів, селекційні досліди Л. Симиренка.
 Перу нашого земляка належать драматична хроніка «Шагін-Гирей хан» (1918), книги «Виноградарство в Феодосійському повіті» (1893), «Легенди Криму» (1925).
 Не сприйнявши більшовицької революції, емігрував спочатку до Франції (1919).
 У м. Сімферополь одна з вулиць названа іменем К. (1993).
 На приміщенні Феодосійської центральної бібліотеки ім. О. Гріна К. встановлено меморіальну дошку (2007).
 До 140-річчя з дня народження нашого земляка у Сімферополі і Феодосії пройшла науково-практична конференція «Соломон Крим: його життя і спадок» (2007).
 Серед друзів та близьких знайомих К. – І. Айвазовський, С. Панпулов, Ф. Еттінгер, Л. Симиренко, В. Канін, М. Бутчик, П. Бобровський, Л. Дуранте, Т. В'яземський, С. Чаєв, Д. Пасманик, В. Вернадський, В. Томашевич, С. Мокржецький, В. Набоков, І. Петрунkevич, М. Вінавер та ін.

КРИСТАЛЕВСЬКИЙ Стефан Назарович
 Національний статус, що склався у світі: російський.
 Священик. В чернецтві – Софроній (1730). Помісним Собором Російської Православної Церкви зарахований до лику святих (1918).
 З міщанської родини. Батько, Федоров Н., – служивий селянського походження.
 Народився 25 грудня 1703 р. на території Чернігівського полку Російської імперії (нині – Чернігівська область України).
 Помер 30 березня 1771 р. в м. Іркутськ Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області РФ). Похований в лівому вівтарі Іркутського собору.
 Закінчив Переяславську духовну семінарію і Київську духовну академію.
 Був послушником (1730-1732), настоятелем (1732-1745) Красногорського Преображенського монастиря Переяславської єпархії, скарбником (1745-1746), намісником Олександрівського монастиря Московської єпархії (1746-1753), єпископом Іркутським і Нерчинським (1753-1771).
 Багато зусиль К. поклав на впорядкування обителі і на поліпшення викладання в семінарії, вжив строгих заходів для обов'язкового навчання дітей духовництва грамоті; відкрив при архієрейському будинку в Іркутську монголо-російську школу; дбав про моральність духовництва; релігійно-етичну зовнішність мирян; піклувався про будівництво нових і збереження старих храмів; про належне укомплектовування монастирської бібліотеки, освятив зимову церкву на честь Богоявлення Господнього Верхньоудинського собору – це був перший в Бурятії кам'яний храм, будівництво якого тривало понад 40 років.
 Освічувавши язичників, наш земляк піклувався і про облаштування їхнього побуту, розвиток у них освіти, культурних початків землеробства.
 Святитель влаштував за власний рахунок і подарував новохрещеним бурятам садибу з млином, косовицями, ріллею і повним господарством на річці Китої. Пізніше тут виникло село Архієрейське, де свято шанували ім'я К.
 Дні пам'яті – 12 квітня, 23 червня.

Серед друзів та близьких знайомих К. – Ф. Янковський, І. Неронович, Єлизавета Петрівна, С. Главацький, Сінесій, І. Лебедев, П. Малиновський, А. Берлов, В. Вотінов та ін.

КРОЛИК Феофіл

Національний статус, що склався у світі: російський.

Перекладач, священник.

Народився в [Малоросії]. Дата і місце народження не відомі.

Помер 12 (23) серпня 1732 р. За іншими даними – 22 грудня 1732 (2 січня 1733) р.

Закінчив Києво-Могилянську академію.

Був учителем (1711-1713), префектом (1713-1716) слов'яно-греко-латинської академії, одним з перекладачів з німецької на чеську чотиритомного «Історичного універсального словника» І.-Ф. Буддея, допомагав Ф. Прокоповичу складати «Духовний регламент» та «Додатки до правил причету церковного та чину чернецького» (1721-1722), архімандритом Новоспаського монастиря (1722-1724), архімандритом московського Чудовського монастиря (1724-1727), радником Св. Синоду (1724-1725), керуючим справами Московської синодальної канцелярії (1725-1726), священником в російському допоміжному війську при австрійській армії (1727-1730), архімандритом Новоспаського монастиря (1730-1732).

К. переклав «Слово про богодарований світ» Ф. Лопатинського, «Георгіку цікаву» В. Гохберга, «Катехізис Кирила Єрусалимського», «Моделі з церкви Соломонової».

Наш земляк керував групою з шести чоловік, яка перекладала «Юлія Цезаря справ описання» та «Про вихід Святого Духу» А. Зернікова (1723-1724).

Він – автор вірша «До автора сатир».

Випадали на долю К. і неприємні хвилини. Так, під час роботи у Празі він буквально перебивався («впав у мізерію») з хліба на воду.

Затим досить відомий тоді М. Родішевський звинуватив нашого земляка в ересі. Таким чином, відлучення від посади архімандрита Чудовського монастиря було нічим іншим, як погано прихованою опалою.

Після смерті Петра І його вивели з членів Св. Синоду (1726).

За фактом побиття К. келійного ієродиякона, розпочалося слідство, якому завадила смерть обвинувачуваного.

Не завжди адекватну поведінку К. можна пояснити тим, що він все життя мріяв жити на батьківщині в Малоросії, а довелося – в далекій стороні. На користь цієї версії свідчить принаймні лист Ф. Полікарпова до І. Мусіна-Пушкіна, написаний вже після того, як нашого земляка вирішили направити до Праги: «радісно сприйняв повеління, бо бажав і шукав (можливості) розстатися з Москвою».

Ще один нюанс: п. Веселовський зазначив, що в своїх перекладах наш земляк «схиляється до київської мови».

Після смерті К. залишилася велика бібліотека, частина якої нині знаходиться в Іркутському університеті.

Серед друзів та близьких знайомих К. – Ф. Прокопович, Ф. Полікарпов, А. Кантемир, Ф. Воейков, Л. Горка та ін.

КРОТКИЙ Еміль

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Поет, сатирик. Справжнє прізвище – Герман Еммануїл Якович. Псевдоніми – Скорпіон, Е. Яковлев, М. Закутумський, Е. Савелій Обський, Папін-Сибіряк, Г. Московський.

З родини правника. Батько, Герман Я., – адвокат.

Народився 14 (26) грудня 1892 р. в м. Зіньківці Камінецького повіту Подільської губернії Російської імперії (нині – Кам'янець-Подільський район Хмельницької області України).

Помер 10 січня 1963 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ). Похований на Введенському цвинтарі.

Отримав домашню освіту.

Працював кореспондентом УкРОСТА (1918), завідуючим підвідділом Всеукраїнського видавництва (1919-1920), завідуючим Московським відділенням видавництва «Всесвітня література» (1920-1933).

Друкувався в газетах «Одеські новини», «Труд», «Південна думка», «Колгоспне життя», «Наш шлях», «Луна», «Нове життя», «Вечірня зірка», журналах «Вісник Європи», «Вогник», «Новий

Сатирикон», «Крокодил», «Новий журнал для всіх», «Зміна», «Південний вісник», «Нове життя», «Дитинство і отроцтво», «Літопис», «Вільний журнал».

Як літератор дебютував в газеті «Луна» заміткою «Комета Галлея» (1910).

Потім настала черга сотень публікацій в пресі, книг «Казка про те, як цар місяця позбавився» (1917), «Повість про Івана-дурника» (1918), «Розтоплений полюс» (1918), «Розмова з Вільсоном» (1919), «Скіфський берег», «Шкереберть» (1920), «Портрет в дзеркалі» (1956), «Сатирик в Космосі» (1959).

За більшовицької влади наш земляк зазнав репресій: як політично неблагонадійного його відправили до Сибіру (1933). Реабілітований (1946).

А ось що у передмові до книги нашого земляка «Уривки з ненаписаного» писав О. Безименський: «Ця книга – Академія дотепності. ...Факти і явища, помічені Емілем Коротким, будь-який з нас, безумовно, спостерігав навколо себе. А починаєш їх бачити якось по-новому, уточненими і осмисленими. Люди і людські характери, про які йде мова, безумовно, зустрічалися будь-якому з нас. А починаєш їх розуміти ширше і глибше, ніж розумів дотепер. Відбувається це тому, що головною зброєю письменника, зброєю, якою він блискуче володіє, є афоризм – точна і ясна формула, вислів, що карбує в небагатьох словах думку, іноді ліричну, іноді гумористичну, а іноді й гостро сатиричну. Розумом і серцем читачі відчувають силу і красу таланту Еміля Короткого, письменника, що так рано пішов від нас. Це розумна, гострозора людина, тонкий і точний у визначеннях спостерігач, ...нескінченно веселий. ...Моя скромна роль вичерпана. Відкрийте книгу, – в пряму розмову з вами вступає Еміль Короткий – золотих слів майстер».

Серед друзів та близьких знайомих К. – С. Єсенін, М. Горький, М. Зощенко, К. Чуковський, А. Дункан, Д. Ерде, Б. Єфімов, А. Аверченко, М. Кушнер, О. Димов, В. Хенкін та ін.

КРУЧЕНИХ Олексій Єлисеєвич

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет, драматург, художник. Псевдонім – А. Горелін. Один з фундаторів футуризму на теренах Російської імперії і СРСР.

З селянської родини.

Народився 9 (21) лютого 1886 р. в с. Оливське Вавилівської волості Херсонської губернії Російської імперії (нині – Снігурівський район Миколаївської області України).

Помер 17 червня 1968 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ). Кремований в Московському крематорії.

Закінчив Херсонські гімназію (1899), трикласне початкове училище (1899-1902), Одеське художнє училище (1902-1906).

Працював викладачем в Тесівському вищому початковому училищі в Смоленській губернії (1913-1914), Баталпашинської жіночої гімназії на Кавказі (1914-1916), служив технічним креслярем на будівництві Ерзерумської (1916-1919), Чорноморської (1919), Бакинської (1920) залізниць, завідувачим бакинським відділом Російського телеграфного агентства (1920-1921).

Друкувався в газеті «Рідний край», журналах «Будильник», «ЛЕФ».

Як літератор дебютував в газеті «Рідний край» оповіданням «Криваві люди» (1909).

Потім настала черга есе «Два владні обличчя кохання» (1909), книг «Старовинне кохання», «Світзкінця» (обидві – 1912), «Бух лісинний», «Поросята», «Помада», «Чорт і мовотворці», «Заремствуєм», «Дві поеми», «Напівживий» (усі – 1913), «Те чи ле», «Власні оповідання і малюнки дітей. Зібрав О. Кручених», «Вірші В. Маяковського» (усі – 1914), «Війна», «Вселенська війна Ї», «Безглузда гнига» (усі – 1916), «Ожиріння троянд» (1918), «Зугдіді (Зудацтва)», «Лаковане» (усі – 1919), «Замауль» (1920), «Зсувологія російської мови» (1922), «Фактура слова», «Апокаліпсис в російській літературі» (обидві – 1923), «Календар» (1926), «15 років російського футуризму» (1928), «Іроніада», «Рубініада» (обидві – 1930), «Нічні карлючки», спогадів «Наш вихід» (обидві – 1932), «Арабески з Гоголя» (1944), «Книга пекельних сонетів» (1947)

Наш земляк – автор романів віршами «Розбійник Ванька-Каїн і Сонька-манікюрниця» (1925), «Дунька-Рубиха» (1926), п'єс «Темрява» «Бешкетники в селі» (обидві – 1927).

Його перу також належать теоретичні розвідки «Слово як таке» (1913), «Тасмні вади академіків» (1916).

Як художник дебютував шаржами в московських сатиричних журналах (1907).

Брав участь у виставках «Вінок» (Херсон), «Імпресіоністи» (Петербург).

Випустив два альбоми «Весь Херсон. В карикатурах, шаржах і портретах» (1910).

В Центральному Будинку літераторів відбувся перший і останній прижиттєвий ювілейний вечір нашого земляка (1966).

По смерті митця залишилося 36 тематичних альбомів, які зберігаються Російському центральному державному архіві літератури і мистецтва і Музеї В. Маяковського.

Серед друзів та близьких знайомих К. – В. Маяковський, В. Хлебніков, К. Малевич, В. Гудіашвілі, Н. Гончарова, Д. Бурлюк, П. Філонов, О. Розанова, І. Еренбург, М. Матюшин, І. Клюн, Е. Багрицький, В. Камінський, М. Ларіонов, В. Татлін, І. Зданевич, Р. Якобсон та ін.

КРУШЕВСЬКИЙ Микола В'ячеславович

Національний статус, що склався у світі: польсько-російський.

Філолог. Фундатор структурної лінгвістики. У мовознавстві існує науковий термін «класифікація Крушевського».

З поміщицької родини.

Народився 6 (18) грудня 1851 р. в м. Луцьк Луцького повіту Волинської губернії Російської імперії (нині – адміністративний центр Волинської області України).

Помер 31 жовтня (12 листопада) 1887 р. в м. Казань Російської імперії (нині – столиця Республіки Татарстан РФ).

Навчався в Луцькому дворянському повітовому училищі і Холмській гімназії (1867-1871), закінчив історико-філологічний факультет Варшавського університету (1871-1875).

Працював учителем Троїцької гімназії (1875-1878), викладачем Казанського університету (1880-1886).

Друкувався в журналах «Російський філологічний вісник», «Internationale Zeitschrift fur allgemeine Sprachforschung», «Вісті Варшавського імператорського університету», «Наукові нотатки Казанського університету».

Як вчений дебютував дослідженням «Замовляння як різновид російської народної поезії» (1876).

Потім настала черга наступних доробків: «Про аналогію і народну етимологію», «Спостереження над деякими фонетичними явищами, пов'язаними з акцентуацією» (обидва – 1879), «Предмет, поділ і метод науки про мову», «Лінгвістичні замітки» (обидва – 1880), «До питання про гуну.

Дослідження в галузі старослов'янського вокалізму» (1881), «Нарис науки про мову» (1883), «Французька граматики» (1891), «Нариси з мовознавства. Антропофоніка» (1893), «Найважливіші дані фонетики романських мов» (1894), «Найважливіші дані фонетики романських мов» (обидва – 1894).

Наш земляк першим в світовій науці передбачив ідеї фонології і дав класифікацію чергувань, відмежувавши фонетично обумовлені від фонетично не обумовлених.

Після сторічного забуття у Москві вийшла книга К. «Вибрані праці з мовознавства» (1998).

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Колосов, І. Бодуен де Куртене, О. Олександров, Ф. де Соссюр, П. Владимиров, В. Радлов, В. Бехтерев, С. Булич, В. Богородицький та ін.

КУБЛИЦЬКА-ПОТТУХ Олександра Андріївна

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет, перекладач.

З професорської родини. Батько, Бекетов А., – ректор Петербурзького університету; син від першого чоловіка Блок О. – поет.

Народилася 6 (18) березня 1860 р. в м. Харків Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Померла 25 лютого 1923 р. в м. Петроград СРСР (нині – м. Санкт-Петербург РФ). Похована на Смоленському цвинтарі; перепохована на Волковському цвинтарі (1944).

Навчалася в петербурзьких приватній гімназії М. Спешневої, Василеостровській гімназії.

Друкувалася в журналах «Вісник іноземної літератури», «Наш шлях», «Думка».

Як літератор дебютувала в журналі «Думка» віршем «Очікування» (1880).

Перекладала поезію А. де Мюссе, П. Верлена, Ш. Бодлера, А. Сюллі-Прюдома, В. Гюго, Ж. Рішпена, Г. Флобера, Ф. Коппе, М. Прево, Ж. Роні, прозу Г. Флобера, Г. де Мопассана, О. Бальзака, А. Доде.

Нашій землячці присвятив вірша «Росія» А. Білий (1920).

Особисте життя склалося не дуже. Побравшись з першим чоловіком Олександром Львовичем Блоком (1879), К.-П. переїхала до Варшави, в університеті якої той викладав. На жаль, під час короткого сумісного життя професор розкрився не тільки як людина вельми обдарована й наділена

багатим душевним скарбом, а й як особа неврівноважена, жорстока і навіть деспотична. То вже наступного року, приїхавши до Петербурга, наша землячка до благовірного більше не повернулася.

Збираючись заміж удруге, К.-П. добилася указу Синоду про розірвання її першого шлюбу (1889). Проте й роль дружини військового не була легкою. Як наслідок, наша землячка перенесла тривале нервово захворювання (1910-1916).

У дослідженні «Сімейні альбоми Бекетових» Д. Магомедова зазначає: «Альбоми О. А. Кублицької-Піоттук значно об'ємніші та інформативніші. У першому альбомі (1885-1888), заповненому тільки рукою власниці, містяться записи віршів О. Пушкіна, А. Фета, Ап. Григор'єва, Я. Полонського, М. Щербини, А. Голенищева-Кутузова, В. Красова, І. Ключникова, низка перекладів М. Михайлова...

У другому альбомі (1904-1913) найбільшу цінність являють три автографи Блока... Декілька віршів Блока вписані в альбом рукою матері – «Занурювався я в море конюшини» (1903), «Я шукав блакитний шлях» (1902), «З кришталевого туману» (1909), «Ти свята, але я тобі не вірю» (1902), «Реве ураган» (1912), «Наближається звук» (1912), «Без слова думка, хвилювання без назви» (1911). Думається, що і ці списки заслуговують уваги коментаторів як свідцтво особливої уваги найближчої Блоку людини до тих або інших віршів, проте й про них до цих пір не сказано ні слова».

Серед друзів та близьких знайомих К.-П. – Є. Іванов, О. Форш, А. Білий, П. Соловйов, С. Алянський, Є. Книпович та ін.

КУВШИНОВА Міліца Іванівна

Національний статус, що склався у світі: російський.

Фрейліна, глибоко віруюча. Зарахована до лику святих Російською Православною Церквою (2001).

З чиновницької родини. Батько, Кувшинов І., – залізничний службовець.

Народилася 23 листопада 1891 р. в с. Улинівка Кобеляцького повіту Полтавської губернії Російської імперії (нині – Козельщинський район Полтавської області України).

Розстріляна більшовиками 5 лютого 1938 р. на полігоні НКВС «Об'єкт Бутово» Московської області СРСР (нині – в межах м. Москва РФ). Похована в братській могилі. Місце – не відоме. Закінчила 5 класів гімназії.

Заарештована за «антирадянську агітацію» (1938). Сталінською «трійкою» засуджена до розстрілу, вирок виконано (1938).

Ось що про нашу землячку повідомляють у статті «Мучениця Міліца (Кувшинова)» на pstbi.ru: «У м. Істра Московської області Міліца Іванівна поселилася на початку 1930-х років. Жила вона самотньо і підтримувала зв'язки лише з черницями, які поселилися в місті після закриття монастирів. Вона була людиною глибоко церковною, тому, збираючи про неї відомості для арешту, НКВС охарактеризувало її як колишню черницю і затяту церковницю, проте на слідстві Міліца Іванівна сказала, що в чернечому постриженні ніколи не була. ...Допитаний 15 січня 1938 року лжесвідок показав, ніби-то Міліца Іванівна говорила: «Це не радянська влада, а недолюдки, закрили всі церкви, повне гоніння на віруючих, всіх віруючих заарештовують ні за що. Ось вам і сталінська конституція!»

Посмертно реабілітована прокуратурою Московської області (1989).

День пам'яті – 23 січня (5 лютого).

Серед друзів та близьких знайомих К. – дані відсутні.

КУЗНЕЦЬ Семен Абрамович

Національний статус, що склався у світі: американський.

Економіст. Псевдонім – Саймон Сміт. Один з засновників емпіричної економіки та кількісної економічної історії. Лауреат Нобелівської премії з економіки (1971). В економіці існує науковий термін «цикл Кузнеця» – двадцятирічний період коливань швидкого і повільного економічного зростання.

З міщанської родини. Батько, Кузнець А., – дрібний крамар.

Народився 17 (30) квітня 1901 р. в м. Харків Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 10 липня 1985 р. в м. Кембридж (штат Массачусетс, США). Похований на місцевому цвинтарі.

Навчався в одній з Харківських гімназій (за іншими даними, в реальному училищі), на юридичному факультеті Харківського університету, в Колумбійському (США) університеті. Працював керівником однієї з секцій статистичного відділу Центральної ради профспілок УРСР (1919-1922), науковим співробітником Ради з досліджень в галузі соціальних наук (1926-1927), Національного бюро економічних досліджень (1927-1930), викладачем Пенсільванського університету (1931-1954), університету Джонса Гопкінса (1954-1960), Гарвардського університету (з 1960). Під час Другої світової війни перебував на державній службі в Управлінні військового виробництва (1942-1944), був заступником директора Бюро планування та статистики при Міністерстві військової промисловості США (1944-1946).

Нобелівську премію отримав «за емпірично обґрунтоване тлумачення економічного зростання, яке привело до нового, глибшого розуміння як економічної і соціальної структури, так і процесу розвитку».

Президент Американської статистичної асоціації (1949), Американської економічної асоціації (1954), почесний член Асоціації з економічної історії, Економетричного товариства, Американського філософського товариства, Міжнародного статистичного інституту, британського Королівського статистичного товариства.

Почесний голова Інституту економічних досліджень Моріса Фалька (1963).

Почесний доктор Гарвардського, Принстонського, Колумбійського, Пенсільванського, Єврейського університетів.

Лауреат медалі Ф. Волкера (1977).

Друкувався в збірнику «Матеріали з статистики праці на Україні», журналі «Economic Development and Cultural Change».

Дебютував науковою статтею «Грошова заробітна плата робітників та службовців фабрично-заводської промисловості м. Харкова в 1920 році» (1921).

Потім настала черга доробків: «Циклічні коливання: роздрібна і оптова торгівля. Сполучені Штати, 1919-1925», «Сучасна теорія економічного зростання», «Циклічні коливання: роздрібна і оптова торгівля, Сполучені Штати, 1919-1925», «Національний дохід і формування капіталу, 1919-1935 рр.», «Національний продукт з 1869 р.», «Загальні принципи сучасного економічного зростання», «Рушійні сили економічного зростання: що показує історія?», «Частки вищих за доходами груп у доході і заощадженнях», «Суть і значення тенденцій», «Сезонні коливання у промисловості й торгівлі», «Столітня динаміка виробництва й цін», «Шість лекцій про економічне зростання», «Кількісні аспекти економічного зростання націй», «Зростання і структурні зміни».

Головною книгою життя вважається видання «Капітал і американська економіка» (1961).

Наш земляк – автор низки робіт в області розрахунків національного доходу і національного продукту, статистичних досліджень економічного розвитку і його циклів, його зв'язку з розподілом на базі тривалих історичних періодів.

В еміграцію виїхав, аби дістатися батька (1922).

Серед друзів та близьких знайомих К. – У. Мітчелл, Б. Улін та ін.

КУЗНЕЦОВ Микола Дмитрович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Художник.

З дворянської родини. Батько, Кузнецов Д., – штаб-ротмістр царської армії.

Народився 2 (14) грудня 1850 р. в с. Степанівка Одеського повіту Херсонської губернії Російської імперії (нині – Комінтернівський район Одеської області України).

Помер 17 лютого (2 березня) 1929 р. і м. Сараєво Королівства сербів, хорватів і словенців (нині – столиця Боснії і Герцеговини). Похований на місцевому цвинтарі.

Навчався до 7 класу в 3-й Одеській гімназії, стіни якої залишив, брав уроки малювання в художника Ф. Мальмана, навчався в Петербурзькій академії мистецтв (1876-1879).

Дійсний член Академії мистецтв (1900).

Працював викладачем художнього училища Петербурзької академії мистецтв (1895-1897).

Член Товариства пересувних художніх виставок (1883).

Один з засновників Товариства південноросійських художників (1890).

Кавалер французького ордена Почесного легіону.

Постійний учасник виставок Товариства пересувних художніх виставок і Товариства південноросійських художників.

Учасник виставок російського живопису і скульптури в Бруклінському музеї (1923) і Об'єднання російських художників в Королівстві сербів, хорватів і словенців (1928).

Як художник дебютував на дев'ятій пересувній виставці (1881).

Серед найвідоміших полотен нашого земляка – «Об'їзд володін», «В свято», «Полювання з хортами», «Після обіду», «Ключниця», «Стадо свиней», «Прогулянка в селі», «Старий поміщик», «Стадо волів», «Світовий посередник», «Натакування собак», «Спляча дівчинка», портрети Ф. Шаляпіна, О. Ковалевського, І. Рєпіна, В. Васнецова, М. Толстого, П. Чайковського, В. Лігіна, С. Уточкіна, Л. Рукавишникової.

У свою чергу, портрети К. намалювали П. Брюллов та І. Рєпін; В. Васнецов писав з нього багатирів для своїх картин з кам'яного століття.

Не знайшовши спільної мови з більшовиками, емігрував до Королівства сербів, хорватів і словенців (1920).

Нині доробки нашого земляка зберігаються в Одеському і Херсонському художніх музеях, московській Третьяковській галереї, санкт-петербурзькому музеї Олександра III, численних приватних колекціях.

Серед друзів та близьких знайомих К. – К. Костанді, П. Брюллов, І. Похітонов, В. Поленов, І. Рєпін, І. Шишкін, В. Максимов, П. Брюллов, Л. Позен, М. Ярошенко, К. Савицький, В. Маковський, Г. Мясоедов, Є. Волков, А. Куїнджі, С. Мамонтов, В. Васнецов, В. Серов, К. Лемох, М. Клодт, І. Прянішников та ін.

КУЗНСЦОВА Марія Миколаївна

Національний статус, що склався у світі: російський.

Оперна і камерна співачка (ліричне сопрано), балерина, виконавиця народних танців, громадський діяч. У різні часи до її дівочого прізвища додавалися прізвища чоловіків – Бенуа, Карєпанова, Массне.

З дворянської родини. Батько, Кузнецов М., – художник.

Народилася в 1880 р. в м. Одеса Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Померла 26 квітня 1966 р. в м. Париж (Франція). Похована на цвинтарі Сен-Женев'єв де Буа. Була співачкою петербурзьких оперної антрепризи князя А. Церетелі (1904-1905), Маріїнського театру (1905-1915; 1916-1917), Шведського і Датського королівських оперних театрів (1919), паризької Російської приватної опери (1929-1933), музичним радником Барселонського оперного театру.

Учасниця «Російських сезонів» С. Дягілєва (1914).

Наша землячка – перша виконавиця партій Февронії («Оповідь про невидимий град Кітеж» М. Римського-Корсакова, 1907), Клеопатри («Клеопатра» Ж. Массне, 1914), вона першою познайомила російських слухачів з оперою «Таїс» Ж. Массне.

Також виконувала партії Тетяни («Євгеній Онегін» П. Чайковського), Маргарити («Фауст» Ш. Гуно), Антоніди («Життя за царя» М. Глинки), Ольги («Русалка» О. Даргомизького), Махай («Дубровський» Е. Направника), Віолети («Травіата» Д. Верді), Джульєтти («Ромео і Джульєтта Ш. Гуно), Снігуроньки («Снігуронька» М. Римського-Корсакова), Ельзи («Лоєнгрін» Р. Вагнера). Массне спеціально К. написав свою оперу «Клеопатра».

Як балерина дебютувала партією Маргарити («Фауст» Ш. Гуно) в петербурзькій оперній антрепризі князя А. Церетелі (1904).

Паризька музична громадськість урочисто відзначила 30-річчя творчої діяльності К. (1934).

У Хельсінкському музеї театру зберігаються листи нашої землячки до Георга Ге.

Не сприйнявши більшовицького режиму, емігрувала: спочатку до Скандинавії (1918), а потім – Франції (1920).

Серед друзів та близьких знайомих К. – Л. Собінов, І. Мечніков, Ф. Шаляпін, С. Лифар, М. Фігнер, І. Тартаков, М. Черкаська, Е. Купер, А. Більська, Г. Поземковський, Л. Бакст, С. Дягілєв, О. Преображенська, І. Єршов, М. Фокін, І. Білібін, М. Штейман, К. Коровін, Р. Болеславський, Ф. Литвин та ін.

КУІНДЖІ Архип Іванович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Художник, педагог.

З міщанської родини. Батько, Куїнджі І., – чоботар.

Народився 1841 (1842?) р. в м. Маріуполь Катеринославської губернії Російської імперії (нині – місто обласного підпорядкування Донецької області України).
 Помер 11 (24) липня 1910 р. в м. Петербург Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ).
 Похований на Смоленському цвинтарі. За радянської влади надгробки і прах відомих діячів науки, літератури, культури, історії, куди потрапив і К., були перенесені (1952).
 Грамотою опанував у вчителя-грека, недовго відвідував Маріупольське міське училище.
 Живопису навчався самостійно, в майстерні І. Айвазовського в Феодосії (1865-1866), в Петербурзькій академії мистецтв (1868-1872).
 Пас гусей, служив у підрядчика на будівлі церкви, у хліботорговця. працював ретушером у фотографів Маріуполя, Одеси, Санкт-Петербургу (1860-1865), викладачем Вищого художнього училища при Академії мистецтв (1894-1897).
 Дійсний член Петербурзької академії мистецтв (1893).
 Член Товариства пересувних художніх виставок (1875-1880).
 Ініціатор створення Товариства художників (1909). Вдячні учні перейменували його в Товариство Куїнджі (1909-1931).
 Лауреат бронзової медалі міжнародної виставки в Лондоні (1874).
 Як художник дебютував картиною «Татарська сакля в Криму» (1868).
 Потім настала черга наступних доробків: «Осіньне бездоріжжя» (1872), «Сніг», «Вид на острів Валаам», «Ладозьке озеро» (усі – 1873), «Забуте село» (1874), «Степ», «Чумацький тракт» (1875), «Українська ніч», «Українська ніч» (обидві – 1876), «Ліс», «Вечір в Малоросії» (обидві – 1878), «Березовий гай», «Після грози», «Північ», «Після грози» (усі – 1879), «Ніч на Дніпрові» (1880), «Ельбрус. Місячна ніч» (1890-1895), «Снігові вершини гір. Кавказ», «Снігова вершина. Кавказ» (обидві – 1890-1895), «Вершина Ельбрусу, осяяна сонцем», «Ельбрус удень. Черета овець на схилах», «Ельбрус увечері» (усі – 1898-1908), «Ельбрус удень» (1898-1908).
 К. небезпідставно вважають першим самобутнім російським імпресіоністом.
 Творча спадщина нашого земляка складає понад п'ятисот великих і малих полотен, багато малюнків.
 Дитинство і молодість у К. були нелегкими. Він рано втратив батьків, жив у великій бідності. Вже у Петербурзі мешкав на горищі, часто лягав спати на голодний шлунок.
 За участь в студентському зібранні, яке поліція вважала незаконним, нашого земляка звільнили з роботи в Вищому художньому училищі при Академії мистецтв (1897).
 У свою чергу, як людина виняткових щедрот, К. допомогти своїм учням і товаришам. Так, він пожертвував 100 тисяч рублів на поїздку за кордон групи молодих художників (1898), виділив таку ж суму на 24 щорічні премії для митців і додатково 11700 рублів – для премій пейзажистам, заповів 150 тисяч рублів, кримський масток і всі полотна Товариству Куїнджі (1909).
 У м. Маріуполь функціонує галерея, яка носить ім'я видатного земляка.
 Серед друзів та близьких знайомих К. – І. Айвазовський, М. Ярошенко, І. Рєпін, В. Васнецов, Д. Менделєєв, Л. Рілов, М. Рєріх, К. Богаєвський, В. Зарубін, Ф. Рушці, В. Пурві та ін.

КУКОЛЬНИК Василь Григорович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Правник, фізик, агроном.

З дворянської родини. Сини, Кукольник Н. і П., – письменники.

Народився 1 січня 1765 р. в м. Мукачеве Австро-Угорщини (нині – місто Закарпатської області України).

Звів рахунки з життям 6 лютого 1821 р. в м. Ніжин Чернігівської губернії Російської імперії (нині – районний центр Чернігівської області України). Похований в огорожі місцевого монастиря.

Закінчив Віденський університет.

Працював викладачем Замосцького ліцею (до 1803), викладачем головного Петербурзького педагогічного інституту (1803-1819), Петербурзького університету (1819-1820), директором Ніжинської гімназії вищих наук (1820-1821).

Член Санкт-Петербурзького Вільного Економічного товариства.

Член Московського фізико-медичного товариства.

Член Альтенбурзького ботанічного товариства.

Член Лейпцігського економічного товариства.

Кавалер орденів св. Володимира 4-го ступеня (1811), св. Ганни 2-го ступеня (1816), св. Станіслава 4-го ступеня (1817).

Друкувався в «Економічному журналі», котрий сам і видавав.

Наш земляк – автор наступних книг: «Курс господарських відомостей» (1805), «Початкові підстави сільського господарювання» (1810), «Початкові підстави римського цивільного права» (1810), «Початкові підстави Російського приватного цивільного права» (1813), «Російське приватне цивільне право» (1815), «Керівництво з викладання римського права» (1821).

Оприлюднив вельми цінний для того часу систематичний виклад цивільного права і процесу.

Прихильник школи природного права, все ж вважав необхідним спиратися на позитивне вітчизняне право, не схиляючись перед буквою закону і широко розуміючи її застосування.

За особливі заслуги отримав невеликий маєток у Віленській губернії (1819).

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Гоголь, М. Балугьянський, Є. Гребінка, Микола І, П. Лодій, І. Орлай, П. Редкін, Г. Терлаїч та ін.

КУЛИК Григорій Іванович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Військовий діяч. Маршал Радянського Союзу (1940).

З селянської родини.

Народився 28 жовтня (9 листопада) 1890 р. в с. Дудникові Полтавської губернії Російської імперії (нині – с. Куликівка Полтавського району Полтавської області України).

Розстріляний 24 серпня 1950 р. в м. Москва (СРСР). За довідкою Головної військової прокуратури, похований в м. Куйбишеві (Самарі), що не підтверджується даними товариства «Меморіал», згідно з якими – похований на Донському цвинтарі в м. Москві.

Закінчив Вищі академічні курси вищого командного складу Робітниче-селянської Червоної армії (1924), Військову академію ім. М. В. Фрунзе (1932).

Був солдатом, старшим фейерверкером 9-ї піхотної дивізії царської армії (1912-1917), командиром червоногвардійського загону (1917-1918), начальником артилерії 5-ої (перейменована в 10-у)

Української армії (1918-1919), 14-ої армії (1919-1920), начальником артилерії 1-ї Кінної армії

(1920-1921), начальником артилерії Північно-кавказького військового округу, помічником

начальника артилерії РСЧА (1921-1925), заступником голови Військово-промислового комітету

ВРНХ (1925-1926), начальником Артилерійського Управління РСЧА (1926-1930), командиром

Московської Пролетарської дивізії (1930), командиром-комісаром 3-го стрілецького корпусу

(1932-1937), начальником Артилерійського управління РСЧА (1937-1939), заступником наркома

оборони СРСР і начальником Головного артилерійського управління (1939-1941), командуючим

54-ою армією (1941), уповноваженим Ставки Верховного Головнокомандування при 51-ій армії

Кримського фронту (1941-1942), командуючим 4-ою гвардійською армією (1942-1943), перебував

у розпорядженні Головного управління кадрів Міністерства оборони СРСР (1943-1946).

Під псевдонімом «генерал Купер» був головним військовим радником в Іспанії.

Герой Радянського Союзу (1940).

Депутат Верховної Ради СРСР 1-го созыва.

Заарештований за звинуваченнями «у зраді Батьківщини, у висловлюванні погроз на адресу керівників ВКП(б) і радянського уряду і у ворожому зв'язку з учасниками антирадянської військової змови» (1947). За вироком Військової колегії Верховного Суду СРСР розстріляний (1950).

Президія Верховної Ради СРСР задовольнила клопотання Верховного Суду СРСР про відновлення К. у військовому званні маршала Радянського Союзу і Героя Радянського Союзу і в правах на 4 ордени Леніна, 4 ордени Червоного Прапора, медаль «Золота Зірка», ювілейну медаль «XX років РСЧА», медалі «За оборону Ленінграда» і «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 гг» (1957).

Що стосується особистого життя, то батько К. помер у рік його народження, а дружину, К.

Симонич, за наказом Л. Берії убили чекісти.

Село, в якому народився наш земляк, перейменовано в Куликівку (1941); у місцевому сквері встановлено його бюст, а клубі – відповідний стенд.

Серед друзів та близьких знайомих К. – С. Будьонний, В. Гордов, Г. Жуков, Й. Сталін, В.

Молотов, І. Серов, В. Крюков, Д. Павлов, К. Ворошилов, Б. Шапошников та ін.

КУЛИКОВСЬКИЙ Петро Григорович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Астроном, історик астрономії. В астрономії існує науковий термін «метод Куликовського».

З родини військових. Батько, Куликовський Г., – офіцер-медик.
 Народився 31 травня (13 червня) 1910 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).
 Помер 4 листопада 2003 р. в м. Москва РФ. За заповітом кремований і похований на Мітинському цвинтарі.
 Закінчив Московське музичне училище ім. М. М. Іпполитова-Іванова, механіко-математичний факультет Московського державного університету (1938).
 Працював у Державному астрономічному інституті ім. П. К. Штернберга (1938-1986), паралельно викладаючи в МДУ.
 Член Міжнародної спілки астрономів (1952).
 Президент Комісії «Історія астрономії» Міжнародної спілки астрономів (1958-1964).
 Сфера наукових інтересів – зоряна астрономія (змінні, подвійні, наднові зірки), історія астрономії.
 Один з фундаторів застосування фотоелектричних методів в астрономії, одним з перших досліджував статистику Наднових зірок і класифікував їх.
 Спільно з Б. В. Кукаркіним виявив і вивчив зв'язок морфологічних характеристик цефеїд та інших змінних зірок з їх розподілом в зоряних системах (1950-1951).
 Співавтор (з В. Б. Никоновим) першого радянського зоряного електрофотометра.
 Заснував збірку «Історико-астрономічні дослідження» і був головним редактором її 11 випусків (1955-1972).
 Під його науковою редакцією видавалися за завданням МАС бібліографічні покажчики «Вибрана бібліографія літератури з історії астрономії» (1962-1984).
 Друкувався в журналах і збірниках «The Journal for the History of Astronomy», «Астрономічний календар», «Information Bulletin on Variable Stars», «Історико-астрономічні дослідження».
 Наш земляк – автор наступних доробків: «Павло Карлович Штернберг» (1951), «Ломоносов – астроном і геофізик» (1961), «Дослідження з історії астрономії» (1967), «Історія астрономії і геодезії» (1968), «Зоряна астрономія» (1978), «Довідник любителя астрономії» (2002), співавтор посібників «Магнітна гідродинаміка» (1962), «Практичні роботи з зоряної астрономії» (1971).
 Написав низку статей про М. Коперніка, Я. Гевелія, С. Блажка, з історії вітчизняних і зарубіжних обсерваторій.
 Всього перу К. належить понад 150 наукових праць.
 Йому також належить низка музичних п'єс.
 Ім'я К. присвоєно малій планеті № 2497.
 Серед друзів та близьких знайомих К. – В. Никонов, М. Хоскін, С. Селешников, Я. Перельман, Б. Кукаркін, В. Сурдін, Н. Лаврова, Я. Щур, В. Селіханович та ін.

КУЛІШ Пантелеймон Олександрович
 Національний статус, що склався у світі: російсько-малоросійський.
 Письменник, перекладач, історик, етнограф, мовознавець, культурний діяч. Криптонім – Ніколай М.

З козацько-старшинської родини. Батько, Куліш О., – заможний хлібороб.
 Народився 26 липня (7 серпня) 1819 р. в с. Вороніж Глухівського повіту Чернігівської губернії Російської імперії (нині – Шосткинський район Сумської області України).
 Помер 2 (14) лютого 1897 р. на х. Мотронівка поблизу м. Борзна Чернігівської губернії Російської імперії (нині – Борзнянський район Чернігівської області України). Похований на місцевому цвинтарі.
 Навчався в Новгород-Сіверській гімназії (1831-1836), Київському університеті св. Володимира (1839-1840).
 Працював викладачем Луцького і Київського дворянських училищ, Рівненської гімназії (1841-1845), 5-ї Петербурзької гімназії (1856-1847), чиновником канцелярії Тульського губернатора (), директором духовних справ і членом комісії для перекладу польських законів (1864-1868), редактором «Журналу міністерства шляхів сполучення» (з 1873).
 Друкувався в журналах «Сучасник», «Основа», «Лелітка», «Зірочка», «Вечорниці», «Народне читання», «Мета», «Правда», «Російське багатство».
 Як літератор дебютував оповідкою «Циган».
 Потім настала черга оповідань «Про те, внаслідок чого в містечку Воронежі висох Пешевцовий став», «Орися», «Про те, що сталося з козаком Бурдюгом на Зеленій неділі», повістей «Українські незабудки. Нариси з неповерненого часу», «Вогняний змії», «Історія Уляни Терентіївни», «Веклуша», «Яків Якович», романів «Михайло Чарнишенко», «Пан Мурло», «Нащадки

задніпровських гайдамак», «Северини», «Чорна рада», «Петро Іванович Березін і його родина, або Люди, котрі вирішили щоб не було, стати щасливими».

К. – автор віршованих історичної хроніки «Україна» і роману «Євген Онєгін нашого часу», двотомних «Нотаток про життя Миколи Васильовича Гоголя», розвідки «Перший період козацтва до ворогування з ляхами», українських букваря і читанки.

Проте найбільшим своїм творчим успіхом наш земляк вважав двотомну збірку фольклорно-історичних і етнографічних матеріалів «Нотатки про Південну Русь».

Перекладав Д. Байрона, Й. Гете, У. Шекспіра.

В Україна створено Фонд Пантелеймона Куліша.

Серед друзів та близьких знайомих К. – Т. Шевченко, М. Костомаров, С. Ніс, М. Драгоманов, П. Плетньов, О. Кочубей, М. Юзефович, С. Аксаков, В. Белозерський, О. Кониський, В. Курочкін, М. Степанов та ін.

КУЛЬЖИНСЬКИЙ Іван Григорович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, педагог.

З родини священика.

Народився 14 (26) квітня 1803 р. в м. Глухів Чернігівської губернії Російської імперії (нині – районний центр Сумської області України).

Помер 26 березня (7 квітня) 1884 р. в м. Ніжин Чернігівської губернії Російської імперії (нині – районний центр Чернігівської області України). Похований в Благовіщенському монастирі.

Навчався в церковнопарафіяльній школі, Чернігівській семінарії.

Працював викладачем Чернігівського духовного училища (1823-1825), Ніжинської гімназії вищих наук (1825-1829), Харківських гімназії (1829-1831) і університету (1831-1832), директором Луцької (1832-1839), Немирівської (1839-1841) гімназій, інспектором Ніжинського ліцею (1841-1843), директором тифліського училища, керуючим навчальною частиною Закавказького краю (1843-1847).

Друкувався в газетах «Чернігівські єпархіальні вісті», «Росіянин», журналах «Москвитянин», «Російська бесіда», «Московський вісник», «Благовіст», «Журнал для панянок», «Вісник Західної Росії», «Маяк».

Як літератор дебютував в «Українському журналі» статтею «Деякі зауваження стосовно історії і характеру малоросійської поезії» (1825).

Потім настала черга статей «Про латинську мову» (1825), «Козацькі шапки» (1829), «Вранішні молитви», «Вечірня», «Заутрення світлого воскресіння» (усі – 1840), «Очна ставка російським звичаям: православним, заморським, старим і новим» (1843), «Спогади вчителя» (1854), «Декілька слів про хохломанію», «Досвід дипломатичних нотаток без лукавства і багатослів'я» (обидві – 1863).

Наш земляк – автор повістей «Терешко», «Три сестри» (обидві – 1829), «Повітовий суддя нашого повіту» (1842), «Останній день Помпеї» (1851), «Семен Середа, курінний отаман запорізького війська» (1852), драм «Кочубей» (1841), «Юродивий» (1842), комедії «Сторіччя в особах» (1860). Його перу також належать книги «Малоруське село» (1827), «Мова про різницю між класичною і романтичною поезією» (1830), «Федько Мотовильський, український роман» (1833), «Емерит» (1836), «Історія Польщі» (1864), «Нові сучасні байки» (1865).

Незважаючи на свою вірнопідданість, К. мав проблеми з виданням книги «Твори І. Г. Кульжинського» (1853). Її вихід заборонили.

І наш земляк став одним з перших переслідувачів «хохломанії» й українського «сепаратизму», доходячи до безцеремонного розшуку та «читання в душах». Викривав він вільнодумність і в російській літературі. А. Григор'єв («Опозиція застою», 1861) змушений був назвати його «адептом теорії мороку».

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Гоголь, Є. Гребінка, Н. Кукольник, І. Срезневський, С. Бурачок, В. Аскоченський та ін.

КУЛЬЧИЦЬКИЙ Олександр Якович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Прозаїк, поет, перекладач, театральний критик. Псевдоніми – Говорилін, А. К.

З лікарської родини. Батько, Кульчицький Я., – флотський медик.

Народився в кінці 1814 – на початку 1815 року в м. Керч Таврійської губернії Російської імперії (нині – Автономна Республіка Крим України).

Помер 7 (19) квітня 1845 р. в м. Петербург Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Похований на Літераторських містках Волкового цвинтаря.

Навчався в Слобідсько-Українській гімназії, закінчив юридичний факультет Харківського університету (1832-1837).

Працював титулярним радником Харківського губернського управління (1837-1841), редактором газети «Харківські губернські вісті» (1841-1842), чиновником Військового міністерства ().

Друкувався в газетах «Харківські губернські вісті», «Літературна газета», журналах «Вітчизняні нотатки», «Молодик», «Додаток до «Харківських губернських вістей», «Літературні додатки до «Руського інваліда».

Як літератор дебютував в альманасі «Надія» оповіданням «Спогади юності» (1836).

Потім настала черга нарисів «День біля моря», «Чатир-Даг», «Феодосія», рецензій «Харківський театр і Мочалов на харківській сцені», «Про дитячі вистави в Харківському театрі», «Провінційні театри в Росії. Харківський театр», оповідань «Омнібус», «Дагеротип», «Вечори на петербурзькому боці», «Вихід з театру».

Наш земляк – автор повістей «Кохання гімназиста» (1839), «Незвичайний поєдинок» (1845), брошури «Деякі великі і корисні істини про гру в преферанс, запозичені у різних стародавніх і новітніх письменників» (1843).

К. зобразив у ролі провінційного рецензента Вральчицького у водевілі П. Григор'єва «Макар Олексійович Губкін».

Серед друзів та близьких знайомих К. – М. Салтиков-Шчедрін, І. Тургенєв, Є. Гребінка, Г. Квітка-Основ'яненко, М. Некрасов, О. Станкевич, О. Герцен, В. Белінський, І. Панаєв, В. Боткін, Л. Млотковська, К. Соленик, П. Редкін, К. Кавелін, М. Лонгінов, О. Тютчев, І. Кронеберг, М. Щепкін, І. Маслов, І. Дзюбін, П. Плетньов та ін.

КУЛЯБКА Семен Петрович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Проповідник. В чернецтві – Сильвестр (1727).

З дворянської родини. Дядько, Апостол Д., – гетьман Лівобережної України.

Народився в 1701 р. в м. Лубни Лубенського полку Російської імперії (нині – районний центр Полтавської області України).

Помер 17 (28) квітня 1761 р. в м. Петербург Російської імперії (нині – м. Санкт-Петербург РФ).

Похований на монастирському цвинтарі Олександрівської лаври.

Закінчив Києво-Могилянську академію (1726).

Був викладачем (1727-1738), префектом (1738-1740), ректором (з 1740) Києво-Могилянської академії, єпископом Костромським та Галицьким (1745-1750), архієпископом Петербурзьким та настоятелем Олександрівської лаври (з 1750).

Першу проповідь – це було «Слово в неділю самарянину» – видрукував 1742 р. Потім протягом дев'яти років світ побачили ще 13.

Цікава історія про те, як наш земляк, сам того не бажаючи, потрапив до Петербургу. В 1745 р. митрополит Київський направив К. в столицю імперії, аби той привітав з приводу весілля великого князя Петра Федоровича. Промова малоросіянина так сподобалася імператриці Єлизаветі Петрівні, що вона наказала залишити проповідника у своїй свиті. Однак те, що заїжджий чернець вживає занадто багато малоросійських слів, подобалося не всім: за це К. уже після смерті критикував М. Карамзін в «Пантеоні російських авторів» (1800).

Навряд, щоб наш земляк особливо зважав на прижиттєві закиди. В усякому разі, йому вистачило сміливості написати віршований памфлет «Перевдягнена борода» на М. Ломоносова (1757).

Ось що про нашого земляка у нотатках «З неопублікованого» зазначає Л. Сизинцева: «Головним діянням преосвященного Сильвестра стало створення Костромської «школи для навчання священицьких дітей», указ про створення якої він підписав в червні 1746 р., тобто через півроку після прибуття. Труднощі виникали і зі збором хліба на їх харчування, і з набором учнів, з яких ніхто не хотів записуватися добровільно. Понад те, коли спеціальні посильні стали об'їжджати парафії і брати дітей в учення силою, батьки ховали їх, «кажучи, що вони втекли», а спійманого «проводжали до Костроми, як небіжчика, з плачем і криком», а сам учень тікав додому за першої нагоди. М. Я. Дієв, випускник і історик Костромської семінарії, пояснював це тим, що неуспішних

погрожували відправити на військову службу. У кінці квітня 1850 р. преосвященного Сильвестра перевели в іншу єпархію, і розбіглися навіть ті учні, яких вдалося зібрати». Серед друзів та близьких знайомих К. – Г. Сковорода, Г. Кониський, С. Ляскоронський, Л. Баранович, І. Галятовський, О. Антропов, с. Тодорський, М. Козачинський, С. Калиновський та ін.

КУПЕР Еміль Альбертович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Скрипаль, диригент, концертмейстер. Перший вихідець з України, який диригував в «Metropolitan Opera».

З учительської родини. Справжнє прізвище – Е. Купершток. Батько, Купершток А., – викладач музики; брат, Купершток М. – диригент, хормейстер.

Народився 1 (13) грудня 1877 р. в м. Херсон Російської імперії (нині – адміністративний центр однойменної області України).

Помер 19 листопада 1960 р. в м. Нью-Йорк (США).

Навчався в Одеському музичному училищі (1891-1893), Віденській консерваторії.

Працював диригентом Одеського і Харківського оперних театрів (1898-1900), концертмейстером Київської опери (1900-1904), диригентом московських приватної опери Зиміна (1907-1908) і Великого театру (1910-1919), петроградського Державного театру опери і балету (1919-1924), художнім керівником Латвійської національної опери (1924-1926), паризької «Гранд-Опера» (1926-1928), Чиказької опери (1929-1932), нью-йоркського театру «Метрополітен-опера» (1944-1950), Монреальської опери (1950-1960).

Кавалер французького ордена Почесного Легіону (1936).

Під управлінням К. пройшли перші в Росії постановки опер Р. Вагнера «Нюрнберзькі майстерзингери», «Донкіхот» Ж. Масне, 3-а симфонія і «Поема екстазу» О. Скребіна, 3-ій фортепіанний концерт С. Рахманінова в авторському виконанні, балети «Петрушка», «Жар-птиця» і опера «Соловейко» І. Стравінського, прем'єри опер М. Римського-Корсакова «Золотий півник», М. Мусоргського «Борис Годунов», Е. Брітена «Пітер Граймс».

Наш земляк – головний диригент антрепризи С. П. Дягілева «Російські сезони в Парижі і Лондоні».

Останньою роботою була «Хованщина» (1950).

Збереглася низка записів К., серед яких опери А. Понк'єллі «Джоконда» і Ш. Гуно «Ромео і Джульєтта», Угорська фантазія для скрипки і фортепіано, Східна симфонія, Романтична поема для скрипки з оркестром (для фортепіано), угорський танець, романси.

Перу нашого земляка належить нарис «Пам'яті Артура Нікіша» (1922).

Не знайшовши спільної мови з новою владою, емігрував – спочатку до Риги (1924), потім – Парижу (1926), і, зрештою, – США (1928).

Серед друзів та близьких знайомих К. – Ф. Шаляпін, М. Чехов, А. Нікіш, С. Дягілев, М. Метнер, І. Паліцин, І. Труффі, Г. Фріман, О. Глазунов, Р. Глієр, П. Казальс, М. Кузнецова, Й. Гельмесбергер, Р. Фукс, М. М'яковський та ін.

КУПЧАНКО Григорій Іванович

Національний статус, що склався у світі: русинський.

Журналіст, видавець, етнограф, політичний і громадський діяч.

З селянської родини.

Народився 27 липня (9 серпня) 1849 р. в с. Берегомет Кіцманського повіту Австро-Угорщини (нині – Кіцманський район Чернівецької області України).

Помер 10 травня 1902 р. у Відні (Австрія). Похований на міському Центральному цвинтарі.

Закінчив Чернівецьку німецьку гімназію, Віденський університет.

Був редактором газет «Зірка» (1882), «Руська правда» (1888-1892), «Просвіта» (1893-1902), журналу «Віночок для руських діточок» (1897).

Учасник російсько-турецької війни (1877-1878).

Кавалер золотої медалі Російського географічного товариства (1876).

Друкувався у виданнях «Буковинська зоря», «Учитель», «Ластівка», «Календар буковинсько-руський», «Ілюстрована Лейпцігська газета», «Буковинський огляд»,

Перу нашого земляка належать наступні доробки: «Деякі історико-географічні відомості про Буковину», «Пісні буковинського народу» (обидва – 1875), «Хто ми. Пам'ятна книжечка на честь вшановування дев'ятисотріччя російського народу» (1888), «Вивчаймо наш народ» (1891),

«Горілка або як вилікуватися від пияцтва» (1889), «Холера» (1892), «Холмська Русь і її церковний начальник Високопреосвященний Флавіан» (1894), «Буковина і її руські жителі» (1895), «Галичина і її руські жителі» (1896), «Наша Батьківщина», «Угорська Русь і її руські жителі» (обидва – 1897), «Російський путівник Віднем і Австро-Угорщиною» (1899), «Русь і Польща» (1902).

Під авторством К. також вийшло понад 2000 статей, розвідок, поезій.

Що стосується особистого життя, то наш земляк через два роки після укладення шлюбу, втратив дружину, залишившись з крихіткою-сином на руках.

Серед друзів та близьких знайомих К. – Ф. Процюкевич, Т. Галіп, К. Козак, А. Лоначевський, Ф. Яспер та ін.

КУРИЛКО Михайло Іванович

Національний статус, що склався у світі: російсько-радянський.

Театральний художник, архітектор.

З міщанської родини.

Народився 31 травня (12 червня) 1880 р. в м. Кам'янець-Подільський Подільської губернії Російської імперії (нині – районний центр Хмельницької області України).

Помер 1 березня 1969 р. в с. Малахівка Московської області СРСР (нині – Люберецький район Московської області РФ).

Закінчив Вище художнє училище при Петербурзькій академії мистецтв (1913), Петербурзький археологічний інститут (1914).

Працював викладачем Петроградського 2-го політехнічного інституту (1915-1924), головним художником московського Великого театру (1924-1928), консультантом будівництва Новосибірського будинку науки і культури (1930-1934), керівником театральної декораційної майстерні Московського художнього інституту ім. Сурикова (1948-1960).

Лауреат Державної премії СРСР (1950).

Заслужений діяч мистецтв РРФСР (1955).

Оформляв спектаклі в театрах міст Київ, Одеса, Москва, Ленінград, Саратов, Ташкент.

Найвизначніші доробки цього плану: декорації до балету «Червоний мак» у Великому театрі (1927) і до першої опери на постреволюційних теренах «Травнева ніч» в Оперному театрі ім. Станіславського (1928).

Використовуючи художньо-об'ємний принцип оформлення, К. у своїх роботах сполучав життєву конкретність з умовними прийомами сцени, отримуючи масштабну видовищність оперно-балетної вистави.

К. також належить ряд винаходів в сфері театральної техніки, сценічного освітлення, механізації сцени. Так, разом з Т. Бардтом він одержав патент на принципово нову «панорамно-планетарну» театральну систему (1930).

Наш земляк – автор проекту, покладеного в основу будівництва Новосибірського театру опери й балету (1930-1933).

Перу К. належить книга «Нотатки про майстерність» (1960).

Його пам'яті присвячена книга С. і В. Баландіних «Що залишається у спадок?» (1990).

Серед друзів та близьких знайомих К. – О. Толстой, О. Вертинський, С. Міхалков, І. Андроніков, В. Левенталь, М. Чегодаєва, Р. Глієр, І. Рєпін, Т. Сельвінська, З. Шуляк, О. Грінберг, В. Мате, Т. Бардт та ін.

КУРИЛОВИЧ Єжи

Національний статус, що склався у світі: польський.

Мовознавець. Один з фундаторів сучасної структурної лінгвістики. В філології існують наукові терміни «теорія ізоморфізму Куриловича» і «семантичний дериват Куриловича».

З міщанської родини.

Народився 14 (27) серпня 1895 р. в м. Станіслав Австро-Угорської імперії (нині – м. Івано-Франківськ, адміністративний центр однойменної області України).

Помер 28 січня 1978 р. в м. Краків Польської Народної Республіки (нині – Республіка Польща).

Закінчив Львівську німецьку гімназію (1913), Віденську вищу школу міжнародної торгівлі (1913-1914; 1917-1919), філологічний факультет Львівського університету (1921-1923), стажувався в Франції, США, Австрії.

Служив під час першої Світової війни в лавах австро-угорської армії (1914-1916), працював викладачем Львівського (1926-1931), Вроцлавського (1946-1948), краківського Ягеллонського (1948-1965) університетів.

Член Польської академії наук і писемності (1931).

Член Польської академії наук (1952).

Доктор honoris causa Сорбонни (1957)

Доктор honoris causa Дублінського університету (1959).

Двічі лауреат державної премії ПНР (1955; 1964).

Спеціалізувався з проблем загальнолінгвістичної теорії знаку; основних структурних елементів мови (фонема і її властивості, морфема і її властивості, словосполучення і пропозиція); основних процесів, що відбуваються в мовній системі (аналогічні процеси, дериват, формування граматичних категорій); загальної теорії відмінка і загальної теорії ономастики; хронології розвитку морфологічних систем сучасних індоевропейських мов; аблауту семітських і індоевропейських мов.

Як учений дебютував розвідкою «Романські етимології» (1923).

Потім настала черга наступних доробків: «Відображення тонів в мові гат» (1925), «Etudes indo-europeennes» (1935), «L'apophonie en indo-europeen» (1956), «L'accentuation des langues indo-europeennes II» (1958), «L'apophonie en semitique» (1961), «Indogermanische Grammatik» (1968), «Problemes de linguistique indo-europeenne» (1977).

Серед друзів та близьких знайомих К. – В. Котвич, М. Коен, Е. Сепір, Я. Янув, К. Бюлер, Ж. Блок, С. Смогожевський, З. Штібер, К. Твардовський, Е. Бенвеніста, А. Мейє, П. Шантрєн, Ж. Вандрієс та ін.

КУРСИНСЬКИЙ Олександр Антонович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Поет, критик, журналіст, перекладач. Псевдонім – Вільний обиватель.

З міщанської родини.

Народився 10 (22) травня 1873 р. в м. Київ Російської імперії (нині – столиця України).

Помер в 1919 р. в м. Київ (нині – столиця України). Точні дата і місце – не встановлені.

Закінчив третю Московську гімназію (1891), історико-філологічний факультет Московського університету (1891-1896), однорічне відділення Київського юнкерського піхотного училища (1896-1897), Московську льотну школу (1912).

Служив в дванадцятому гренадерському Астраханському полку (1896-1899), працював викладачем Серпуховської гімназії (1899-1901), низки московських учбових закладів (1901-1904), служив в 307-му піхотному Арзамаському полку (1904-1905), працював редактором власної газети «Клуб» (1907), служив в 6-му гренадерському Таврійському полку (1908-1910), працював викладачем Орловсько-Бахтінського кадетського корпусу (1910-1911), співробітником газети «Російське слово» (1911-1913), служив в військово-цензурному відділі штабу Південно-Західного фронту (1914-1915), помічником редактора і редактором газети «Армійський пост» (1915-1916).

Кавалер ордена св. Ганни 3 ступеня з мечами і бантом.

Друкувався в газетах «Російське слово», «Кур'єр», «Ранок Росії», журналах «Терези», «Скорпіон», «Золоте руно», «Вісник кінематографії», «Російський актор».

Наш земляк – автор збірок «Напівтіні» (1896), «Вірші (1896-1900)» (1901), «Крізь призму душі» (1906), мелодрами «Як смерть, прекрасна» (1914), роману «Похмуре небо».

Перекладав з англійської, болгарської, італійської, німецької, польської, французької мов. Серед доробків – «Небожественна комедія» З. Красинського, «Афоризми і прелюдії» С.

Пшибишевського, «Лікар Мухолапський» Е. Маєвського, «Флорентійська трагедія» О. Уайльда, а також твори Е. По, Г. Лонгфелло, Т. Мура, Ш. Бодлера, П. Шеллі.

Багато перекладів К. загубилося в архівах та періодичних виданнях.

На вірш К. «Утішно тут» композитор С. Танєєв написав «Серенаду», присвячену Т. Л. Толстій (1896).

Перекладена нашим земляком «Небожественна комедія» З. Красинського, супроводжувана передмовою К., була конфіскована на другий день після надходження до продажу (1902).

Серед друзів та близьких знайомих К. – Л. Толстой, В. Брюсов, К. Бальмонт, М. Лікіардопуло, Г. Конюс, О. Ізмайлов, О. Ремізов, В. Фріче, П. Коган, Б. Садовський, М. Стороженко, І. Петровська, С. Танєєв та ін.

КУЧЕРЕНКО Микола Олексійович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Конструктор, організатор виробництва.

З робітничої родини. Батько, Кучеренко О., – машиніст паровоза; донька, Васильєва Л., – прозаїк, поет, професор Ноттінгемського університету.

Народився 24 грудня 1907 р. (6 січня 1908 р.) в с. Катеринівка Куп'янського повіту Харківської губернії Російської імперії (нині – Лозівський район Харківської області України).

Помер 12 вересня 1976 р. в м. Москва СРСР (нині – столиця РФ).

Закінчив Харківський інститут інженерів транспорту (1931).

Працював теслею, ливарником, ковалем, токарем, кочегаром, помічником машиніста паровозного депо станції Лозова (1926-1929), креслярем-конструктором (1931-1934), заступником начальника конструкторського бюро (1934-1937), начальником КБ-100 (1938-1939), заступником начальника КБ-520 (1939-1940), начальником КБ-520, заступником головного конструктора заводу №183 (1940-1947), керівником Головного управління танкового виробництва Міністерства оборонної промисловості СРСР (1947-1949; 1952-1967), головним інженером «Уралвагонзаводу» (1949-1952).

Тричі лауреат Державної премії СРСР (1942; 1946; 1948).

Брав участь в розробці легких колісно-гусеничних танків БТ-2, БТ-5, БТ-7, БТ-7М, дослідних танків А-20, А-32, серійних танків Т-24, Т-34.

Під безпосереднім керівництвом нашого земляка розроблені танки-амфібії, ракетні танки, самохідний візок, на базі якого надалі створили радянський місяцехід.

А ось що згадувала про нашого земляка Л. Васильєва: «У нас удома заборонено було про них говорити. Мені бабуса наказувала: ти тільки нікому не розповідай, що твій тато робить танки. Я говорю їй, що не розповім, але у нас у дворі всі знали про це. Тому, що їх татки теж робили танки. ...Тридцятичотвірка – це колобок, по засіку метений. Його творило багато народу. У цього танка є передісторія. І є драма з Фірсовим. Справжнім вчителем, який всім дав школу, коли вони робили танк БТ».

Нині у м. Лозова будинок депо прикрашає меморіальна дошка К., а один з електровозів, що курсує маршрутом «Лозова – Белгород, Лозова – Основа» носить його ім'я (2009).

У м. Москва на будинку, де мешкав наш земляк, встановлено меморіальну дошку.

Серед друзів та близьких знайомих К. – А. Фірсов, М. Кошкін, О. Морозов, О. Молоштанов, М. Набутовський, Я. Баранов, В. Матюхін та ін.

КУЧЕРЯВЕНКО Василь Трохимович

Національний статус, що склався у світі: російський.

Письменник, журналіст, фольклорист.

З міщанської родини. Батько, Кучерявенко Т., – коваль.

Народився 21 квітня 1910 р. в м. Катеринослав Російської імперії нині – м. Дніпропетровськ, адміністративний центр однойменної області України).

Помер 3 грудня 1982 р. в м. Владивосток СРСР (нині – крайовий центр РФ). Похований на місцевому цвинтарі.

Закінчив Владивостоцьке морехідне училище (1941).

Працював учнем слюсаря, слюсарем на одній з новоросійських фабрик (1925-1926), лаборантом Ростовської державної інспекції якості (1926-1931), головою Хабаровського міського бюро піонерів, редактором газети «Прапор піонера», брав участь в будівництві копальні «Тавричанка (1931-1938), першим помічником капітана човнів «Кінгісепп», «Свир», «Трансбалт», «Кузнецькбуд», «Донбас» (з 1941), кореспондентом низки періодичних видань.

Один з фундаторів Приморської письменницької організації (1949).

Один з засновників альманаху «Радянське Примор'я».

Друкувався в газетах «Червоний прапор», «Тихоокеанський комсомолец», журналі «Далекий Схід».

Як літератор дебютував книгою «Казки Далекого Сходу»(1939).

Потім настала черга книг «Золоті зарубки» (1946), «Маленькі трудівники» (1950), «Корейські казки» (1951), «Казки Країни уранішньої свіжості» (1951), «Перекоп» пішов на південь» (1955), «Люди йдуть льодом» (1963), «Полум'я над океаном» (1967), «Золоті насічки. Вибране» (1982). Його перу також належать збірник «Фольклор Далекого Сходу», нариси «А. П. Чехов у Владивостоці», «Його життя – море», «Трохим Борисов», «Фадєєв у Владивостоці».

Укладач книга спогадів і листів, присвячених О. Фадєєву, яку всіляко гальмували московські знавці творчості останнього.

Серед друзів та близьких знайомих К. – О. Твардовський, П. Бажов, В. Іванов, С. Крившенко, П. Куянцев, Т. Борисов, Л. Соболев, С. Ясенков, О. Окладніков, Ю. Терешонков, Я. Матюшинець, Л. Логін, Л. Скорино, С. Майстер, В. Витрищак, Л. Фрумкін, П. Кречотень, Б. Беляєв, Д. Нагішкін, Г. Халілецький та ін.

Зміст

ДАВИДОВ Василь Львович
ДАЛЬ Володимир Іванович
ДАНИЛЕВСЬКИЙ Василь Якович
ДАНИЛЕВСЬКИЙ Григорій Петрович
ДАШИНСЬКИЙ Ігнаці Фердинандович
ДАШКЕВИЧ Микола Павлович
ДЕБАГОРІЙ-МОКРІЄВИЧ Володимир Карпович
ДЕЙНЕКА Михайло Хомич
ДЕЙЧ Лев Григорович
ДЕРЕВ'ЯНКО Кузьма Миколайович
ДЕРЖАВІН Микола Севаст'янович
ДЕ-РОБЕРТІ Євген Валентинович
ДЕСНИЦЬКИЙ Семен Юхимович
ДЕТЕНГОФ Олександр Карлович
ДЖЕВЕЦЬКИЙ Степан Карлович
ДЖУНКОВСЬКА (МАРКОВА) Галина Іванівна
ДЖУНКОВСЬКИЙ Василь Якович
ДЖУНКОВСЬКИЙ Степан Семенович
ДИКИЙ Олексій Денисович
ДИКОВ Іван Михайлович
ДМИТРІЄВ Іван Іванович
ДОБРЖАНСЬКИЙ (ДОБЖАНСЬКИЙ) Феодосій Григорович
ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ Георгій Тимофійович
ДОЛГАНОВ Георгій Єфремович
ДОЛИНОВ Михайло Анатолійович
ДОЛЛЕЖАЛЬ Микола Антонович
ДОМАНИЦЬКИЙ Василь Миколайович
ДОМБРОВСЬКИЙ Ярослав
ДОМОГАЦЬКИЙ Володимир Миколайович
ДОМОНТОВИЧ Василь Васильович
ДРАГОМАНОВ Петро Якимович
ДРАГОМАНОВ Яків Якимович
ДРАГОМИРОВ Михайло Іванович
ДРІАНСЬКИЙ Єгор Едуардович
ДРОЗДОВСЬКИЙ Георг
ДУБРОВСЬКИЙ Петро Павлович
ДУБРОВСЬКИЙ Петро Петрович
ДУДІНЦЕВ Володимир Дмитрович
ДУКЕЛЬСЬКИЙ Олександр Григорович
ДУНАЄВСЬКИЙ Ісак Осипович
ДУНЕЦЬКИЙ Станіслав
ДУРОВА Надія Андріївна
ДУХОВ Микола Леонідович
ДУШЕНКЕВИЧ Дмитро Васильович
ДЯКОВ Костянтин Григорович
ДЯЧЕНКО Віктор Антонович

ДЯЧЕНКО Яків Васильович
ЕБЕЛОВ Михайло Ісаєвич
ЕЛЬМАН Михайло Саулович
ЕНГЕЛЬ Юлій (Йоель) Дмитрович
ЕРЕНБУРГ Ілля Григорович
ЕШКОЛЬ Леві
ЄВЛАХОВ Олександр Михайлович
ЄВНЕВИЧ Григорій Миколайович
ЄГИПКО Микола Павлович
ЄЖИ ЛЕЦ Станіслав
ЄЗЕРСЬКИЙ Мілій Вікентійович
ЄЛАЧИЧ Євген Олександрович
ЄЛЬЧАНІНОВ Олександр Вікторович
ЄРЕМСЕВ Інокентій Іванович
ЄРМОЛЕНКО-ЮЖИНА Наталя Степанівна
ЄРЬОМЕНКО Андрій Іванович
ЄФИМЕНКО Петро Савович
ЖАБОТИНСЬКИЙ Володимир Євгенович
ЖАРДЕЦЬКИЙ Венцеслав Сигізмундович
ЖДАНОВ Віктор Михайлович
ЖДАНОВ Лев Григорович
ЖЕВАХОВ Володимир Давидович
ЖЕВАХОВ Микола Давидович
ЖЕЛІХОВСЬКА Віра Петрівна
ЖОЛОБОВ Віталій Михайлович
ЖУРАВСЬКИЙ Андрій Володимирович
ЗАБЛОЦЬКИЙ-ДЕСЯТОВСЬКИЙ Андрій Парфенович
ЗАБОЛОТНИЙ Данило Кирилович
ЗАБОЛОТНИЙ Іван Васильович
ЗАВАДОВСЬКИЙ Петро Васильович
ЗАВАДСЬКИЙ Михайло Адамович
ЗАВАДСЬКИЙ Норберт Болеславович
ЗАВОЙКО Василь Степанович
ЗАВОЙСЬКИЙ Євген Костянтинович
ЗАГОРОВСЬКИЙ Павло Леонідович
ЗАГОРСЬКИЙ Петро Андрійович
ЗАКРЖЕВСЬКИЙ Олександр Карлович
ЗАКРЖЕВСЬКИЙ Юліан Федорович
ЗАЛЕНСЬКИЙ Володимир Володимирович
ЗАЛЕСЬКИЙ Вацлав Міхал
ЗАЛОЗЕЦЬКИЙ Василь Дмитрович
ЗАЛОЗЕЦЬКИЙ Роман Васильович
ЗАЛЬЦМАН Ісаак Мойсєвич
ЗАМИРАЙЛО Віктор Дмитрович
ЗАПОЛЬСЬКИЙ Іван Іпатович
ЗАРЕМБСЬКИЙ Юліуш
ЗАРІЦЬКИЙ Йосеф
ЗАРІЦЬКИЙ Олексій Васильович
ЗАРУБІН Віктор Іванович
ЗАРУДНИЙ Микола Олексійович
ЗАРУЦЬКИЙ Панас Олексійович
ЗАСЯДЬКО Олександр Дмитрович
ЗАХЕР-МАЗОХ Леопольд
ЗБАРСЬКИЙ Борис Ілліч
ЗВІРОЗОМБ-ЗУБОВСЬКИЙ Євген Васильович
ЗЕЙКАН Іван Олексійович
ЗЕЛЕНЕЦЬКИЙ Костянтин Петрович

ЗЕЛІНСЬКИЙ Фадей (Тадеуш) Францевич
ЗЕЛЬМАНОВ Абрам Леонідович
ЗЕЛЬНИЦЬКИЙ Григорій Кирилович
ЗЕРТІС-КАМІНСЬКИЙ Андрій Степанович
ЗІЛЬБЕРМІНЦ Веніамін Аркадійович
ЗІНЬКІВСЬКИЙ Василь Васильович
ЗІОРОВ Михайло Захарович
ЗОЗУЛЯ Іван Петрович
ЗОЛОТНИЦЬКИЙ Володимир Трохимович
ЗОРГЕНФРЕЙ Вільгельм Олександрович
ЗУБАШОВ Юхим Лук'янович
ЗУБОВ Микола Миколайович
ЗУБРИЦЬКИЙ Денис Іванович
ЗУРОВ Олексій Олександрович
ІВАНЕНКО Дмитро Дмитрович
ІВАНОВ-КОЗЕЛЬСЬКИЙ Митрофан Трохимович
ІВАНОВСЬКИЙ Євстахій Дезидерійович
ІВАШКЕВИЧ Ярослав Болеславович
ІГЕЛЬСТРОМ Костянтин Густавович
ІГНАТОВИЧ Федір Киріякович
ІКОННИКОВ Володимир Степанович
ІЛІН Павло Петрович
ІЛІЧЕВСЬКИЙ Олексій Даміанович
ІЛЬІН Володимир Миколайович
ІЛЬФ Ілля
ІНГЛЕЗІ Леонідас Васильович
ІОФФЕ Абрам Федорович
ІТАЛІНСЬКИЙ Андрій Якович
КАБАЛЕВСЬКИЙ Клавдій Єгорович
КАБАЛЮК Олександр Іванович
КАЗИМИРЧАК-ПОЛОНСЬКА Олена Іванівна
КАЙДАНОВ Іван Кузьмич
КАЙЗЕРМАН Григорій Якович
КАЙНДЛЬ Раймунд Фрідріх Антонович
КАЛАЙДОВИЧ Петро Федорович
КАЛИНИЧЕНКО Яків Якович
КАЛМИКОВА (ЧЕРНОВА) Олександра Михайлівна
КАМАНІН Іван Михайлович
КАМІНЕЦЬКИЙ Осип Кирилович
КАНІВЕЦЬКИЙ Євдоким Савич
КАПНІСТ Василь Васильович
КАПНІСТ Петро Іванович
КАРАБЧЕВСЬКИЙ Микола Платонович
КАРАЗІН Василь Назарович
КАРАЗІН Микола Миколайович
КАРАСКЕВИЧ-ЮЩЕНКО Стефанія Стефанівна
КАРГІН Валентин Олексійович
КАРМАЗІН Григорій Якович
КАРНЄСВ Єгор Васильович
КАРНЮЛІН-ПІНСЬКИЙ Матвій Михайлович
КАТАЄВ Валентин Петрович
КАЦИР Єфраїм
КАЧЕНОВСЬКИЙ Михайло Трохимович
КАЧІОНІ Спиридон Олександрович
КАЩЕНКО Микола Феофанович
КВІТКА-ОСНОВ'ЯНЕНКО Григорій Федорович
КЕДРІН Дмитро Борисович

КЕППЕН Петро Іванович
КЕППЕН Федір Петрович
КЕТЛІНСЬКИЙ Казимир Пилипович
КИБАЛЬЧИЧ Микола Іванович
КИЗИМ Леонід Денисович
КИСІЛЬ Олександр Андрійович
КИСУНЬКО Григорій Васильович
КИТАЙГОРОДСЬКИЙ Ісак Ілліч
КІБРИК Євген Адольфович
КІСТЯКІВСЬКИЙ Богдан Олександрович
КІСТЯКІВСЬКИЙ Георгій Богданович
КІСТЯКІВСЬКИЙ Олександр Федорович
КЛАССОН Роберт Едуардович
КЛЮШНИКОВ Іван Петрович
КНОРОЗОВ Юрій Валентинович
КОВАЛЕВСЬКИЙ Єгор Петрович
КОВАЛЕВСЬКИЙ Максим Максимович
КОВАЛЕВСЬКИЙ Павло Іванович
КОВАЛЕВСЬКИЙ Павло Михайлович
КОВАЛИНСЬКИЙ Михайло Іванович
КОВАЛЬСЬКИЙ Казимир Адольфович
КОВАНЬКО Іван Опанасович
КОВАНЬКО Олександр Матвійович
КОВШАРОВ Іван Михайлович
КОЖЕДУБ Іван Микитович
КОЖЕНЬОВСЬКИЙ Аполло Теодорович
КОЖЕНЬОВСЬКИЙ Юзеф Віцентійович
КОЗАКОВ Олександр Олександрович
КОЗАЧИНСЬКИЙ Мануїл Іванович
КОЗЕЛЬСЬКИЙ Федір Якович
КОЗЕЛЬСЬКИЙ Яків Павлович
КОЗИЦЬКИЙ Григорій Васильович
КОЗЛОВСЬКИЙ Іван Семенович
КОЛБАСІН Єлисей Якович
КОЛБАСЬЄВ Сергій Адамович
КОЛЕСНИКОВ Степан Федорович
КОЛЛОНТАЙ Гуго
КОЛМАКОВ Олексій Васильович
КОЛОМАЦЬКИЙ Всеволод Володимирович
КОЛОМІЄЦЬ Михайло Маркович
КОЛОМІЙЦЕВ Данило Васильович
КОЛТОНОВСЬКА (САСЬКО) Олена Олександрівна
КОЛТОНОВСЬКИЙ Андрій Павлович
КОЛЬЦОВ Михайло Юхимович
КОМАР Антон Пантелеймонович
КОНДРАТОВИЧ Киріак Андрійович
КОНДРАТЮК Юрій Васильович
КОНИСЬКИЙ Григорій Осипович
КОНІ Ірина Семенівна
КОНОВАЛОВ Дмитро Петрович
КОНРАД Джозеф
КОНЧАЛОВСЬКИЙ Петро Петрович
КОПЕЛЄВ Лев Зіновійович
КОРАБЛЬОВ Василь Миколайович
КОРБЕЛЕЦЬКИЙ Федір Іванович
КОРВІН-ПЕТРОВСЬКА Марія Габріель Вінцентівна
КОРВІН-ПІОТРОВСЬКИЙ Володимир Львович

КОРЕНМАН Лазар Осипович
КОРИЦЬКИЙ Йосип Іванович
КОРНІЛОВ Федір Петрович
КОРНІЛОВИЧ Олександр Осипович
КОРОБКА Максим Петрович
КОРОБКА Микола Іванович
КОРОЛЕНКО Володимир Галактіонович
КОРОЛЬОВ Сергій Павлович
КОРОСТОВЦЕВ Іван Васильович
КОРФ Микола Олександрович
КОСТЕНЕЦЬКИЙ Василь Григорович
КОСТЕНЕЦЬКИЙ Яків Іванович
КОСТОПРАВ Георгій Антонович
КОСТРИЦЬКИЙ Михайло Дмитрович
КОСУНОВИЧ Лев Іванович
КОТЕЛЯНСЬКИЙ Лев Осипович
КОТИЛЬОВА (НЕГРЕСКУЛ) Ольга Еммануїлівна
КОТІН Жозеф Якович
КОТЛЯРЕВСЬКИЙ Олександр Олександрович
КОТЛЯРЕВСЬКИЙ Петро Степанович
КОФМАН Роман Ісакович
КОХАНІВСЬКИЙ Петро
КОЧУБЕЙ Віктор Павлович
КРАВЧЕНКО Віктор Андрійович
КРАВЧИНСЬКИЙ Сергій Михайлович
КРАВЧУК Михайло Пилипович
КРАЇНСЬКИЙ Микола Васильович
КРАМАРЕНКО Лев Юрійович
КРАМАРЕНКОВ Василь Іванович
КРАСНОКУТСЬКИЙ Олександр Григорович
КРАСНОКУТСЬКИЙ Семен Григорович
КРАТТ Іван Федорович
КРАЧКОВСЬКИЙ Дмитро Миколайович
КРЕПТЮКОВ Данило Олександрович
КРЖИЖАНІВСЬКИЙ Сигізмунд Домінікович
КРИЖАНІВСЬКИЙ Микола Андрійович
КРИЖИЦЬКИЙ Костянтин Якович
КРИМ Соломон Самуїлович
КРИСТАЛЕВСЬКИЙ Стефан Назарович
КРОЛИК Феофіл
КРОТКИЙ Еміль
КРУЧЕНИХ Олексій Єлисеєвич
КРУШЕВСЬКИЙ Микола В'ячеславович
КУБЛИЦЬКА-ПОТТУХ Олександра Андріївна
КУВШИНОВА Міліца Іванівна
КУЗНЕЦЬ Семен Абрамович
КУЗНЕЦОВ Микола Дмитрович
КУЗНЕЦОВА Марія Миколаївна
КУЇНДЖІ Архип Іванович
КУКОЛЬНИК Василь Григорович
КУЛИК Григорій Іванович
КУЛИКОВСЬКИЙ Петро Григорович
КУЛІШ Пантелеймон Олександрович
КУЛЬЖИНСЬКИЙ Іван Григорович
КУЛЬЧИЦЬКИЙ Олександр Якович
КУЛЯБКА Семен Петрович
КУПЕР Еміль Альбертович

КУПЧАНКО Григорій Іванович
КУРИЛКО Михайло Іванович
КУРИЛОВИЧ Єжи
КУРСИНСЬКИЙ Олександр Антонович
КУЧЕРЕНКО Микола Олексійович
КУЧЕРЯВЕНКО Василь Трохимович